

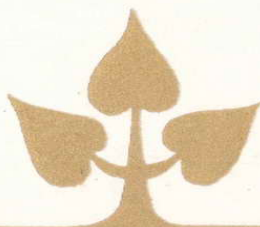
ПИЪРЗ ПОЛ РИЙД

ДЪЩЕРЯТА НА ПРОФЕСОРА

Н А Р О Д Н А К У Л Т У Р А

ИЗБРАНИ

РОМАНИ

ПИЪРЗ ПОЛ РИЙД ДЪЩЕРЯТА НА ПРОФЕСОРА

Превод: Красимира Абаджиева

chitanka.info

Организирайки разказа си около личната драма на деветнайсетгодишната Луиза Рътлидж, дъщерята на потомствения милионер и професор по политически науки Хенри Рътлидж, която изживява болезнено разочарованията си от своята семейна среда и от традиционните ценности на буржоазията, Пиърз Пол Рийд постепенно навлиза в значително по-дълбока проблематика, свързана с псевдореволюционното мислене на част от американската университетска младеж. Авторът безпощадно оголва липсата на ясна класова позиция на „новите леви“, хаоса от идеи, внушени от повърхностно и стихийно запознанство с различни революционни теории, подбудите за техния безплоден екстремизъм, пълното отсъствие на каквато и да било идеологическа и социална перспектива на тяхното движение. Рийд разкрива убедително и дълбоката идейна криза на ония либерални умове, които все по-ясно осъзнават безплодието и безнравствеността на своята класова идеология, но са безсилни поради своята ограниченост да се домогнат до нови идеи, до нови позиции.

*Някои смятат, че съвременното общество
ще се видоизменя непрекъснато; аз обаче се боя,
че то така ще закостенее в едни и същи
институции, предразсъдъци и обичаи; че
човешкото развитие ще се ограничи и спре,
човешкият ум ще започне да се лута напред и
назад, без да може да ражда нови идеи; човекът
ще се изтощи в своето самотно и безплодно
търсене и човешкият ред, макар в непрекъснато
движение, ще престане да напредва.*

Алексис Де Токвил
„Демокрацията в
Америка“

ВЪВЕДЕНИЕ

През есента на 1967 година едно момиче упорито следваше един мъж на средна възраст по Бостън Комън. Свечеряваше се. Въздухът беше студен и влажен, небето сиво, тревата тъмнозелена, а стволите на дърветата черни. Момичето беше облечено в кафяво палто и жълт вълнен пуловер с висока яка над палтото. Дългите ѝ крака бяха обути в чорапи с кафеникав цвят, подобен на цвета на листата по земята.

На лицето ѝ беше изписана едва сдържана възбуда. Втрещените ѝ очи не се откъсваха от гърба на мъжа. Тесният ѝ нос се беше зачервил от студа. Линията на челюстта ѝ бе добре очертана, тъй като кожата там бе плътно опъната. Само устата ѝ изглеждаше неоформена в сравнение с останалите ѝ ясни черти.

Външността на мъжа, след когото тя вървеше, беше почти противоположна на нейната. Чертите на лицето му също бяха правилни и съразмерни, но се губеха в пълнотата му. Може би от разстояние тези обикновени черти биха правили по-благоприятно впечатление, но отблизо видът на мъжа беше отблъскващ — месест нос, пълни устни и груба, сипаничава кожа на бузите. Беше пълен и облеклото му — сако с подплънки на раменете — го правеше да изглежда още по-пълен. Панталоните му бяха тесни и лошо огладени. На яката на ризата, там, където се беше опирал дебелият му врат, имаше мазна ивица, която можеше да се види при движение на главата, а възелът на светлата му връзка носеше следи от мръсните пръсти, които го бяха връзвали.

На всичко отгоре мъжът беше два пъти по-възрастен от момичето. Мазната му черна коса беше опадала отпред, оголила главата му до темето. И все пак момичето — това крехко младо създание със сериозно втрещени очи, се приближи на около десетина крачки до мъжа и продължи така упорито да го следва, че той почувствува близкото му присъствие и спря. Момичето спря зад него. Мъжът се обърна и я погледна. Очите им се срещнаха. Неговите гледаха студено и предпазливо, но щом видяха нейните, веднага

смения изражението си. Той зачака. Тя се приближи, поколеба се и след това тръгна заедно с него по площада към Чарлз стрийт.

Вървешком, момичето пое въздух, сякаш искаше да въздъхне, и погледна мъжа.

— Отлично — каза той, — но нямам много време.

Момичето въздъхна.

— Добре — отговори тя и тънките струи пара се стопиха във вечерния въздух.

— При теб удобно ли е — попита мъжът — или да отидем в хотел?

— Не, не. Можем да отидем в моя апартамент.

Гласът ѝ беше нежен, акцентът почти английски.

Мъжът произнасяше думите глухо и носово — интонацията на бостънските докери.

— Хей, да не си малолетна, а? — попита мъжът.

— Не. На... на деветнадесет съм.

— Абе откъде да знае човек.

Те излязоха от площада на Арлингтън стрийт и тръгнаха към Чарлз ривър. Като стигнаха до северната страна на Бейкън стрийт, момичето отвори входната врата на една къща — някогашен, дом на богати бостънци, сега разделен на апартаменти. Нейният беше на тавана. Мъжът, затруднен от килограмите си, се запъхтя по стълбите и спря в малкото коридорче да се посъвземе за това, за което бяха дошли тук.

Цялата история трая малко повече от десет минути. Мъжът беше безцеремонен — свали панталоните си, сякаш се готвеше да използва тоалетната, и събу обувките си, без да ги развързва. Момичето успя да махне само най-необходимото от себе си и той легна върху нея, като запретна останалите ѝ дрехи нагоре.

Когато всичко свърши, момичето заплака. Плачът премина в ридания.

— Извинете... бихте ли имали нещо против... да станете — каза тя.

— Разбира се — отвърна мъжът, като се надигна. — Аз и без това трябва да ставам.

Той спусна крака на пода, вдигна панталоните си и започна да развързва връзките на обувките си. Като плачеше тихо, момичето слезе

от леглото и се приближи до тоалетката в ъгъла на стаята. Спря пред огледалото.

— Слушай, моля те, спри да плачеш! — каза мъжът. — Искаше си го и ето на, получи си го. Защо плачеш тогава?

Момичето не отговори. Плачът ѝ позатихна.

— Толкова ми е горещо — каза тя и отиде до прозореца.

— Е как няма да ти е горещо! — каза мъжът, като закопчаваше панталоните си. — Какво, мислиш, си правила тия петнадесет минути...

Тя дръпна прозореца нагоре — беше от тези, които се отварят вертикално.

— ... писукайки и подскачайки като гумена топка, а? — Мъжът продължи: — Изнервяте ме вие момичетата от колежа.

Момичето седна на рамката на прозореца, прехвърли краката си от външната страна и скочи. Мъжът тъкмо оправяше връзката си.

— О, боже! — каза той. — О, боже господи!

Отиде до прозореца. Там долу бе Чарлз ривър и Мемориъл драйвудей. Огледа малката алея покрай къщата, но нейното тяло го нямаше. Погледът му се доближи към стената на зданието и той я видя да лежи просната върху пожарната стълба два етажа по-долу.

— Господи боже! — възкликна той.

После се дръпна навътре в стаята, огледа се, видя самото си, взе го и се облече. След това напусна апартамента, слезе по стълбата и се озова вън от сградата. Едва на Комънуелт авеню намери телефонен автомат. Набра номера на полицията.

— Ало — каза той в слушалката. — Не е моя работа, но на пожарната стълба на Бейкън стрийт 23 има тяло на някакво момиче. — И затвори телефона.

Полицаяте влязоха в апартамента на втория етаж и успяха да изтеглят през прозореца безжизненото тяло. Извикаха линейка и няколко минути по-късно тя пристигна, за да откара момичето.

Сержантът и дежурният полицай се качиха на горния етаж.

— Сигурно е паднала от по-високо — каза сержантът.

Качиха се най-горе.

— По-вероятно да е оттук — каза сержантът и тъй като отвътре не се чуваше никакъв шум, извади връзка секретни ключове и влезе. Полицаят го последва.

Преддверието беше малко. Едно сиво палто висеше на закачалката. Двамата влязоха във всекидневната — добре подредена стая с мебели и завеси в убити тонове, с книги по лавиците и картини по стените.

— Не е от тази страна — каза полицаят.

— Знам, знам — отвърна сержантът.

Минаха отново през преддверието и влязоха в спалнята.

— О, я погледни тук — каза сержантът.

Прозорецът беше отворен, покривката на леглото омачкана и наполовина свлечена на пода.

— Като че ли е имало борба — каза полицаят.

— На леглото ли? — попита сержантът.

Той тръгна към прозореца, но преди да стигне до него, съзря кафеникавите чорапи на пода.

— Ей, тая работа не изглежда чиста — каза полицаят.

Сержантът не отговори. Той погледна чорапите, леглото, отворения прозорец.

— Какво мислиш, шефе?

— По-добре да се обадим в участъка.

Детективът, който дойде, беше млад и старателен. Той хвърли поглед върху същите предмети — покривката, на леглото и захвърлените чорапи — и отиде до прозореца. Погледна надолу към

пожарната стълба, после отново в стаята и накрая спря поглед на двамата униформени мъже.

— Коя е тя?

Сержантът сви рамене:

— Няма никакво име на вратата.

Детективът кимна. Мина отново през преддверието във всекидневната и седна на бюрото. Като банков чиновник, който брой доларови банкноти, той запрелиства малкото книжа, оставени отгоре, докато накрая извади едно писмо, подписано „татко“. Като прочете името, напечатано в горния ляв край на листа, той цъкна с език и поклати глава.

Детективът Питърсън прекоси с колата си Чарлз ривър и се отправи по пътя от Бостън към Кеймбридж. Беше почти тъмно — около седем часа вечерта. Той излезе на Масачузетс авеню и мина по Харвард скуеър. Лицето му беше безизразно, само от време на време цъкаше с уста. Радиото в колата предаваше съобщения, които не се отнасяха за него.

Някъде по средата на Бретъл стрийт Питърсън спря, излезе от колата и се изправи до нея. Повървя двадесетина метра и застана неподвижно за момент пред една голяма къща на ъгъла, разположена в дъното на градина. На първия етаж светеше. Той се приближи до входа, поколеба се и позвъни.

Отвори му мъж на около четиридесет и пет — петдесет години. Той погледна детектива през останалата от лятото мрежа на вратата.

— Питърсън — представи се детективът — Бостънско полицейско управление.

Домакинът дръпна мрежата.

— Имате ли дъщеря Луиза?

— Да.

— Живуца на Бейкън стрийт 23?

— Да, да.

— Боя се, че ѝ се е случило нещастие, професоре...

— Бихте ли влезли?

Питърсън прекрачи прага и веднага се озова сред светлина и комфорт — дълъг коридор в светложълто, широко стълбище с бяла балюстрада.

— Имате ли нещо против да отидем в моя кабинет? — каза професорът. — Бих искал да ми разкажете първо на мен, а после да кажем на жена ми.

— Разбира се, сър — отговори Питърсън, като сваляше шапката си.

Те минаха през хола и влязоха в малка стая, чиито стени бяха покрити от горе до долу с книги. В единия ѝ край имаше старинно

бюро, облицовано отгоре с кожа, а в другия — две кресла, поставени под ъгъл пред камината.

Професор Рътлидж се отпусна в едното кресло, а Питърсън приседна на другото с шапка в ръце и подпря лакти на коленете си.

— Паднала е от прозореца на спалнята си върху пожарната стълба два етажа по-долу. Сега е в болницата за спешни случаи.

— Знаете ли как е станало това?

— Не можахме да я разпитаме, сър, защото беше в безсъзнание, но някои факти ни карат да мислим, че може би е замесено и второ лице. Съобщиха ни анонимно по телефона и така разбрахме за случилото се. Пък и... спалнята ѝ беше в безпорядък.

— Разбирам — каза професорът, кимайки с глава.

— Естествено не можем да кажем какво значи всичко това — поне засега.

— Е, да.

За миг настъпи тишина.

— Навярно бихте искали да се обадите в болницата? — каза детективът.

— Да — отговори професорът с глух и разстроен глас. — Да, разбира се. — Той стана и отиде до бюрото. Вдигна слушалката и запрелиства телефонния указател.

— 7262000 — обади се Питърсън.

— О... да — каза Хенри Рътлидж. Набра номера и когато го свързаха, попита за състоянието на дъщеря си. Изслуша сведенията, благодари и затвори телефона.

— В съзнание е — обърна се той към Питърсън. — Не е нещо сериозно. Леки контузии и едно счупено ребро — това е всичко.

Детективът кимна:

— Имала е голям късмет.

— Да. — Хенри Рътлидж седна отново. Допря върховете на пръстите на ръцете си.

— Как ли е станало това?

— Мисля, че ще трябва нея да питаме.

— Да, да, разбира се.

— Желаете ли да дойдете с мен в болницата?

— Да, благодаря ви.

Двамата мъже станаха.

— А жена ви, професоре?

— Аз ще ѝ кажа... Само почакайте за момент.

Детективът застана до камината и проследи с очи до вратата високия строен мъж. После погледът му се плъзна по книгите — Хобз^[1], Аристотел, Маркс. Загледа се в отделни заглавия: Карл Маркс — „Капиталът“, Вл. И Ленин — „Държавата и революцията“, Й. В. Сталин — „Основи на ленинизма“.

Откъм хола се чу ленив дрезгав женски глас:

— О, боже... Тежко ли е ранена? Не се учудвам. Не, ти иди... Аз не мога... Не мога да се помръдна. — Неясни, несвързани думи.

Професорът се върна. Косата му, вече прошарена, беше средна на дължина — нито дълга, нито къса. Дрехите му бяха хубаво скроени. Чертите на лицето му бяха изтънчени и както чистата риза и лъснатите обувки напълно съответствуваха на благородния му вид.

— Е, да тръгваме ли? — попита той.

Минаха отново по Харвард скуеър.

— Ако е имало някой друг каза детективът, — ще го намерим.

Професорът кимна. Замълчаха.

— Вижте, сър, ако дъщеря ви е замесена в някаква история, може би трябва да знаем за това.

— Не е — отговори професорът и поклати глава — Омъжи се в началото на годината... Разделиха се. Вероятно това я е разстроило.

— Че много е млада...

— Да, млада се омъжи. Бракът ѝ не трая.

— Значи, може и просто да е скочила?

— Да, въпреки че... Не зная. Ще трябва да поговорите с психиатъра ѝ, доктор Фишър.

[1] Томас Хобз — английски философ (1588 — 1679). — Б.пр. ↑

— Установихме — каза лекарят, — че дъщеря ви е имала полово сношение малко преди падането — впрочем непосредствено преди това.

Професорът не каза нищо. Гледаше право пред себе си към дъното на коридора, по който той, лекарят и Питърсън вървяха един до друг.

— Това няма нищо общо с нейните травми — добави лекарят, — но при цялостния преглед, който трябваше да й направим...

— Можеше да се очаква — обади се детективът.

— Добре ще бъде да се свържете с доктор Фишър — каза професорът.

Стигнаха до стаята. Питърсън ги остави, за да потърси психиатъра. Бащата и лекарят влязоха при момичето. Тя лежеше по гръб в бяла нощница, закопчана чак до шията. Косата ѝ беше сресана, очите затворени. Една милосърдна сестра седеше в другия край на стаята.

— Не повече от минута — прошепна лекарят, — тя се нуждае от спокойствие.

Хенри Рътлидж кимна. Приблужи се до леглото, седна на стола до него и се наведе над дъщеря си. Мълча, докато очите ѝ бяха затворени, но щом ги отвори, той произнесе името ѝ. Тя изви глава, видя баща си и без да промени израза си, отново обърна лице към тавана.

— Горката ми Луиза! — каза Хенри Рътлидж. — Колко ми е мъчно за теб! Бедното ми малко момиче!

Лицето ѝ остана съвършено безизразно.

— Можеш ли да ми кажеш какво се случи, Лу? Полицията иска да знае. Падна ли?

Тя не отговори.

— Имаше ли някакъв мъж? Имаше ли някой друг? Моля ти се, миличка, кажи ми, а аз ще кажа на полицията.

Момичето обърна глава към стената и затвори очи.

Доктор Фишър беше на гости, но Питърсън успя да се свърже с него там. Психиатърът каза, че тръгва. Домакинята го видя да си облича палтото и го помоли да не си отива толкова рано, но докторът се усмихна и вдигна рамене:

— Една моя пациентка току-що се е хвърлила от прозореца, нали разбирате. — Той отново се усмихна — домакинята беше богата и красива жена — и обеща да се върне.

Когато пристигна в болницата, професор Рътлидж седеше сам във фойейето. Те се здрависаха.

— Не иска да говори с мен — каза бащата. — Сгреших, трябваше да почакам.

— Не, не. Правилно сте постъпили, че сте опитали.

Психиатърът беше мъж на средна възраст, също така елегантен като бащата, с добре ушит костюм, със снежнобяла колосана риза. Двамата тръгнаха по пустия, слабо осветен коридор.

— Какво се е случило? — попита доктор Фишър.

— Не можем да разберем. Някакъв човек се обади в полицията и казал, че тя лежи на пожарната стълба под прозореца на нейния апартамент. Там са я намерили. Два етажа по-долу. Можело е чак на улицата да падне.

— Да. Макар да е странно... Не съм мислил, че може да направи това.

Стигнаха до вратата.

— По-добре сам да я видя — каза психиатърът.

— Да... да, разбира се.

Хенри Рътлидж зачака в коридора. Доктор Фишър влезе в стаята, спря за момент, сякаш се колебаеше, после направи знак на сестрата да излезе. Приблужи се до леглото. Луиза, пациентката му, лежеше както преди по гръб със затворени очи и полуобърната към стената глава.

— Луиза — повика я тихо той. — Луиза?

Тя отвори очи и го погледна.

— О... доктор Фишър.

— Как се чувствуваш? — Гласът му беше тих и явно загрижен.

— Ами... — започна тя — вие знаете.

— Паднала си, както разбрах. — Той седна до леглото ѝ.

— Татко отиде ли си?

— Чака.

Луиза завъртя глава.

— Жал ми е за него... наистина ми е жал... Но бих искала да си отиде.

— Ще си отиде, Луиза, ще си отиде. Но той е разтревожен.

— Да, разбира се, но сега съм добре — каза тя с по-твърд глас.

— Как... как стана?

Тя въздъхна.

— Защо, Луиза? А аз... аз мислех, че вече всичко си преживяла.

— Съжалявам. Просто нещо ми стана... ненадейно... нали разбирате.

Доктор Фишър си погледна часовника.

— А сега, Луиза, трябва вече да спиш. Ще дойда утре, ако искаш... и ще можем да поговорим.

— Добре.

— Спи сега.

— Да.

Психиатърът стана.

— С теб... нямаше ли никой? Доколкото разбрах, полицията се интересува от това.

Луиза затвори очи.

— Не... Всъщност не — каза тя.

Хенри Рътлидж завари жена си там, където я беше оставил. Тя го чакаше във всекидневната, с пълна до обичайното ниво чаша уиски с джинджифил.

— Е, как е малкото зверче?

Професорът не отговори.

— Лори легна ли си? — попита той.

— Да... легна си.

Хенри Рътлидж прекоси стаята, за да налее чаша и за себе си, после се обърна и погледна жена си. Дори и пияна, тя винаги се държеше и колкото и мрачна и жлъчна да ставаше, си запазваше чара. Косата ѝ беше руса и сресана нарочно небрежно, кожата на лицето ѝ — мека от употребата на крем. Висока и слаба, тя беше облечена с копринена блуза и дълга пола. Беше шест години по-млада от мъжа си.

— Е, Хари... как е тя? Как е твоето малко съкровище?

— Добре е. Има само едно счупено ребро. Това е всичко.

— Значи, ще се позавърти тук за по-дълго време.

— Тя не пожела да говори с мен. Дойде Фишър.

— Е, и какво каза той за свое оправдание?

— Според него е повторение на болестта.

Лилиан се засмя.

— Да, разбира се, какво друго да каже! Във всеки случай едва ли би могъл да твърди, че е оздравяла!

Тя вдигна чашата си, която вече беше празна. Хенри се приближи да я вземе, занесе я до бюфета, напълни я и я подаде отново на жена си, като вършеше всичко някак механично.

— В полицията смятат, че е замесен още някой... някакво момче.

— Подозират, че той я е бутнал ли? Кой би я бутнал, когато и тя сама би скочила!

— Била е... Тя е била с мъж точно преди това — каза Хенри и лицето му придоби твърд израз.

— Нима?

— Моля ти се, Лилиан...

Професорът прекоси стаята и застана пред техния Бонар^[1] — голо тяло, — като въртеше в ръка чашата си.

— За бога, Хари, нека да не се преструваме...

— Тя може... може да си има един или двама приятели — каза той възбудено и с повишен глас, като се обърна към жена си, — ние просто не знаем.

— Е да, не знаем.

— И ако има, сигурно спи с тях. Беше омъжена, в края на краищата.

Лилиан забеляза промяна в гласа на мъжа си и не му отговори.

— Но тя не го прави... Искам да кажа, не го прави безразборно — добави Хенри.

Лилиан пак не отговори нищо.

— Достатъчно е да я видиш — продължи Хенри, — и веднага ще се увериш. Измъчи се с този неин мъж и може би... и сигурно това я е разстроило. Не е леко. Не трябва да си психиатър, за да разбереш.

— Аз си лягам — заяви Лилиан, като се измъкна лениво от стола си.

— Добре — каза Хенри.

— След като излезе от болницата, къде ще отиде?

— Не знам. Няма да е добре, ако е у дома... Поне Фишър казва така.

— Никой не се чувства добре у дома си.

Хенри погледна жена си.

— Да — каза той. — Да, изглежда, че е така.

[1] Става дума за картина на френския художник — живописец Пиер Бонар (1867 — 1947). — Б.пр. ↑

На сутринта след опита за самоубийство на дъщеря му професор Рътлидж отиваше към кабинета си в Харвард. Вървеше с наведена глава и гледаше как кафявите и жълти листа мокрят добре лъснатите му обувки. За по-малко от петнадесет минути той излезе от тихия жилищен квартал, където живееше, мина покрай магазините и баровете на Харвард скуеър и стигна до Харвард ярд.

Седемте му студенти от семинара го чакаха за упражнение. Бяха избрани от дълъг списък кандидати. Групата се състоеше от едно момче от Средния запад, две момичета от Радклиф, един негър, един евреин, един йезуит и един американец от мексикански произход. Така подбраната група отразяваше разнородния състав на американското общество и това съвпадение отговаряше на либералните принципи на професора.

Семинарът започна с дискусия за Адам Смит — по лекцията, която професорът им беше чел предишния ден. Хенри Рътлидж взимаше малко участие. Говореха студентите, както и трябваше да бъде, но като забелязаха разсеяността на професора, ентусиазмът им понамаля и между изказванията започнаха да се появяват паузи, докато едно от момичетата, Кейт Уилямс, даде прекалено силна оценка за влиянието на Кене^[1] върху Адам Смит, която Алън Грей, йезуитът, разпалено оспори.

— А какво мислите — попита професор Рътлидж, който не следеше спора за физиократите — за етиката на Смит?

Настъпи тишина.

— Аз бих казал, сър — обади се Даниъл Глинкмън, — че за нас нравствено-философските схващания на Смит са от по-малко значение, отколкото неговата теория по политикономия.

— Да, да, разбира се, но трябва да се има пред вид и неговата „Теория на моралните чувства“. Някой от вас чел ли я е?

— Аз съм я чел — обади се Алън Грей.

— И коя, според теб, е основната му идея?

— Струва ми се, тази, че моралните чувства възникват от съчувствието.

— Точно така. „Тази особеност на човешката ни природа, която ни кара да влизаме в положението на другите хора, както и да споделяме с тях чувствата, до които води една или друга ситуация.“

— Да — каза Алън. — Но аз мисля, че тази негова представа не е съвсем съвършена.

— Продължавай — подкани го професорът.

— Това противоречи на схващането за господстващата роля на съвестта или на която и да е друга етична норма. Едно общество от абсолютно съчувстващи си един на друг хора би било морално парализирано.

— Да — каза професорът. — Но все пак човек, лишен от способността да съчувствува, би станал лош светец.

Студентите се засмяха, приемайки забележката като шега по адрес на йезуита, но познатата усмивка на професора посърна и на нейно място се изписа израз на обърканост.

[1] Франсоа Кене — (1697 — 1774) — френски икономист, основател на школата на физиократите. — Б.пр. ↑

Хенри Рътлидж се върна за обед в къщи. Лилиан беше приготвила обяда, а малката му, петнадесетгодишна дъщеря Лаура, с по-светла от сестра си коса, но също като нея стройна и хубава, седеше отпуснато по джинси и пончо на едно кресло във всекидневната, загледана право пред себе си в пространството, и чакаше родителите ѝ да я извикат на масата.

— Отказах на семейство Кларк за тази вечер — каза Лилиан на мъжа си.

— Защо? Заради Луиза ли?

— Елин се смята за страшен специалист по особените деца. Като че ли нейните са по-свестни от нашите.

— Да. Добре. Аз също нямам особено желание да ги видя.

Лаура влезе в кухнята и тримата седнаха на масата. Имаше супа и кюфтета, които те си правеха на сандвичи с лук, маруля и майонеза.

— Лаура знае ли? — попита Хенри.

Момичето обърна въпросително очи към баща си.

— Знае — каза Лилиан.

— За Лу ли? — обади се Лаура.

— Да.

— Знам.

— Какво мислиш, че я е накарало да го направи? — попита бащата.

Лаура сви рамене.

— Искам да кажа, на теб разправяла ли ти е нещо? За момчета и изобщо нещо от този род?

Лаура сви отново рамене.

— Ние не си говорим за такива неща. Пък и не съм я виждала от няколко седмици.

— А не можеш ли... Не можеш ли да предположиш защо е искала да го направи? И то сега, когато вече няма нищо общо с Джейсън?

Лаура топна сандвича си в супата и отхапа от него.

— Мога да предположа... да, мога.

— Добре, тогава кажи защо? — Хенри говореше нервно, като че ли ядосан предварително на това, което дъщеря му би отговорила.

— Няма да разбереш.

— Опитай все пак!

— Е, добре... вие всички мислите, че животът е забава, но... аз не знам... не знам дали е така.

— Смяташ ли, че Лу е мислила като теб?

— Тогава, когато е скочила — да. Предполагам, че е мислила така.

— Но защо? Какво толкова в нейния живот я е накарало да си мисли, че не си заслужава да се живее?

— Тази сутрин в училище си мислех защо сте ме кръстили Лаура.

Хенри Рътлидж погледна жена си, а тя някак неспокойно погледна дъщеря си.

— Просто решихме, че това е едно хубаво име — каза Лилиан.

— Аха — промърмори Лаура и замълча.

— Защо питаш? Не ти ли харесва? — попита Хенри.

— О, харесва ми, но освен това сте кръстили Луиза — Луиза, а мама се казва Лилиан, нали така? — Лаура не вдигна поглед от сандвича си.

— Е, и какво? — попита Лилиан.

— Ами в училище учихме за... Забравих как се казваше... Когато много думи започват с една и съща буква.

— Алитерация — каза Хенри.

— Да, това беше. И ми дойде на ум — Лилиан, Луиза и Лаура. Искях да ви попитам, затова ли сте ме нарекли Лаура? Заради л-то?

— За бога, Лаура! — възкликна Лилиан. — Какво приказваш? Това е просто едно хубаво име.

— Знам. Аз само исках да разбера за тия л-та и нищо повече.

— Да — каза Хенри бавно. — Да, донякъде и заради л-тата.

— Така си и мислех.

— Това неприятно ли ти е?

— Потиска ме...

— Защо?

— Не знам... Като че ли си дума от изречение, написано от някой друг. Предполагам, че и Лу може да се е почувствувала така.

Хенри и Лилиан бяха големи любители на кафето. Те го купуваха на зърна от един италиански магазин в Бостън. Имаха цяла колекция от сложни машинки, които бяха започнали да събират още от сватбата си, но не можеха да решат веднъж завинаги кой начин на приготвяне е най-сполучлив. В момента и двамата предпочитаха кафето филтрирано в стъклен съд и професорът по теория на политиката се беше навел над хартиения филтър, като наливаше от време на време по малко вряла вода върху кафето.

На вратата се позвъни. Пратиха Лаура да отвори, тя се върна в кухнята и каза на баща си:

— Някакъв мъж. Исква да говори с тебе.

— Какъв мъж? — попита Хенри.

Лаура сви рамене и се тръшна на един кухненски стол.

Хенри излезе в преддверието и разпозна през мрежата детектива, който беше идвал предишната вечер.

— Извинете, че ви безпокоя, професоре — каза Питърсън, — но има някои нови неща, които би следвало да знаете.

— Влезте — покани го Хенри Рътлидж. И той отново заведе детектива в кабинета си, където двамата седнаха на същите два стола. Питърсън погледна неловко вляво и вдясно и се усмихна.

— Хванахме го — каза той.

— Кого?

— Мъжа.

— Кой мъж?

— Мъжът, който е бил с дъщеря ви. Може да се окаже изнасилване.

— Как... как го открихте?

— По отпечатъците на рамката на леглото. Имаме ги картотекирани. Кражба на кола през петдесет и някоя година.

— Но... това достатъчно доказателство ли е?

— Той си призна. Заловихме го в Белмонт и той направи някои признания. Поне каза, че е бил с нея. Опитва се да твърди, че тя го е

поканила, но според мене, той я е проследил и я е принудил с нож в гърба. Или нещо подобно.

— Но... Той ли я е бутнал от прозореца?

Усмивката на Питърсън изчезна и той сви вежди. Оптимизмът му се изпари.

— Е, това е малко труден въпрос, защото, между нас казано, той не би го направил. Искам да кажа, не е от тези, които убиват. Просто обикновен негодник. Всъщност той ни се е обадил по телефона. Казва, че тя сама е скочила.

— Може и така да е — продума Хенри Рътлидж. — След случилото се...

— Да... Може би. — Питърсън захапа палеца си. — Но в такъв случай странното е, че изобщо се е обадил.

— Що за човек е той?

— Работи в един бар в търговската част на града. Казва се Бруно Спинети, четиридесетгодишен, женен, с две деца.

Хенри Рътлидж беше пребледнял.

— Ще трябва да вземете показания от Луиза, нали?

— Естествено.

Лилиан влезе. Носеше на табла кафето и три чаши. Тя се усмихна на Питърсън.

— Добър ден. Аз съм майката на Луиза.

Детективът се изправи.

— Добър ден, мисис Рътлидж. Много съжалявам за станалото.

Те седнаха. Лилиан се разположи на бюрото на мъжа си. След това наля кафе на всички.

— Изглежда, че е имало изнасилване — обърна се Хенри към жена си.

Тя кимна, но не отговори нищо.

— Намерили са отпечатъците на мъжа. Той е признал.

— По-точно казано, мадам — намеси се Питърсън, — той призна, че е бил с нея, когато тя е скочила.

— А-а — рече Лилиан.

— Но трябва да е влязъл насила в апартамента ѝ — каза Хенри, — мъж на средна възраст, женен.

— Да — отвърна Лилиан.

Мъжът ѝ се наведе напред и каза с отвращение:

— Името му е Бруно Спинети.

— Искан да ви попитам — обади се детективът, — бихте ли желали да ме придружите до болницата, за да сте там, когато вземем показания от дъщеря ви?

Лилиан и Хенри се спогледаха.

— В интерес на истината е да ви кажа — обърна се майката към детектива, — че напоследък не сме в много добри отношения с дъщеря ни.

— Аха... — Питърсън леко кимна.

Лилиан му се усмихна.

— Нали знаете — разликата между поколенията.

— Да, мадам. Сега много родители имат неприятности с децата си.

— Ние виним изцяло себе си, разбира се — продължи тя с глас, в който ясно се долавяха иронични нотки, — но тъкмо затова вероятно е да научите истината, ако ние не присъствуваме.

— Да — обади се Хенри. — Да, точно така.

— Ако и ние сме там, Луиза по-скоро би казала, че тя е изнасилила мъжа — каза Лилиан.

Детективът се засмя.

— Ясно, ясно. Такива са. Напускат дома си, искат да са самостоятелни, докато им се случи някоя такава неприятност.

Доктор Фишър се обади по телефона в четири часа следобед.

— Искат да изпишат Луиза тази вечер — каза той. — Ще ѝ оставят само превръзката на ребрата, иначе всичко е наред.

— Слава богу — каза професорът.

— Сега става въпрос къде да отиде. Ние двамата поговорихме за това и сметнахме, че може би трябва да дойде при вас, в къщи.

— Да, разбира се. Щом мислите така.

— Според мен тя не трябва да остава пак сама.

— Да, естествено.

— А да дойде при мен точно сега, също няма да е много добре. Между нас казано, професоре, в момента с Ана имаме малка разправия.

— Съжалявам.

— Не е нещо особено, но може би атмосферата в къщи не е най-подходящата за Луиза. Би могло в Маклийнови, разбира се, но като разговаряхме с Лу за това, имайки пред вид психическото ѝ състояние, решихме, че вероятно неспособността ѝ да се разбира с вас, нейните родители, е в основата на нейната депресия.

— Да.

— И че може би ще е добре да се прибере и да се заемете сериозно с този въпрос.

— Да, разбира се.

— Мислите ли, че Лилиан ще се съгласи на това?

— Ще се съгласи. Да. Мисля, че да.

— Тогава ще я доведе.

— Ние можем да я вземем.

— Не, професоре, извинявайте, но мисля, че е по-добре аз да я доведа.

Хенри отиде в кухнята при жена си.

— Фишър смята, че тя трябва да се върне в къщи.

— Така ли? — попита Лилиан, като се пресягаше да сложи парче говеждо месо във фурната с инфрачервени лъчи.

— Трябва да опитаме — каза Хенри.

Лилиан се обърна и го погледна. За момент като че ли щеше да избухне в сълзи и Хенри, забелязвайки това, сведе очи към масата.

— Ох... Ще се опитам! — въздъхна Лилиан. Тя прекоси кухнята да вземе лед за коктейла.

Луиза излезе от черната лимузина на доктор Фишър, наметната с леко пътено одеяло. Тя влезе в къщи, без да погледне родителите си, придружена от психиатъра, както една примадона от импресариото си. Лицето ѝ беше бледо, но тя вървеше изправена поради стегнатата превръзка.

В къщата беше топло и Луиза захвърли одеялото на един стол в преддверието. Беше облечена в семпла сива рокля. Доктор Фишър я последва във всекидневната, където Хенри Рътлидж му предложи чаша питие. След това предложи и на Луиза, но тя поклати глава. Докато те пиеха, Луиза седеше в едно кресло и хапеше кокалчетата на ръцете си.

— Аз мисля — каза доктор Фишър, — че трябва да бъдем съвсем откровени... — Той разпери малките си ръце, сякаш искаше да изрази това с жест. — И да си кажем истината в очите. Няма да е лесно на никой от вас, но знам, че всички искате нещата да се оправят и мисля, че ще успеете.

Двамата родители кимнаха. Момичето не помръдна.

— Сега си тръгвам. — Фишър погледна часовника си. — А утре Луиза ще дойде при мене и... ще видим как върви.

Той стана, усмихна се на Луиза и излезе от стаята, придружен от Хенри, който го изпрати до вратата.

Когато останаха сами, Лилиан погледна дъщеря си и отпи от коктейла.

— Онзи... полицаят, идва тук... във връзка с мъжа — каза тя.

Луиза вдигна очи към нея и кимна.

— Знам. Той идва и в болницата.

— Ти какво му каза?

— Да го пуснат.

— Така и предполагах, но баща ти...

Хенри влезе в стаята. Усмихна се на Луиза.

— Татко — каза тя. — Съжалявам за вчера... в болницата. Не че не бях наред, не... Просто се чувствах ужасно.

— Разбирам те, Лу. Недей да се притесняваш.

Хенри отиде да си напълни отново чашата.

— Онзи детектив идва ли при теб? — попита той. — Хванали са мъжа, който те е нападнал.

Настъпи тишина. Луиза преглътна. Лицето ѝ придоби решително изражение.

— Казах им, че трябва да го пуснат.

— Но... защо?

С явно усилие Луиза погледна баща си.

— Защото той не ме е изнасилил, татко.

Лилиан се загледа в чашата си. Хенри отпи от своята и седна.

— Не е ли? Е, това е наистина успокоително — каза той, като говореше бързо. — Защото би било ужасно, ако ти се беше случило. Просто си мислех... Всъщност той не изглежда човек, който би могъл да е твой приятел... Някой си Луиджи... Спинети май, нали? — Гласът на професора постепенно затихна.

— Не знам — отговори Луиза тихо, но твърдо, — не знам как се казва. Случайно го срещнах... вчера... на улицата.

— Той... — започна баща ѝ.

— Не — каза Луиза, — не. Аз го спрях и го заведох в къщи. Аз. Аз го заведох.

ПЪРВА ЧАСТ

Хенри Рътлидж беше роден на 18-ти март 1920 година в Ню Йорк. Изгледите му за успех и благополучие по това време бяха несъмнени, тъй като семейството, от което произлизаше, съчетаваше всички качества на избраното общество — добър произход, богатство, култура, свое родословие, влияние, интелект. По бащина линия беше потомък на англичанин — по-малък син, дошъл в Америка преди революцията да натрупа състояние. Натрупал го и останал. По-късно с думи и дела се борил за Американската независимост, защото, като всеки англичанин, знаел паричната стойност на политическата свобода. Той предал всички свои ценни качества на синовете си, а те и техните синове съхранили и увеличи първоначалното състояние, съчетавайки принципите си за честност с уменията да пазят интересите си — особено съчетание, което англосаксонците откриха на света.

Когато Хенри се роди, традицията беше непокътната и той израсна сред източноамериканската аристокрация — недостъпен кръг, поради несъвместимостта му с приетите понятия за американска демокрация — и нищо в ранните му години не го доведе до преоценка на класата и страната, към които откри, че принадлежи. Дори икономическата криза, която завладя Америка, когато той беше на девет години, не смути детството му, тъй като капиталите на фамилията Рътлидж бяха вложени в рудни запаси, недвижими имоти и петрол.

Хенри завърши училище в Ексетър и университет в Йейл. Престоят му в тези две учебни заведения само потвърди правилността на неговия начин на живот. Когато избухна войната в Европа, по-големият му брат Рандолф се записа доброволец в канадските кралски въздушни сили, а Хенри остана да завърши образованието си.

През 1941 година неговата собствена страна, Съединените щати, влезе във войната и Хенри отиде да се сражава за родината си. Той беше в Европа, когато съюзническите армии отблъснаха немците обратно на Елба, разкривайки по пътя си доказателствата за такива

злодеяния и жестокости, каквито дотогава човечеството не си бе представляло и от които, следователно, не се бе бояло. Докато служеше във военното разузнаване, Хенри видя и осъзна размерите на това престъпление, вярата му в човека се разколеба, но не и вярата му в Америка.

При завръщането си в къщи той узна, че брат му Рандолф е бил убит над Тихия океан. Научи вестта от родителите си във всекидневната на дома им на Хъдсън ривър, след което майка му отиде да подрежда цветя в една ваза до прозореца, а Хенри излезе с баща си в градината.

— Щом е трябвало да загубя син — каза баща му, — радвам се, че не загубих теб. Рандолф беше добро момче, но никога не би направил много в живота си.

Спуснаха се по хълма и се отдалечиха от къщата по посока към реката. Хенри мълчеше, защото ако заговореше, щеше да се разплаче — силната обич към брат му му беше причинила неизразима мъка.

— Ако бях на твое място, бих се захванал с право — обърна се към него баща му. — Най-сигурният път към политиката, а това е, което ти искаш, нали?

Хенри впери насълзените си очи в кората на едно дърво.

— Да, така е.

— Това осмисля живота ти и разширява кръгозора ти. Аз провалих възможностите си за каквато и да било кариера с това, че бях единственият проружвелтски републиканец, но ти започваш на чисто. Стига да искаш, можеш да бъдеш и демократ.

— Бих искал да уча още — каза Хенри. — Искам да се върна за една година в Европа — в Оксфорд.

— И какво искаш да учиш още?

— Политика — каза Хенри, — политика и история. Искам... искам да знам какво да правя, ако някога ме изберат за нещо.

Възрастният човек сви рамене.

— Постъпи както желаеш. След като беше на война, струва ми се, можеш да си позволиш да загубиш още една година, но рано или късно трябва да се върнеш в Америка и да си създадеш име. Пари имаме, знаеш, но само парите в наше време не стигат.

Хаосът и кръвопролитие, които видя в Европа, доведоха Хенри Рътлидж до убеждението, че историята никога вече не бива да бъде така лошо направлявана и че политиката както на неговата, така и на другите страни, не трябва никога да бъде оставяна в ръцете на себелюбиви авантюристи. Отначало това беше само едно схващане, а не поставена цел, но съветът на баща му за политическа кариера го подтикна да направи своя избор, а и обстоятелството, че не той, а брат му бе убит, затвърди увереността в предопределеността му да служи на Америка и на света.

Той обаче искаше да знае повече, да разбира повече и затова взе решението да продължи да учи. Избра Оксфорд, защото беше любопитен да се запознае с англичаните — с техните нрави и същност. През есента на 1945 година той прекоси отново Атлантическия океан и прекара една година в колежа „Бейлиъл“.

Хенри очакваше много от Оксфорд — интелектуалното огнище на неговите прадеди, — но получи само една студена стая в колежа. Той откри, че състудентите му са незрели и ограничени, с политически кръгозор, който не отиваше по-далеч от това — как да се заздравят положението на империята и безполезните реформи в майка Англия, чиято гръд беше пресъхнала. Единственият му приятел — и това приятелство по-късно определи като най-важната придобивка от тази година в чужбина — беше един друг американец, също милионер, Бил Лафлин.

— Как ти се вижда тук? — попита го Лафлин с ръце в джобовете и с гръб към малката газова печка в стаята на Хенри, когато те се срещнаха за пръв път.

Хенри сви рамене.

— Разочарован съм...

— Аз също — Лафлин се усмихна широко. Очите му бяха големи, а косата — черна и гъста. — Или се натъкваш на снобите, които те канят любезно в огромните си къщи в провинцията, където умираш от студ... Случи ли ти се вече това?

— Да — усмихна се Хенри и се облегна на креслото си, — веднъж.

— А на хихикащите дъщерички попадал ли си? Усмихват ти се изкусително и те питат дали имаш нещо против да спиш в стаята, съседна на тяхната.

Хенри се засмя и кимна.

— Английските аристократи навярно се ужасяват — продължи Бил — от това, че съм богат и американец, но все пак аз съм американец от ирландски произход...

— Те са вече доста свободомислещи — отбеляза Хенри. — Дори имат социалистическо правителство.

— Те са определено по-свободомислещи от социалистите — каза Бил. — Знаеш за кои говоря, нали? Бейлиълските болшевики. Тия, които те гледат и сумтят — всяко тяхно сумтене е оръдеен изстрел по нас. — Бил се олюля като прострелян. — И ние всички падаме — американските капиталисти, английските земевладелци и всички останали господа от този род.

Общата антипатия към останалите студенти сближи двамата американци през осемте месеца, които прекараха в Оксфорд, и когато се връщаха в Америка, те бяха вече близки приятели. Приятелството им обаче не се градеше единствено на шеги по адрес на англичаните. Разговорите в кабините им на парахода, докато прекосяваха обратно Атлантическия океан, бяха често доста сериозни, понеже и Бил, както и Хенри, се беше ориентирал към политическата кариера. Дватама заедно взеха решение да станат демократи. Нито един от тях нямаше високо мнение за Труман. Изпитваха носталгия по първите дни от създаването на Новия курс^[1] и въодушевени от това чувство, гледаха с голям оптимизъм на бъдещето на Америка, виждаха се едва ли не предопределени от съдбата.

Започнаха да гледат на разрушенията от последната война не като на резултат от нещо определено, а повече като на изпратен от бога знак, предпоставка за всеобщото възприемане на американския начин на живот и принципи на управление. Според тях фашизмът, империализмът и комунизмът се бяха компрометирали и двамата млади мъже чувствуваха, че тъкмо те трябваше да покажат на света единственото, останало за избор — американизма, пример не само на благоденствие, но и на порядъчност, ефективност и справедливост.

От двамата Бил Лафлин беше по-практичният и вече имаше връзка с партийния апарат на демократите в Ню Йорк. Хенри възнамеряваше да защити докторската си дисертация в Колумбийския университет, преди да се заеме активно с политика. С пристигането си в Ню Йорк двамата пристъпиха към изпълнението на своите планове. Бил се заложи с партийна работа, а Хенри четеше в юридическата библиотека и излагаше в статии становищата на демократите, които понякога се четяха, а понякога не.

[1] Програмата на президента Рузвелт. — Б.пр. ↑

Следобеда в деня на двадесет и седмия си рожден ден Хенри напусна мястото си в юридическата библиотека по-рано от обикновено и по 116-та улица излезе на Бродуей. Още не се беше запролетило — беше съвсем студен ден, по Хъдсън имаше лед и вятърът духаше към Уест Сайд.

По онова време Хенри беше слаб, същински младеж на вид, не обръщаше особено внимание на външността си, но винаги купуваше дрехите си от „Брукс Брадърс“ или от някой друг скъп магазин. Висок, изпънал дългия си врат и издал брадичката си срещу вятъра, Хенри чакаше да вземе някое празно такси. Не носеше шапка и меката му коса се развяваше, но това не го безпокоеше.

След час той влезе в апартамента на леля си на Парк авеню и още с влизането си бе представен на Лилиан.

— С какво се занимавате? — обърна се той към нея.

— Тази година завършвам колежа „Сара Лорънс“. — Тя се усмихна и изкриви иронично устни.

— Толкова ли е лошо?

— Как да ви кажа, всичко е много по светски.

— Това не ви ли харесва?

Тя сви рамене.

— Харесва ми — понякога. Но невинаги. Има моменти, когато си мисля, че на живота трябва да се гледа по-сериозно.

— Как именно?

Лилиан се усмихна.

— Доста сериозен въпрос за коктейл.

— Да, знам. Но ми е интересно да чуя.

— Е добре — съгласи се тя. — Бих искала да знам какво върша в живота, не просто да живея слепешката, като правя нещата само защото така е прието — например да излизам с момчета и да ги карам да ме харесват, защото така се прави.

Хенри я слушаше — слушаше приятния й искрен глас, — но вниманието му се отклони от нейните думи и се насочи към изящната

й външност и маниери. Тя беше на двадесет и една година и носеше цялото очарование на младостта си, но освен това лицето ѝ изразяваше едно тъй прелестно съчетание от сериозност, чувство за хумор и интелигентност, както е прелестна хармонията в музиката или архитектурата. Лилиан беше слаба, висока около метър и седемдесет, с тънки и изящни ръце и стройни крака, с дълга до раменете светлокафява коса и очи с банален син цвят, които обаче така живо реагираха на промените в чувствата и на двамата, че изражението им се менеше толкова често, колкото и големината на ирисите им, чувствителни към светлината.

— Значи, не излизате с момчета? — попита Хенри с усмивка.

Лилиан се посмути.

— Излизам, но зависи от това дали аз желая да изляза или не. Не бих го правила просто за да си определя среща.

— Искате ли да излезете с мен, след като си тръгнем оттук?

Тя го погледна.

— Ако не се шегувате...

— Малко. Всъщност, не. Фактически съгласен съм с вас.

— Войната — каза Лилиан, наведена над супата си — сигурно е означавала за вас много повече, отколкото за мен, след като сте участвували в нея.

— Не бих казал. Аз работех във военното разузнаване.

— Аз само четях за нея и гледах прегледите. Вие трябва да сте видели и да сте се запознали с всичко по-отблизо. Какво ви е мнението?

Тя го попита съвсем сериозно и изражението ѝ го накара и той да бъде сериозен, макар че беше във весело настроение и му се искаше да се пошегува с нея.

— Мисля, че не трябва да се случва отново.

— Как можем да го предотвратим? — попита тя — Струва ми се, че е достатъчно трудно да съумеем да не объркваме личния си живот — да не свършваме с развод, пиянство или самоубийство. Но това е само изходната точка, нали? А има и обществен живот, в който участвуваме и ние, пък и отношенията с другите страни...

— Невинаги можеш да се справиш с всичко това.

— Но трябва да се опита, нали?
— Разбира се.
— Да, но как? Искам да кажа, вие правите ли нещо?
— Ами аз в известна степен се занимавам с политика...
— О! Така ли? — Лилиан се наведе напред, забравяйки супата си. — Вие сте демократ, нали?
— Да, демократ съм.
— И какво правите?
— Ходя на събрания... от време на време и издирвам материали за един мой приятел, който се занимава с политика много сериозно.
— Как се казва?
— Бил Лафлин.
— О, да. Чувала съм за него. Изглежда, че е способен.
— Аз пиша повечето от речите му — каза усмихнато Хенри.
— О, чудесно! — каза Лилиан. — Е, това вече значи да правиш нещо. Важното е да можеш да въздействуваш, а не само да мърмориш отстрани.
— А вие какво правите?
— За... за обществото ли?
— Да.
— Нищо. И там е бедата. Уча сериозно — искам да съм в течение на нещата, но винаги съм мислила, че първо трябва да завърша и тогава да се захвана с каквото и да било. Но ето, че завършвам през юни, а нямам никаква представа какво ще правя по-нататък.
Ядоха филе миньон.
— Мисля, че за жените е по-трудно — каза Хенри. — Смята се, че са равни с мъжете, но всъщност вероятността една жена да стане президент, е минимална.
— Така е. Това е и дилемата.
— Най-влиятелните жени в историята са били любовниците на кралете — каза Хенри.
— Може би и аз ще се ориентирам натам — каза Лилиан.
— Не е толкова лесно.
— Благодаря — отвърна Лилиан, престорено обидена.
— Но ако аз бях крал, бих оставил управлението изцяло във ваши ръце.
— Благодаря — рече този път искрено Лилиан.

— Но в замяна...

Лилиан се изчерви.

Хенри си взе за десерт сладолед, а Лилиан плодове.

— Ако имаш някакво оправдание, че си богат — а и вие, и аз сме относително богати, — то се заключава в това, че ти дава възможност, вместо да се грижиш за собственото си съществуване, да помагаш на другите хора.

— Напълно съм съгласен.

— Лошото е, че през последните години богатите са забравили това свое задължение — гледат само себе си и как да увеличат състоянията си все повече и все повече, без да се съобразяват...

— Сигурен съм, че с нашето поколение няма да е същото.

Хенри изпрати Лилиан с такси до дома на родителите ѝ на 63-та улица в източната част. И двамата мълчаха, но не защото нямаха какво повече да си кажат — а и чувствата, които вълнуваха Хенри, трудно можеха да се изразят с думи.

— Е — каза Лилиан, като слезе от таксито, — благодаря ви за вечерята.

— Мога ли да ви се обадя?

— Утре се връщам в „Сара Лорънс“.

— Не мога ли да ви се обадя там?

— Можете — отвърна Лилиан, каза телефонния си номер и Хенри си го записа на една кибритена кутийка.

След това той я изпрати до входа. Портиерът я разпозна и отвори вратата. Лилиан се обърна, усмихна се и от шест-седем крачки двамата си пожелаха лека нощ.

На другия ден Хенри ѝ се обади и я покани да излязат вечерта. Лилиан каза, че трябва да замине за Кънектикът и той помисли, че това е претекст да му откаже.

— Някой друг път тогава — каза той.

В слушалката настъпи тишина. Хенри чуваше как хора влизаха и излизаха от стаята, където беше Лилиан. Представи си момичетата около Лилиан, които вероятно се подхилкваха, и нея самата — отегчена и нервирана.

И тогава тя каза:

— Ще ви бъде ли приятно да дойдете у дома?

В миг тъжното настроение на Хенри се изпари и той засия.

— Да, ще дойда.

— Добре тогава, елате в неделя на обед.

Бащата на Лилиан беше съдружник в адвокатската фирма, където работеше Бил Лафлин по онова време.

— Вие познавате Бил, така ли? — обърна се той към Хенри.

— Да, сър. Бяхме заедно в Оксфорд за една година.

— Да, да — каза мистър Стърн с почти печално изражение. — Това момче според мен ще играе голяма роля.

— Във всеки случай сериозно се е захванал.

— И вие се занимавате с политика, нали?

— Да, донякъде. Но не смятам, че ще стана някога толкова активен, колкото е Бил.

Домакинът кимна, на пръв поглед беше хубав мъж, но всъщност имаше неизразително лице, вял поглед и бавен говор.

— Политиката е мръсно нещо — каза той. — Не смятам, че един порядъчен човек може да преуспее чрез нея.

— Е, татко! — намеси се възбудено Лилиан. — Това е просто отстъпничество!

Баща ѝ сви рамене. Загледа се през прозореца на трапезарията към градината.

— Може би — каза той.

— Ако порядъчните и интелигентните хора не се отнасяха към политиката като към вмирисана риба — продължи Лилиан разпалена, — то вероятно тя не би била такова мръсно нещо, както ти я нарече.

Алфред Стърн се обърна към дъщеря си. Изглеждаше развеселен от сериозния ѝ тон.

— Радвам се, че разсъждаваш така на твоите години, но като стигнеш моята възраст, ще видиш дали рибата няма все още да мирише.

Хенри разбра, че Лилиан се чувства притеснена от родителите си. Баща ѝ изглеждаше угнетен, а майка ѝ като че ли изобщо не присъствуваше. Лилиан се държеше невъздържано и рязко, докато бяха с Хенри у тях, но щом следобеда излязоха и тръгнаха към крайбрежието, тя стана по-спокойна и мила. Разговорът им не течеше

така непринудено и леко, както първия път, но Хенри почувствува, че тя все по-силно започваше да го привлича. Лилиан беше с дебел пуловер и очертанията на гърдите и раменете ѝ под грубата вълнена материя пробуждаха у него желание да я прегърне, а белите ѝ нежни крака го смущаваха. Той мълча известно време — отдал се напълно на тези чувства, — но когато тя се обърна и му се усмихна свенливо, сякаш подразбрала неговото вълнение, Хенри се осмели, хвана ръката ѝ и я задържа в своята.

— Родителите ви са мили хора.

— Така ли мислите?

— Да. А вие не мислите ли така?

— Да — кимна Лилиан, — но понякога ме дразнят.

— Е... да.

— Толкова са безпомощни.

Хенри разбираше какво искаше да каже Лилиан. Това чувство на презрение на изпълнената с енергия младост към безсилието на старостта, прикрито зад благоразумие, му беше познато, но явно, че у него то не беше толкова силно, колкото у нея, защото никога не беше наричал родителите си с такава груба, жестока дума като „безпомощни“. Хенри дори не забеляза силното ѝ вълнение, защото цялото му внимание беше съсредоточено в ръката, която държеше. Неговото лице сияеше от любов, а на нейното се беше изписала едва забележима усмивка.

На връщане към Ню Йорк Лилиан трябваше да слезе на Бронксвил. Когато влакът спря, тя каза:

— Е, трябва да слизам.

Но Хенри задържа ръката ѝ и предложи да отидат до Ню Йорк и да хапнат някъде заедно. Лилиан не можа да събере сили да освободи ръката си, те стигнаха до Манхатън и слязоха на Гранд Сентръл.

— Гладна ли си?

— Не особено.

— Тогава да отидем в къщи да си направим сандвичи.

— Добре.

Тя влезе плахо в апартамента, движенията ѝ бяха предпазливи, както очите ѝ, когато бяха изучавали лицето на Хенри. Жилището не беше уютно, с наети мебели и тапети най-малко от десет години.

Единственото доказателство, че Хенри живееше там, бяха книгите по лавиците и една празна чашка от кафе до креслото.

Хенри хвана Лилиан за ръката и я целуна. През последните два дни, а и по време на пътуването с влака, той непрекъснато бе премислял как ще го направи, но ето че всичките му планове излетяха и той престана да съзнава какво върши. Като продължаваха да се целуват, двамата се приближиха до дивана и седнаха притиснати силно един към друг. Хенри започна да разкопчава блузата ѝ, без да се замисля дали трябва да го прави, но почувствува как отпуснатото ѝ тяло се стегна и това го накара да се опомни.

— Извини ме — каза той. — Аз... само ако ти искаш.

Лилиан се попривдигна на дивана.

— Не сега — отговори тя. — Не сега.

Хенри продължи да я прегръща и целува сдържано и след малко двамата станаха, наляха си по чаша питие и продължиха разговора си. Думите се лееха с лекота — признания, спомени — и когато Хенри изпрати Лилиан до дома ѝ, той вече знаеше доста за нея. А и двамата знаеха — вече го бяха признали, че са влюбени един в друг.

На другата вечер отново се срещнаха, отново отидоха в апартамента и отново се целуваха и прегръщаха на дивана, но този път, когато моментът настъпи, Лилиан промени решението си. Тя стисна зъби и каза:

— Мисля, че... да. Да.

Тази вечер Лилиан забременя. За Хенри случилото се беше една стихийна проява на любов — така неочаквана, че той не беше предвидил евентуалните последици. Лилиан навярно бе разчитала на късмета, но когато разбра, че е бременна, изпадна в отчаяние, граничещо с паника.

— Не си длъжен да се ожениш за мен — каза тя.

— Но, Лилиан, ние не сме говорили за това, защото то се разбираше от само себе си.

— Да — отвърна тя троснато. — Разбираше се.

Хенри й се усмихна и я целуна по бузата.

— Ти искаше да се омъжиш за мене, нали?

Лилиан го погледна.

— Да, но след време, а сега виж какво стана!

— Но нали ме обичаш?

— Да. — Гласът й звучеше все още неуверено.

— Тогава какво?

— Понякога ми се струва, че не те познавам достатъчно.

— Милата ми...

— Може би аз обичам този, когото си представям, че си.

— И какъв е той?

— Силен човек.

Хенри се усмихна отново.

— Аз ще бъда силен, ще видиш. А сега ще се оженим, ти ще завършиш колежа, ще си имаме наш дом и дете, и после...

Хенри като че ли почти успя да убеди Лилиан, но на другия ден, когато се срещнаха, тя отново се колебаеше.

— Мисля, че трябва да опитам да махна това дете — каза тя.

— Но защо, Лили, защо?

— Не обичам да ми се случват неща, които не съм пожелала сама.

— А влюбването ти в мен беше ли в плановете ти?

— Май не. — Тя се усмихна, сви рамене и се замисли, като че ли търсеше в себе си още някакво обяснение за колебанието си. — Не се чувствам майчински настроена.

— Това ще дойде от само себе си...

— Пък и щеше да е хубаво отначало да сме си само двамата.

— Ще вземем някой да се грижи за детето...

Лилиан нямаше много време да размисля и в края на седмицата взе решение. След месец се ожениха. Родителите и на двамата може би подозираха причината за тази прибързана сватба, но никой не намекна за това. Съдията Стърн даде на дъщеря си петдесет хиляди долара като сватбен подарък, а Елиът Рътлидж прехвърли на името на сина си три милиона и половина.

Младоженците прекараха медения си месец в Аризона, след това се завърнаха в новия си апартамент в Ийст Сайд. Хенри довърши докторската си дисертация, Лилиан завърши „Сара Лорънс“. Юли и август прекараха в северната част на щата при родителите на Лилиан. Бил Лафлин дойде за една събота и неделя, посетиха ги и други приятели. И двамата бяха щастливи. Лилиан се чувствуваше зле през първите месеци на бременността си, но носеше детето с лекота. Високият ѝ ръст прикриваше наедрелите форми и само зелените, съдържащи желязо таблетки, които вземаше всяка сутрин, напомняха за състоянието ѝ.

С октомври дойде и новата учебна година. Хенри започна да чете лекции в Колумбийския университет за причините, предизвикали Първата световна война, и продължи научните си изследвания — сега върху Уендъл Филипс. Лилиан обядваше с приятелки, а вечер чакаше съпруга си да се върне. Слушаше плочи или четеше книгите, които някога беше счела за ненужни за предметите, които изучаваше в „Сара Лорънс“. Почти всяка вечер ходеха някъде или канеха гости и не пропускаха новите филми и пиеси в Ню Йорк. Детето — момиченце — се роди два дни преди Коледа. Кръстиха го Луиза.

Когато Бил Лафлин се кандидатира за предварителните избори на демократическата партия в Ню Йорк, негов конкурент се оказва един профсъюзен деятел, Макс Розендорф, който се ползуваше от поддръжката на Тамани хол^[1]. Организацията на Бил Лафлин разполагаше с достатъчно средства, а също и с една група предани доброволци — приятели и бивши колеги от Харвард, — които вярваха в изключителните качества на своя кандидат. Имаше възможност обаче Розендорф, благодарение на репутацията си, да спечели повече гласове и ето защо, докато приятелите на Лафлин провеждаха своята предизборна агитация, Бил потърси помощта на Хенри Рътлидж.

Хенри изостави научните изследвания и с увлечение се залови да преглежда по библиотеките старите броеве на „Ню Йорк Таймс“ с надеждата, че Розендорф някога е направил или казал нещо, което може да се използва срещу него. Единственото обаче, което намери, беше едно малко съобщение от 1940-а година, което информираше, че Розендорф е участвувал в организирането на една стачка в машиностроителните заводи „Ламприер“, Ню Джързи. По всичко личеше, че за стачката са съществували солидни основания — поне в „Таймс“ нямаше и намек, че това наистина не е бил един сериозен конфликт, но все пак тази стачка е била организирана в периода, когато Американската комунистическа партия е правила всичко възможно, за да саботира производството на оръжие за Англия. Заводите „Ламприер“ не са произвеждали оръжие, но пък са доставяли метални стругове за почти всички военни заводи по източното крайбрежие. Хенри набеляза всичко, което можеше да се използва от това съобщение, и го предаде на Бил Лафлин.

И резултатът беше сполучлив. Америка воюваше в момента с Корея срещу комунизма. Дали Розендорф би подкрепял и сега стачки от този род — задаваха въпрос неговите противници. А знаел ли е той, че организираната от него стачка съвпада с плановете на комунистите по това време? А няма ли той в бъдеще отново да подкрепи тяхната стратегия?

Отначало Розендорф не обърна внимание на тези нападки на образуваната срещу него кампания, но поддръжниците му се пообъркаха и той трябваше да отрече, че е комунист, което пък беше достатъчно да се предположи, че е. Розендорф загуби изборите. Издигната бе кандидатурата на Лафлин, който през ноември 1952 година беше избран за член на долната камара.

Хенри и Лилиан отидоха на празненството по случай победата. Успяха да си пробият път до трибуната, на която Бил, силно развълнуван от успеха си, стоеше до Джийн Амбърли — момичето, за което по-късно се ожени. Бил видя приятелите си, кимна им да се качат при него, хвана и двамата за ръцете и се наведе към микрофона.

— Искам да ви представя Хари и Лили Рътлидж. Хари ще пише речи за нас, нали, Хари?

Хенри се усмихна, а Бил целуна Лилиан по бузата и всички заръкопляскаха.

[1] Щаб на демократическата партия в Ню Йорк. — Б.пр. ↑

През следващите няколко години Хенри наистина писа речи за Лафлин и Бил спечели репутацията си на далновиден и ерудиран конгресмен до голяма степен благодарение на писанията на приятеля си. Двамата се допълваха много добре, тъй като Бил все повече се увличаше в политическата дейност и имаше все по-малко време или пък желание за размишления, докато интересът на Хенри към научната работа растеше, а риториката и тълпите започваха все повече да го отвращават. И все пак Хенри оставаше верен на обещанията си и вярваше, че никога няма да бъде „едно изображение върху сребърна монета, което винаги гледа назад“, според израза на Уендъл Филипс. И за да му е чиста съвестта, макар да се чувствуваше щастлив единствено в кабинета си или в библиотеката, той се срещаше от време на време с Бил Лафлин и неговите съветници и ги снабдяваше с подходящи цитати, исторически прецеденти и далечни прогнози.

Същевременно неговата научна кариера се развиваше също така бързо и успешно, както политическата кариера на приятеля му. През 1952 година Хенри замина за Принстън, където се роди второто му дете — пак момиченце. Там Хенри довърши и публикува два политически труда — една монография за Уендъл Филипс, озаглавена „Теория и агитация“, и едно обширно изследване върху „Немската традиция в политическата мисъл на Америка“. Второто му произведение беше плод на огромно старание и петгодишно проучване на сложните и оплетени идейни влияния, които сами по себе си трудно подлежах на точно определение. Но солидната научна основа на произведението, както и анти хегелианската му насоченост, която беше посрещната много добре, спечелиха на автора не само безспорно признание като теоретик, но и лична слава. Започнаха да го считат за разобличител на антиамериканските идеи и един от малкото противници на комунизма, способни да подкопаят тази опасна идеология в самата ѝ основа. Това беше всъщност една тенденция, която приписваха на неговата работа и която в действителност не съществуваше (грешка, произлизаща вероятно от широко известните

му връзки с конгресмена Лафлин). Така че, препрочетена в 60-те години, „Немската традиция в политическата мисъл на Америка“ не представляваше нищо друго, освен един анализ — съпоставка между прагматическата английска и догматическата европейска политическа философия. Хенри обаче не опроверга политическото тълкуване на своя труд, а все повече и повече издигаше репутацията си с лекции и статии, славата му растеше и в 1960-а година той беше назначен за професор по теория на политиката в Харвардския университет.

По това време Хенри вече беше женен повече от десет години и в живота му, разбира се, бяха настъпили някои промени. Беше поостарял, жена му също, а Луиза и Лаура не бяха вече бебета, а деца. Съпрузите Хари и Лили бяха станали семейство Рътлидж — родители, дъщери, мебели, дрехи, сервизи, растяща колекция от картини и книги, одеяла, пешкири и ангорски котки. Хенри си беше все така слаб — имаше късмет, че организъмът му без усилие изразходваше всички приети с храната калории. В лице той все още младееше, само че беше придобил едно съсредоточено изражение, което подходеше на стила му на преподаване — на източното му произношение, на ироничния хумор и непринудено поднесената задълбоченост. Хенри беше любимец на студентите си и на няколкото млади дами, които посещаваше, минавайки през Ню Йорк.

Красив, обаятелен, интелигентен и богат, Хенри беше желан във всеки университетски кръг, а на Лилиан напълно подходеше ролята на съпруга на такъв знаменит мъж — красива, със запазена след двете раждания фигура, благодарение на съвсем нищожни ограничения в хляба, картофите и захарта в кафето. Беше несъмнено безупречна съпруга и майка — домът ѝ в Принстън бе отлично поддържан и през определени промеждутъци от време се изпълваше с колеги на мъжа ѝ и съпругите им. Единственият упрек, който можеше да ѝ се направи, беше относно прекалено хубавите ѝ дрехи, които напомняха на преподавателите, че университетът е само едната страна от живота на семейство Рътлидж, че за тях съществуват също и Вашингтон, и Ню Йорк. Друго, което правеше впечатление на някои (както в Принстън, така и в Харвард), беше поршето, което Хенри Рътлидж караше — кола, която някак не съответствуваше на анти хегелианската насоченост на неговото „магнум опус^[1]“.

И освен това в Принстън се носеха слухове, че Хари Рътлидж е бил виждан в поршето със Сесили Драманд, съпруга на един от преподавателите на висшите курсове, по-често, отколкото благоприличието позволява. Тези, които го подозираха, се убедиха във верността на слуховете, като видяха разстроеното лице на младата, чернокоса, с розови бузи англичанка след заминаването на семейство Рътлидж за Кеймбридж.

Но в университетските среди не може без клюки, а и повечето от мъжете — ако бѐдеха поразпитани по-подробно — биха признали, че просто завиждат на Хари, че Артър Драманд е един начумерен и скучен човек, който не излиза от лабораторията си и че какъв смисъл има да си звезда, ако не хвърлиш някоя и друга искра по небосклона.

[1] Знаменито съчинение (лат.). — Б.пр. ↑

През ноември 1960 година за президент на Съединените щати беше избран Джон Кенеди. Това обществено събитие беше за семейство Рътлидж, а и за много други американци като тях, лична радост — не само защото те бяха демократи и бяха гласували за него, но и защото той беше един от тях — възплъщение на самоувереността, присъща им от младини.

В техния кръг имаше и известно разочарование, разбира се, че Джон Кенеди, а не Бил Лафлин бе избран, и че Шлезинджър, а не Хенри Рътлидж стана личен съветник на президента. Но Бил беше убеден, че рано или късно той ще бъде изтеглен на работа в правителството и по този начин ще се сдобие с необходимия опит за следващите избори.

Хенри също си имаше своята утешителна награда. Той не би получил мястото в Харвард, ако предшественикът му не беше повикан във Вашингтон. Тъй като той самият едва ли щеше да бъде нужен във Вашингтон през следващите десет години, купи за семейството си една голяма къща на Бретъл стрийт в Кеймбридж.

Освен това Хенри се чувствуваше толкова близо до властта, че постът за него не беше от значение. Джон Кенеди възплащаваше до такава степен идеала на всеки американец либерал, а семейство Рътлидж бяха такива, че те изживяха първите сто дни и дните след това — възнуващите, забележителни дни на Виенската конференция на високо равнище, залива Кочинос^[1], Карибската криза — като че ли те самите бяха в Белия дом. Грешките на президента бяха и техни грешки, неговата борба и тяхна борба, неговата победа — тяхна победа. Нека сега оттук прозвучи вестта към приятел и към враг, че факелът е преминал в ръцете на ново поколение американци — родени в този век, отрезвени от войната, възпитани в не леко спечелен, горчив мир, горди със своите прадеди... — това бяха те.

Не е трудно човек да си представи отчаянието, което ги обзе, когато разбраха, че президентът е убит. Като много други американци, Хенри дълго време си спомняше обстоятелствата, при които чу тази

новина. Минаваше през Ню Йорк на връщане от някаква конференция в Болтимор и се беше уговорил да обядва с една състудентка на Лилиан, Бевърли, разведена в момента.

— Нима не знаеш? — каза тя, когато Хенри ѝ се обади. — Убили са президента.

Докато Бевърли хлипаше по телефона, Хенри измисли някакво извинение, за да отмени срещата, и веднага позвъни на Лилиан, която вече знаеше, и със същия глух глас като нейния, той ѝ съобщи, че си пристига със следващия самолет.

Лилиан го посрещна на Логанското летище.

— Даже Лаура плака — каза тя.

Хенри хвана ръката ѝ, задържа я в своята и те тръгнаха към къщи.

Прекараха вечерта с приятели, като мълчаливо гледаха телевизия, не защото се интересуваха от някакво съобщение, а просто защото това разсейваше отчаянието им.

В единадесет часа Бил Лафлин се обади от вилата си на Вирджинските острови, където се намираше по това време.

— Ужасно е, да, ужасно е — каза той. — Но да видим как ще се отрази на политиката ни.

— Да — отговори му Хенри. — Джонсън няма да се задържи.

— Страната няма да търпи тексасец в Белия дом, а Боби си създаде толкова много врагове. — Конгресменът размишляваше на глас от далечния край на телефонната жица. — Е, да, Хюбърт, разбира се, но той би бил прекалено рязък контраст. По дяволите, Хари, може би сега е нашият шанс.

— Може би — почти автоматично каза Хенри.

— Слушай, Хари — рече Бил Лафлин, — защо не дойдете с Лили утре? Ние не можем да мръднем оттук, откакто Джийни си счупи бедрото. Ще се обадя на Бъд и Стратън и те да дойдат.

— Мисля, че мога да отложам лекцията си — отговори Хенри. — Да, ще дойдем.

— Хайде елате. Най-добре ще е да се съберем всички тук — далеч от пресата.

Като свърши разговора с Лафлин, Хенри излезе от кабинета си и отиде при Лилиан във всекидневната.

— Бил иска да заминем за Санта Крус.

— Кога?

— Утре.

Отчаяното лице на Лилиан се оживи.

— Хубаво. Ами децата...

— О, могат да дойдат у нас — обади се Ана Пристлър, жената на професора по испански, приятно развълнувана, че ѝ се отрежда тази скромна роля в развитието на историческите събития.

[1] Опитът за агресия срещу Куба, организиран от ЦРУ. — Б.пр.

↑

У Лафлинови в Санта Крус се бяха отбивали и преди — прелитайки от Бостън за Сан Хуан и обратно. Хенри не оставаше доволен от дните, прекарани там, отчасти поради тропическия климат, отчасти и поради това, че започваше да се чувства все по-угнетен сред Бил, Джийни и приятелите им. Ако преди Хенри и Бил се допълваха един — друг, благодарение на различията помежду им, то сега тези различия се бяха задълбочили и превърнали в противоречие — но както Хенри не можеше да признае пред Лилиан или пред себе си, че предпочита прохладата пред слънчевите лъчи, така той прикриваше и истинското си мнение за Лафлин — неговото лицемерие и самолюбие. Хенри не искаше да прекъсва връзките си със средата на Лафлин, макар че беше напълно щастлив сред книгите и студентите си, тъй като практическото участие в политическия живот го караше да се чувства нещо повече от един университетски учен и задоволяваше амбицията му да бъде полезен на Америка. И затова по време на разговори Хенри премълчаваше противоречивите си идеи, защото знаеше, че е безполезно да влиза в сериозни спорове с Бил и останалите съветници.

Този път, освен Хенри при Бил бяха дошли още осем души — най-приближените на Лафлин, в пълен състав. Всички те бяха повече или по-малко покрусени от убийството и съответно повече или по-малко развълнувани от това, какви последствия би имало то за техния кандидат и за собствените им кариери. Щом се срещнаха, те си размениха подходящите за случая съболезнователни реплики, но скоро неудържимите амбиции взеха връх над вече попреминалата скръб и още същата вечер се събраха на съвещание, докато жените им играеха бридж на терасата към морето. Строен и загорял от слънцето, Бил пиеше ром с кока-кола и обсъждаше пред събеседниците си политическите възможности, които случаят предоставяше, и колкото повече пиеше, толкова по-благоприятни му се виждаха те.

— Да не беше тая проклета конституция — каза Бил, като се усмихна на непочтителните си думи, — можехме сега да атакуваме.

Никой не е за Линдън, никой.

— Ще го търпим още една година, Бил — каза юристът Стратън Джеймс.

— Ще го търпим в Белия дом, ще го търпим и на конгреса — рече Бил, — но ако загуби при първичните избори, кандидатурата му ще пропадне.

— Хората на Кенеди няма да гласуват за него — обади се Бъд Берибаум от Нюйоркската организация.

— Конгресът ще се раздели на три — каза Бил — Линдън, Хюбърт и Боби. Там обаче работата ще спре и накрая ще се наложи да потърсят четвърти кандидат, а този четвърти кандидат чисто и просто мога да бъда аз.

И съвещанието продължи в този дух до късно през нощта. Хенри не говореше много, защото нямаше какво толкова да каже. Според него всичко зависеше от следващите няколко месеца и от тактиката на Джонсън. Никаква стратегия не можеше да се планира преди това. Дотогава човек можеше само да фантазира и да се отдава на фантазиите си. Но Хенри не каза нищо за това пред приятелите си. Той виждаше, че Лафлин беше целият погълнат от мечтата си, че кръвта му кипеше и щеше да кипи, докато не намери изход, или пък полека-лека се поуспокои.

Най-после Хенри и Лилиан си легнаха в една от стаите за гости.

— Горката Джийн — каза Лилиан, — целият ѝ крак е в гипс. И чишка в гърне.

На другата сутрин мъжете продължиха разговорите, а жените отидоха да плуват и да се пекаят на слънце. Бил, както и предишната вечер, беше особено развълнуван, но сега, без въздействието на алкохола, мечтите му изглеждаха не толкова привлекателни. Беше ядосан, защото не можеше да получи в момента това, което желаше, а още повече го нервираше безсмислието на собственото му нетърпение. Хенри забеляза, че неговото мълчание още повече влошаваше настроението на Бил, но въпреки това не можеше да измисли нещо, което да оправи нещата.

— Ти какво ще кажеш, Хари? — попита го нервно Бил, като чу звънеца за обед.

— Ще изчакаме и ще видим — каза Хенри, отговор, който едва ли можеше да задоволи приятеля му.

След обед както обикновено почиваха. Политиците се разбраха да се срещнат отново вечерта и всеки отиде да поспи или да поплува. Хенри остави Лилиан в стаята им и тръгна за плажа. По бански гащета и риза той заслиза по дългата стълба, мина през градината и се усмихна на Джийн, която седеше там, измъчена и отслабнала, с гипс на крака. Повървя около стотина метра по брега, просна хавлията си и се излегна на пясъка. Слънцето не печеше много силно — „няма да ми навреди“ — помисли си Хенри и остана да лежи по корем, унесен в дрямка от приятната топлина. Полежа така около половин час и реши да отиде да поплува, но като влизаше във водата, настъпи една консервна кутия и острият ѝ, ръждясал ръб поряза стъпалото му. Раната беше малка, но Хенри се страхуваше да не стане инфекция. Той закуцука по брега обратно към къщата, мина покрай Джийн, която спеше, изкачи се по стъпалата и влезе в притихналата от зноя къща. Отвори вратата на стаята си и видя голото тяло на жена си в обятията на техния домакин.

Без да разбере дали са го видели или не, Хенри се върна на плажа и седна на една скала. Не усещаше болката в крака си — пред очите му беше Лилиан — гърдите ѝ, коремът ѝ, които видя от вратата и които изведнъж му се сториха съвсем чужди. Хенри си повтаряше защо не трябва да отдава значение на всичко това, устните му изговаряха думите, но от гърлото му не излизаше никакъв звук. „Постъпвай така, както биха постъпили с теб“ — повтаряше си беззвучно той, като се опитваше дори да се усмихне цинично, но защитната преграда, която искаше да изгради в съзнанието си, се разпадаше. Спомените от първите щастливи мигове на любовта им, от радостта, от доверието, нахлуха като вряла вода в засадена почва. Възможно ли е, мислеше си Хенри, тази банална история да означава за мене повече, отколкото смъртта на президента? „Президентът, президентът“ — повтаряше си той и пак — „Постъпвай така, както биха постъпили с теб“ — но никакви думи не можеха да спрат непреодолимата, неясна мъка.

Хенри се върна в къщи в пет часа. Лилиан четеше на терасата. Тя го погледна и му се усмихна. От уплахата и неувереността, които се криеха зад тази усмивка, той разбра — тя знаеше, че ги е видял. Хенри

не каза нищо, отиде в стаята, дезинфекцира и превърза раната си и чете чак до вечерта.

Докато вечеряха, водеха разговори, но Бил Лафлин изглеждаше смутен. Незабележимо, с изкуството на политик, той поглеждаше към Хенри и се опитваше да разгадае изражението на лицето му, надявайки се, че останалите на масата не следят очите му, докато говори. Стратън, Бъд и жените им също се държаха смутено. Никой не попита Хенри защо не беше дошъл на вечерното съвещание. Лилиан мълчеше. Хенри не откъсваше поглед от чинията си. Само Джийн говореше високо — неспирен поток от скучни, празни приказки.

На следващата сутрин семейство Рътлидж си заминаха. По време на полета до Сан Хуан те не си продумаха, но когато самолетът им се отдели от пистата на летището в Пуерто Рико, Лилиан, загледана в ръцете си, каза, че съжалява.

— Няма нищо — отвърна спокойно Хенри и махна примирително с ръка, но после продължи: — Искам само да кажа... ако ти... ти си свободна... но не мога да разбера защо точно с него?

Лилиан го погледна изненадано.

— Защо? — повтори тя, като че ли на свой ред задаваше въпроса — защо е нужно да я пита.

Животът продължи да си тече постарому и постепенно страната и семейство Рътлидж се свързеха от убийството на президента Кенеди. Третата зима в Масачузетс беше същата като предишните две — с постепенното потъмняване на есенните багри, с мразовития въздух, който изсушаваше тротоарите на Бретъл стрийт и умъртвяваше листата на останалите градински растения. След това идваше снегът — обилен сняг, който принуждаваше градските чедра да полагат геройски усилия, за да изкарат колите си от гаражите и да заведат децата си на училище. Макар и милионер, Хенри разчистваше сам алеята до гаража и пътеката до къщата. След училище Луиза и Лаура обуваха гумените си ботуши, увиваха се с пъстрите си шалчета и отиваха на Чарлз ривър да видят дали реката е замръзнала и може ли да се пързаят с шейна.

След това дойде Коледа, която напомни, че Кенеди наистина е мъртъв. Но с Коледа дойдоха и коледните песни, които пяха из улиците заедно със семейство Кoen, дошли на гости от Европа, и които обичаха подобни развлечения. Лаура посещаваше музея „Пийбоди“ с приятелката си Сас и майка ѝ мисис Оболенска. Луиза ходеше по срещи, на кино и на сладкарница да яде сладолед и да пие газирана вода. Пет пъти в седмицата Хенри и Лилиан ходеха на вечери. След Коледа Лилиан и двете момичета отидоха за една седмица на ски във Върмонт заедно с Бил, Джийн и момчетата им, както правеха всяка зима през последните пет-шест години. Този път Хенри остана в Кеймбридж заради книгата, която пишеше.

ВТОРА ЧАСТ

Един пролетен следобед на 1964 година Луиза, тогава шестнадесетгодишна, се връщаше с приятелките си от кино в Бостън. Тя вървеше в центъра и най-отпред, а останалите три момичета и братчето на едната от тях, подтичваха, за да вървят успоредно с нея, опитвайки се да я гледат, като говори. Луиза обсъждаше филма, а другите мълчаха, тъй като не можеха да се решат да кажат каквото и да било, преди да чуят нейното мнение. Тя и не ги поглеждаше, понеже те я гледаха в устата, а само жестикулираше със слабите си ръце, за да се изрази по-точно, говореше високо и отчетливо, за да я чуват всички.

Луиза беше по-висока и значително по-хубава от другите момичета, с дълга до раменете руса коса. На лицето ѝ беше изписано едно леко младежко високомерие, което премина в явно презрение, когато братчето на приятелката ѝ се осмели да отвори уста, за да каже своето мнение. Той беше само на дванадесет години, беше дебел и носеше къси карирани панталони, докато Луиза беше със синя рокля с дантелена якичка, а стройните ѝ крака бяха обути в дълги бели чорапи.

Другите момичета не бяха по-добре облечени от момченцето. Едното момиче беше с кецове и джинси, другото с измачкана пола и анорак, а третото по всяка вероятност беше наследило роклята си от своята по-голяма сестра. И всичко това беше напълно нормално, тъй като бащата на нито едно от тях не беше като Луизиния — професор, и то професор с катедра, милионер и приятел на сенатора Лафлин, които един ден можеше да стане президент на Съединените щати. Затова беше съвсем в реда на нещата Луиза да се качи първа на автобуса и да се облегне на алуминиевия стълб, докато рейсът се тресеше по Харвард бридж, а Шери, Фани, Мириъм и Сол залитаха и подскачаха, за да запазят равновесие.

Когато стигнаха Харвард скуеър, те слязоха. Мириъм изостана, за да се отърве от брат си — толкова много я притесняваше с неговите тъпи забележки, които той смяташе за забавни, но които нито веднъж не накараха Луиза да се усмихне. Освен това Сол беше дебел и грозен и това напомняше на Мириъм, че самата тя беше пълна и грозновата.

Тя обаче явно се беше примирила с пълнотата си, защото скоро се присъедини към другите момичета в една сладкарница на площада и си поръча двойна порция ягодов млечен шейк.

Луиза си беше поръчала бананов сладолед и безгрижно го ядеше, седнала на едно високо столче пред бара — между другото, колкото и да ядеше, това не се отразяваше на стройната ѝ фигура. И докато Мириъм с удоволствие се тъпчеше, а и другите две момичета, коя повече, коя по-малко лакомо гълтаха от сладката, студена смес, Луиза с елегантен, почти европейски маниер докосваше с върха на езика си лъжичката.

— Къде е Сол? — обърна се тя към Мириъм.

— Отиде си в къщи.

— Не искаше ли млечен шейк?

— Разбира се, че искаше, но... по дяволите, бях му казала, че ще го взема само на кино.

— Трябваше да го доведеш и него за един шейк. Нали беше с нас!

Мириъм почервения и едва не се разплака. Шери и Фани погледнаха Луиза с още по-голямо уважение. След това Шери — тази с наследената рокля — пое дълбоко въздух, като че ли това ѝ даваше кураж, и попита Луиза с почти треперещ глас:

— Луиза, ти ще ходиш ли на лагер тази година?

Луиза поруменя.

— Мисля, че не — отговори тя.

— Ох! — рече Шери и се отпусна на стола си, издишвайки всичкия въздух от дробовете си.

— Аз пък сигурно ще ходя — обади се Фани, но това явно не утеши Шери и тя каза:

— Ако Луиза не отиде, не знам дали ще ходя и аз.

Мириъм мълчеше.

— Работата е там — каза Луиза и скромно се загледа в празната си чаша, като въртеше лъжичката в остатъка от сладолед на дъното, който не можеше да огребе, — работата е там, че може би ще трябва да отида с татко до Европа.

— Охо — промълви Фани.

Шери само кимна.

— Е да — каза Мириъм, — кой ще иска да ходи на лагер, като вместо това може да отиде до Европа.

— На мен много ми се иска да отида в Европа — обади се Шери. — И се надявам, че все някой ден това ще стане.

— Аз ще отида само защото татко трябва да отиде на конференция в Париж, а мама не иска да го придружи.

— Не иска да го придружи? — попита Шери. — В Париж?

— Не иска. Много пъти е била там и французите не ѝ харесват. Казва, че се държали нелюбезно с американците.

— Е, това е друга работа — каза Шери. — Щом е била там... много пъти. Ето и мама ходеше с татко в Ню Йорк, а напоследък все по-рядко ходи с него.

Луиза се усмихна с престорен интерес, взе портмонето си и слезе от стола. Другите момичета взеха чантите и списанията си от бара и я последваха. Излязоха на Харвард скуеър и там се разделиха. Трите момичета тръгнаха по Маунт Обърн стрийт, а Луиза пресече площада при павилиона за вестници и влезе в Харвард ярд.

Вече в университета, тя се усмихна в отговор на почтителната усмивка на пазача и кимна на един от студентите на баща ѝ, който, минавайки покрай нея, каза:

— Здравей, Луиза!

След това Луиза стигна до Елиът билдинг и без да чука, влезе в една от стаите. Секретарката вдигна поглед и също ѝ се усмихна.

— Чака ви — каза тя и Луиза прекоси стаята и влезе в кабинета на професора по теория на политиката.

Като я видя, професорът стана. Приликата в чертите и маниера на дъщерята и бащата беше очебийна въпреки разликата във възрастта (професорът беше на четиридесет и четири години) и пола. Той също се усмихна — още една усмивка от многото, с които беше свързано ежедневието ѝ, но тази усмивка беше определено най-желаната, тъй като в нея нямаше никаква почтителност, нито пък угодливост, каквато се четеше в усмивката на възрастния пазач към това дете. Беше сърдечна и същевременно съучастническа усмивка, на която беше отговорено със същата от страна на Луиза.

Както дъщеря си, професорът беше висок и затова се наведе, за да я целуне. От прегръдката им пролича, че докосването на нежното ѝ лице му достави удоволствие, както на нея пък леко наболата му буза.

— Е, как беше? — попита той.

— Доста слабо. В сравнение с книгата, искам да кажа.

— От хубавите книги обикновено излизат лоши филми — каза професорът и затвори папката си от свинска кожа. — А от лошите книги — хубави филми.

— Аз предпочитам хубавите книги — каза Луиза, което не отговаряше съвсем на действителността, но накара баща ѝ да я прегърне, докато излизаха от кабинета.

— Съвсем правилно — отбеляза той и след като двамата много учтиво пожелаха на секретарката „лека нощ“, продължи: — В края на краищата човек получава много повече от книгите. Мога много пъти да препрочета „Ана Каренина“, но няма филм, който да ми се гледа повече от два пъти.

— А книгите — каза Луиза, като излизаха от университета на Харвард скуеър, — книгите са по-истински, защото действуват направо от едно въображение на друго и няма нито артисти, нито костюми, които само могат да те объркат.

— И аз така мисля — каза професорът и това наистина беше негово мнение, само че изказано от дъщеря му.

Хванати под ръка, те стигнаха до края на Комън и завиха по Мейсън стрийт. Беше топла вечер в края на пролетта, може би прекалено топла, за да се държат под ръка, но това им беше станало навик, когато Луиза вземаше баща си от университета, и топлината, идваща от близостта им, не можеше да развали удоволствието, което изпитваха.

— С кого беше на кино? — попита професор Рътлидж.

— Ами с Шери, Фани и Мириъм. Знаеш ги. Мириъм трябваше да вземе и Сол.

— Кой е Сол?

— Брат ѝ. Малкият.

— Видях баща им оня ден. Изглежда много симпатичен.

— И тя също. Впрочем доста е неприятна, но все пак е забавна — поне понякога.

— И защо е толкова неприятна?

— Защото е дебела.

— И ти ще станеш дебела един ден — усмихна се професорът и смушка дъщеря си в ребрата.

— Няма. — Луиза се засмя и се дръпна.

— Ще станеш, ако продължаваш да ядеш сладоледи и млечни шейкове.

— Аз? Млечни шейкове?

— Още имаш по устата си. Повече от сигурен съм, че си яла сладолед, докато те чаках.

Луиза облиза устни.

— Казах, че ще дойда в шест часа.

Професорът погледна часовника си.

— Е добре, добре. Поне не закъсня много, както правиш понякога.

Луиза му се усмихна.

— Джентълмените трябва да чакат.

— Но не и дъщерите си.

— Мама не е напълняла — каза Луиза.

— Тя не яде сладолед.

— Не яде — Луиза погледна крадешком баща си, — но пие джин, а джинът има поне толкова калории, колкото и сладоледа. И ти пиеш, а и ти си слаб.

— Добре, добре — примири се професорът и бутна пред себе си Луиза, като приближиха жълтата им, облицована в дърво къща, разположена в дъното на голяма градина. — Иди да ми направиш коктейла, щом като вече си изяла сладоледа си.

Луиза се засмя, затича се по стълбите и мина с трясък през мрежестата врата. Хвърли чантата си на масата в преддверието, без да обръща внимание на това, че тя се хлъзна и падна. Влезе във всекидневната и отиде при бутилките и чашите в ъгъла.

— Вдигни я — каза майка й, която стоеше с гръб към Луиза, загледана в картината на Лотрек, окачена над камината, изобразяваща парижка проститутка.

— Кое? — попита Луиза.

— Чантата.

— На масата е.

— Не е.

— Правя коктейл на татко.

— Вдигни я.

Луиза заклати краката си, като че ли едва се сдържаше да не тропне от яд, върна се в преддверието, разминавайки се с баща си, вдигна чантата и я захвърли върху масата.

— Къде ми е коктейлът? — попита професорът. Луиза се обърна намръщена и сърдита, но баща ѝ продължи да я гледа усмихнато и ядът ѝ премина. Тя се върна във всекидневната и продължи да прави коктейла. Сложи лед в една стъклена кана, обели лимон, наля джина и накрая, със същата физиономия, която баща ѝ правеше, наля от вермута, който винаги се оказваше доста в повече.

Лилиан Рътлидж се обърна и погледна мъжа си и дъщеря си. Тя беше също висока, слаба и руса, но не като Луиза. Тялото ѝ беше по-оформено — по-закръглено. Бащата и дъщерята бяха попрегърбени, но Лилиан беше винаги изправена. На около тридесет и осем години, тя се стараеше да използва най-пълноценно последните моменти на своя женски разцвет.

Лилиан вече държеше чаша в ръка, преоблечена за вечерята с пола и блуза. Докато Хенри прекосяваше хола, тя му се усмихна с отпуснати ъгълчета на устните си. Той отвори уста, за да я попита нещо, но отмести очи от нейните и се отказа от намерението си.

— Как прекара деня? — попита Лилиан.

Хенри сви рамене.

— Нищо особено.

— А ти? — обърна се тя към Луиза.

— Горе-долу добре. Ходих на оня филм в Бостън.

— Интересен ли е?

— Боклук.

— Аз те предупредих.

— Да, но бях казала на Шери и другите, че ще ида.

— Тя предпочита книгата — обади се Хенри.

Лилиан се усмихна на мъжа си. Уловила тази усмивка, Луиза погледна ръцете си, намръщи се и се обърна към баща си.

— Мога ли да взема тоник?

— Разбира се.

— Иди и донеси още, ако това е последната бутилка — каза Лилиан, когато дъщеря ѝ отиде при бутилките.

— Къде е Лаура?

— У семейство Бруксови.

— Ще трябва ли да я взимаме оттам?
— Не, те казаха, че ще я докарат. У тях ще вечеря.
— Имаме ли нещо за тази вечер?
— Не. За тази вечер, не.
— Слава богу — каза професорът и изпи първата за вечерта
чаша джин с вермут.

Стаята, в която тримата — баща, майка и дъщеря — седяха и от време на време протягаха ръце към чашите си, беше елегантно мебелирана, с наскоро поставени тапети, но за това, че професорът беше не само известен, а и богат, говореха картините по стените. Освен картината на Лотрек имаше и една с маслени бои на Ротко, малко платно на Тобей, етюд на една роза от Реноар и акварел на Писаро. В дъното на всекидневната беше най-голямата ценност от цялата им колекция — портретът на жена във вана на Бонар. Светлобежовият цвят на стените беше избран специално за фон на тази картина. За Ротко подходеше по-малко.

От двете страни на камината имаше ниски вградени лавици за книги, върху които бяха подредени не обикновените научни издания, необходими на професора, а книги с избелели кожени корици и златни букви — книги на библиофил. Върху лавиците и на някои други места във всекидневната бяха поставени няколко красиви, интересни и ценни предмети — например външен египетски саркофаг на мумифицирано дете от петото хилядолетие преди новата ера, инкрустиран ятаган, какъвто навярно Саладин е имал, и един сребърен часовник със златна украса, около половин метър висок, правен в Париж по времето на Луи XV.

Бюрото на Лилиан също датираше от времето на Луи XV. Беше отворено, така че се виждаха неподредените ѝ книжа. Върху него имаше две снимки в сребърни рамки: на едната беше Хенри като по-млад — обикновен портрет на жизнерадостен млад мъж, — а на другата — цялото семейство преди три години, когато Лаура беше деветгодишна, а Луиза — тринадесетгодишна палавница. Изглеждаха щастливи на снимката — по-щастливи, отколкото сега, но тогава всички знаеха, че апаратът ще щракне за секунда и ще ги изобрази, докато в момента наоколо нямаше никакъв фотоапарат.

След петнадесет-двадесет минути Лилиан отиде в кухнята, за да приготи вечерята, Луиза се качи в стаята си, а Хенри се отправи към кабинета си.

Кабинетът му беше два пъти по-малък от всекидневната и с по-академичен вид — книгите тук не бяха с кожени корици, а бюрото му беше отрупано от листове в работен безпорядък. И все пак в стаята имаше красива полица над камината, две кожени кресла и една малка картина на Брак върху единствената стена без книги. Тази стена беше в особен кафяв цвят — чудесен фон за яркозелените и жълти тонове на картината.

Хенри Рътлидж седна да прегледа в половиния час, който оставаше до вечеря, една наскоро публикувана книга по неговата специалност. Преди да започне да чете, погледът му се плъзна по лавицата с книги и се спря върху собствените му произведения: „Теория и агитация“ и „Немската традиция в политическата мисъл на Америка“ — книга, която нито един студент от Харвардския, или който и да било друг университет не можеше да си позволи да чете така бегло, както професор Рътлидж се готвеше да прегледа книгата в ръцете си (всъщност малцина от професорите по Теория на политиката следяха така съвестно, както Хенри Рътлидж, развитието на своя предмет). Професорът свали поглед от книгите, спря го за момент на малката купчина напечатани листове, оставени върху облицованото му с кожа бюро — листове от труда, който пишеше, — и накрая го върна на книгата, която държеше.

В стаята на Луиза, където тя седеше и набързо преглеждаше книгата, по която беше направен филмът, имаше окачена литография на Шагал. За Луиза тази литография представляваше просто жената и птицата, които непрестанно я наблюдаваха по време на всички детски болести, прекарани от нея в тази стая. Както за Лаура, дванадесетгодишна в момента, картината на Леже, окачена на стълбите, продължаваше да бъде само една клетка на страшен звяр, поради окото, което надничаше зад кубистичната конструкция. Лаура се беше примирила вече с този звяр — поне не се плашеше от него, и все още нямаше представа от това, което Луиза наскоро беше разбрала — че чудовището струваше тридесет-четиридесет хиляди долара. Ако ли пък знаеше, Лаура едва ли би осъзнала какво точно означава тази сума — така добре беше възпитана, толкова малко разглезена от наистина богатите си, дори по американския стандарт родители. Семейство Рътлидж бяха богати по две линии, и то от няколко поколения насам, и бяха успели да си изработят една пуританска

философия за това, какво трябва и какво не трябва да се прави с парите. Луиза и Лаура не получаваха нищо повече от това, което другите деца, техни другарчета, имаха, или ако нещата им — главно дрехите, бяха от по-добро качество и по-елегантни, то те не го съзнаваха.

В седем и половина Лилиан беше готова с вечерята. Луиза слезе в кухнята в последния момент и си предложи помощта. Лилиан се усмихна саркастично и я прати да повика баща си. Луиза излезе и Лилиан опита едно малко парченце месо, за да се увери, че е крехко филе, а не просто обикновено печено месо.

Хенри влезе — беше свалил самото си и беше облякъл дебела жилетка от кашмирска вълна; той седна на кухненската маса с доста умислен вид.

— Трябва да решим какво ще правим през лятото — каза той и пое от Лилиан чинията си.

— Какво искаш за пиене — мляко, бира или нещо друго? — попита го тя.

— Струва ми се... бира. — И Хенри стана да си вземе сам, но Луиза се втурна преди него към хладилника и извади бутилка вносна бира, подаде я на баща си, като го гледаше напрегнато изпод спуснатите си мигли. Хенри седна и отвори бирата.

— Наистина никъде не ми се ходи — каза Лилиан. — Преди десет години ходехме и ми беше приятно, но сега вече не ми се иска.

— Не сме били в Етиопия — каза Хенри.

— Не, но бяхме в Египет, Серенгети и на разни други места. Пък и ще бъде адски горещо през юли.

— Не и в Етиопия. Там е високо — плато.

— Добре, ти иди. Иди и вземи със себе си Лу, а аз и Лаура ще отидем във Виниърд. Всъщност Лаура е много малка за цялата тази археология. Нищо няма да разбере.

Лилиан се хранеше машинално — мислите ѝ бяха някъде далеч. Избягваше погледа на мъжа си, а той — нейния, но Луиза, затаила дъх, гледаше и двамата открито, с широко отворени очи, които бързо се местеха от единия на другия.

— Смятам, че наистина трябва да дойдеш на този конгрес — каза Хенри.

— Ами, трябва! — Лилиан отпи от коктейла, който беше взела със себе си на масата. — За мен няма никакъв смисъл да идвам, пък и за теб, струва ми се. Това ще бъде само едно събрание на главозамаяни от парите си европейски учени, за да прославят великите си успехи.

— Бих искал да се видя с някои от тях.

— За какво ти са? Те те ласкаят, защото си на върха на техния куп мръсотии... и приятел на Бил. Свобода на културата, няма що!

— Това е един предлог да се отиде до Париж.

— На мен този предлог не ми е нужен. Нужна ми е основателна причина.

Хенри не отговори.

— Ние можем да отидем — обади се Луиза с треперещ от притеснение глас, вперила очи в баща си.

Хенри й се усмихна.

— Мога да кажа само едно — продължи Лилиан, — имаме си хубава къща на морето в Марта Виниърд и настъпи ли лятото, нашите добри приятели от Вашингтон и Ню Йорк ще дойдат там...

— Да — каза Хенри, — да, знам. Просто си мислех, че можем веднъж да пропуснем всичко това. Поне за месец.

Лилиан сви рамене и промени темата. Хенри и Луиза се включиха в разговора, но лицата и на тримата си останаха замислени. След вечеря Хенри се върна в кабинета си, а Лилиан отиде да чете и пуши във всекидневната.

Луиза отиде при баща си под претекст, че ѝ трябва книга за Джеферсън за училище. Тя седна в едно от креслата, а Хенри затърси из книгите си нещо подходящо. Луиза отпусна глава на облегалката на стола, заклати ритмично обутите си в бели чорапи крака, хапейки в такт с поклащането долната си устна.

— Татко — реши се най-накрая тя, — ние можем да отидем, нали? Искам да кажа, само ние двамата.

Професорът се обърна и я погледна над очилата си.

— Ще ти бъде ли приятно само с мен?

— И още как! Ще видя Париж и императорските лъвове в Адис Абеба.

— Може и да се отегчиш... без Лаура и Лилиан.

— Няма, обещавам. — Луиза се изправи на стола, наведе се напред и повтори: — Обещавам.

И това обещание, подкрепено от красноречивия ѝ поглед, беше повече от убедително за Хенри, че тя пък няма него да отегчи. Хенри се усмихна и се обърна отново към книгите.

— Ами конгресът? Ще има само стари професори — каза той.

— Е да, но ти не си стар.

— Повечето ще бъдат по-стари от мен.

— Откъде да знаеш. Може и да има някой приятен млад човек, който да ме заведе във „Фоли Бержер“.

— В Европа не е прието момичетата на твоя възраст да ходят по срещи.

— Добре, ще кажа, че съм по-голяма.

Хенри се обърна отново.

— Няма да ти повярват.

Луиза погледна малкия си бюст.

— Е, тогава ще си седя в хотела и ще гледам телевизия.

Хенри се засмя.

— Но във Франция нямат телевизори в хотелите.

— Тогава ще си прекарам времето с пиколото. С две думи, няма какво да се тревожиш за мене. Няма да ти бъде в тежест.

— Знам. Сигурен съм. — Хенри се обърна и ѝ подаде една книга за Джеферсън. — Докато не ти омръзне. В края на краищата този конгрес е пет дни, а след това можем да отидем до Атина и Кайро, и Адис Абеба.

Луиза се понадигна от стола.

— Татко... Чудно ще бъде. Чудно! Наистина! А аз ще науча много неща, нали? Няма да е като пътуване до Флорида или нещо от този род.

— Да, струва ми се, че ще е интересно за тебе. Ще видим великолепни черкви. Знаеш ли, там има цяла цивилизация — християнска, но не като тази на Запад. От времето на Савската царица насам са се развили съвсем отделно от европейците. Мисля, че и за двама ни ще е интересно да видим тези неща.

— Да, да! — Луиза скочи и прегърна баща си. — Кажи, че ще отидем, кажи!

Хенри се усмихна.

— Добре, отиваме.

— Ура-а-а! — извика Луиза и се втурна във всекидневната, за да каже на майка си.

Хенри седна на бюрото си. За миг по лицето му премина известно колебание. След това той зачете отново.

Бащата и дъщерята пристигнаха със самолет в Париж и от „Орли“ направо отидоха в хотела си на Рю де Сен Пер. Хотелът беше малък, но луксозен, във фоайето му миришеше на пури и скъпи парфюми. Портиерът беше облечен с добре ушита униформа от син шевиот с кръстосани метални ключета на реверите и знаеше от паспортите на пристигналата американска двойка, че са баща и дъщеря. Той забеляза прикритите недвусмислени усмивки на хората във фоайето, които виждаха пред себе си просто един хубав мъж на години, дошъл в хотела с красиво момиче.

Беше единадесет часът вечерта, но нито Хенри, нито Луиза бяха изморени, тъй като още не бяха усетили пет-шест часовата разлика във времето — сега в Кеймбридж беше още ден, — и затова излязоха от хотела и тръгнаха по булевард Сен Жермен, след това към Сена, като се отдаваха на неясните пристъпи на носталгия, породени от различните миризми, които им напомняха за различни моменти от предишните пътувания в чужбина.

Луиза беше развълнувана — като че ли ѝ се искаше да се затича или да разпери ръце и тя избързваше напред, после се обръщаше, сякаш ѝ беше трудно да се спре. Баща ѝ пък се беше умислил, отдаден на спомени. Той се усмихваше почти незабележимо на мислите си.

— Бях на десет години, когато за последен път идвах тук, нали? — попита Луиза.

— Да — каза Хенри. — Да, струва ми се.

— Помня, че Лаура се разболя тогава. — Луиза се върна за миг към спомените си от това пътуване, а после попита: — Мама оттогава ли не е идвала?

— О, не. Преди две години бяхме тук.

— Тя винаги идваше с тебе, нали?

— Обикновено да.

Прекошиха булеварда и седнаха на една маса в кафене „Флор“. Минаваше полунощ, но беше топло и повечето маси на тротоара бяха заети. Хенри си поръча перно, а за Луиза цитронада. Акцентът му го

издаваше, че е американец, но френският му език беше толкова добър, че той успя да спечели благоволенieto на нелюбезния келнер.

Луиза отпи една глътка и непринудено, като типично американско момиче, се отпусна назад в стола си. Тя гледаше с широко отворени очи, развълнувана от смесицата от необичайни впечатления — от непознатия град, от разликата във времето, от това кафене на булеварда посред нощ. Минувачите бяха или много млади и небрежно облечени, или стари, с модерни дрехи, или окъсани, или пък съвсем обикновено облечени по френски. Луиза погледна баща си и се усмихна — той беше елегантен и непосредствен.

— Кога дойде за пръв път в Париж, татко?

— Струва ми се, когато бях на твоята възраст.

— Много пъти ли си идвал след това?

— Не, до войната не бях идвал.

— А през войната?

— Дойдох веднъж в отпуск.

— Трябва да е било чудесно... Мога да си представя.

— И какво си представяш? — Хенри се усмихна на дъщеря си.

— Изящни френски момичета, ресторанти, в които свирят на акордеон...

Хенри се засмя.

— Това е холивудска история.

— А какво беше наистина?

— Нямаше храна. Много хора бяха останали без дом.

Луиза кимна:

— Да.

— Срещаха се жени с обръснати глави.

— Защо?

— Защото излизаха с немски войници.

— Наистина? Излизаха ли?

— Разстрелваха колаборационисти...

— И ти ли си разстрелвал?

Хенри се усмихна.

— Не. Аз служех в американската армия.

Луиза размаха юмрук във въздуха.

— Добрият стар 93-ти.

— Точно така.

— Страшно ли беше?

— Не. По-скоро отегчително.

— А когато имаше сражение?

— Аз не съм участвувал в сражения.

Лицето на Луиза стана изведнъж сериозно. Тя погледна баща си, за да се увери, че и сега, както всякога, разбира се, можеше да попита каквото си поиска.

— А ти... ти самият убил ли си някого?

Хенри се усмихна.

— Не с голи ръце.

Луиза остана сериозна.

— Но все пак убивал ли си?

Сега Хенри стана сериозен.

— Вероятно нося отговорност за смъртта на няколко души.

Известно време Луиза мълча. Разглеждаше внимателно чашата си на масата.

— Но те бяха нацисти, нали?

— Да. Немски войници.

Като се върнаха в хотела, Луиза се почувствува уморена. Макар в Масачузетс да беше все още ранна вечер, пътуването над Атлантическия океан я беше изтощило ако не физически, то психически и сега ѝ се спеше.

Нейната стая беше до стаята на баща ѝ. Той я целуна за лека нощ в коридора и се оттегли, за да прегледа още една книга по своята специалност, а Луиза влезе във ваната. Хенри прочете разсеяно първото изречение, вдигна глава и се замисли за дъщеря си в съседната стая — представи си за миг още неразвитото ѝ тяло, сега отпуснато в горещата вода, а след това сериозно взе да размишлява за това, колко малка беше тя в действителност, щом като толкова се мъчеше да изглежда голяма. Хенри се стараеше никога да не я лъже или пък да отвлича вниманието ѝ от действителността с разни евфемизми, но сега, макар шестнадесетгодишна, Луиза отново го отрупваше с въпроси, като че ли беше пак малко дете. Когато беше на седем години, въпросите ѝ бяха отегчителни, но директни; сега тя откриваше един нов свят, пълен със загадки — светът на възрастните, и можеше да задава такива въпроси, на които Хенри не би желал да отговаря. Той виждаше, че дъщеря му пристъпва към нещата като детектив, който подозира някакво престъпление, без да знае какво точно.

И Хенри, разбира се, се чувствуваше виновен — или ако виновен е силно казано, то той усещаше някакво смътно безпокойство, като че ли наистина беше извършено престъпление и той беше престъпникът. Хенри си припомни различни моменти от своя живот — в географски ред — и като стигна до Марта Виниърд (летния курорт за богати интелектуалци), той усети угризението, което очакваше със страх, и безпокойството му се засили. Но той не беше там и ако нещо нередно се вършеше по плажовете или във вилите на брега, то вината не беше негова.

Луиза се събуди сутринта в непознатото, меко легло. За миг мускулите и нервите и се стегнаха от тази неизвестност, но тя си спомни защо е тук, раздвижи крака, отпусна се, протегна се, намести

се удобно и задряма. Вълнението обаче пребори съня. Тя си помисли за закуската — спомни си кифличките и горещия шоколад, но дали сега нямаше да е детско от нейна страна да си поръча шоколад...

Дръжката на вратата помръдна, но Луиза беше заключила.

— Луиза — извика баща ѝ, — събуди ли се?

Тя се надигна в леглото и скочи — крайт на нощницата ѝ се изопна от дългите ѝ крака като опъната кожа. За миг стигна до вратата, отключи я, скочи отново в леглото и когато баща ѝ влезе, тя вече му се усмихваше сияеща.

— Охо! — каза той, почувствувал нейната възбуденост. — Май си готова вече за Париж?

— Разбира се. — Луиза сви крака, за да му направи място да седне на края на леглото.

— А закуската? Тук ли я искаш, или ще слезеш с мен долу?

Луиза помисли.

— Ще слеза — каза тя и скочи отново от леглото.

Хенри зърна за миг очертанията на корема ѝ под нощницата, там, където тя прозираше на светлината, стана и тръгна към вратата.

— Ще те чакам долу.

— Добре, само че първо ми кажи какво да си облека. — Луиза отвори гардероба и посочи към окачените вътре пет-шест рокли.

— Не знам — каза Хенри. — Каквото и да е.

— Ама денят тържествен ли ще е, или просто ще разглеждаме града?

— Ще обядваме с професор Бонфоа.

— Значи — тържествен.

— Може би.

— Добре, ще облека тази. — Тя се пресегна и извади рокля на черни и зелени карета.

— Чудесно!

Сега Луиза го чакаше да излезе.

— Няма да се бавя — каза тя.

Хенри слезе с асансьора до първия етаж, където беше ресторантът. Келнерът му се усмихна и го попита дали да занесе закуската на Луиза в стаята ѝ.

— Не — каза Хенри. — Тук ще закусва.

— Alors, deux cafés complets.^[1]

— Ah non. Je crois que ma fille prend du chocolat.^[2]

^[1] Значи, два пъти закуска с кафе (фр.) — Б.пр. ↑

^[2] А, не. Мисля, че дъщеря ми предпочита шоколад (фр.). —
Б.пр. ↑

Професор Бонфоа беше като Хенри Рътлидж хубав и преуспяващ мъж на средна възраст. Макар че много френски учени, занимаващи се с политика и привърженици както на левицата, така и на десницата никак не го обичаха заради това, че поддържаше НАТО, професор Бонфоа имаше достатъчно голямо влияние, за да организира един конгрес на американски и западноевропейски учени в Париж, и то по време, когато правителството на Де Гол — към което професорът се отнасяше със симпатия — ревизираше отношението си към Северноатлантическия пакт.

И професорът, и съпругата му говореха добре английски и именно на този език Ив Бонфоа почна да прави явни и неуместни комплименти на Луиза.

— Къде ви е крил баща ви досега? — попита той.

— Сигурно съм била на лагер, когато е бил тук последния път.

— Ама това е крайно нечестно! — каза французинът и погледна Хенри с шеговит укор.

— Луиза е само на шестнадесет години — каза Хенри.

— Само? Че то е съвсем достатъчно за такова развито и красиво момиче, каквото е тя.

— Laisse...^[1] — каза мадам Бонфоа. Тя самата беше красива, елегантна и млада и не ревността, а по-скоро смутеното изражение на лицето на Хенри я накара да прекъсне флирта на мъжа си с Луиза.

Луиза беше очарована.

— Татко каза, че французите не излизат с момичета на моята възраст.

— Мога да посоча поне десетина, които биха... излезли с вас с голямо удоволствие — каза Бонфоа и самодоволно се усмихна на Хенри.

— Но обикновено това не е прието, нали? — каза Хенри, без да обръща внимание на усмивката му.

— Не — обади се Шарлот Бонфоа.

— Е, обикновено не е — съгласи се съпругът ѝ, — но и Луиза не е обикновена. Тя е необикновено красива!

— Тогава ще я доведем пак след една-две години — каза Хенри.

— Ако искате да посетите някои места, докато сте тук, кажете ми — обърна се Бонфоа към Луиза.

— Искам да отида във „Фоли Бержер“.

— Не може — рязко каза Хенри. — Още си много млада.

— Много млада? — учуди се Бонфоа. — Човек никога не е много млад. А може би много стар — да.

Той се засмя, жена му също, макар и неохотно. Хенри се усмихна и те оставиха Луиза на мира, като започнаха да говорят за конгреса.

— Правителството ни пречи по всички линии — каза Бонфоа. — Настроението е по-враждебно към вас, американците, отколкото към Съветския съюз, въпреки че с вас уж сме съюзници, а със Съветския съюз — врагове.

— Така става понякога — рече Хенри.

— Но вашето правителство се съобразява... Искам да кажа, че президентът ви е търпелив, докато нашият старец... дори не се отличава с добри маниери.

— Съпругата на покойния ни президент е много франкофилски настроена — забеляза Хенри с усмивка. — Казва се Бувие по баща.

— А другите? — попита Бонфоа. — Какво е становището на правителствените кръгове? Например на сенатора Лафлин?

Като чу това име, Луиза вдигна поглед от чинията си с охлюви.

— Вижте — каза Хенри, — той е от американците, които не са особено благоразположени.

— Точно така. — Бонфоа се облегна назад.

— Бени Лафлин казва, че французите са неблагодарни — обади се Луиза — и че е ужасно нахално от тяхна страна да бъдат срещу американците, след като ние сме ги спасили от немците.

— Бени е синът му — поясни Хенри.

— Май какъвто синът, такъв и бащата — усмихна се Бонфоа, доволен от интерпретацията си на чуждия идиом.

— Но той не обича и англичаните — продължи Луиза — и според мен това е доста глупаво от негова страна.

— Защо не обича англичаните? — попита мадам Шарлот Бонфоа.

— Заради това, което са сторили британските войски след Първата световна война в Ирландия и разни други неща от този род. Но Бени говори всичко това, за да ме дразни, защото дядо му е бил ирландец, а моят прапрадядо е англичанин.

— Прапрадядо? — попита мило францужойката и като наблегна на това, колко е малка Луиза, омаловажи прекалено високата оценка за момичето, дадена преди малко от съпруга й...

— Да, англичанин — потвърди Луиза, — дошъл е от Англия и се е сражавал под знамената на Джордж Вашингтон, а един от братовчедите му, Даниъл Рътлидж, подписал Декларацията на независимостта. Ето защо глупавият Бени мрази англичаните — защото те са основали Америка.

— Ами Луизиана? — попита Ив Бонфоа. — А Ню Орлийн?

— Да, да, вярно, че и французите също нещо са направили.

— И испанците, и холандците — добави Хенри.

— Да — съгласи се Луиза. — Но заселниците от Англия са ръководили революцията и са създали конституцията, не е ли така?

— Така е — каза Хенри.

— Разбира се — каза Бонфоа. — Разбира се, че англичаните и смелият мистър Рътлидж.

— Името му е било Даниъл — каза Луиза, — и чичото на татко също е Даниъл.

След като обядваха, всички отидоха на следобедната сесия на конгреса в зала „Декарт“. Един немски професор по социология четеше доклад за демократическите ценности в производствените отношения. На лекцията присъствуваха малко хора и вниманието на повечето от тях беше привлечено от влизането на професор Бонфоа и Хенри Рътлидж — известният учен от Харвард, приятелят на сенатора Лафлин, личният познат на покойния президент Кенеди. Те се обърнаха и загледаха в знаменитостта и импресариото, докато те се сядоха на последния ред в компанията на красивата съпруга и прелестната дъщеря. Немският професор се запъна, намръщи се и пак продължи да чете. Ив Бонфоа се наведе напред, облегна лакти на коленете си и подпря брадичка на палците на сключените си ръце. Седя съсредоточено в тази поза около десет минути, след което пошепна нещо на Хенри Рътлидж, стана и си тръгна. Всички в аудиторията обърнаха глави и го проследиха с поглед до вратата.

Немецът повиши глас и присъстващите отново се съсредоточиха, тъй като професор Рътлидж седеше на мястото си и по всичко личеше, че проявява интерес към доклада.

Щом лекцията свърши, Хенри Рътлидж скромно излезе от залата, но след него се втурнаха петима-шестима европейски учени — негови познати от предишни конгреси, — за да го поздравят за еди-коя си статия в еди-кое си списание и без никакво стеснение да го попитат дали той е прочел техните. Хенри се усмихваше, отговаряше на въпросите, смотолевяше нещо, като през цялото време се мъчеше да си пробие път до вратата. Шарлот Бонфоа го държеше с два пръста за ръкава на сакото и така символично го измъкваше от тълпата учени. Само Луиза беше довольна и любезно разговаряше с тези, които не можеха да стигнат до баща ѝ, отговаряше на учтивите им въпроси и с удоволствие приемаше ласкателствата им. Но в един момент Бонфоа се появи във фоайето и с решителен жест спаси Хенри, жена си и Луиза от тези не толкова известни делегати, като ги изведе навън, и те се качиха в едно такси.

— Боя се, че всички искат да се срещнат с вас — каза седналият до шофьора Бонфоа, като се обърна назад, за да погледне останалите.

— Какво от това? — каза Хенри. — Нали тъкмо такава е целта на конгреса — човек да се срещне с колегите си.

— Да, но тези бяха от най-неинтересните. Ще трябва да съставим няколко отделни групи — с Ерзенберг например и Хиндли. А също и с шведа — Халберстрьом. Познавате ли го? Утре ще присъствува на лекцията ви.

Вечерта Хенри заведе Луиза в „Комеди Франсез“ на „Буржоата благородник“. Луиза почти нищо не разбра, но танците по музиката на Люли поддържаха интереса ѝ по време на целия спектакъл. Хенри я прегърна и ѝ се усмихна с разбиране.

На следващата сутрин двамата закусиха заедно. Този път Луиза си оттегли поръчката за шоколад и пи заедно с баща си кафе. След това отиде да чака във фоайето Шарлот Бонфоа, която трябваше да я заведе на покупки, а баща ѝ се качи в своята стая, за да прегледа лекцията си.

Докато вървяха из „Галери Лафайет“^[2], настроението на Луиза се поразвали — мадам Бонфоа се държеше особено резервирано с нея, комплименти нямаше, само няколко общи въпроса.

— Майка ви е на морето сега, нали?

— Да — отговори Луиза. — Заедно с Лаура са във Виниърд. Не искаха да дойдат тук.

— А вие ще отидете ли после при тях?

— Първо ще ходим в Африка. Татко каза, че никога не е бил в Етиопия и иска да отиде там.

— Но това ще бъде чудесно за вас, нали?

— Струва ми се, да.

— Момиче с късмет.

— Да.

Разгледаха цяла стойка с рокли. Хенри беше дал на Луиза сто долара да си купи някои дрехи и изисканата Шарлот Бонфоа трябваше да ѝ помогне в избора, но тоалетите на момичето явно не я интересуваха.

— Много е хубава, нали? — каза тя поне за пет-шест рокли. А когато Луиза си хареса една жилетка, каза: — Купете си в Лондон от кашмирска вълна. Няма смисъл да си харчите парите тук за такова нещо.

Когато накрая Луиза се спря на една скромна бледоморава рокля, Шарлот сви рамене и нетърпеливо и рязко каза на продавачката да я завие.

— Майка ви — попита тя — има ли си приятели в Марта Виниърд?

— О, да — отговори Луиза. — Много.

— А какви приятели? От Харвард?

— Мисля, че има и от Харвард, но повечето са от Вашингтон и Ню Йорк. Като семейство Лафлин...

— Сенаторът Лафлин най-добрият ѝ приятел ли е?

— Да, бих казала, да. Знаете ли, татко и Джийн се разбират много добре, но нямат какво толкова да си говорят. А Бил и мама заедно са чудесни!

Шарлот кимна.

— Искате ли да си купите някакво linge?

— Какво да си купя?

Шарлот поясни с жестове и добави:

— Бельо.

— О, не знам. Аз имам, разбира се, със себе си, но може да си взема още.

— Montrez — nous des jolies chemises et des choses comrae ca^[3] — каза мадам Бонфоа на момичето зад щанда и го извади няколко красиви фусти и по-интимни части от дамското бельо — всичките от коприна и дантели.

Луиза беше очарована. Стоеше и ги докосваше с един пръст.

— Разкошни са, нали? — обърна се тя към Шарлот.

— Изберете си това, което ви харесва.

Луиза продължаваше да разглежда кокетното, украсено с дантели бельо.

— Струва ми се, че е глупаво да се носят такива красиви неща под дрехите, щом като никой не ги вижда.

— Ще ги видят доста скоро — каза Шарлот и се изсмя.

Луиза не можа да разбере напълно какво искаше да каже Шарлот Бонфоа, но явно осъзна смисъла му, тъй като в нея трепна нещо, и то по-силно, отколкото когато беше само смутена. Тя не отговори, а бутна купчина бельо към момичето зад щанда.

[1] Стига (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Голям универсален магазин в Париж. — Б.пр. ↑

[3] Покажете няколко красиви комбинезона, и други такива неща (фр.). — Б.пр. ↑

Луиза беше учила за Франклин Делано Рузвелт в училище и ако се беше съсредоточила, може би щеше да разбере лекцията на баща си, но очите и мисълта ѝ шареха из залата и следяха внимателно лицата и реакциите на присъстващите, а не лицето и думите на Хенри.

Този път залата беше пълна. Някои от делегатите не разбираха английски, но за тях имаше резюме на лекцията на френски, немски и испански, а дори и глухият не можеше да не оцени изискания стил и маниер на американския професор.

По същина лекцията беше една добре обмислена възхвала на Новия курс и на създателя му Рузвелт, а същевременно и опровержение на Хофщатер и другите учени, които поддържаха теорията, че либералните и прогресивни действия на Рузвелт са били от чисто случаен характер. Делегатите не се изненадаха от това, че Хенри Рътлидж се възхищаваше и предписваше прагматичния подход към социалните проблеми, тъй като такава беше насочеността на всички негови трудове. Теоретиците, твърдеше той, са склонни към догматизъм, а догматиците желаят да оформят хората в съответствие със своите догми и докато изследват оголеното тяло на обществото, за да отстранят въображаемата болест, която те са диагностицирали, от хирурзи се превръщат в касапи. Един президент, заяви професор Рътлидж, трябва да бъде съдия, а не адвокат и да може да премерва на везни възникналите разногласия. Върху тази теория са се крепили и средновековните институции — крал и парламент — и нейните основни качества са останали валидни и до ден-днешен.

За повечето европейски делегати репутацията на Рузвелт беше нещо далечно и неважно, но в лекцията (и съответно в резюмето ѝ) те доловиха една своего рода присъда над комунизма, която бяха очаквали, а някои други дори я изтълкуваха като критика на политиката на Де Гол и (начело с Бонфоа) се разшумяха одобрително, закимаха с глави и гръмко аплодираха заключителните фрази на професора.

Луиза се усмихваше, доволна от успеха на баща си. Ив Бонфоа се наведе към нея и каза:

— Беше изключително!

Луиза се изчерви от гордост, като че ли тя самата беше изнесла лекцията. После, когато ставаха, Бонфоа отново се наведе към нея и ѝ пошепна в ухото:

— Тази вечер имам една изненада за вас.

На вечерята в „Лаперуз“ отидоха общо осем души — Бонфоа, Халберстрьом и Хиндли със съпругите си и, разбира се, професорът с очарователната си дъщеря.

Луиза беше очаквала, че след лекцията ще има някакво празненство, затова беше облякла новата рокля от „Галери Лафайет“ и комплект от новото копринено бельо. Беше сложила лек грим на клепачите си и малко червило на устните си.

По време на вечерята сред тази компания от възрастни тя се държеше като възрастна. Седеше изправена и така непринудено разговаряше, че мисис Хиндли — англичанка на средна възраст, която винаги говореше с извинителен тон, се наведе през масата и я попита дали наистина е само на шестнадесет години.

— Вече съм почти на седемнадесет — отговори Луиза.

— Божичко! — възкликна мисис Хиндли. — В сравнение с вас дъщеря ни изглежда съвсем изостанала.

— Може би това се дължи на пансиона — любезно каза Луиза, която смяташе, че всички английски момичета се възпитават в пансиони.

— О не, мила, със заплатата, която получава Албърт, пансион не можем да си позволим. Сали ходи в обикновено училище.

Луиза се изчерви и отпи глътка вино.

— Тя изобщо не държи на дрехите си — продължи мисис Хиндли и внимателно огледа Луиза, — а само слуша тези ужасни певци. Вие обичате ли да ги слушате? Тези... Какви бяха? — обърна се тя към мъжа си.

— Бийтълсите — подсказа ѝ професор Хиндли.

— А, да. Бийтълсите.

— О, аз по-рано... — започна Луиза.

— Още ги слуша, не се безпокойте — обади се от другия край на масата Хенри.

За миг усмивката на Луиза застина и тя почти се намръщи, но после погледна надолу и каза:

— Да, слушам ги... понякога.

— И защо не? — обади се Бонфоа и разпери ръце, за да демонстрира широките си възгледи. — Шарлот слуша Шарл Азнавур, нали, мила, а при това е на малко повече от шестнадесет години, дори...

Шарлот се владееше по-трудно от Луиза:

— *Mieux que toi dans le bain*^[1] — каза тя с безизразно лице.

Но всички се разсмяха и продължиха да ядат лангусти^[2].

Когато минаха на десерта — шоколадов крем и захаросани плодове, и на шестата бутилка бургундско вино, Бонфоа започна да се оплаква от антиамериканската политика на голистите.

— Какво търпя заради вас, приятели! — обърна се той към Хенри, като протегна ръка пред безличната мисис Халберстрьом и я постави на рамото на американеца. — Аз наистина нямам вече никакво влияние. За студентите ми, които завършват, е по-добре да нямат никаква препоръка, отколкото да имат моята — препоръка на професора по *sciences politiques*^[3] в Сорбоната. Повярвайте ми, наистина е така.

— Трябва да живеете в неутрална страна — каза шведът Халберстрьом. — В университетите има толкова много комунисти, че ако аз, единственият антикомунист, не съществувах, то правителството би трябвало да ме сътвори.

На Луиза ѝ беше скучно и тя ронеше трохи хляб по бялата покривка.

— А защо? — обърна се Хенри към шведа и се наведе напред.

— За да ме изпращат на вашите конференции — отвърна със смях Халберстрьом. — Нали трябва да участвува и швед, Ив? Във всеки случай трябва да има и някой неутрален — не може всички да сте привърженици на НАТО.

Бонфоа, който беше вече на бутилка и половина вино, отметна назад глава и се разсмя.

— Драги приятелю, ако можех да докарам един руснак — един истински жив професор от Смоленск или от Нижни Новгород! Ха-ха! Това наистина ще донесе...

— Какво ще донесе? — попита професор Хиндли, като мигаше под очилата си, източил врат от самото си от туид.

— Долари, приятелю мой, долари. Ще можем да ви осигурим по петдесет долара на ден вместо по двадесет и билет първа класа отиване и връщане. Престоят ви в Париж ще бъде свръхлуксозен.

Хиндли се усмихна на Бонфоа.

— О, да, разбирам — каза той и се усмихна на Хенри, но вече с друга усмивка, съобразявайки се с това, че е американец.

— Господата в Ню Йорк — продължи Бонфоа, — които ми плащат, за да ви плащам и вода в „Лаперуз“ — той посочи към бялата покривка, цялата на петна след разкошната вечеря, — тези господа биха били силно впечатлени от присъствието на един руснак.

— Не знам дали аз бих се впечатлил чак толкова — отбеляза Хенри.

Бонфоа се обърна към него и премигна.

— Не — каза той. — Вие не, Хенри. Нямах пред вид вас, разбира се, че не. Става дума за другите. Знаете кои. Другите.

Бонфоа притихна и възбуденият му тон премина в гробно мълчание. Той остави Шарлот да промени темата на разговора и не отвори уста, докато не изпиха кафето и ликьора си. Тогава той изведнъж заговори така възбудено, както и преди:

— Трябва да побързаме, защото... — той стана — по желание на мис Луиза Рътлидж аз взех осем билета за кабаре. — И той тържествено показва осемте тъмносини билета.

Луиза се поизправи в стола си и плесна с ръце. Хенри също се наведе напред.

— Не съм убеден, че Луиза... — започна той.

— Това не е „Бержер“ — каза Бонфоа и се наклони към Хенри. — Просто „Казино дьо Пари“. Spectacles^[4]. Танци. Нали разбирате... — И с пръстите си той започна да имитира на масата канкан.

Хенри се обърна към Шарлот с нерешително изражение на лицето. Тя го погледна и му се усмихна.

— Не се безпокойте — каза тя. — Това е нещо като мюзикхол.

Нейните уверения и умолителният поглед на Луиза потиснаха опасенията му.

— Добре — каза той и трите съпружески двойки възкликнаха одобрително на това решение.

-
- [1] Отколкото тебе в банята (фр.). — Б.пр. ↑
 - [2] Големи морски раци. — Б.пр. ↑
 - [3] Политически науки (фр.) — Б.пр. ↑
 - [4] Представление (фр.). — Б.пр. ↑

Местата им бяха в нещо като лежа, отделена от съседните ѝ с тънка стена. В ложата имаше четири реда от по две кресла, разположени амфитеатрално. Седнаха по двойки — най-отпред мисис Хиндли и мистър Халберстрьом, зад тях Луиза и Ив, след това мисис Халберстрьом и англичанинът и най-отзад Шарлот Бонфоа и Хенри Рътлидж.

Завесата се вдигна и първият танц започна — строени в редица момичета започнаха да размахват крака в стила на „Рейдио Сити Рокитс“ с тази разлика, че бяха по-разсъблечени. Хенри се облегна на плюшеното си кресло, успокоен, че дъщеря му може да гледа представление от този род. В този момент Луиза се обърна и го погледна развълнувано и щастливо. Той ѝ се усмихна, загледа се в танца и се остави на алкохола да притъпи безпокойствието му. Погледна към Шарлот — хубавата францужойка, която седеше до него... Но представлението привлече вниманието му.

Танцът беше свършил. На сцената се бяха появили мъж и жена в обстановка, напояща хотелска стая. Жената беше само с украсени с пайети бикини, а мъжът до нея беше също почти гол в рамките на позволеното от закона. Хихикайки и поглеждайки срамежливо, те започнаха да се обличат. Хенри погледна програмата си и видя, че скечът се наричаше „Меденият месец на нудистите“.

Публиката се смееше. Хенри погледна към Луиза точно когато Ив, който също се смееше, сложи ръка на рамото ѝ. Хенри стана.

— Това не е за Луиза — каза той. — Трябва да се приберем.

Шарлот го погледна. Ив се обърна.

— Хайде де! — възкликна той.

— Няма нищо, татко — каза Луиза.

— Не — възрази Хенри. — Ти си още малка.

В съседната лежа започнаха да недоволствуват. Ив стана.

— Вие останете — каза той на Хенри. — Аз ще изпратя Луиза.

— Не се безпокойте — рязко отвърна Хенри, забелязал как Шарлот се подсмива.

— Нека Ив да отиде — каза тя. — Той е виновен, че ни доведе тук.

— Не! — почти раздражено каза Хенри. — Тя е моя дъщеря и аз ще я изпратя.

Ив сви рамене и седна. Някой заудря по преградата и една разпоредителка надникна в ложата.

— Qu'est-ce qu'il y a?^[1] — попита тя.

Хенри и Луиза излязоха от ложата. Ив ги изпрати до фойето.

— После ще се върнете, нали?

— Не, едва ли — отговори му Хенри, възвърнал си своя непринуден маниер. — Доста съм уморен. Утре ще ви се обадя.

Ив сви рамене и се върна в салона. Хенри и Луиза взеха такси и се отправиха към хотела.

— В програмата нямаше нищо особено — каза Луиза.

— Да, знам — отговори Хенри. — Но беше много глупаво. Не трябваше изобщо да ходим.

— Вината е моя, защото казах на мосю Бонфоа, че искам да отида, нали?

— Никой в нищо не е виновен — каза Хенри и взе ръката на дъщеря си.

Луиза едва се сдържаше да не заплаче.

— Искаше ми се да мога после да казвам, че съм била там — поясни тя и отпусна глава на рамото му.

— Е, сега вече можеш да казваш, нали?

Луиза погледна баща си с насълзени очи и се усмихна.

[1] Какво има? (фр.) — Б.пр. ↑

Луиза беше още в леглото, когато на следващата сутрин Хенри влезе в стаята ѝ.

— Искаш ли да тръгнем днес? — попита я той.

— Днес? — Луиза седна в леглото и потърка очи.

— Обадох се да проверя за самолетите. Ако заминем сега, още днес ще сме на Африканския бряг — В Момбаса или Малинди. Искаш, нали?

— О, много! Само че... не трябва ли да стоиш тук заради конгреса?

— За какво да стоя — вече изнесох лекцията си.

— Ами семейство Бонфоа?

— Ще им се обадя... — Хенри тръгна към вратата. — А ти се обличай. Самолетът е в един и половина.

— Добре — каза Луиза и скочи от леглото, за секунда се озова до гардероба и го отвори. Тя реши, че и днес беше ден за новия комбинезон.

Хенри влезе в стаята си, но не се обади на Бонфоа. Позвъни на администратора и предупреди, че заминават, обади се също и на авиокомпанията, за да потвърди резервацията на билетите до Момбаса, която беше направил преди половин час.

Толкова бързо прелетяха над Европа, Средиземно море, Египет и Судан, че когато слязоха в Найроби, където времето не беше по-топло, отколкото в Париж, те нямаха чувството, че са изминали пет хиляди мили и че са вече на друг континент, а сякаш бяха прекарвали следобеда в някое кино или пък някъде другаде на закрито.

В Найроби пристигнаха вечерта, но тъй като бяха привикнали с френското време и не се чувстваха особено уморени, те решиха да вземат веднага самолета за Момбаса.

Когато кацнаха в Момбаса, беше късно през нощта. Тук, на морското равнище, въздухът беше горещ и влажен. Хенри и Луиза бяха почти единствените пътници в самолета и на летището нямаше нито

автобус, нито такси, с което да стигнат до града. Служителят на летището — индиец, поръча такси по телефона.

— А може ли да се обадите в някой хотел? — попита Хенри, застанал под луминесцентните лампи, целият мокър от горещината. Усещаше как го обхваща чувство на безпомощност.

Служителят поклати глава.

— Резервация имате ли?

— Всъщност... не, нямаме.

Индиецът сви рамене.

— Много е късно — каза той.

— Знам, че е много късно — каза Хенри, — но все пак трябва да преспим някъде.

Индиецът вдигна телефонната слушалка.

— В кой хотел бихте желали да отседнете? — попита той.

— Не знам. В който и да е, стига да е приличен.

Хенри зачака, като наблюдаваше Луиза, която стоеше до него с подгънати навътре стъпала. Той се проклинаше за това прибързано пътуване до Момбаса — часът беше един през нощта, нямаха запазен хотел. Толкова беше привикнал всичко да е наред, че този необичаен хаос след дългото пътуване го доведе почти до сълзи. Да се пътува, беше толкова лесно — абсурдно беше това бързо преминаване от континент на континент и от климат в климат, сякаш влизаш и излизаш в стаи на голяма къща.

— Брат ми има стая за вас — каза служителят.

— Чудесно. Благодаря ви.

Индиецът ги заведе до изхода на бараката, която служеше за аерогара. От тъмнината изникна такси, карано от негър. Хенри и Луиза седнаха отзад, а куфарите им сложиха в багажника. Индиецът обясни на шофьора къде трябва да ги закара и те потеглиха. Пътят минаваше покрай брега. Хенри и Луиза виждаха в тъмнината очертанията на палмите край шосето, зърваха тук-таме навътре из шубраците огньове и хора, наведени над тях. Навлязоха в града. Минаха край къщи, мъждиви улични светлини, барове, гаражи, хотели. За момент Хенри си помисли, че може би тук ще прекарат добре, колкото и влажно да беше, защото имаше нещо екзотично и миришеше някак странно, както никъде другаде по света.

— Уморена ли си? — попита той Луиза.

— Малко.

— Часът е почти четири сутринта... по парижко време. Май трябваше да останем в Найроби.

— Но така печелим един ден на морето.

— Дано не стане много горещо.

— Ще свикнем, татко. — Луиза се прозя. Изглеждаше спокойна, макар че дрехите ѝ бяха съвсем мокри от потта и влажния въздух.

— Мислех, че тук всички са негри — каза тя.

— Има и индийци.

— Като че ли повечето са индийци.

— Може и араби да има. По-рано Момбаса е била владение на султана на Занзибар, а той е бил арабин.

— Като си помислиш, че сутринта бяхме в Париж, а сега сме на брега на Индийския океан!

— По-добре, отколкото във „Фоли Бержер“?

— О, да, разбира се!

Подобреното му настроение отново се развали, като спряха пред хотела. Фасадата му беше олющена, фоайето представляваше покрит вътрешен двор с лоша вентилация, слабо осветен и с мръсни кресла. Посрещна ги стар негр, който по всяка вероятност не знаеше английски, тъй като мълчаливо взе куфарите и с ръка им даде знак да разберат, че първо трябва да се регистрират. Хенри попълни необходимите данни, последваха неграта до другия край на фоайето и се качиха по широките стълби на втория етаж. Влажният въздух миришеше на гнило. Излязоха на един коридор, към който гледаха вратите на всички стаи, също като килии в манастир. Пред една от стаите беше поставена метална стойка за сушене на дрехи с проснато по нея сиво бельо и чорапи, които съвсем безрезултатно съхнеха на влажния въздух. От стаите се чуваха разни шумове — тихи, защото беше нощ, но все пак доловими, — хрипливо дишане и хъркане през нос. Като минаваха покрай една отворена врата, негрът кимна към нея, сякаш искаше да им каже, че помещението може да им дотрябва — за какво, не беше нужно да се обяснява, тъй като отвътре ги лъхна миризма на тоалетна.

Хенри — изтънченият милионер, беше ужасен, но беше твърде късно да вървят другаде. Затова той се опита да потисне чувството на отвращение и да се примири с цялата тая мръсотия, но когато

отключиха вратата, се оказа, че им предлагаха една обща спалня за двамата — голяма, с двойно легло и гореща — в нея беше много погорещо, отколкото навън. Портiererът остави куфарите и отвори капациите на прозорците, преди Хенри да успее да го попита за друга стая. Но колкото и да се мъчеше да му обясни, че им е нужна още една стая, отговорът беше един и същ — мълчалив жест, който сочеше или стаята, или леглото. Преди да излезе, портiererът включи бавно въртящ се вентилатор на тавана, като че ли той щеше да разреши всички останали неудобства.

Към стаята нямаше баня, а само един леген в ъгъла. Луиза отиде до тоалетната на етажа. Хенри отвори куфара и извади пижамата и несесера си. Свали сакото и връзката си и отиде да се измие над легена, Луиза се върна.

— Внимавай, има хлебарки — каза тя и се опита да се усмихне, но не можа, и се разплака.

Хенри я прегърна.

— Милото ми момиченце!

— О, татко, ужасно е!

— Наистина.

— И в Париж беше ужасно. Ненавиждах семейство Бонфоа.

— И аз. — Хенри я потупа по рамото и Луиза престана да плаче, а само заподсмърча.

— Сега ще поспим — каза той, — а утре ще се чувстваме по-добре.

Тъй като в стаята нямаше никакъв параван, Хенри си взе пижамата и отиде в мръсната тоалетна да се преоблече. После постоя в коридора, слушайки сумтенето и хъркането от другите стаи, за да даде възможност на Луиза да си облече нощницата. Но като влезе в стаята, тя все още се миеше над легена по кремавия копринен комбинезон, който беше купила в Париж.

Като избърса лицето си, Луиза се обърна и се усмихна. Хенри легна в широкото легло и взе книгата си.

— Това на теб е много хубаво — каза той.

— Купих го в Париж.

Хенри спря поглед върху нея — дантелата покриваше бюста ѝ, а дългите ѝ крака почти целите се виждаха изпод късия копринен

комбинезон. След това той се зачете в книгата си, а Луиза се поприкри зад гардероба и облече нощницата си.

— Нямах нищо против, нали? — попита я Хенри, когато тя легна до него. — Мога да спя и на пода.

— Нещо против? Аз — не — отговори Луиза. — Мислех, че ти може би...

— Не, разбира се.

— Помниш ли, като малка често... се настанявах между теб и мама.

Хенри се усмихна.

— Мисля, че един ден всичко това ще ни изглежда смешно, като си припомним — каза Луиза.

Хенри затвори книгата и загаси лампата. Легнаха с гръб един към друг, но макар че беше вече късно — и по френско, и по източноафриканско време, а и двамата бяха изморени, нито единият, нито другият можеше да заспи. Въртяха се в леглото около двадесет минути. Като че ли беше станало още по-горещо.

Хенри седна, отметна памучното одеяло и остави само чаршафа. Не можеше да разбере дали Луиза спи, но ето че тя прошепна:

— Много е горещо. — Гласът ѝ беше леко напрегнат от досадното безсъние.

— Не обръщай внимание. — Хенри я прегърна и тя започна да диша по-равномерно, макар че ѝ стана още по-горещо от допира на неговото тяло.

Хенри не усещаше неудобството от близостта на Луиза — беше смаян от откритието, че това вече не е детското телце на дъщеричката му, а зрялата фигура на девойка, и когато тя се намести по-удобно в прегръдката му, нежният ѝ, но твърд корем се докосна до бедрото му. От този допир в миг всичко в него — и тяло, и мисъл — се напрегна. Испитваше мъчително желание да докосне с ръка влажното ѝ тяло, да почувствува в тъмнината формите ѝ и да разбере как и доколко неговата дъщеря беше станала жена.

Някакъв инстинкт му пречеше да го стори — инстинкт, който се бореше с натрапчивото, коварно: „Защо не?“ И докато разумът му отчаяно се противеше, тялото му се предаваше на изкушението. В миг го потресе чудовищността на това, което вършеше, и със страшно усилие на волята си той успя да се откъсне от нея.

Рязкото движение събуди Луиза, ако тя изобщо беше заспивала.

— Татко, удобно ли ти е?

— Да, извинявай. — И добави: — Сънувах нещо.

След това и двамата се опитаха да заспят отново — без телата им да се допират вече едно до друго. Дишането на Луиза стана съвсем равномерно, но Хенри се преструваше, че спи, тъй като дълго време угризението и отвращението от самия себе си не му даваха да мигне.

На другия ден Хенри не можа да разбере дали Луиза беше забелязала нещо. Дори да беше забелязала, тя не го показваше — не беше смутена, нито пък нервна, не намекваше с нищо за случилото се. Беше необичайно весела и се шегуваше с цялата тази мизерна обстановка, докато закусваха в огромната и тъмна, без никакви прозорци столова.

Хенри беше предпазлив — умората и внезапното своеволие на плътта си бяха отишли с нощта и присъщото му непоклонливо чувство за морал беше отново на мястото си. По време на закуската той почти успя да се убеди, че всичко е било сън. Но самозалъгването трая, докато се върнаха в стаята, за да си приготвят багажа — леглото беше тука, тук беше и легенът, до който тя беше стояла — привлекателна и женствена в копринения си комбинезон.

Още същата сутрин напуснаха мръсния хотел и тръгнаха да се разхождат из улиците на Момбаса. Беше нетърпимо горещо и влажно и затова най-напред отидоха до авиокомпанията и си взеха билети за следобедния самолет до Малинди. Хенри не пропусна да резервира две стаи в най-хубавия хотел. След това се разходиха до Португалската крепост — освен нея в Момбаса нямаше и какво друго да се види, и се върнаха обратно, за да поразгледат магазините. Предложиха им кутийки от Занзибар, украсени с пиринчени гвоздейчета, но те отказаха да си купят. Най-накрая Луиза си избра едно кухо щраусово яйце и Хенри ѝ го взе.

В Малинди беше също горещо, но хотелът беше разположен на дългия пет мили плаж и от морето подухваше ветреца. Този път обстановката беше луксозна — всеки разполагаше с покрито с тръстика бунгало със спалня, баня и всекидневна. Когато пристигнаха, слънцето беше почти залязло, но Луиза реши да се изкъпе в морето и като заяви, че това ще ѝ ободри, успя да убеди Хенри да ѝ прави компания. Сложиха си банските, слязоха на дългия плаж и се потопиха в топлата вода. Хенри излезе пръв и седна попрегърбен на пясъка — на слабия му корем се образуваха гънки. Загледа се в пясъка между

краката си, после вдигна поглед и видя дългокраката си дъщеря да излиза от водата. Тя тръгна бавно към него, като се усмихваше доволно.

— Чудесно е, нали? — каза тя.

Той кимна.

— Точно това си представях — палми и огромен плаж без нито един човек по него.

— Да.

Тя седна до него.

— Добре ли си? Да не ти е лошо или нещо друго, а?

— Не. Защо?

— Ами мълчалив си някак.

Хенри се усмихна.

— От смяната на климата трябва да е. — Той спря за миг очите си на плоския ѝ корем, но бързо ги отместа.

— За какво си мислеше? — попита го Луиза, забелязала потрепването на лицето му.

— Кога?

— Ей сега.

— За това каква хубава дъщеря имам.

— Наистина ли мислиш така?

— Да. Наистина така мисля — каза той, имитирайки я, и двамата се засмяха. Все пак Луиза прие думите му като комплимент и леко се изчерви.

Прибраха се, преоблякоха се и се срещнаха в бара — в централното здание на хотела. Всички останали гости бяха европейци — предимно белгийци и холандци. Когато Луиза дойде, Хенри си беше поръчал вече мартини.

— Какво ще пиеш? — попита я той.

— Уиски — каза тя съвсем непринудено и Хенри ѝ поръча, макар че в друг случай едва ли би ѝ разрешил да пие алкохол.

Но тази вечер Луиза си беше облякла една семпла рокля, която я правеше по-възрастна, и си беше вдигнала косата нагоре, по необичаен за нея начин. По време на вечерята Луиза се държеше много сериозно и непрекъснато говореше, докато баща ѝ почти не продума.

— Бракът на семейство Лафлин не е много щастлив, нали, татко?

— Не знам...

— Бени казва, че непрекъснато си крещели един на друг. — Тя помълча и добави: — Не разбирам защо хората се женят, след като в повечето случаи от браковете им нищо не излиза.

— Нашият е сполучлив, не смяташ ли?

— Мисля, че да. Но всъщност откъде да знам? Че аз ще съм последният човек, който ще разбере, ако нещо между вас двамата не е в ред. Защото много често хората живеят заедно само заради децата, нали?

Хенри се усмихна.

— Мога да те уверя, че майка ти и аз не живеем заедно само заради теб и Лаура.

— Да, но... ето че аз и ти заминахме, а мама остана в къщи. Преди десет години не бихте постъпили така.

— Това не значи, че сме пред раздяла.

— Да — Луиза взе да си играе с ръкава си. — Но значи, че сте се поотчуждили един от друг.

— Това не е винаги за лошо.

— Да, знам. Разбирам. Нямах пред вид такова нещо.

Хенри явно се чувствуваше неудобно и Луиза се смущаваше, защото си мислеше, че може би тя е причината за това, но тъй като беше решила да проведе разговор точно на тази тема, продължи:

— Обичал ли си други момичета, преди да срещнеш мама?

— Да — отвърна Хенри. — Една-две.

— И какви бяха те?

— Като студент в Йейл излизах с най-различни момичета.

— Е, да... но... нещо по-сериозно?

— Имаше една — Хелън.

— Защо не се ожени за нея?

— Постъпих в армията.

— А някоя друга?

— Имаше още една в Германия... немкиня.

— Немкиня? — Луиза остана леко изненадана.

— Беше много хубава.

— Да, но... Тя на коя страна беше?

— Работеше за нас.

— О!

— Мъжът ѝ беше убит.

— Да. Разбирам. Била е омъжена, значи.
— Не, вдовица.
— Вдовица. — Луиза кимна явно развълнувана. — И какво стана с нея? Защо не се ожени за нея?
— Човек не се жени само защото... защото харесва някого.
— Вероятно сте скъсали, когато си се върнал.
— Точно така.
Луиза отпи от виното си.
— И после?
— После срещнах майка ти.
— Къде?
— На един коктейл у леля Фани в Ню Йорк.
— Не е било много романтично.
— Е, съжалявам. Ти къде би искала да стане?
— Не знам... В парка или в някой музей.
— Или в метрото.
Луиза се усмихна.
— И колко време ходихте, преди да се ожените?
— Не дълго.
— Година?
— По-малко.
— Колко?
— Не мога да си спомня... Пет-шест седмици.
— Това е било романтично.
— Да.
— И после аз съм се родила?
— И после се роди ти.
Когато стигнаха до появяването и на бял свят, Луиза се усмихна на себе си и любопитството ѝ понамаля.
— А защо чак след няколко години се е родила Лаура?
— Понякога така се случва.
— Сигурно. — За миг Луиза се замисли. — А защо се ожени за мама, а не за немкия?
— Защото обичах повече майка ти.
— И тя тебе?
— Да.

— Мисля, че толкова много ще обичам първия, в когото ще се влюбя, че след това никога вече не бих обикнала друг.

— Това ще е голям късмет.

— Така е най-хубаво, нали?

— Много рядко се случва.

— Мисля, че с мен ще е точно така.

И за пръв път тази вечер тя отмести поглед от баща си и се загледа някъде в пространството, като че ли виждаше своята първа и единствена любов.

И двамата бяха уморени — от пътуването, от плуването и от почти безсънната предишна нощ. Излязоха от ресторанта и тръгнаха към бунгалата си. Луиза хвана баща си през кръста, а той я прегърна.

— Хубаво е тук, нали? — каза тя.

— Много хубаво.

— Искате ми се да остана за мно-о-ого дълго.

— И на мен.

Стигнаха до бунгалото на Луиза и тя се обърна към баща си:

— Леглата са големи. Дори по-големи от снощното...

Хенри я погледна.

— Искам да кажа... — започна тя. Хенри свали ръката си от рамото ѝ.

— Лека нощ — каза той и без да я целуне, както правеше обикновено, се обърна и тръгна към своето бунгало.

От този момент нататък приятелството им се развали. Стройната фигура на Луиза беше непрекъснато пред очите му — или в лятна рокля, или в нощница, — коленете и леко разтворени, или с опъната по бюста блуза. Всичко това причиняваше на Хенри остра физическа болка — като че ли го удряха с нож, тояга или нажежено желязо! Беше нравствено изтерзан и унижен, както би се чувствувал всеки нормален, порядъчен американец, забелязал в себе си срамното влечение към собственото си дете.

Когато беше сам, Хенри се владееше и мислеше за други неща и гледаше на Луиза чисто по бащински. Но видеше ли в стаята си стройната ѝ фигура (а тя идваше, за да му се поглезе, за да го прегърне — невинно, по все пак кокетно позирайки), порядъчните му трезви мисли се объркваха и отстъпваха пред поривите на тялото.

Единственото спасение беше да сложи край на тази силна проява на обич от страна и на двамата, като засили бащинското в отношенията си с Луиза. Досега той се беше старал винаги да ѝ бъде приятен, но трябваше временно да се откаже от това. Не ѝ разрешаваше повече от чаша вино. И станеше ли десет часът, я пращаше да спи. А в Адис Абеба, където отидоха от Малинди, се сприятели с една италианка от техния хотел, горе-долу на неговата възраст. Вечер отпращаше дъщеря си и оставаше да пие в бара с италианката. Луиза си тръгваше с недоволство, чувствувайки, и то не без основание, че зад отново появилия се родителски авторитет се криеше и нещо друго.

Най-голяма обида ѝ нанесе, когато я изпрати заедно с няколко англичанчета и бавачката им да види императорските лъвове, а той каза, че предпочита да посети музея.

— И аз също — каза Луиза.

— Глупости. Нали искаш да видиш лъвовете.

— Не, татко, не искам. По-добре да дойда с теб в музея...

— В музея можеш да отидеш друг път.

— А защо да не дойда с теб?

— Защото аз отивам със сенъора Ламбрели, а ти можеш да отидеш с Бътлър-Кларкс.

Лицето на Луиза се сгърчи от гняв. Тя обаче не каза нищо повече и отиде с англичаните. Всички бяха по-малки от нея, с изключение на момичето, което може би беше на нейна възраст, тъй като носеше плитки.

Детският гняв на Луиза облекчи положението на Хенри, защото тя престана да се грижи толкова много за дрехите си и спря да го гледа в очите с оня срамежливо — изпитателен поглед, който в съчетание с красотата ѝ едва не го докара до ужасния грях.

Когато напуснаха Адис Абеба, те бяха отново сами — нямаше я сенъора Ламбрели, нямаше ги и англичанчетата, но отношенията им останаха хладни. Докато разглеждаха нарисуваните по тавана ангелчета в църквата „Дебре Берхан Селасие“ в Гондар, Хенри разговаря дълго с дъщеря си, но само за да я запознае с коптската църква и етиопската цивилизация от седемнадесети век. По време на обяда той дори се смя, а Луиза му отвърщаше също с усмивка и така между тях отново се породил известна близост, но Хенри внимаваше да не надхвърли мярката, а Луиза се въздържаха от страх да не изпита отново предишното унижение.

От Гондар заминаха за Лалибела — самотно село, разположено върху високи голи хълмове, достъпно само в сухо време, когато малкият самолет можеше да се приземи върху калната писта на около десет мили от града. Луиза, която беше свикнала да пътува с големи реактивни самолети, се поизплаши от тресящия се и клатушкащ се ДЦ-3. Но като видя, че баща ѝ е спокоен, тя също се поуспокои и дори не ѝ стана лошо, както на някои от пътниците.

Лалибела привличаше туристите с изсечените си в меките скали църкви. Те бяха разположени във вдлъбнатини и се свързваха помежду си чрез пещери и тунели. На разположение на туристите имаше екскурзоводи, а в новия хотел, построен сред тази пустош, имаше и бани, и чаршафи, и сапун — изобщо всичко, от което се нуждаеха белите пътешественици.

Хенри и Луиза пристигнаха в хотела с ландроувър, който ги взе от летището и около час криволичи по пътеката нагоре. След като се регистрираха, те се измиха и веднага отидоха да разглеждат църквите, тъй като бяха решили да останат само един ден.

Разгледаха медените на цвят църкви, но това не беше единственото, което можеше да се види. От двете страни на улицата седяха просяци — мършави мъже, покрити с рани, които немощно протягаха ръце, туберкулозни деца, сополиви бебета с мухи по личицата в скутовете на съсухрените си майки.

Тези хора направиха на Луиза по-силно впечатление, отколкото църквите и етиопския пейзаж.

— Трябва да им дадеш нещо, татко! Трябва!

Хенри, като всички англосаксонци, се чувствуваше неловко, когато трябваше да дава милостиня, но все пак извади от джоба си няколко тамошни монети и ги подаде на един от бедняците. Но по-нататък имаше още от тях, а когато се върнаха да разглеждат една от черквите, която бяха пропуснали, те минаха покрай предишните просяци и всеки път Луиза настояваше да им дава милостиня, докато накрая на Хенри не му останаха никакви монети.

— Тогава им давай банкноти — каза тя.

— Не ставай глупава.

— Но защо? Ти можеш да си го позволиш.

— Разбира се, че не мога. Не мога да нахраня и да облека цялата тази тълпа.

Луиза замълча. Тя продължи да разглежда черквите, да изслушва компетентните обяснения на баща си, но думите му не достигаха до съзнанието ѝ. По време на обедта тя се обърна към него:

— Но ти можеш да ги нахраниш и облечеш, ако искаш, нали?

— Кого?

— Ония хора там.

— Не... Не знам.

— Нали сме богати? Ето, една от нашите картини струва петдесет хиляди долара. За тези пари може да се купи много храна и дрехи.

— Да — търпеливо отговори Хенри, — но те ще изядат всичко, а картината вече няма да я има.

— По-добре ли е да имаш картина, отколкото да нахраниш хората?

Луиза го погледна право в очите с добре познатия му прям поглед, но този път някак по-сурово.

— Всичко това е много сложно — каза Хенри.

— Бих искала да ми го обясниш.

— Ще ти го обясня някой път.

Луиза въздъхна.

— Разбери, мен всъщност повече ме интересуват... хората, а не черквите и другите неща.

— Тогава може би трябваше да останеш при майка си.

Луиза се изчерви.

— Недей да мислиш, че съм неблагодарна, татко. Прекарвам наистина чудесно! Но в тези чужди страни има и хора, нали? Не само паметници.

— Да — каза Хенри. — Да, разбира се. Извинявай. — И той наистина се чувствуваше виновен пред Луиза — така коренно променяше настроенията си — беше ту снизходителен, ту строг.

Сега, когато Луиза беше определено само едно дете, Хенри се почувствува по-уверен в себе си и отново му се искаше да влезе в ролята на гальовен баща. Но ето че Луиза се оказа по-неотстъпчива от него.

— Значи, няма да ми кажеш? — попита тя.

— Какво да ти кажа?

— Защо не даваш пари на хората, които нямат какво да ядат?

— Добре — отговори й спокойно Хенри. — С парите може да се купува храна, но също и средства за производство на храна, дрехи и други неща. Нашите пари — или по-голямата част от тях — са вложени в разни предприятия, които осигуряват на хората работа, и в края на краищата — храна и дрехи за много американци, южноамериканци... може би дори и африканци. Не знам точно. Но все пак нито моите пари, нито пък парите на когото и да било друг биха стигнали, за да осигурят работа и храна за цялото население на света.

— Но не всичките ни пари са вложени — каза Луиза. — Ние имаме тези картини и...

— Картините — това е култура, която посвоему също така е необходима на хората, както и храната.

— А и харчим много — продължаваше Луиза.

— Да — каза Хенри. — Но това също осигурява работа и заплата на хората. Всички, които обслужват този хотел, нямаше да имат работа, ако не бяхме дошли тук. А тези десетдоларови банкноти, които настояваш да дам на просяците, също ще осигурят работа на някого.

Луиза мълча известно време.

— Добре — каза накрая тя. — Мисля, че това обяснява нещата. Но все пак аз не разбирам точно как. — И добави: — Ако имах пари, мисля, че бих ги раздала.

Аксум, последният град, който посетиха в Етиопия, беше разположен на хълмисто плато сред граничещите с Еритрея планини. Интерес за туристите бяха праисторическите гробници и грозноватите, каменни колони с надписи, стърчащи към небето. Луиза скучаеше и се отегчаваше от разказа на баща си за древната църква, издигната върху основите на разрушената от еврейката Юдит съборна църква и по-късно (според преданието) построена от Савската царица. Младата американка виждаше в тези забележителности само безинтересни гробници, национални накити (в музея) и една модерна църква, построена от императора Хайле Селасие, която приличаше на Харвардския баскетболен стадион.

— И все пак не разбирам — каза тя на баща си — защо е трябвало да се хвърлят всичките тези пари за такава голяма църква в град скучен и малък като този, след като вече са имали една стара. Ти това ли имаше пред вид, като каза, че за хората културата е по-важна, отколкото прехраната им?

— Е, не точно това. Хората строят църкви, за да задоволяват религиозните, а не културните си потребности.

— Но ние не разглеждаме църквите от религиозна потребност, защото я нямаме.

— Да, така е. Но религиозното изкуство притежава и културна стойност, както и светското... както например Пикасо.

Докато обикаляха из улиците на Аксум, беше толкова горещо, че Хенри просто не можеше да мисли съсредоточено или поне така му се струваше. На Луиза обаче горещината като че ли не ѝ пречеше да разсъждава — напротив.

— А у нас в Америка имаме ли културни ценности, татко? Пикасо не е американец, нали?

— Не е. Но и ние имаме много художници.

— Не ходим обаче да разглеждаме църкви.

— Не, но имаме образци на чудесна архитектура като например „Линкълн сенٹر“... Пък и културата не включва в себе си само

естетиката. Включва и науката, а Харвард в края на краищата е прекрасен пример за този вид култура.

— Науката... да. — Гласът ѝ звучеше скептично.

— Не намираш ли, че е важно?

— Би било важно, ако помага на хората...

— Помага, разбира се.

— Все пак не мислиш ли, че е по-добре хората по света първо да се нахранят, а след това да учат и да се просвещават и така нататък...

И всичко започна пак отначало. Луиза явно беше поразена от мизерията в Лалибела, но не по-малко беше поразена от спокойствието и равнодушието, с което баща ѝ раздаваше дребните монети, и от отказа му да даде банкноти на просящите.

При други обстоятелства Луиза може би нямаше да забележи слабохарактерността на баща си — децата са склонни да приемат държането на родителите си, а не да го анализират — но фактът, че Хенри по някакви свои съображения престана да я глези, след като това бе продължило доста дълго време, и отново ѝ наложи бащинския си авторитет, ѝ даде в ръцете оръжие, с което да се бори за вече спечеленото от нея. Но колкото пъти се опитваше да употреби оръжието си, толкова пъти то все удряше в същата мека и незащитена плът. И така, тя продължи да задава въпроси, докато обиколиха Асмара, Кайро и Рим и когато се върнаха в Ню Йорк, на Хенри му беше дошло до гуша и той ядосано ѝ го каза, а Луиза изпадна в онова особено състояние на човек, който открива, че е победил, но всъщност би предпочел да е победеният.

Двамата прекараха останалите седмици от лятната ваканция заедно с цялото семейство в Марта Виниърд. „Африканците“, както ги наричаше Лилиан, заживяха отново по обичайния си начин — Хенри четеше, пишеше и се стремеше да довърши още няколко глави преди започването на учебната година, а Луиза се излежаваше на прохладното Атлантическо крайбрежие и небрежно подхвърляше на приятелите си, че тенът ѝ е от източноафриканското слънце.

На този модерен курорт, разположен на остров край брега на Масачузетс, летуваше и Дани Глинкмън. Луиза го познаваше бегло, тъй като го беше срещала един-два пъти на гости в Кеймбридж — баща му преподаваше в Масачузетския институт по технически науки. Започнаха да се виждат често. Между тях нямаше увлечение, просто се разхождаха насам-натам, плуваха заедно или ходеха в една малка сладкарница на Оук Блъфс. За повече от приятелство не можеше да става и дума, тъй като Дани беше грозноват, по-нисък от Луиза и белязан с всички присъщи на пубертета недостатъци — пъпки, недодяланост и мутиращ глас. Но на Луиза ѝ беше много по-приятно да слуша този глас, отколкото да се прегръща с досадните плажни флиртаджии от сорта на Бени Лафлин, тъй като Дани Глинкмън беше чел много книги, за които тя бе само чувала — книги от такива автори като Маркс и Плеханов.

— Трябва непременно да прочетеш книгите им — каза той на Луиза веднъж, като отиваха към Оук Блъфс.

— Но те са комунисти, нали?

— Разбира се. — Дани сви рамене и се усмихна многозначително.

— Но те не са прави.

— Кой казва, че не са прави?

— Ами... — Луиза разпери неопределено ръце. — Всички.

— А аз не мисля така — каза Дани. — Четох „Комунистическият манифест“ и съвсем не ми звучи невярно. Обратното, звучи напълно убедително.

Луиза поклати глава.

— Не знам... Наистина не знам.

— Трябва да прочетеш и Прудон^[1] — „Всяка собственост е кражба“. На мен много ми харесва.

Дани говореше убедено и това направи силно впечатление на Луиза, тъй като тя не беше чела книги от този род. А ако сама не беше видяла и осъзнала социалната несправедливост, тя може би щеше да се отегчи и от Маркс, и от Дани, както в момента би се отегчила от някое друго момче, чиято тема е Юнг и колективното подсъзнание. Така психиката ни действа на жизнения ни опит и жизненият ни опит на нашите идеи.

— Противно ми е, че имам пари — каза Луиза със заговорнически глас. — Чувствувам се наистина ужасно понякога... Знаеш ли, Дани, в Африка видях бебета... мънички бебета и деца, които нямаха какво да ядат... нищичко за ядене! И нямаха домове и никаква помощ отникъде! Нищичко! А ние се настанявахме в хотелите, ядахме до пръсване, прислугата се грижеше за дрехите ни...

— Това е положението — каза Дани. — Тук е същото, само че го прикриват.

Луиза изпадна в паника.

— Тука?!

— Децата в индианските резервати измират също като онези в Африка, защото не се хранят както трябва.

— Наистина ли измират?

— Че и в Западна Вирджиния дори — някои от белите деца растат недъгави поради липса на протеин.

— В Западна Вирджиния?... Дани кимна със сериозно лице.

— Винаги е било едно и също. Богатите не дават пет пари за бедните, а в Америка управляват богатите.

— Но комунистите не помагат на бедните повече от нас.

— Разбира се, че помагат. Те не оставят хората да гладуват.

— Но и убиват хора?

— Да.

— А това е лошо, нали?

— Не мисля, че е по-лошо да оставиш невинен човек да умре, отколкото да убиеш виновен. Аз поне мисля, че е по-добре.

[\[1\]](#) Пиер Жозеф Прудон (1809 — 1865) — френски политически деец, икономист, социолог и философ. — Б.пр. [↑](#)

— Това вече е прекалено! — обърна се Лилиан към Луиза. Цялото семейство се беше събрало за вечеря. — Джийни ми каза, че Бени те е поканил да отидеш с него на барбекюто на Нейпиър, а ти си отговорила, че предпочиташ да отидеш сама.

— Да — отвърна Луиза. — Предпочитам.

Лаура се засмя.

— Аз също.

— Просто не мога да разбера какво имате против Бени — учуди се Лилиан. — По-рано и двете го харесвахте.

— Малко е тъпичък — каза Лаура и на лицето ѝ се изписа мила детска усмивка, не отправена към никого.

— Той не е глупав, нали, Хари? — попита Лилиан.

— Е, не е съвсем.

— Защото — каза Лилиан — предпочита да говори за „Ред Сок“^[1] вместо за Жан-Пол Сартър...

— Не е за това, мамо — възрази Луиза. — Нямам нищо против глупавите хора. Но... той дори не е... приятен.

— Как можеш да казваш такова нещо? Че той е син на най-близкия приятел на баща ти! А може би смяташ — добави Лилиан саркастично, — че и Бил е неприятен?

— Не, той е приятен. Но пък е реакционер.

Настъпи тишина.

— Какъв е?

— Реакционер.

— Какво значи това? — попита Лаура баща си.

— Питай Луиза — обърна се Хенри с усмивка.

Лаура обърна въпросително очи към сестра си.

— Какво значи?

— Значи... значи, че е старомоден — леко смутена отговори Луиза.

— Хм! — каза Лилиан. Изпитото количество уиски ѝ попречи да намери подходящия отговор, за да продължи спора с дъщеря си.

— Значи, Бил е старомоден? — попита Лаура.

— Луиза искаше да каже, че той е политически старомоден — поясни Хенри.

— И така ли е, татко? — попита отново Лаура.

— Не бих казал — отвърна Хенри, — инак и аз би трябвало да бъда причислен към реакционерите.

[1] Бейзболен отбор. — Б.пр. ↑

Семейство Рътлидж се върна в Кеймбридж след Деня на труда и новата учебна година започна с лекции и упражнения за Хенри, с официални вечери и сбирки за Лилиан и с училище за момичетата. Но това, което беше започнало през лятото, се задълбочаваше неусетно от само себе си като болест, внезапните симптоми на която се обясняваха само като една нова фаза, през която момичетата неизбежно трябваше да минат. Лаура стана по-разсеяна и мълчалива, а Луиза като че ли вървеше назад в развитието си. Тя обръщаше все по-малко внимание на дрехите и момчетата и все по-често излизаше с Дани Глинкмън и още няколко деца от преподавателски семейства, надраснали интелектуално връстниците си.

Въпреки че живееха в една къща, родители и деца се виждаха рядко и семейните ваканции като седмицата във Вермонт, където заедно със семейство Лафлин караха ски, се превърнаха за всички тях в изпитание на нервите. Лошите отношения между Луиза и майка ѝ станаха ежедневие — всъщност много майки и дъщери като тях се караха непрекъснато помежду си.

С баща си Луиза се държеше — и в известен смисъл не без основание — като пренебрегната жена, а Хенри беше ужасно притеснен, защото се чувствуваше като баща, който почти е изнасилил собствената си дъщеря и сега, за да устои на този натрапчив импулс, строго и целенасочено упражнява бащинския си авторитет. Той се усмихваше, държеше се благосклонно и успешно играеше ролята на баща и професор по Теория на политиката. По отношение на ролите, които другите си бяха избрали, на Хенри му провървя и нямаше опасност да се озове изведнъж на сцената като крал Лир пред лейди Уиндърмиър, тъй като беше ясно от репликите на жена му и дъщеря му, че и те играеха в същата пиеса. Например, когато Луиза го попита за Виетнам — какво, защо и как? — в гласа ѝ се таеше скрита враждебност, напълно в духа на непокорната дъщеря. Това даде възможност на Хенри да прикрие незадоволителните си отговори с вида си на раздразнен, но отстъпчив баща, който знае, но може да

каже, че всъщност има и нещо друго зад протеста на дъщеря му, а не само чиста логика, както тя смяташе.

През лятото на 1965 година — една година от ваканцията в Африка — Хенри беше напълно забравил горещата нощ в Момбаса. Той вече не усещаше на пръстите си уханието на Луизиното тяло, което дълго време не му даваше покой, както кръвта на Дънкан по ръцете на Макбет. Това ухание не бе изчезнало в многобройните вълни по време на лятната почивка, нито пък в ароматната пяна на ваната му, то изчезна в резултат на твърдото му решение да забрави окончателно всичко. И той отново бе един нравствен човек, който говореше за ролята на Америка в осигуряване на свобода за цялото човечество и учеше Луиза, че умиротворяването на диктаторите — това е един сигурен и несъмнен път към по-лоши и страшни войни.

ТРЕТА ЧАСТ

Два дни преди Коледата на 1965 година Луиза навърши осемнадесет години. Беше съвсем оформено и изключително красиво момиче от американски тип с изразително като на ирландка лице и кожа, свежа като на англичанка, и с такива дълги крака, че само една смес от немска кръв и капка кръв от Брега на Слоновата кост можеше да обясни произхода им. Единствено носът ѝ не беше типично американски — вместо вирнатия нос с неопределена форма, който издаваше у повечето американски момичета един синтез от различни националности, Луизиният нос беше тънък, с гърбица и разширени ноздри.

Луиза се обличаше спретнато, но не елегантно. Не пожела да празнува рождения си ден, защото, както каза, родителите ѝ нямало да харесат приятелите ѝ. Лилиан реагира неодобрително на това, а Хенри се усмихна и се съгласи, че човек не е задължен да се чувства добре в която и да е компания и че — слава богу! — в едно свободно общество хората могат да бъдат различни един от друг. Същата вечер той извика Луиза в кабинета си, за да обсъдят плановете ѝ за постъпване в колеж, тъй като беше вече време да се ориентира.

Луиза се вълнуваше и известно време беше учтива. Желанието ѝ било, каза тя, да постъпи в „Бъркли“. Хенри кимна и каза, че е съгласен с нея и вероятно идеята да напусне дома си не е лоша, макар че „Радклиф“ също бил добър колеж. А помислила ли си за някои друг колеж в източната част? „Сара Лорънс“, „Бърнард“, „Суордмор“?

— Не, татко. Аз наистина искам да постъпя в „Бъркли“, наистина! Не толкова заради колежа, колкото заради Калифорния. Искam да видя какво е там. Бях пет-шест пъти в Европа, а на запад подалеко от Олбъни не съм ходила.

— Ще си много далеч от къщи — каза Хенри.

— Е да — отговори Луиза и за момент язвителният ѝ тон отново прозвуча. — Струва ми се, можем да плащаме билетите за самолета дотам и обратно.

През следващите осем-девет месеца Луиза живя с мисълта за Калифорния. Беше гледала филми и снимки на калифорнийските плажове и лозя, беше чела някъде, че Калифорния е утробата на Америка и че хората там живеят живот, за какъвто източните щати могат да мечтаят след петнадесетина години, а останалият свят пък едва след едно поколение. Опротивя й и Кеймбридж, и Източното крайбрежие, и това — да бъде дъщеря на професор Рътлидж — богата и с европейски вкус. Мамеше я слънцето и свободата в Калифорния, където смяташе, че ще намери подходяща почва, за да зарови обградилото я сиво ежедневие. Тя просто сияеше от радост, когато попълни картончетата за компютърните машини (през януари), когато разбра, че е приета (през май) и когато заприготвя багажа си (през септември). Знаеше, че няма да познава никого там — Дани имаше стипендия за Харвард, — но това изобщо не я притесняваше. Искаше да бъде сама, една никому неизвестна Луиза Рътлидж, и да започне всичко от самото начало.

Но не беше така лесно да се отърве от познати.

— Семейство Волард ще те посрещнат на летището — каза баща й в колата на път към Логанската аерогара. — Намерили са ти стая в една къща с още няколко момичета.

— Чудесно. Благодаря, татко.

— Не познавам Волард кой знае колко добре — като че ли на себе си каза Хенри и добави: — Като бяхме в Принстън, и той беше там. Преди един-два месеца публикува във „Форин Афеърс“ една интересна статия за Чили. Можеш да му кажеш, че съм я чел.

— За Коледа ще си дойда, нали? — попита Луиза нервно, почувствувала за момент, че за пръв път напуска дома си.

— Надяваме се, да — каза Хенри. — И щом пристигнеш, ни се обади.

Сан Франциско. Чистите, боядисани в пастелни цветове къщи, покрай които минаха на път от летището към града, бяха истински контраст в сравнение с мръсотията в Бостън. Волард и жена му бяха от добре известния на Луиза сервилен тип хора, така че тя почти не ги слушаше, а гледаше навън през прозореца на колата. Вълненията ѝ се оправдаха — тук всичко изглеждаше съвсем различно и много по-ярко. Навлязоха в града. Луиза се заглеждаше в пунктовете за перални услуги, магазините, ресторантите, като че ли бяха редки и изключителни забележителности. Изкачиха се и слязоха по някои от стръмните улици. Луиза почти не слушаше баналностите на професор Волард и жена му. Мислеше за новия живот, който я очаква. Излязоха от града и минаха по Бей Бридж — стоманената мрежа над водата наистина беше едно от чудесата на света.

Волардови заведоха Луиза първо у дома си, настоявайки поне да вечеря, ако не желае да остане да спи у тях. Луиза се сети, че трябва да се обади в къщи. Като я слушаше как бавно говори по междуградската линия, без да иска, професорът се намръщи, но си спомни коя беше тя и я остави да говори, зареяла поглед навън през прозореца над Бъркли и в първите светлини от другата страна на залива.

— Да, много съм добре — каза Луиза. — Много се радвам, че дойдох тук. — Изведнъж изгуби търпение. Гласът на баща ѝ звучеше необичайно досадно. Тя каза „дочуване“ и затвори телефона.

След вечерята професор Волард я закара до Бъркли. Квартирата ѝ беше на втория етаж в една облицована с дърво къща близо до университета. Другите две момичета бяха там. Те се държаха естествено и дружелюбно и щом Волард си отиде, започнаха да разказват на Луиза колко било приятно да се живее в Калифорния. Луиза веднага разбра, че са глупавички и реши да не допуска да ѝ се пречат в живота.

На следващата сутрин тя излезе с момичетата да разгледа университета, а след това отидоха на Шатън стрийт. Разнородната тълпа — развлечени, в пъстри облекла, негри, азиатци — възвърна

вчерашното ѝ оживление. Тя не се чувствуваше като момиче, дошло от провинцията в голям град, а просто лицата на хората, димящите ароматни пръчици и шалове зад витрините, нецензурните списания по павилионите бяха за нея нещо съвсем екзотично в сравнение с ограничените ѝ от Харвардския площад представи за света.

Две седмици след това Луиза се запозна с Джейсън Джоунз — първият от тези хора със странни лица, до когото се доближи и с когото разговаря. С едно от момичетата бяха на гости у някакъв преподавател по биология. Пиеше се вино и уиски, а някои пушеха марихуана. Джейсън Джоунз също пушеше. Седеше на пода, облегнат на стената. Той погледна Луиза, засмя се, тупна се по коляното и отново се засмя. Луиза се изчерви леко и отмести поглед, но той вече беше успял да я очарова с външността си. Дрехите му бяха мръсни, косата дълга, кожените му панталони просто се бяха втвърдили — толкова бяха мръсни. Имаше мустаци и беше с риза от мек вълнен плат с индийски десен. На кожена каишка, окачена на врата му, висеше бронзова емблема на мира.

Това, което привлече вниманието ѝ, не бяха нито дрехите, нито дългата му коса (беше виждала много момчета от този тип), а странныят начин, по който се засмя, и безучастният му поглед, когато се тупна по коляното, като че ли беше някъде далеч от самия себе си. Луиза го погледна отново — никого не познаваше и нямаше с кого да говори — и той ѝ кимна да седне до него. Тя се огледа, за да се увери, че никой не я наблюдава, стана и се настани до него на пода.

— На какво се смеете толкова?

Той отново се засмя.

— На теб.

— Че какво смешно има...

— Ами произношението ти например.

— Мисля, че и твоето е доста странно.

Луиза произнесе „странно“ колкото се може по-носово.

— Била ли си в Айова?

— Не. — Луиза поклати глава.

— Бас държа, че за пръв път идваш на Запад. Луиза отново поклати глава.

— Ето затова се смеех.

— А как разбра?

— Разбрах. Такава си една спретната. Като току-що слязла от витрина на Пето авеню.

— Съжалявам. — Луиза се изчерви.

— Никога не съжалявай — каза Джейсън Джоунз и се засмя. — Я опитай това. — Той ѝ подаде цигарата си и тя неумело си дръпна. Джейсън отново се разсмя и ѝ показва как трябва да се пуши. Луиза не усети въздействието на наркотика в момента, но по-късно се почувствува весела и отпусната, огладня и се разнежи. Говориха с Джейсън около два часа. След това той изчезна някъде и тя се прибра в къщи сама.

На другия ден Луиза отиде на лекции, но онази съсредоточеност от първите дни на занятията вече я нямаше. Луиза непрестанно мислеше за Джейсън Джоунз, за тясното му лице и тънко тяло и за самоуверения му, саркастичен начин на говорене. Не можеше да си представи, че вече няма да го срещне и четири-пет дни обикаляше из Бъркли в едно приятно състояние на очакване. Ето че на петия ден, когато си купуваше „Рампартс“, някой сложи ръка на рамото ѝ. Беше Джейсън.

— Къде се губиш? — попита я той.

Луиза вдигна рамене и се усмихна.

— Тук съм — къде другаде.

Джейсън се усмихна многозначително.

— Хайде да ме почерпиш едно кафе.

Излязоха от книжарницата, отидоха в една сладкарница и Луиза му поръча чаша кафе. Той обърна джобовете си, за да ѝ покаже, че няма пукнат цент.

— От какво живееш? — попита го тя.

— Вземам по двадесетина цента от тоя, от оня или пък си поканвам някое момиче да ми сготви нещо.

Момиче? Как би желала това момиче да е тя, Луиза Рътлидж — да му приготви нещо и да го наблюдава как яде сготвеното от нея.

— Мисля, че мога да правя кюфтета — каза тя. Той кимна.

— Обичам ги по-дебели.

— Добре. Кога?

— Тази вечер не мога. Настроението ѝ изведнъж се развали.

— Но утре мога. Луиза отново се оживи.

— У нас ли ще дойдеш? Джейсън я погледна.

— Живееш с още две скучни същества, нали?

Луиза му беше казала за момичетата. Тя сви извинително рамене.

— По-добре ти ела при мен — реши той.

Стаята му на Прат стрийт беше толкова мръсна и странна, колкото и той самият. Явно, че не живееше отскоро тук. Стените бяха облицовани с червен филц, прикован към мазилката с декоративни месингови пирони. Върху филца бяха закачени разни плакати и памфлети — политически и психоделически^[1] — цветни, едноцветни, черно-бели. Леглото му представляваше широк матрак с метната отгоре индианска покривка. В стаята имаше стол, маса и тръстикова рогозка на пода, но нямаше нито гардероб, нито шкаф, които всъщност бяха и ненужни, тъй като единствените дрехи на Джейсън бяха на гърба му. В един от ъглите на стаята имаше нещо като олтар, а върху него малка бронзова статуя на танцуващия Шива и една арабска лула. В един буркан димеше индийска ароматизираща пръчица и като пръскаше уханията си из стаята, замаскираше миризмите, идващи от други източници. Но Луиза така или иначе не би ги усетила. Тя беше развълнувана и очарована от тази загадъчна и романтична обстановка, която отговаряше на представата ѝ за Джейсън. Луиза се отпусна върху матрака (единственото място, където можеше да се седне) и пусна на пода мрежата с кайма, нарязан лук и хлебчета.

— О, Джейсън, тук е страшно, наистина...

Вместо да се зарадва, че тя харесва стаята, той се намръщи.

— Стая като стая.

Луиза млъкна, проклинайки това свое простодушие да се удивлява на всичко, още повече възхитена от абсолютното равнодушие на Джейсън към червените стени.

— Имаш ли чинии? — попита тя.

Джейсън не отговори, а взе да рови в шкафчето, върху което стоеше Шива, и най-накрая извади тиган, две чинии, две вилици и две големи чаши. По чиниите и вилиците имаше засъхнала мазнина и жълтък.

Луиза ги взе и излезе на площадката на стълбището, където имаше малък умивалник, чайник и котлон. Остави ги, след това разопакова добре увитите пакети с всичко необходимо за кюфтетата. Омеси каймата, в една от чиниите направи няколко дебели кюфтета и ги сложи да се пържат. Изми чиниите и вилиците, разреза хлебчетата с

помощта на едната вилица и сложи нес кафе на дъното на чашите. За миг погледна към Джейсън — беше пуснал една плоча и, изглежда, скучаеше. Луиза се усмихна щастливо и отново се зае с кюфтетата.

Като се опържиха, Луиза ги поднесе и Джейсън започна да яде, без да продума. Не можеше да се отгатне дали ги харесва, или не, но по начина, по който захапваше хлебчето и кюфтетата, си личеше, че му е вкусно.

— Това оттук ли си го взе? — кимна той към свободно пуснатата ѝ рокля от индийски плат, която приличаше на ризата му, само че неговата риза беше зелена, а роклята ѝ синя.

— Да — отговори тя.

— Хубава е.

Луиза не отговори нищо, но сърцето ѝ започна да бие бързо, когато свършиха да ядат и изпиха кафето си, защото тя знаеше или по-скоро си мислеше, че знае какво следваше да се случи. И Джейсън изглеждаше някак изнервен. Ръката му трепереше, когато натъпкваше парченцето смолист опиат в тютюна на една разлепена цигара, която отново залепи и запали. Плочата свърши. Луиза пролази, за да сложи нова. Знаеше, че Джейсън гледа краката ѝ и затова, без да бърза, обърна плочата от другата страна — разнесе се отново бавен и мистичен ритъм. Луиза легна до Джейсън на матрака и двата заедно изпушиха цигарата до последния милиметър. После той се наведе и я целуна — познатата ѝ отпреди, типична американска целувка, с тази разлика, че Джейсън имаше мустаци, които докоснаха носа ѝ. И както Луиза предполагаше, той не спря до тук. Без ни най-малко смущение Джейсън плъзна ръката си под роклята ѝ и тя свободно зашари по цялото ѝ тяло.

[1] Психodelия — възприемане на картини от действителността под въздействието на наркотици — Б.пр. ↑

Джейсън беше от Айова. Ако беше безобразие да се яви там с такива дрехи и такава коса, то външността му за Бъркли беше съвсем нормална. През трите години, прекарани в Калифорния, нито веднъж не си беше ходил в къщи. Слабото му, цинично лице беше почти безцветно — дори калифорнийското слънце не му влияеше, и все пак в тази неподвижност на изражението му се криеше, някакво достойнство и обаяние.

Джейсън се занимаваше с политика. През първата година в Калифорния се беше включил най-активно в Движението за свобода на словото и на няколко пъти го бяха арестували. Когато се запознах с Луиза, той ѝ бе казал, че е революционер, но не бе споменал нищо конкретно за дейността си и докато говореше, че работи активно, постепенно ставаше ясно, че той говореше прекалено много, за да му остане време и за действие.

Общо взето Луиза разбираше от политика — беше говорила с баща си за Виетнам и с Дани за Маркс. С Джейсън обаче политическите ѝ възгледи престанаха да бъдат просто възгледи и идеи, тъй като в тях проникна силната ѝ любов към него. Душата ѝ изцяло принадлежеше на бунтарските идеи, така както тялото ѝ на Джейсън Джоунз. Но всъщност всичко това се сплиташе в едно и тя смяташе, че с готовност би отдала живота си, за да промени света и Америка.

За съжаление стремежът на Луиза към социална справедливост не можа да възроди в Джейсън неговия боен дух — цялата му преданост към делото се беше изчерпала. И месец след като тръгнаха заедно — или четири седмици, през които често се отдаваха на чувствените изблици на любовта, все по-силно опияняващи Луиза — Джейсън изведнъж ѝ каза да си затваря устата и да престане да говори за този проклет Виетнам. Каза го, разбира се, в момент на униние, след като току-що се бяха любили, и Луиза не се изненада, нито се обиди от грубия му език — пък и той винаги говореше по този начин.

— Извинявай — каза Луиза. — Преставам.

— Не, защо — легна по гръб Джейсън. — Ти си приказвай, то си е твоя работа, но запомни веднъж завинаги, че аз вече съм минал през всичко това.

— И докъде стигна? — попита го Луиза плахо.

— До себе си. Не можеш да опознаеш себе си, преди да си минал през всичко това — марихуана, черна магия, политика и така нататък. Аз почти съм успял, но доста време се занимавам с това. То не може да стане изведнъж. Когато дойдох на запад, бях като теб — беснеех против войната и неща от този род. Но след това... точно когато се запознах с теб, започнах да разбирам, че това не е било моето истинско „аз“.

— Но... нима не си против войната?

— Разбира се, че съм против. Разбира се. Не искам да ме вземат в армията и следователно съм против войната. Искam да говоря това, което искам, ето защо съм привърженик на Движението за свобода на словото. Но захванеш ли се веднъж с тези неща — искам да кажа, захванеш ли се истински, — те здраво те улавят като всичко друго и те правят такъв, какъвто не си.

Джейсън лежеше, поставил ръце под, главата си. Луиза беше по джинси и тенис фланелка, тъй като все още не можеше да свикне да лежи гола като него. Тя се наведе над него и сложи ръце на гърдите му.

Джейсън Джоунз продължи монолога си.

— Искam да бъда своето собствено „аз“. Това е всичко. Все още не знам какво е то. Може и никога да не узная. Но знам пък няколко души, които не са „аз“. Например Джейсън Джоунз, какъвто си го представя баща ми, също и този, който си представя майка ми. Не съм и Линдънджонсъновият Джейсън Джоунз, нито пък Едгархувъровият, нито пък този на генерал Хърши, или пък на Боби Кенеди.

— Ти си моят Джейсън Джоунз — каза Луиза с усмивка.

— Не съм твоят Джейсън Джоунз — сериозно отговори той. — Имам намерение да бъда свой собствен Джейсън Джоунз. Знаеш ли какво значи това? Свой собствен?

— Ами... — започна Луиза.

— Не знаеш. Напълно естествено е да не знаеш. Ти си момиче, а жените се прилепват към някого. Това е всичко, което желаят — да се лепнат за теб и да те направят баща и гражданин, и... цялата тази тъпотия.

— Добре — каза Луиза, усмихвайки се тържествуващо, — тогава защо не ме зарежеш?

— Ще го направя. Не се тревожи. Но ти засега ми трябваш — даваш ми нещо. Това от Източните щати... Аз трябва да го възприема и... преработя в себе си. Ти... как да ти кажа... твоят глас... всичко харвардско у теб... това ме кара да се чувствам неудобно. Купищата пари на баща ти... Всичко това заедно. — Джейсън седна. — Знаеш ли, като държа гърдите ти — той провря ръката си под блузата й, — аз си мисля колко ли тежат в злато. Представяш ли си? Точно това си мисля. И като ги претеглям, изчислявам, че... ако златото е по три долара и шестдесет и седем цента унцията...

— Колко си груб! — Луиза се настани по-удобно на леглото и сложи под бузата си мръсната риза на Джейсън.

— Досега не бях срещал момиче като теб — каза той. — Имах обаче представа за момичетата от твоя сорт. Веднъж бях в Ню Йорк и се разхождах по Медисън и Парк авеню. Там видях наистина шик същества. Но ти имаш нещо по-провинциално... нещо от ония богатски имения нагоре по Хъдзън.

— Баба и дядо живеят там.

— А, ето. Така си и мислех. В Кент е нещо подобно, но не е същото. Всичко тук е ново.

— Даниъл Рътлидж е подписал Декларацията за независимост.

— Това имаш пред вид. Вие там имате история, а аз досега на такова нещо не бях попадал. В Айова никой няма никаква история зад гърба си. Хората и царицата са равнозначни. А моите родители, имай пред вид, не са фермери. Баща ми има предприятие в Рок Рапидс — да му се не видят и тракторите... Все едно, че от сто години насам все кормила прави. Това обаче не е история. То е само друг сорт царица.

— И какво значение има всичко това?

— Никакво значение, дяволите да го вземат. Недей да си мислиш, че не знам това. Знам го. Но аз трябва да опозная този ваш Изток. Така както ти опознаваш Запада.

— Струва ми се, че взаимно можем да си помагаме — каза мило Луиза.

— Не! — Джейсън се обърна към нея, очите и устата му изразяваха гняв. — Не желая да ми помагаш. Точно това не искам. С

това нещо аз сам ще се занимавам, защото помогне ли ми някой, ще стана частица от него.

Луиза сви рамене.

— Е добре, добре.

— Хората винаги гледат да си оправят нещата на гърба на другите именно под формата на помощ — каза Джейсън и потръпна.

— Искаш ли кафе? — попита Луиза, като седна.

— Да. Направи.

Тя привдигна грациозно тялото си от матрака, излезе на площадката — приятно ѝ беше да усеща голотата си под джинсите и фланелката, — застана до котлона и зачака водата да заври.

Към средата на декември, някъде към края на първия семестър, Луиза осъзна промяната, която беше станала с нея. Все пак си спомни, че беше обещала да се върне за Коледа и за деветнадесетия си рожден ден и колкото и да не ѝ се искаше да остави Джейсън, тя беше любопитна да види как ще реагират родителите ѝ на нейния променен характер.

Това, че Бъркли я беше променил, личеше и от дрехите, с които реши да пътува — джинси, мънистен гердан и голям шал. И майка ѝ, и баща ѝ бяха дошли на летището да я посрещнат. Докато чакаше да мине през бариерата, Луиза видя как баща ѝ се опита да се усмихне и как майка ѝ му хвърли бърз поглед, забелязала дрехите на дъщеря си. Хенри успя да се усмихне и дори задържа усмивката си, докато Луиза се приближи и ги целуна — първо него, а после Лилиан. Луиза ги целуна сърдечно, като че ли искаше да ги увери, че привързаността ѝ към тях не беше изчезнала заедно с предишните ѝ дрехи.

Докато минаваха през Съмнър танъл на път за града, тя говореше бързо и развълнувано.

— Добрият стар Бостън! Калифорния е толкова по-различна наистина. Всичко е по-зелено.

— Не забравяй, че тук сега е зима — каза Хенри.

— Да, разбира се. И ние там имаме нещо като зима.

Луиза им разказваше за Калифорния, като че ли те никога не бяха ходили там. А всъщност родителите ѝ наистина не познаваха нейната Калифорния — Калифорния на свободата и бунта. Луиза, разбира се, дискретно пропусна да ги информира за някои аспекти от новия си живот, но дори това, което сметна за уместно да им каже, някак ги потисна. Хенри започна да я прекъсва и да я пита дали е била в тази или онази картинна галерия, посетила ли е еди-коя си изложба, но отговорът на Луиза беше винаги един и същ — не.

— Поне в Дисниленд отиде ли? — попита я баща ѝ.

— Нямам си и понятие от Лос Анджелис.

— Ти като че ли и в Сан Франциско не си ходила?

— Аз уча, татко. Не съм отишла там да си прекарвам ваканцията. Прекосиха Чарлз ривър и навлязоха в Кеймбридж, без да продумат.

Лилян прояви по-голям интерес към живота на дъщеря си, когато двете останаха сами в кухнята, но Луиза се чувствуваше вече уязвена и настроението ѝ беше започнало да се разваля. Целенасоченото любопитство на майка ѝ я дразнеше, а домът ѝ и Кеймбридж непоносимо я потискаха. Тя излезе от кухнята и тъкмо когато се заизкачва по стълбите към стаята си, влезе Лаура. Тя поне искрено се зарадва на връщането ѝ.

— Как е там? — попита Лаура, като влязоха в стаята на Луиза.

— Фантастично!

Седнаха и Луиза започна отново да разказва за Бъркли, но този път я слушаха с голямо внимание и от нея се искаше да описва всичко с повече подробности и факти.

— Приятели имаш ли? — попита я Лаура.

— Разбира се.

— Какви са?

— Ами — усмихна се сдържано Луиза с вид на човек, който се готви да сподели някаква тайна, — има едно момче...

— О! — възкликна Лаура и очите ѝ се разшириха. — Как се казва?

— Джейсън.

— И как изглежда?

— На тях няма да им хареса — Луиза кимна към кухнята и кабинета.

— А на мен — да, нали?

— С дълга коса е и с мустаци...

— Страшно!

— И е наистина един свободен човек. Разбираш ли, прави каквото си пожелае.

— О! — отново възкликна Лаура и въздъхна мечтателно и развълнувано. — Ама той... той ли ти е приятелят?

— Да. Ние живеем заедно.

— Наистина ли?

— Там това е съвсем нормално, Лори.

— Ясно.

— Но недей на никого да казваш.

— О, не, няма.

— Той е наистина чуден! Ти би го харесала.

— Пуши ли?

— Марихуана?

— Да.

— Разбира се. В Калифорния всички пушат.

— И ние тук по малко — призна си Лаура. — С някои от моите съученици. Харесва ми.

— О, да... Чудно е, наистина е чудно.

— Ами ЛСД?

За миг Луиза погледна косо сестра си.

— А, това не сме опитвали още.

— На мен ми се иска да го опитам.

На втория ден след пристигането на Луиза — денят преди деветнадесетия ѝ рожден ден, Хенри я попита не би ли желала да отиде с тях на някакъв коктейл.

— Трябва ли да идвам? — попита тя.

— Не, разбира се, че не. Просто мислех, че може би ще ти е приятно да дойдеш.

Лаура беше отишла някъде с приятелките си и когато Лилиан и Хенри излязоха, Луиза остана сама в тъмната дъждовна вечер. До известна степен съжали, че не излезе с родителите си, а след това, че така рязко отказа на баща си и почувствувала угризение на съвестта, започна да търси оправдание за своето държане, спорейки сама със себе си, докато най-накрая този вътрешен спор намери външна изява в момента, когато родителите ѝ се върнаха.

— Не мога да разбера как им издържате — каза тя и седна при тях във всекидневната — на тия лицемери, които бръщолевят за дребните си харвардски истории — кой какво е публикувал, дали едичкой си ще вземе катедра, а през всичкото това време синовете им, или не, разбира се, не техните синове, а синовете на други хора умират под бомбите във Виетнам...

— Мога да те уверя — каза Хенри и си наля водка и тоник, — мога да те уверя, че не липсваше темата за Виетнам.

— О, да, предполагам, че сега това е на мода. — Луиза се облегна в едно кресло и праметна крак през ръчката му.

— Искаш ли нещо за пиене? — попита я баща ѝ.

— Не, благодаря, аз не пия.

Хенри сви рамене и седна на един стол.

— Имаше някои интересни хора — каза той. — Хауърд Прат например...

— Кой е той?

— Химик. Получи Нобелова награда миналата година.

— Хм.

— Това не те интересува, предполагам.

— Точно така.

— Бих казал, че неговата работа е в полза на цялото човечество.

— А защо чак сега го казваш? Ето на — присъщо за всички вас от Харвард е да говорите за доктори и професори, и Нобелови награди, и президентски медали. Никога не казвате — ето, този човек спаси един човешки живот благодарение на откритието си или еди-кой си е измислил нов протеин, който ще спаси умиращите от глад в Индия...

— Да — съгласи се Хенри. — До известна степен имаш право.

Лилиан дойде от кухнята — вече доста пийнала.

— Това ли ви учат там? — попита тя. — За гладуващите хора в Индия?

— Не ни учат това. Сами го научаваме.

— Не мога да кажа, че има нещо общо с науката.

— Но е по-важно от повечето глупости, на които ни учат...

— Ти май и други неща си научила там?

— Какви?

— Няма значение какви.

— Хайде, мамо, кажи. Ако искаш да кажеш нещо, кажи го.

— Вижте какво — намеси се Хенри. — Нека пийнем и...

— Не — прекъсна го Луиза. — Искам да чуя. Не е честно да се подхвърлят разни неща, без да се доизказват.

— Научила си се да се държиш като една малка развратница — спокойно каза Лилиан. — Това исках да кажа.

— Добре — каза Луиза разярено и се надигна от стола. — Добре, ти започна и щом е така, иска ми се да ви кажа, че в Калифорния научих някои неща, благодарение на които и двамата сега ми се виждате доста... доста досадни лицемери. — Луиза вече се беше изправила и лицето ѝ беше преbledнало.

Хенри вдигна ръка.

— Моля те...

— Нека си крещи — каза Лилиан. — Да си излее всичката отрова!

— Ама какво, по дяволите, си въобразявате, че сте вие двамата! — извика Луиза. — Седите си в този изискан дом, събирате картини, като че ли са пощенски марки, и се наливате с джин...

— Това сме го чували и по-рано — обади се Лилиан. — Мислех, че ще ни поднесеш нещо ново...

— Нещата с нищо няма да се променят — каза Хенри спокойно, застанал между жена си и дъщеря си, — наистина с нищо, дори да продадем всичките картини.

— О, не знам — предаде се Луиза, гневът ѝ беше започнал да преминава. — Не мога да се разправам с вас. Жалко, че Джейсън не е тук. А можеше.

— Кой е Джейсън?

— Едно момче, което познавам от Бъркли.

На Коледа Луиза изпрати телеграма на Джейсън Джоунз. Хенри чу от кабинета си съдържанието ѝ, докато Луиза го диктуваше по телефона:

„Честита Коледа, Джейсън. Много ми липсваш.
Връщам се двадесет и девети. Не мога да чакам. Луиза“.

Преди да си замине, Луиза каза на родителите си, че обича Джейсън Джоунз и те ѝ предложиха да го покани у тях за пролетната ваканция. Щяха да платят и неговия билет. Стиснала ръката на Джейсън, Луиза му каза всичко това още в таксито на път за Бъркли, минавайки покрай Сан Франциско Бей.

— Да... добре, защо не? — отговори той. — А на отиване можем да се отбием да видим и нашите.

Най-напред спряха у Луиза, където тя си остави куфара, а след това отидоха в квартирата на Джейсън, където се любиха и тя остана при него цялата нощ.

И те заживяха отново така щастливо, както и през първия семестър. Луиза не се виждаше с никого, освен с Джейсън, а Джейсън имаше само един близък приятел — поетът Нед Ремптън. Той беше висок, едър мъж, поне десет години по-възрастен от Джейсън. Беше се провалил като поет, тъй като стиховете му (както и начинът му на живот) бяха отражение на битническото движение от петдесетте години. Живееше в Сан Франциско в едно приспособено таванско помещение. Преди Коледа беше идвал в Бъркли да види приятеля си, а сега Луиза и Джейсън му отидоха на гости с фолксвагена, който баща ѝ ѝ беше подарил за рождения ден.

През тези февруарски вечери Луиза купуваше разни продукти и в единия край на тавана сготвяше туй-онуй, докато мъжете разговаряха в другия му край. Нед имаше рядка черна коса, а носът му беше целият в пори и наподобяваше пемза. Беше също така мръсен, както и Джейсън, но това, с което Джейсън привличаше Луиза, ѝ се струваше отвратително в Нед. Тя обаче потискаше инстинктивното си отвращение, и то за да не засегне Джейсън, който побесняваше, като я чуеше да задава дори най-безобиден въпрос относно достойнствата на приятеля му.

— Дявол да го вземе, ти никога не би била... не би могла да го разбереш. Той се е домогнал до такива неща, до които аз едва ли мога да достигна.

Едно от нещата, до които се домогваше Нед и за което Луиза не споменаваха на Джейсън, беше самата тя. Нед следеше внимателно всяко нейно движение и от време на време ѝ задаваше учтиви, но неуместни въпроси или пък хвалеше сготвеното от нея, а оставяше половината храна в чинията си недокосната. В края на краищата Луиза реши, че заради Джейсън трябва да търпи похотливите погледи на Нед, тъй като, слушайки разговорите им, тя разбираше, че Джейсън дълбоко уважава и почти боготвори своя приятел.

Те разговаряха за поезия, политика и религия — по-младият задаваше жадно въпроси, а по-възрастният важно-важно отговаряше като човек, осъзнал собствената си мъдрост. Нед беше будист или индуист — Луиза така и не разбра кое от двете точно. Той държеше на пълното откъсване на своето „аз“ от заобикалящата го действителност — нещо, към което явно се стремеше и Джейсън, но не можеше да го постигне.

Така живяха до март. Луиза ходеше най-редовно на лекции, а следобед отиваше при Джейсън. Той ставаше късно, не посещаваше лекции и не учеше, поддържайки тезата, че това, което им преподават, няма нищо общо с нещата, които са наистина от значение. Четеше понякога — Кастро или Бакминстър Фулър — и едновременно слушаше музика — цитра, Бах или пък Ванила Фъдж. Вечер ядяха, пиеха чай, пушеха марихуана, разговаряха и се любеха и Луиза се чувствуваше все по-щастлива и по-щастлива, защото колкото и мрачен и особен да беше Джейсън, той не я напускаше и очевидно имаше нужда от нея. И когато лежаха на матрака, той прегръщаше и докосваше тялото ѝ не като че ли изчисляваше стойността му в злато, а като нещо много по-скъпоценно, което вземаше в своя власт с такава сила и страст, че Луиза стигаше до върховна забрава.

Наближаваше времето, когато трябваше да заминат на Изток. Заедно с ежемесечните петстотин долара Хенри изпрати пари за два билета отиване и връщане до Бостън. И тогава, най-неочаквано, Джейсън реши, че трябва да се ожени. Той не направи това предложение по общоприетия начин, а просто каза на Луиза, че ще е по-добре за семействата и на двамата, ако те са сгодени.

— Не познавам вашите — каза той, — но нашите може да вдигнат голяма пара, ако ей така просто им се изгърсим.

Луиза го обичаше толкова много, че дори не може да изрази радостта си и за момент си помисли, че това хладно предложение е просто неговият начин на изява на любов, с което той посвоему изразяваше желанието си да се обичат винаги. Но миг след това тя забеляза, че размишленията на Джейсън за брака бяха само повод за едно вътрешно самовглъбяване — той изобщо не я погледна, докато говореше, седнал с кръстосани крака и поглед, прикован в пода.

— Но ти убеден ли си в това, Джейсън? Винаги си казвал, че не вярваш в брака.

— Не вярвам — ядосано каза той. — Но и не вярвам, че не вярвам. Смятам, че хората трябва да правят с него каквото си искат.

В Луиза беше останало все още нещо от детската сантименталност и тя почувствува, че това не беше начинът, по който един влюбен мъж би трябвало да предлага сърцето си на своята бъдеща съпруга, и за момент се поколеба. Но тя не може да измисли нищо убедително за отговор на Джейсъновия въпрос: „Защо не?“ Да, наистина защо не? Тя го обичаше. Така или иначе живеяха заедно. Не виждаше причина това да не продължи и не можеше да си представи живота без него. В известен смисъл това вече беше брак и тогава защо да не го узаконят и направят приемлив в очите на тези, които биха счели сегашните им отношения неморални?

Когато си помисли за тези, които не биха одобрили извънбрачното ѝ съжителство с Джейсън — нейните и неговите родители, — тя цялата настръхна. Да, при положение, че Хенри и Лилиан не биха одобрили Джейсън за неин приятел, вероятността да го харесат за неин съпруг не беше по-голяма. Стомахът ѝ се сви, като си представи Джейсън и баща си в една стая. Лилиан — тя знаеше това — щеше някак да го приеме.

Но в края на краищата този въпрос засягаше само нейния живот. Тогава — защо пък не? Предпазливостта, предизвикана инстинктивно, капитулира пред тази негативна логика, подкрепена от силното за едно момиче чувство — любовта му. И тя прие предложението на Джейсън Джоунз, като повтори неговите думи:

— Да, добре, защо не?

Като чу това, Джейсън вдигна отегчения си, гневен поглед, отиде до Луиза и я целуна с онова сериозно и страстно изражение, което така силно я беше привързало към него.

Вече взели решение да се оженят, Джейсън и Луиза решиха да не отлагат. Мислеха да подпишат в Невада или Айдахо на път за Айова и Масачузетс, но Луиза сметна, че това би било една незаслужена обида за родителите ѝ, пък и ѝ се искаше събитието да стане у дома ѝ. Затова писа на Хенри и Лилиан за решението им и ги помоли да приготвят всичко необходимо за една скромна сватба през април, когато тя и Джейсън щяха да пристигнат. Луиза предпочете писмо пред телефонен разговор, за да даде на родителите си възможност да свикнат с новината, преди да видят Джейсън. Въпреки всичко беше нервна, докато не получи отговор от Лилиан — съдържан, учтив и без възражения.

Джейсън също беше нервен — не заради нейните, а заради своите родители. Той никога не ѝ беше говорил за тях, но в деня преди заминаването им отиде на бръснар. Остави косата си дълга и мустаците същите — увиснали покрай устата, но общо взето, видът му беше по-спретнат и приличен.

От Сан Франциско до Сиу сити пътуваха със самолет. В Сиу сити взеха автобус за Рок Рапидс — малко фермерско градче в горния ляв край на щата Айова, където Джейсън се беше родил и израсъл.

— Далеч сме от океана — каза Джейсън, като навлязоха в града.

— Да, далеч — съгласи се Луиза. Тя гледаше през прозореца на автобуса успоредните улици и улиците, които пресичаха — всичките грижливо планирани и с дървета от двете страни.

Джейсън беше съобщил деня, но не и часа на пристигането им, затова и никой не ги чакаше. Слязоха от автобуса в центъра на града и Луиза и Джейсън с двата куфара тръгнаха в посоката, от която бяха дошли — към Лувъра и границата с Минесота. Къщата на родителите му беше една от последните. Отпред тревата беше добре поддържана, а отзад се ширеха царевични поля.

Въпреки че мистър и мисис Джоунз не бяха виждали сина си, откакто беше заминал за Бъркли, те като че ли бяха очаквали да го видят променен и изобщо не реагираха на дългата му коса и

медальона. И двамата бяха средни на ръст — келтското у тях беше почти заличено от преобладаващата скандинавска кръв.

Те се ръкуваха с Луиза и кимнаха на Джейсън. През цялото време като че ли се страхуваха да си поемат дъх — не в буквалния смисъл (макар че биха били оправдани за това, тъй като синът им миришеше), а в емоционален аспект — до такава степен бяха резервирани към Луиза и Джейсън.

— Е, как я караш там? — попита мистър Джоунз сина си, но не изслуша до края неопределения му отговор.

По време на вечерята Джейсън каза на родителите си, че ще се жени за Луиза.

— А, така ли? — каза баща му. — Чудесно!

Майката не продума, а загледа втренчено Луиза. Най-накрая я попита:

— Родители имате ли?

— Да — отговори Луиза.

— Тръгнали сме при тях — каза Джейсън.

— Къде живеят? — попита мисис Джоунз.

— В Кеймбридж — обади се Луиза. — Кеймбридж, Масачузетс.

— Близо до Спрингфийлд ли? — попита мистър Джоунз.

— Не — отговори Луиза. — Близо до Бостън.

— Баща ѝ е професор — обясни Джейсън.

— О, така ли? Не е лоша професия, струва ми се — отбеляза мистър Джоунз.

Настъпи мълчание. После Джейсън каза:

— Един от прадядовците ѝ е подписал Декларацията за независимост.

— О, така ли? — рече мистър Джоунз. — Значи, родът ви е толкова стар?

— Всъщност — каза Луиза — той не ми е роднина по пряка линия.

Мисис Джоунз стана да разтреби масата. Луиза също стана, за да ѝ помогне с чувството на бъдеща снаха, но мисис Джоунз се обърна и каза:

— О, не, вие си седете.

Луиза седна и мълчаливо взе да разглежда простите, грозни мебели — канапетото, облечено в изкуствена кожа, и поставените в

рамка пощенски картички с Гранд Каньон.

— Не привършваш ли вече с учението? — попита мистър Джоунз сина си.

— Почти.

— Бари ще дойде след вечеря. Каза, че иска да те види. Помниш го, нали?

— Да — каза Джейсън. — Разбира се, че го помня. Той беше в армията.

— Демобилизиран ли е вече?

— Раниха го. — Баща му докосна дясната си буза с дланта на ръката си. — Тази част на лицето му просто е отнесена.

— Господи! — възкликна Джейсън.

— Да — рече мистър Джоунз. — Но би искал да те види.

Бари, приятелят от детинство, дойде в девет часа. Дясната му буза наистина беше отнесена, но военните пластични хирурзи почти я бяха възстановили и по нея личаха само червените линии, които съединяваха присадената плът, наподобявайки детската игра за нареждане на разместени части от картинки.

— Хубава приятелка имаш — каза Бари, като гледаше Луиза. — Но в никакъв случай не се жени за нея, преди да си бил в армията, защото можеш да се върнеш в този вид и няма да е честно към нея.

— Че какво от това? — каза Луиза.

— Как какво? — Бари се засмя. — Ами ако не се случи с лицето му? Човек никога не знае къде може да го улучат.

Джейсън побледня.

— Получи ли си повиквателното? — попита го баща му. — Няколко пъти ти пращах писма от военните.

— Получих го, но засега ме отложиха.

— Като свършиш колежа, повече няма да те отлагат.

— Не знам — каза Джейсън. — Предполагам, че не. — Погледът му шареше насам-натам.

— И тогава вече няма да можеш да се измъкнеш, нали? — попита го мистър Джоунз.

— Да, като че ли. — Джейсън погледна Луиза. — Тя обаче все още учи.

— Е, да, но нея няма да вземат в армията — каза Бари и отново се засмя.

Джейсън и Луиза спаха в отделни стаи и двете вечери в Рок Рапидс и можаха да останат сами единствено през следобедна на първия ден, когато излязоха из града.

— Няма къде да се отиде — каза Джейсън. — Навсякъде царевица. Да полудееш!

— Да, но пък е зелено и приятно. Не ти ли харесва?

— Не. И никога не ми е харесвало. Толкова е далеч от океана. И от всякъде другаде.

Луиза не спомена нищо за родителите му, но забеляза, че в сравнение с предишната вечер лицето му беше станало още по-мрачно.

— Не трябваше да идваме — каза той, когато покрай тях бавно мина колата на шерифа, който огледа озадачено и подозрително тези странни посетители в повереното му владение. И щом колата отмина, продължи: — Ненавиждам ги, свините им със свини! О, боже, дяволите да ги вземат! Как ги ненавиждам!

Както се оказа по-късно, двата дни, прекарани в Айова, бяха по-приятни от трите седмици в Масачузетс. Лилиан ги посрещна на летището. Тя каза на Джейсън едно „Здравейте“ и лицето ѝ остана непроницаемо. Срещата с Хенри стана вечерта, когато той се върна от университета. Едва хвърлил поглед на Джейсън, той погледна Луиза, и то така, като че ли гледаше някой луд насреща си. Луиза не издържа и се разплака.

Джейсън не разбираше защо Луиза плаче — беше положил възможно най-много усилия, за да изглежда добре. Беше се избръснал по-хубаво от всеки друг път и ризата му беше почти чиста. Е, вярно, че мокасините му имаха дупки, но не бяха чак толкова мръсни, че да оставят следи по килима.

И Хенри, и Луиза успяха бързо да се овладеят. Професорът предложи на Луиза и Джейсън нещо за пиене и те от учтивост приеха. Но след това започна да говори за предимствата на едно по-дълго приятелство преди сватбата и Луиза разбра накъде биеше всичко това.

— Татко, ти колко време беше сгоден с мама?

— Аз ли? Не помня. Не дълго. Но то беше друго.

Луиза се намръщи, настроението ѝ се развали и тя отиде в кухнята да помогне на майка си.

— Вие с татко колко време бяхте сгодени? — попита тя.

— Близо три седмици.

— Така си и мислех.

Лаура се приближи до Луиза и ѝ пошушна:

— Хей, Луиза! Той ми харесва. Голям оригинал е!

— Повтори го, повтори го! — обади се Лилиан.

— Моля ти се, мамо, престани! — каза Луиза. — Аз го обичам.

— Не се безпокой. На мен много ми харесва. Прилича на хрътка. Не се безпокой за Хари. Ще го преживее.

— Надявам се.

— Но и двамата сте още млади...

— На деветнадесет години съм. В наши дни това не е малко.

— В наши дни — да. Сигурно е така.
Лилиан започна да разбърква салатата.

— Сигурна ли си, че го обичаш?

— О, да, мамо, обичам го.

— И той тебе?

Луиза се поколеба за секунда:

— Д-да... Да. Сигурна съм.

Лилиан не отговори нищо. Продължи да бърка зехтина, оцета, солта и горчицата в купата от тиково дърво.

— Той ще се оправи — каза Луиза.

— А с какво смята да се занимава?

— Първо трябва да завърши. Ще се върнем в Калифорния и ще живеем там.

— Ами ако го вземат в армията?

— Да, има такава възможност. Но още не са го викали. Може и да не го вземат.

След това двете се върнаха във всекидневната. Хенри показваше на Джейсън колекцията си от картини. Лицето на професора беше напрегнато и когато очарователната му, дори и в хипи дрехите си, дъщеря влезе, то доби още по-изнервен вид. Хенри погледна жена си. Лицето ѝ беше безизразно, но щом улови погледа му, тя леко се усмихна.

След вечерята Луиза и Лилиан седнаха да приготвят краткия списък на гостите, които щяха да бъдат поканени — бабите и дядовците от двете страни и някои от най-близките приятели на семейството.

— А семейство Лафлин? — попита Лилиан.

— Не — отговори Луиза и погледна към Джейсън, който седеше явно притеснен в другия край на стаята. — Какво ще ги разкарваме чак от Вашингтон.

Разговорът за предстоящата сватба неусетно развълнува Луиза, но все пак не дотам, че да престане да мисли за Джейсън, който се чудеше какво да прави. Лилиан забеляза това и излезе за малко от стаята, после се върна и седна. След няколко минути влезе Лаура. Тя приседна до Джейсън и го попита дали играе крибидж.

— Да. По-рано играех.

— Искате ли да поиграем?

— Добре.

И така, петнадесетгодишната Лаура започна да играе с бъдещия съпруг на сестра си крибидж, докато накрая го би.

Въпреки че през следващите три седмици Джейсън се държеше прилично, благодарение на крибиджа, който го залисваше, Луиза чувствуваше, че у него всичко се бунтува срещу родителите ѝ, къщата им, приятелите им, разговорите им, Хенри също едва-едва се владееше, макар че повечето от времето прекарваше в Харвард. Когато беше в къщи, в часовете преди да излезе и след завръщането си вечер от университета, той беше учтив с Джейсън и като че ли по взаимно съгласие и двамата не говореха по въпроси, които биха предизвикали спор — това включваше и сватбата. Ако случайно засегнеха тази тема дори най-повърхностно, двамата полагаха големи усилия да я избягнат. Нито веднъж не говориха като мъж с мъж за сватбата, нито пък за някакви бъдещи планове.

Хенри си остана въздържан докрай и когато денят на сватбата дойде, той изглеждаше все така спокоен. Усмихна се на дъщеря си, когато тя се появи на горния край на стълбите с прическа и сватбена рокля, които разваляха красотата ѝ. Гостите и роднините последваха Хенри и Луиза и когато той я въведе в хола, насреща им пристъпи Джейсън — обръснат, чист, сресан, облечен в кафяв костюм. И длъжностното лице ги бракосъчета. Последваха поздравления от родителите, бабите, дядовците и приятелите на булката. От страна на младоженеца не присъствуваше никой.

По време на приема Хенри, домакинът и бащата, беше учтив и любезен с всички. Докато Луиза произнасяше ненарушимата клетва, лицето му се беше вкаменило, но след това чертите му отново се отпуснаха. Към края на приема Лилиан се качи да помогне на дъщеря си да се преоблече и като минаваше покрай спалнята, тя погледна и видя мъжа си, облегнат на шкафа, да плаче, скрил лице в ръцете си.

Както си е в реда на нещата, гостите помахаха след наетата кола, с която Луиза и Джейсън — мистър и мисис Джоунз — се отправиха за Кейп Код на сватбеното си пътешествие. Щяха да прекарат медения си месец в една стара вила край брега, която беше на приятели на семейство Рътлидж.

Беше ужасна брачна нощ — по-лоша от всяка друга.

Времето беше студено и макар че вилата беше отоплена, летните мебели я правеха неуютна. Докато пътуваха, Джейсън не продума, а щом влязоха в къщата, той се отпусна на един плетен стол и каза:

— Искам да ям.

Луиза извади от хладилника страсбургско пате и бутилка шампанско, оставени от собствениците с поздравителна картичка, и ги сложи пред Джейсън заедно с няколко филии хляб и масло. Той погледна нещата и каза:

— Не мога да ям такива гнусотии.

Луиза не отговори. Друго за ядене нямаше. Тя седна срещу него на масата.

— Куп мръсници, куп проклети мръсници — каза Джейсън, без да уточнява за кого говори този път.

— Мили... — започна Луиза.

— Моля... моля не ме наричай така.

— Добре — въздъхна тя.

— Всичките тия тъпи копелета...

Луиза мълчеше.

— Цялото ти проклето семейство...

— Знам, знам. — Луиза се сви в хубавата си рокля от тънък памучен плат. — Съжалявам.

— Ето сега разбирам — продължи Джейсън — какво значи да си негър. Или по-точно, какво значи да не си от тяхната раса.

— Но аз не съм виновна за всичко това — повиши тон Луиза.

— Да, нямаш никаква вина, нямаш — каза иронично Джейсън.
— Като изключим това, че те са твоето проклето семейство.

— И твоето не беше кой знае какво.

— Но поне не се отнасях с теб като към последния парцал.

— Ти така мислиш.

— Да, по дяволите, така мисля.

— Ти просто искаше те да са такива — каза Луиза. Беше ядосана и уморена. — Ти пожела да се оженим тук. Аз бих била щастлива да се омъжа за теб в която и да е стара градска община. Ти беше този, който се интересуваше от източния начин на живот, не аз.

— Да — каза разочаровано Джейсън. — Аз се интересувах от това... аз се интересувах...

И тогава Луиза — или защото беше ядосана, или защото не желаше повече да го слуша — грабна бутилката и излезе на плажа. Беше тъмно и студено, но тя отиде до самата вода. Без да откъсва поглед от бялата пяна на вълните, тя размота станиола и телчето. Тапата отхвъркна и падна в морето. Луиза вдигна бутилката, пи от шампанското и заплака. Стоя около половин час, докато съвсем се намокри и замръзна, и след това се върна в къщата. Джейсън беше съблякъл костюма си и спеше.

След два дена, без да се обаждат на родителите ѝ, Луиза и Джейсън се върнаха в Калифорния и се настаниха в една малка къща на хълмовете над Бъркли, която Луиза нае. Сега тя получаваше значително повече пари — имаха достатъчно за наем, за храна, за колата и за марихуана. Луиза се надяваше, че всичко ще започне отначало и че пътуването им на изток, а дори и фактът, че са женени, ще бъдат забравени. Разговаряха и се любеха, както и преди, но у Джейсън нямаше и помен от онова силно, макар и моментно чувство от дните преди сватбата. Беше станал още по-особен.

Луиза не обръщаше внимание на всичко това. Тя се радваше на къщата, на градината и на кухнята, в която можеше да прилага повече смелост и въображение, когато готвеше, отколкото преди на котлона. В къщата нямаше никакви мебели, но те донесоха матрака, плакатите и статуята на Шива. Луиза купи още няколко необходими за една къща неща, включително и едно легло, на което поставиха матрака, килимчета и цветя, с които украси стаите. Според нея къщата стана приятна, но когато Джейсън заяви, че ѝ липсва атмосферата на неговата червена стая, тя се съгласи.

През юни пристигна съобщение от Айова, от военната комисия, препратено от баща му. Джейсън побледня и като че ли се уплаши.

— По дяволите! — каза той. — Няма да ме хванат!

Луиза видя, че той трепери. Тя го прегърна, целуна го и тихо каза, че могат да отидат в Канада или в Европа, или да имат дете, но нищо не можа да го изкара от вцепенението, в което беше изпаднал. Когато след една седмица тя му съобщи, че по всяка вероятност е бременна, той още повече се разбесня.

— Мразя го — каза той, — всичко това... — и с ръце поясни, че има пред вид цялата тази домашна атмосфера наоколо.

— Но дете искаш, нали? — попита Луиза. — Ако имаме дете, няма да те мобилизират.

— Кой, по дяволите, иска дете? — разкрещя се Джейсън. — Да изсмуче всичко от теб, а след това да ми се тръсне на мен и да се впи

в живота ми! Не искам! Не искам никого!

Джейсън излезе, качи се на фолксвагена и остави Луиза сама с вечерята, която беше приготвяла до късно същата вечер.

Когато Джейсън не се връщаше нощем, а това се случваше от време на време, Луиза знаеше, че той е у Нед Ремптън — единственият човек, който не беше жертва на неговата мизантропия. Тя никога не питаше мъжа си къде е бил, защото знаеше. Луиза знаеше също, че разговорите с Нед го успокояваха, тъй като понякога тя също ходеше в Сан Франциско и ги наблюдаваше. Щом като пристъпеше прага на тавана, Джейсън се отпускате. Дватама мъже разговаряха дълго, толкова до късно през нощта, че Луиза едва се сдържаше да не заспи. Затова пък на връщане, докато преминаваха Бей бридж, Джейсън поне приказваше с нея.

— Причината е в страната, в тази наша проклета Америка — казваше той. — Ако се бях родил някъде другаде, всичко щеше да е чудесно, наистина чудесно...

— Да, сигурно е така.

— Нед мисли, че трябва да отидем в Мексико. Там индианците... си седят и си дъвчат листенца. Няма войни. Няма собственост. Живеят прекрасно и възвишено от раждането до смъртта си.

В края на краищата те наистина напуснаха къщата в Бъркли, но не за да отидат в Мексико. Нед Ремптън беше очевидно по-нужен на Джейсън, отколкото Мексико, и след една нощ, в която не се прибра, той заяви на Луиза, че отиват окончателно в Сан Франциско при Нед.

— Не! — възпротиви се Луиза, Не, Джейсън, невъзможно е! — Беше ужасена — приятелят на мъжа ѝ я отвращаваше, но тя не смееше да го каже.

— Защо не, по дяволите? Омръзна ми да се разкарвам дотам и обратно, а точно в този момент имам нужда от Нед, наистина имам нужда.

— Но неговият таван представлява само едно голямо помещение — възрази Луиза. — Няма да имаме дори наша стая.

— Ще си преградим една част.

— Не може ли той да дойде тук? Ние поне имаме една стая в повече.

— Той не може да дойде в Бъркли. И разбери най-после, Луиза, аз имам нужда от него, а не той от мен.

— Аз няма да дойда — каза Луиза. — Искам да остана тук. Посадила съм цветя и всичко съм наредила.

Джейсън вдигна рамене.

— Добре. Това си е твоя работа. Щом искаш — стой си. Аз отивам.

Нед Ремптън стана още по-отвратителен за Луиза, но любовта ѝ към Джейсън Джоунз беше толкова силна, че в сравнение с нея отвращението ѝ към приятеля му беше просто незначително. Освен това Луиза призна в себе си, че душевното състояние на мъжа ѝ я тревожи и затова, като видя, че той беше взел твърдо решение да се мести, тя се съгласи да тръгне с него.

Таванското помещение на Нед беше дълго около тридесет и пет метра, а стените, подът и таванът бяха бетонни. Намираше се на петия етаж над един склад за стоки (по-долните етажи все още се използваха за складове). Входът беше в единия край — в другия край имаше душ и умивалник, а срещу тях — кухненска мивка и газова готварска печка. Тоалетната беше на долния етаж. Нед премести леглото си по към кухнята, така че Луиза и Джейсън да се чувствуват по-уединени. Между своето легло и тяхното издигна (почти колкото човешки ръст) преграда от куфари и картонени кутии и каза на Луиза, че няма да наднича над нея. През първите няколко дни от съжителството им той спазваше обещанието си и дори отместваше поглед встрани, когато тя тръгваше по старите килимчета към душа.

Като се върнеше следобед от лекции, Луиза си четеше в техния край, а Джейсън и Нед тихо разговаряха за живота. Луиза не проявяваше никакъв интерес към разговорите им. Това нервираще Джейсън и той ѝ го каза, тъй като основното правило на Нед беше всичко да се казва откровено, за да не те измъчва отвътре.

Луиза отговори — откровено, без заобикалки, — че не се нуждае от нова философия за живота, че Америка може и цялата да е разложена, но тя самата не е.

— Е да, но и ти си — отговори ѝ Джейсън. — Всички ние сме. Всички сме напълно покварени от системата.

— Докато — намеси се Нед и унесено погледна ученика си, — докато не излезем от своето собствено „аз“. Тогава чак ще се

освободим от себе си и от обкръжението си — Америка. Ще махнем коричката от раната и гнойта ще изтече.

— Именно — каза Джейсън. — Ако само... — И той удари с юмрук по дланта на ръката си.

Луиза сви рамене.

Диагнозата на Нед за Джейсъновото неразположение беше следната: поквареното общество му беше наложило неусетно едно истинско „аз“. Ето защо той се чувствуваше така нещастен и неудовлетворен.

Луиза пък си имаше свой вариант:

— Може би ще се чувствуваш по-добре, ако не мислиш толкова много за себе си.

— Но, Луиза — каза Нед, — ние нямаме нищо друго, освен себе си. Нищо друго.

По предложение на Нед първата стъпка на лечението беше една умерена доза ЛСД, която щеше да помогне на Джейсън да се освободи от своето фалшиво „аз“.

Джейсън преглътна и стисна юмруци.

— Като марихуаната е — каза Нед, — само че е по-ефикасно. Ако беше взел от него по-рано, никога нямаше да стигнеш до това състояние.

— Добре — съгласи се Джейсън.

— Ти какво ще кажеш, Луиза? — попита Нед.

Луиза вдигна рамене.

— Не знам. Дано не му действа много силно и не се хвърли от прозореца.

— Няма да се хвърли. И двамата ще бъдем тук.

— Да.

— Освен ако не искаш и ти да пробваш заедно с него.

— О, не. — Луиза поклати глава.

Джейсън погълна бучката захар в четири часа следобед. Започна да трепери, но Луиза го хвана за ръката и след малко той се поуспокои. Очите му се изцъклиха и лицето му доби онова изражение на блажен покой, което най-напред бе привлякло вниманието ѝ към него. След малко той стана и взе да се разхожда из тавана — кротък и весел като щастливо дете. Повече от половин час трака дръжката на вратата. После отиде до полицата с книги и започна да докосва с пръстите си

книгите, като че ли свиреше на пиано. Когато се стъмни, той се приближи до прозореца и се загледа в малката част от залива, която се виждаше между покривите — отсреща, където блестяха светлините.

— Вижте — каза той. — Вижте светлините.

— Да, чудни са, Джейсън — каза Нед.

Луиза се беше отегчила.

Джейсън забеляза това и се приближи до нея.

— На теб ти е безразлично — каза той.

— Не, Джейсън, мили, не.

— Не ме наричай така.

— Тя те обича, Джейсън. Обича те много — каза Нед. — Обича те повече от всичко на света.

Джейсън им обърна гръб. Луиза погледна с благодарност Нед.

— И за нас имам нещо хубаво — каза усмихнат Нед и извади от джоба си една торбичка за тютюн. — Истински мексикански хашиш — първо качество!

Двамата седнаха в леглото на Нед, свиха цигари и запушиха в нощта, бдейки над дълбоко унесения Джейсън, самите те в полузабравата от наркотика. Но дори в това състояние на спокойно опиянение Луиза се дразнеше от досадния поглед на Нед, който шареше нагоре-надолу по тялото ѝ.

Нощта измина. Джейсън дойде отново в нормалното си състояние и заяви, че първият опит е минал успешно, че това е наистина едно освобождение, но видът му беше все така мрачен, както и преди. Безкрайните разговори с Нед продължиха и в края на седмицата той отиде при Луиза, която го чакаше в леглото, за да спят, и ѝ предложи да прекара нощта с Нед.

Луиза се намръщи едва забележимо, стараейки се да потисне отвращението, което усети. Не смееше да разговаря свободно с мъжа си за чувствата, които я вълнуваха.

— Но аз не искам, Джейсън — каза тя бавно и тихо, понеже съзнаваше, че Нед може да ги чуе от другата страна на барикадата.

— Мисля — каза Джейсън, — мисля, че трябва да отидеш.

— Аз обичам теб.

— Виж какво — каза Джейсън и лицето му се изопна, като че ли между зъбите му беше попаднал пясък, — ще трябва да се отърсиш от това потискащо „аз — ти“, „ти — аз“! Много е противно! — Той помълча за миг. — Ние всички сме част от голямото... голямото... нещо. Трябва спокойно, леко и непринудено да се сливаме с него. Ти ме обичаш. Добре. Чудесно! Но това не е достатъчно. Ти трябва да обичаш и други хора — ето например Нед, който те желае. Ти знаеш, че той те желае. Той страда, защото те желае, тогава как можеш да му отказваш?...

— Джейсън — каза Луиза спокойно, но решително — Джейсън, в мен е твоето дете.

Напрегнатото лице на Джейсън се изкриви в гримаса.

— Моето дете? То не е мое, Луиза, защото аз нямам нищо мое. Аз стоя над това примитивно собственическо чувство. То е пагубно, Луиза. То е основата на всички беди — това отвратително собственическо... чувство. То е причината за изстребването на индианците. То е причината за Виетнам. Това да имаш, да си го пазиш и да не си го даваш. Ако имаш нещо — дай го! А ти имаш. Ти имаш

тялото си. Даде го на мен. Нека сега Нед го притежава за известно време. Ти трябва да направиш това, трябва...

Джейсън произнесе последните си думи, като гледаше Луиза странно, право в очите.

— Не знам дали... бих могла, Джейсън — каза Луиза.

— Тогава махай се оттук, защото не мога да понасям... повече... хората... теб... всички, които не са се освободили от цялата тази уродливост и отрова...

Луиза не каза нищо. Беше се свила чак на другия край на матрака, почти на пода, и гледаше втренчено одеялата между нея и Джейсън, без да вдига поглед към мъжа си.

— Хайде — каза той. — Тръгвай! Махай се! Отивай там, откъдето си дошла!

Луиза се изправи. Беше по нощница.

— Отивай при баща си и майка си, и къщата им, и картините им, книгите им и всичките им там предмети...

Луиза се отдръпна в ъгъла, като се чудеше какво да прави. С широко отворени очи тя погледна куфара, който трябваше да опакова, мислено си представи празната им къща, след това самолети, летища, родителите ѝ и накрая Джейсън — като един спомен... Тя отвори уста, за да каже нещо, но видя мъжа си да лежи свит, самовглъбен, отдаден на размишленията си, с намръщено лице. Луиза стисна устни и повече не продума. Обърна се и тръгна към другия край на стаята. Нед четеше в леглото си. Той погледна Луиза.

— Ето това вече е добре — каза той. — Много добре! — Хвана я за ръката и тя, отвратена, измръзнала и замаяна, коленичи на леглото до него.

— За теб сега е зима — прошепна Нед, като докосна китката на ръката ѝ, — но през пролетта ти ще напъпиш, а през лятото ще разцъфтиш.

Той я съблече и просто я задуши с тежкото си тяло и непозната миризма. Дишането му беше силно, така че Джейсън не би могъл да не чуе как се учести. Луиза тихо извика в първия миг, но след това не издаде повече нито звук и се молеше и Нед да бъде тих — заради мъжа ѝ.

Когато се събуди на сутринта, в продължение на няколко секунди Луиза несъзнателно се стремеше да не излезе от полусънното си състояние, докато в миг тя осъзна всичко и затаи дъх, почувствувала спящото до нея тяло. Тя се измъкна от леглото и застана до него гола, като се питаше дали Джейсън е там — искаше ѝ се да изтича при него, но я възпря някакво нелепо чувство за вина. Издърпа нощницата си от завивките, облече я и отиде до печката. Залови се да вари кафе, приковала поглед в газовия пламък, докато чакаше водата да заври и заплиска по малкото стъклено прозорче на капака на чайника. Чак когато кафето кипна, тя се осмели да отиде зад преградата от куфари и амбалажни кутии уж да съобщи на мъжа си, че кафето е готово. Джейсън го нямаше.

Луиза бързо се върна при Нед, който тъкмо се събуждаше.

— Него го няма — каза тя.

— Не се безпокой. Ще се върне.

Те седнаха на кухненската маса да пият кафе, а в девет часа дойде и Джейсън.

— Излязох да се поразходя — каза той, като сви рамене. Имаше изморен и измъчен вид, но не каза колко време е бил навън и Луиза не посмя да го попита. От непринудеността и откровеността между Нед и Джейсън нямаше и следа. Никой не спомена нищо за изминалата нощ, нито пък за създадените нови взаимоотношения. Луиза погледна Джейсън на няколко пъти с намерение да го заговори, но лицето му беше абсолютно непроницаемо.

Следобед тримата отидоха на кино. За вечеря Луиза сготви къри^[1] и после отново легна при Нед, като че ли това се разбираше от само себе си. Светлината откъм Джейсъновата страна на преградата угасна, а Нед взе от лавицата книгата „Кама Сутра“^[2].

— Искам да прочетеш това — каза той тихо и сериозно на Луиза.
— Това е индийска книга за изкуството на любовта, написана преди петнадесет столетия.

Луиза взе книгата и тя се отвори по средата, където често е била отваряна преди.

— Точно от това се нуждае западната цивилизация — каза Нед. — Необходимо ни е като противоотрова срещу въздържанието, което християнството в продължение на две хиляди години е насаждало у нас. Мисля, че ако изучим някои от тези ритуали и пози, те ще събудят у теб нови усещания, които пък ще те спасят от някои привички на живота ти от твоята Нова Англия.

Нед говореше съвсем сериозно. Луиза погледна огромното му тяло, после отпуснатия му космат корем, който се виждаше през отворената пижама. Той се наведе над нея и взе книгата от ръцете ѝ.

— Хората — каза Нед — от сексуална гледна точка се разделят на няколко типа. Според мен ти си от кобилите, а аз съм към жребците, което значи, че сме чудесна двойка...

Той легна до нея. Луиза несъзнателно се отдръпна, но Нед нетърпеливо я привлече към себе си и обучението ѝ в индийското любовно изкуство започна.

[1] Ястие, подправено с комбинираната подправка къри. — Б.пр.

↑

[2] Кама — индийски бог на любовта, Сутра — древноиндийска свещена книга с къси изречения и правила (в случая за любовта). — Б.пр. ↑

На следващата сутрин Джейсън пак го нямаше; този път той не се върна и през нощта. Нед и Луиза не споменаха изобщо за неговото отсъствие, сложиха „Кама Сутра“ на лавицата и заспаха.

Изминаха три дни, а Джейсън не се връщаше. На третия ден следобеда Луиза остана сама на тавана. Известно време тя се чуди какво да прави и най-накрая, когато часът беше около пет, тръгна с фолксвагена към Бъркли. Къщата им беше празна — Джейсън го нямаше там. Луиза се върна в университетското градче и паркира колата. Тръгна по улиците, като се спираше в магазините и кафенетата, където мислеше, че може да намери Джейсън. И го намери. Той мина покрай нея на улицата. Видя я, позна я и я отмина. Луиза спря и се обърна след него, но нито го повика, нито го последва.

Когато Нед се върна вечерта, Луиза беше вече на тавана.

— Трябва да махна това бебе — каза Луиза. — Нали разбираш...

Нед протегна голямата си ръка и опипа с нея малката твърда подутина в корема ѝ.

— Добре — Смятам, че това може да се уреди.

— Ти можеш ли да го уредиш?

— Нужни са само пари... нищо друго.

— Пари имам.

— Тогава тръгваме за Мексико. И всичко е наред.

Тръгнаха на юг, минаха покрай Лос Анджелис на път към Аризона. Беше юли и много горещо. Преспиваха в мотелите, където се потяха заедно над уроците по сексуална техника, когато стигнаха до мексиканската граница, вече бяха доста напреднали в уроците. На стотина километра на юг те спряха в едно селце отвъд Магдалена. Сред селските колиби имаше чиста, добре обзаведена болница. Един учтив лекар, който говореше отлично английски, облечен с чиста бяла престилка, прие Луиза. Най-напред я заведе в канцеларията да плати хиляда долара в брой, а след това в една стая, където тя облече болнична нощница.

Луиза прекара два дни в болницата — обслужването беше наистина образцово, — а през това време Нед я чакаше в селцето и купуваше марихуана откъдето и колкото можеше.

Когато всичко свърши, те се върнаха в Щатите. В Тукси, където пренощуваха, Нед попита Луиза къде възнамерява да отиде.

— Къде ли? Не съм... не съм мислила.

— Ако искаш да тръгнеш на изток, остави ме на летището.

— Не — каза Луиза. — Не. Бих искала да дойда с теб... ако ти искаш.

— Разбира се, че искам. Разбира се. Има още много хубави неща, които ти предстои да научиш, момиченце. Ти скоро ще *разцъфнеш*.

И към края на лятото Луиза наистина разцъфна — в смисъла, който Нед влагаше в тази дума. Нямаше и следа от нейната скромност и стеснителност — според Нед това бяха задръжките ѝ. Те бяха изсмукани от нея като сок от плода и сега заедно с учителя си тя беше напълно погълната от уроците. Луиза вземаше най-дейно участие и също като Нед обсъждаше всичко със съдържаща радост. По време на уроците гледаше най-невъзмутимо партньора си. Беше усвоила вулгарния му речник от сексуални, отвлечени метафори и си служеше с него, когато разговаряха за всичко останало.

След лятото идва есента — за Луиза този път и символично. Един следобед тя завари на тавана Нед с друго момиче в леглото. „Кама Сутра“ лежеше отворена до тях. Последва откровен и свободен разговор между тримата, в резултат на който всички се съгласиха, че историята между Нед и Луиза е приключила и тя може да си отиде. Наемният срок на къщата в Бъркли беше изтекъл, Джейсън беше изчезнал и така, година след идването си в Калифорния, Луиза се върна в къщи, на източното крайбрежие.

Луиза почти не се беше обаждала на родителите си през лятото и когато най-ненадейно пристигна в Кеймбридж, и двамата бяха изненадани. Тя им каза без никакви обяснения, че е скъсала с Джейсън и че е напуснала университета. Родителите ѝ бяха толкова объркани, че дори не попитаха защо се е случило всичко това.

— Какво смяташ да правиш сега? — попита я Хенри и това беше единственото, което му идваше в момента на ум.

— Ще си намеря някаква работа в Бостън — каза Луиза — и може би догодина отново ще постъпя в университета.

— Добре — каза Хенри. — Това е твоят дом. Можеш да стоиш тук, докогато искаш.

— Благодаря, но смятам да си взема някъде апартамент.

— Ако искаш да ти помогна за работа... — започна Хенри.

— Не — отговори рязко Луиза. — Не, благодаря. Това сама ще свърша.

Макар да не искаше никакви съвети от родителите си, Луиза все пак ги използваше за информация. Тя си намери апартамент в Бостън, но се обади на Лилиан да я пита какво трябва да направи с развода.

— В Масачузетс развод дават трудно — каза Лилиан. — Трябваше да го уредиш на идване в Невада.

— Да, но аз мога да се върна там. Преди да започна работа.

След два дни адвокатите на баща ѝ я уведомиха чрез писмо за всичко, което трябваше да направи, за да получи развод в щатите Невада и Айдахо. Единственото изискване беше да е живяла поне три седмици в единия от двата щата. Луиза беше почнала по своя инициатива да посещава два пъти седмично един психиатър в Кеймбридж — доктор Фишър. Когато отиваше при него, тя говореше много за причините, доведи според нея до неразбирателството ѝ с Джейсън, Лилиан и Нед, а той я слушаше и се съгласяваше почти с всичко.

В края на септември, макар и с известно нежелание, Луиза взе самолета за Ню Йорк и оттам за Рено. Самолетът продължаваше за Сан Франциско и при мисълта, че отново може да се озове там, Луиза стисна юмруци от страх. Това не стана, разбира се, и тя слезе в Рено — такава, каквато искаше да бъде — сама, независима и готова да сплете отново нишките на разбития си живот. Настани се в един скромен хотел и на следващата сутрин подаде заявление за развод. И зачака. На третия ден отиде до езерото Тахо, разходи се по брега и вечерта се върна в Рено. Към края на първата седмица адвокатите ѝ съобщиха, че са се свързали с Джейсън и той няма нищо против развода. Не ѝ съобщиха как е и къде е той, а и тя не прояви никакво любопитство. Сутрин и следобед Луиза четеше романи, а вечер гледаше телевизия. Администраторката на хотела беше дружелюбно настроена и непрекъснато разказваше разни истории за млади жени, които чакат развод. С друг Луиза не общуваше.

На десетия ден вечерта ѝ се прииска да отиде на кино, но толкова силно, че това я разтревожи — в желанието ѝ имаше и нещо повече, отколкото само една неудовлетвореност от развлеченията на малкия екран. Близко час — между пет и шест — Луиза обикаля стаята, като стискаше една в друга ръцете си и се опитваше да си наложи да не излиза. Но накрая желанието ѝ надви. Какво толкова — ще вземе малко чист въздух, ще разгледа програмите на кината, за да види дали дават нещо интересно...

Въздухът беше хладен, а улиците — шумни и ярко осветени. Луиза се спираше пред кината и гледаше разсеяно афишите — цялото ѝ съзнание беше насочено към силно туптящото ѝ сърце. Тя си купи билет в третото поред кино и влезе. Седна и се загледа в екрана, без да възприема нищо. След това бавно се обърна, озърна се и видя един мъж на реда зад нея. Не беше толкова тъмно, че да не може да определи възрастта му и да разгледа външността му, но тя продължаваше да се обръща, като че ли искаше да се увери в нещо. И мъжът, сякаш с намерение да ѝ помогне, стана от мястото си и седна до нея. Луиза не го погледна, но когато той сложи ръката си в скута ѝ, тя я грабна и покри с полата си.

След няколко минути излязоха от киното. Без да го погледне нито веднъж, Луиза заведе мъжа в хотелската си стая и се вкопчи като обезумяла в него, взе да стене и да се моли, докато той не я облада.

Тогава Луиза утихна и след миг отвори очи. Мъжът беше негър. Той си пое дъх и възкликна:

— Уф!

Тя не можеше да помръдне, защото той лежеше върху нея, но обърна главата си настрани и отвори уста, тъй като имаше чувството, че ще повърне.

Но не повърна, а каза:

— Моля, вървете си.

Мъжът стана и закопча ципа на панталоните си.

— На вашите услуги, мадам — тихо измърмори той и излезе.

Дните, докато получи развода, бяха наистина тягостни. Крепеше я само мисълта, че скоро всичко ще свърши и заедно с разтрогването на брака ѝ ще се заличи и споменът от този период на живота ѝ, и придобитият мъчителен навик.

Ето защо пет дни по-късно, когато тя отново усети натрапчивия импулс да разтриса тялото ѝ — това тя си го обясняваше като нужда да намери мъж, да бъде унижена, обладана и задоволена от първия срещнат — Луиза не му се съпротиви. Тя знаеше, че след седмица всичко щеше да премине завинаги.

В самолета на път за Бостън Луиза се чувствуваше щастлива и на следващия ден — неделя — обядва у родителите си на Бретъл стрийт. Беше все още сдържана с Хенри и Лилиан, но значително по-любезна, отколкото през последната година. След обяда тя поговори с Лаура и с опита на по-голяма сестра я посъветва да не прекалява с ЛСД.

Вечерта се върна в апартамента си в Бостън, а на другия ден посети доктор Фишър и му каза, че се чувствуваше много по-добре след развода, че е щастлива, откакто живее самостоятелно и че всичко ще е идеално, щом си намери работа.

В четвъртък следобед тя нямаше какво да прави. Пусна една плоча и седна да чете. Но тъкмо се настани удобно и усети в тялото си онова чувство, което се надяваше никога да не се върне. Опита се да чете, опита се да слуша музиката, но като че ли беше сляпа и глуха през внезапно овладелия я нагон, който увеличаваше все по-властно във водовъртежа си всички нейни сетива.

Луиза стана. Закрачи из стаята, стиснала ръце, като че ли се опитваше сама да се спре и да не излезе, но не можа да устои. Излезе от апартамента и тръгна из улиците на Бостън, докато накрая срещна един мъж, който според нея можеше да удовлетвори желанието ѝ, и го последва към Комън.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ

Групата на професор Рътлидж по Теория на политиката се състоеше от седем студенти. Всички бяха трета година, с изключение на Дани Глинкмън, който беше втора година, и йезуитския свещеник Алън Грей, който се подготвяше за научна степен.

И седмината бяха избрани измежду повече от сто кандидата от Харвард и Радклиф и следователно бяха особено интелигентни и добре подготвени по предмета. Степента на техния интелект и зрелост беше различна, разбира се. Дани беше може би най-умният от тях. Мозъкът му обаче работеше като изключен от скорост мотор, който прави много бързи обороти, но не може да изтегли никакъв товар. Свещеникът пък имаше десет години в повече жизнен опит и благодарение на това обуздаваше импулсите на своя интелект. А Джулиъс Тейт — американецът от мексикански произход, макар и само на двадесет и една години, се отнасяше към предмета със същия здрав разум, както и свещеникът.

Външността на Джулиъс Тейт подсилваше това негово качество. Той беше висок, строен, с мъжествени черти и силни, дълги крака и ръце. Всичко това в съчетание с меланхолично присвитата му уста, черната коса, мургавата кожа и бляскавите очи беше достатъчно, за да смути двете момичета от групата — Деби Купър и Кейт Уилямс, — и макар че след първите два-три семестъра те успяха да се овладеят, Деби и Кейт продължаваха да слушат Джулиъс и малкото думи, които тон казваше, с два пъти по-голямо внимание, отколкото Дани с неговия разпален поток от блестящи слова.

Петима от групата — свещеникът Алън Грей, Джулиъс, Дани и двете момичета, имаха радикални възгледи. Джулиъс и Дани бяха членове на ръководството на харвардската организация на „Студенти за демократично общество“^[1]. Отначало Алън се опитваше да прикрие възгледите си и си даваше вид, че само симпатизира на революционерите, но с течение на времето групата, която нямаше никаква твърдо установена програма, премина от Хобз направо на Маркс и Мао Дзе Дун и симпатията на Алън се превърна в открита

защита на революцията, което изненада Хенри Рътлидж, тъй като той беше чувал, че има такива свещеници, но никога не ги беше срещал досега.

Би било неточно да се нарекат „радикални“ възгледите дори на тези петима студенти, тъй като американците, за разлика от европейците, са по-малко склонни да се причисляват към определена категория. Двете момичета например имаха схващания, които доста трудно можеха да се нарекат прогресивни.

Кейт Уилямс беше от Мейн и по характер всъщност беше консервативна. Обличаше се спретнато и ако в Радклиф имаше женски клуб, спокойно можеше да членува в него. Баща ѝ, като бащата на Лириан, беше съдия и както можеше да се предположи, по разбирания — либерал. Схващанията на Кейт стигаха до един краен либерализъм — беше готова да защитава жертвата, която и да е тя. Ако се беше родила пет години по-рано, Кейт сигурно щеше да се присъедини към онези, които отиваха на юг да защитават правата на негрите. В този момент обаче тя защитаваше в Кеймбридж тези, които бяха против войната и отказваха да отидат да се бият.

Деби Купър пък беше преди всичко анархистка и беше привърженичка на свобода, която далеч надминаваше представата за политическата свобода. Деби беше пълничка и чувствена и очевидно лесно се поддаваше и на пълна свобода в отношенията. Тя беше против забраната на наркотиците и против военната повинност. Всичко това заедно с „Манна на законите“^[2], полицията и закона против абортите (доколкото я интересуваха и засягаха тези неща) представляваше за нея една тоталитарна система, срещу която тя, Деби Купър, беше решително против.

Двама от студентите — Майк Хамъртън и Сам Фаулър — не принадлежаха към различното по състав ляво крило на групата. Те не бяха и към дясното крило — привърженици на фашизма, че дори и на консерватизма в Кеймбридж, а и в целия североизток нямаше. Майк Хамъртън беше от Чикаго и се отнасяше с пренебрежение към чудатите си съвременници в Кеймбридж, но не заради това, че бяха радикали, а заради тяхната разпаленост и несдържаност. Той смяташе, че теорията на политиката трябва да е клон от математиката. Майк специализираше математика с определената амбиция да се занимава в бъдеще с компютри. Беше уверен, че за тези смятащи копчета няма

нищо недостъпно в областта на човешките постижения. Изучаваше теория на политиката, история на изкуството и философия, за да може един ден да създаде компютри, които да дадат на света една съвършена политическа система, най-съвършеното произведение на изкуството и неопровержима философска истина.

Майк беше слаб, с рядка коса и белези от пъпки по лицето, но този невзрачен външен вид не влияеше на самоувереността му. Седеше винаги отзад и като говореше, се изразяваше ясно, с точността на така обожаваните от него компютри.

И накрая — Сам Фаулър, който беше *hors categorie*^[3] — нито вляво, нито вдясно, защото беше негър. Сам остро съзнаваше този факт и се отнасяше с лека враждебност към всички студенти, с изключение на Джулиъс, който беше метис. Най-противоречиви мисли минаваха през главата на Сам, докато седеше с горд израз на лицето в дъното на помещението в срещуположния ъгъл на Майк Хамъртън. Мислите му станаха отчасти достояние и на неговите колеги, когато той прочете работата си върху Плеханов. Тя беше доказателство за изключителния му талант да анализира и тълкува, за загрижеността му относно хуманизма в политическите идеи. Накрая обаче развали впечатлението с неуместна насоченост на всеки един проблем към бедственото положение на неговите черни братя в Съединените щати.

Така поне Хенри Рътлидж оцени работата на единствения негър в групата. Веднъж той се осмели, съвсем деликатно, да подчертае пред Сам, че не всички експлоатирани хора в историята на човечеството са били негри.

— Да — разпалено отвърна Сам, — но тук в този момент точно тях експлоатират. — И добави: — Изобщо тъмнокожите. — Той погледна съучастнически към Джулиъс.

Джулиъс сви рамене и каза:

— Да... Професоре, струва ми се, трябва да признаете, че е така.

Професорът се съгласи, останалите студенти — също и темата беше изчерпана.

[1] Най-голямата ляво радикална студентска организация в (съкр. CDO). — Б.пр. ↑

[2] „Манна на законите“ — древноиндийски сборник, който разглежда нормите на гражданското, наказателното и семейното право

в съответствие с догмите на брахманизма. — Б.пр. [↑](#)
[\[3\]](#) вън от категорията (фр.) — Б.пр. [↑](#)

Взаимоотношенията на студентите с техния професор бяха необичайни, защото той беше либерал и всички те — по разни причини считаха, че неговият либерализъм е плод или на благушие, или на лицемерие, или пък е утопичен. Хенри не само поддържаше идеи, които те отричаха, а беше и най-известният техен защитник в Америка. Или поне беше такъв до преди известно време. От есента на 1967 година професорът стана по-предпазлив и започна да обсъжда повече чуждите, отколкото своите идеи. Но така или иначе работата на един професор е да тълкува, да обяснява нещата, а неговите тълкувания се свеждаха, както и преди, до оценка на грешките на всички системи, които не са демократични според западните понятия. Оттук възникваше въпросът — как тогава студентите му, повечето от тях революционно настроени, бяха попаднали в неговата група и на какво се дължеше изключителното внимание, дори почителност, с които го слушаха.

Отговорът се криеше в неговия маниер на преподаване — професорът се държеше ненатрапчиво приятелски и това предразполагаше студентите както на лекции, така и на упражнения. Първоначално всички очакваха, че Хенри Рътлидж — милионерът и приятелят на сенатора Лафлин — няма да ги остави да кажат и дума по време на упражненията, но след няколко занимания стана ясно, че в действителност професорът вземаше най-малко участие, че най-много от всички говореше Дани и че дори стеснителната Кейт се отпускате и изказваше мнението си, докато професорът пазеше своето за себе си.

Тази мекост и търпимост едва ли бяха достатъчни, за да смират най-войнствено настроените. Но професорът притежаваше едно друго качество, което студентите му надушиха като кучета, които търсят трюфели^[1], и което дори свещеникът почувствува и високо оцени. Това беше малката вратичка, която Хенри Рътлидж беше оставил отворена за новите идеи — идеите, които той преценяваше и признаваше, дори и да противоречаха на собствените му възгледи. Тази вратичка беше откритата съвсем леко — както повечето хора на неговата възраст, той

си беше създал определена представа за света и не желаше да я нарушава. Но докато повечето негови съвременници — или тези, които според Дани, Деби и Джулиъс Тейт управляваха Америка, пренебрегваха и отричаха несъвпадащите според теорията им факти и упорито продължаваха да грешат, за нещастие на онези, с чиято съдба разполагаха, то Хенри Рътлидж — идеологът на този строй, обмисляше и преценяваше фактите, внимателно оглеждаше революционните хипотези и никога не противоречеше, а само задаваше въпроси, за да изясни същината на проблема.

На едно от упражненията тази вратичка се отвори още — и то толкова, че светлината, която влезе през пролуката, заслепи професора. На предишното упражнение те бяха говорили за Адам Смит, Хенри Рътлидж беше отклонил вниманието на студентите си от неговата политическа мисия към неговата нравствена философия. Между професора и Алън Грей, който беше запознат с „Теория на моралните чувства“, възникна малка дискусия; после разговорът се върна отново на политическите и икономически проблеми, но професорът се замисли за нещо и студентите продължиха да беседват без негово участие.

Студентите определиха деня като „свободен“ и се разотидоха, без да коментират, само Кейт каза на Деби, че професорът не изглежда добре. На следващото упражнение, посветено на Бакунин, професорът изглеждаше дори по-зле — беше блед, разсеян и като че ли не можеше да се съсредоточи върху това, което говореше. Още никой не знаеше, че дъщеря му се беше опитала да се самоубие. Дани познаваше семейство Рътлидж, но с професора отдавна не бяха се срещали другаде, освен в университета.

Атмосферата ставаше все по-нервна и по-нервна, докато накрая Алън — набитият, ниско подстриган и решителен свещеник — попита професора дали не е по-добре да си вървят.

— Не — отговори Хенри Рътлидж. — И добави: — Защо?

— Защото не изглеждате добре, сър.

— Няма нищо — каза бързо Хенри. — Всичко е наред. Добре съм.

Продължиха отново, но след няколко минути Хенри съвсем неочаквано прекъсна Джулиъс, който четеше есе за Бакунин.

— И какъв е смисълът? — попита професорът.

Напрежението изведнъж се покачи от това непривично за преподавателя им избухване. Деби зашава още по-нервно с крака, Майк зашари безцелно с молива си по един лист, Кейт не помръдваше. Въпросът беше общ, не беше специално отправен към Джулиъс, и бе зададен рязко, грубо. Хенри Рътлидж беше загубил изведнъж своята обичайна приветливост.

— Какво искате да кажете, професоре? — попита Алън.

— Искам да кажа — отговори професорът, разтреперан от вълнение, — че няма смисъл да учим за Бакунин и Маркс, тъй като това няма да промени нещата.

Сам Фаулър го погледна с широко отворени очи — белият човек загуби самообладание!

— Е да, но аз специализирам Теория на политиката — каза Деби, изведнъж разтревожена за дипломата си, ако курсът прекъсне занимания.

Нервното напрежение, изписано на лицето на Хенри, попремина и той се усмихна.

— Имах пред вид — каза той, като се опитваше да си възвърне самообладанието и да намери правдоподобно обяснение за избухването си, — имах пред вид практическото приложение на онова, което учим. Какво въздействие има то върху живота ни?

— Изучаваме факти — обади се Майк след известно мълчание — и си формираме възгледи.

— Възгледите пък ръководят действията ни — каза Джулиъс. — Поне така би трябвало да бъде.

— Да, така трябва да бъде — съгласи се професорът. — Но всъщност не е. От двадесет години преподавам Теория на политиката и от двадесет години насам Америка си гние ли, гние и... няма изгледи този процес да престане.

Студентите, вече поутихнали, отново се наелектризираха, но този път причината беше не предишното им смущение, а възбудата, която предизвикаха думите на професора. Той за пръв път наричаше Америка прогниваща страна.

— Вие сте млади — продължи той, — но повярвайте ми, деца като вас завършват ежегодно този курс и са запознати добре с материала или поне така се предполага, но нищо ново не се случва.

Нашето общество затъва все по-дълбоко и все по-лошо във всяко едно отношение.

— И това го казвате вие...! — възкликна Дани, изненадан от внезапното просветление на професора.

— Бих искал да избегнете тази грешка — каза Хенри, — но се осмелявам да кажа, че няма да можете. Ще се убедите, че теорията и практиката са съвсем различни неща. И като го разберете, ще се ограничите напълно в академичния свят и ще загубите всякаква възможност за упражняване на истинско политическо влияние.

— А аз мислех — обади се Кейт, — че вие имате такова влияние.

— И как точно?

— Чрез сенатора Лафлин — отговори тя смутено.

Хенри я погледна остро.

— Съвсем не. Красях триумфалната му колесница — това е всичко. Ако аз имах някакво влияние, то този човек не би бил такъв реакционер, какъвто е сега.

За Алън беше ясно, че мнението, което професорът беше изразил, не бе продиктувано само от неговото възникнало със закъснение заключение, че е прекарал живота си в заблуда. От известно време свещеникът — комунист подозираше, че Хенри Рътлидж не е щастлив човек. Той смяташе така, тъй като напоследък се наблюдаваше обезценяване на онези американски достойнства, в които професорът беше заявил, че вярва. Като свършиха упражнението (есето на Джулиъс за Бакунин остана недочетено), Алън изчака професора и го попита дали да приготви работата си за Прудон за следващия път, или отново ще разискват за Бакунин.

Очите на Хенри разсеяно блуждаеха по лицето на свещеника — явно беше, че не можеше да се съсредоточи над зададения му въпрос.

— Не знам... — каза той. — Да... всъщност нека Джулиъс свърши и тогава.

— Добре — съгласи се Алън и понечи да си тръгне от страх да не излезе любопитен, но загрижеността за състоянието на професора го възпря.

— Имате ли време за едно кафе, професоре? — попита Алън най-неочаквано.

— Разбира се — почти автоматично отговори Хенри и двамата се отправиха в бързо падащата есенна вечер към клуба на факултета.

— Така и не разбрах защо изобщо сте решили да изучавате Теория на политиката? — попита Хенри, докато полека-лека си възвръщаше самообладанието.

— Защото е близо до теологията — отвърна Алън и двамата се засмяха.

— А вашите духовни наставници как гледат на това?

— Те плащат обучението ми.

— Следователно нямат нищо против?

— Може би се радват, че по този начин се избавят от мен.

— Твърде вероятно... с тези ваши идеи.

Настаниха се в креслата на клуба с чаши кафе в ръце.

— Доста развълнувахте децата по време на упражнението — каза Алън.

— Наистина ли? — Хенри се усмихна. Чувствуваше се малко неудобно в компанията на Алън — отчасти поради това, че той беше свещеник и носеше черен костюм и тясна бяла якичка, и отчасти поради неголямата разлика в годините им — професорът беше свикнал да общува с доста по-млади от него студенти.

— Наистина — подчерта Алън. — Хора на тяхната възраст сами не вярват на идеите си. Те все още ги проверяват. И да чуят някой като вас да се съгласява с тях...

— Почти не си спомням какво точно казах.

— Казахте, че сенаторът Лафлин е реакционер.

Хенри се засмя.

— Надявам се, че няма да ме цитират в „Кримзън“.

— Ще ви цитират или в „Ню Йорк таймс“, или никъде! — каза Алън и двамата отново се разсмяха.

— Но вие не сте така млад — отбеляза професорът — и вие не проверявате... идеите си... нали?

— Не — отговори Алън. — Не. Аз вярвам в тях.

— А как?... По-рано не съм ви питал, но комунизмът и католицизмът все пак се смятат за взаимно противоположни.

— Да — призна Алън, — а всъщност не са.

— Добре, но Маркс е бил атеист.

— Знам. И повечето комунисти също са. Но според мен това е едно недоразумение. Струва ми се, че те отричат бога, за да подчертаят

ролята на историята, но Христос също е използвал историята, нали? Поне историята на евреите.

— Да... да, разбира се.

— За мен комунизмът е политическа наука, професоре, а не религия.

Хенри кимна.

— Да, разбирам ви. — Той се настани по-удобно в креслото и продължи: — А в някои неща двете учения си съвпадат, нали? Например — самопознанието. Христос е призовавал към това, а също и Мао Дзе Дун.

— То е нещо съществено — каза Алън.

— Нямах пред вид вас. Мислех за себе си. Когато бях на вашите години, аз имах определено мнение кое е практично, кое утопично, кое реакционно. Но представите ни за тези неща се изменят под влияние на субективните фактори на нашия живот.

Свещеникът кимна.

— Искам да кажа — продължи Хенри, — че един свещеник или един скитник по-лесно може да стане комунист, отколкото един милионер.

— Да — каза Алън, — предполагам, че е така.

— Но рано или късно осъзнаваш всичко. И щеш, не щеш, признаваш, че твоята представа за научна истина не е изобщо научна истина.

— И се питаш каква е ползата?

Хенри погледна свещеника и кимна.

— Да. И наистина каква е ползата? За какво е това безконечно обучение на деца, които един ден обучава други деца, като в края на краищата излиза, че всичко, на което сме ги учили, е грешно?

— Теорията трябва да се провери чрез практиката.

— Точно така, но ако след това наше обучение детето излезе на улицата и още на първата крачка падне по лице...

Алън Грей мълчеше, тъй като не знаеше за кого говори професорът.

Хенри продължи с нервен и напрегнат глас:

— Работили ли сте в енория?

— Да, две години в Ню Йорк.

— И случвало ли ви се е да чувате за момичета, които хващат мъже от улицата? По-възрастни мъже? И после да ги водят в апартаментите си?

— Да — отговори Алън. — Чувал съм.

— Защо? Защо го правят?

— По различни причини, предполагам.

— Но това е ненормално! Момчета да преследват момичета — да. Но едно момиче... с барман на средна възраст...

— Обикновено в семейството им нещо не е в ред.

— Какво?

— Зависи от семейството.

За момент настъпи тишина. Свещеникът не желаше да продължи разговора, нито пък чувствуваше, че трябва да промени темата. Загледа се в нервно сплетените ръце на професора.

— Вие познавате ли дъщеря ми Луиза? — попита Хенри най-после.

— Не... не я познавам.

— Тя се опита да... да се самоубие, миналата седмица... и... — Професорът се поизправи в креслото и въздъхна. — И ние мислехме, че е изнасилена, но се оказа... — Гой се опита да се усмихне, не можа и с усилие завърши мисълта си. — Оказа се, че тя е... предложила на този... този тип... този застаряващ негодник.

Алън мълчеше. Седеше, без да помръдне, и чакаше Хенри да заговори или да замълчи.

— Просто не знам — каза Хенри и сви отчаяно рамене. — Просто не знам как и защо се стигна дотук. Сигурно ние сме сгрешили нещо... Както вие казвате, обикновено нещо в семейството не е в ред...

— Да. — Свещеникът кимна. — Но това се случва в бедни семейства, които са жилищно притеснени. — Той се усмихна. — Мисля, че не се отнася до нейния случай.

— Не — каза Хенри, все така сериозно, самовглъбено и замислено. — Просто не знам каква може да е причината. — Той погледна Алън. — Надявам се, нямате нищо против, че... споделям с вас това?

Свещеникът поклати глава.

— Ние всъщност сме едно обикновено семейство — каза Хенри, — за разлика от създадената за нас обществена представа. Не искам да избягам от отговорност за това, което се случи с Луиза, но не мисля, че нещастieto й е нещо изключително. Аз познавам две-три момичета в Кеймбридж, които също се развеدهа, преди да са навършили двадесет години...

— И дъщеря ви ли се разведе?

— Да. А само преди шест месеца се омъжи.

— За кого?

Хенри въздъхна.

— За някакъв безделник в Калифорния. Най-обикновено заваяно хипи. Нищо особено.

Алън помисли малко и каза:

— Ще се съглася с вас, професоре... това е явление от обществен характер.

— Как бих искал — каза професорът, — как бих искал да разбера това. — Той отпи глътка от вече изстиналото кафе, Алън — също.

— Вие разбирате ли?

— Не, не изцяло.

— Към коя категория спада това? Политика или религия?

— Политика, бих казал.

— Значи, тя не е съгрешила?

— Е — усмихна се отново Алън, — човек никога не знае.

— Искате да кажете, че тя може просто да е покварена?...

— Едва ли. Поквареността не се проявява така изведнъж.

— Освен ако не е наследствена.

— Вродена?

— Защо не?

Алън поклати глава.

— Не. Всички започваме от едно и също начало.

— Разсъждавате от нравствена, а не от научна гледна точка.

— Може би.

— Щом не е грешница, тогава каква е? Луда?

— Не. Тя е една жертва.

— На кое?

— На... — Алън се поколеба. — Как го казахте днес следобед? Гнило общество.

— Да.

Последва дълго мълчание, което може да настъпи само когато събеседниците са не повече от двама. След това Хенри каза:

— За вас нещата са ясни, нали?

— Да — отвърна кратко Алън. — В момента — да. Но може пак да се объркам.

— И аз бях като вас едно време — каза Хенри.

— И може пак да станете.

— Може би.

Бяха изпили кафето си. Повече не им се пиеше, а и не им се искаше да привършат разговора. Хенри се колебаеше дали да продължи да задава скептичните си въпроси.

— В края на краищата се стига до един и същи въпрос — каза той. — Какво може да се направи, за да се спаси обществото от това гниене?

— Питате ме като гражданин ли?

— Като гражданин и като учен, който се занимава с политика.

— Каквото правят лекарите. Поставят диагноза и предписват лекарство.

— Каква е вашата диагноза?

— Капиталистическата система.

— А лекарството?

— Революции.

[1] Торбеста гъба, която расте под почвата и е вкусна и ароматична. Събират я с помощта на дресирани кучета и главно свине, които лесно я подушват в земята. — Б.пр. ↑

Хенри Рътлидж попита жена си дали не смята, че трябва да отложат събирането, планирано за средата на октомври.

— Заради Луиза ли? — каза Лилиан.

— Да — отговори Хенри и погледна към тавана на кухнята, като че ли се боеше дъщеря му да не чуе този разговор.

— Не, не смятам... Освен ако не се страхуваш да я пуснеш сред студентите си.

Хенри се въздържа и не се намръщи.

— Не. Не е в това работата. Не ми се иска да я карам да излиза от къщи, ако я дразни присъствието на много хора.

Лилиан не отговори нищо. Докато двамата родители размишляваха по въпроса, в кухнята се втурна Лаура, отвори хладилника и си наля чаша мляко.

— Хей, Лаура — обърна се към нея Лилиан, — ти си ни като посредник... Как според теб би реагирала Луиза на едно събиране с ония интелектуалци — студентите на баща ти?

— Събирането, което всяка година правим, ли?

— Да.

— Мисля, че няма да има нищо против.

— Я по-добре я питай.

Лаура вдигна рамене.

— Нея я няма.

— Като си дойде, я питай.

— Къде е Луиза? — попита Хенри.

— Май че у доктор Фишър.

— Петдесетдоларовият ѝ приятел — добави Лилиан.

— Може би него трябва да питаме — каза Хенри.

След като Лаура попита Луиза, тя сама се обърна за съвет към психиатъра.

— А твоето мнение какво е — каза доктор Фишър, който седеше срещу Луиза в черното си кожено кресло, с габъри по облегалката. Луиза гледаше през прозореца на луксозния му кабинет.

— Не знам — отговори тя и се усмихна. — Възможно е да се опитам да хвана някой от неговите студенти.

— Да, възможно е.

— Ако е истина това, което казвате, че искам да накарам татко да страда заради предпочитанието му към мама, тогава може да се очаква от мене да изнася някой от студентите му във всекидневната.

— Едва ли — каза доктор Фишър, настроен подозрително към оживлението ѝ тази сутрин.

— Или да оздравявам, или да умирам — каза Луиза със смях.

Фишър я погледна с безпокойство.

— Мисля, че този път ще се излекувам — продължи тя. — Сега се чувствам толкова добре! Дори не знам дали е необходимо да идвам повече при вас.

Луиза се обърна и му се усмихна. Тя наистина изглеждаше добре, свежа и весела въпреки счупеното си ребро.

— Но ти и преди беше казвала това, Луиза — отбеляза доктор Фишър, поглаждайки брадичката си.

— Да, знам — отговори тя и погледна мрачно към полата си. — Но то беше едно затишие пред буря.

— А сега?

— Сега може да е същото, но поне знам какво да очаквам.

— Какво именно?

— Внезапни изблици на сексуално желание. — Луиза се усмихна на психиатъра почти подигравателно.

Доктор Фишър се изправи на стола си и погледна дългите ѝ крака.

— В никой случай не мога да те посъветвам да... да се сближиш с някой студент.

— По-добре, отколкото с шофьор на камион.

— Не особено. Ти се нуждаеш от по-солидна връзка...

Луиза наистина се чувствуваше добре, дори изпитваше желание да подразни доктор Фишър, тъй като знаеше какво ще каже след това. И той го каза:

— С някой зрял и разумен мъж... — Докторът имаше пред вид себе си, но не смееше да се уточни, нито пък да я ухахва, защото това не беше етично от професионална гледна точка. А и от момиче с такава

лабилна психика можеше да се очаква, вместо да се самоубие post coitum^[1], да се оплаче от него.

— След това няма да можеш да се понасяш — каза доктор Фишър.

— Ето това трябва да преодолеея. Това чувство за вина.

— Да, добре, трябва да го преодолеееш, но преди да си сигурна, че знаеш как да се справиш, не трябва да допускаш да изпадаш в положение, при което ще изпитваш чувство за вина.

— Човек се учи от опит — каза Луиза.

Доктор Фишър погледна електрическия часовник на стената. Времето на Луиза беше изтекло. Не му се искаше да я остави в това лекомислено настроение, но мисис Фаренщайн сигурно вече чакаше в приемната.

— Ще ми обещаеш ли да... да... почакаш до следващия четвъртък?

Луиза стана.

— За да ви доставя удоволствие, доктор Фишър, да. Обещавам.

Тя се усмихна. Той въздъхна, вдигна рамене и я изпрати до вратата.

[1] След полов акт (лат.) — Б.пр. ↑

Луиза каза на Лаура, а тя пък на Хенри и Лилиан, че няма нищо против предстоящото събиране. Започна дори да го очаква с нетърпение. Тя беше, в края на краищата, на деветнадесет години, или достатъчно млада, за да започне всичко отначало — като дъщерята на професора, която, облечена в подходяща за случая рокля, флиртува с красивите му студенти. Тя дори отиде с майка си в магазина „Бонуит Телърс“, в Бостън, и се посъветва с нея при избора на новата си рокля. Лилиан се поддаде на внимателното отношение на дъщеря си към нея и дори не забеляза лекия цинизъм, с който Луиза се надсмиваше сама над себе си, като спираше избора си на рокли от детски тип.

— Това е за малко момиче — каза Лилиан, когато дъщеря ѝ ѝ показва нещо като детска престилка в розово и бяло. — Ще изглеждаш ужасно с нея.

— Какво предлагаш тогава?

Лилиан прегледа един ред рокли, без да обръща внимание на продавачката, която се опитваше да ѝ посъветва.

— Ето това — каза най-накрая тя и извади една елегантна рокля — сива и сепла.

— Като вдовишки траур — възпротиви се Луиза.

— Съвсем подходящо — увери я Лилиан. Луиза се изчерви.

— Добре — съгласи се тя.

В тази рокля без ръкави, със синя копринена блуза отдолу, Луиза изглеждаше така, както майка ѝ смяташе, че трябва да изглежда, а именно — младо, но вече с опит момиче.

Луиза слезе във всекидневната, облечена в този тоалет, след като някои от гостите бяха вече дошли — Алън Грей, свещеникът, и мистър и мисис Уелдън — съседни на семейство Рътлидж, но не толкова важни, че да бъдат сред гостите, канени по Коледа.

— О! Луиза! — каза мисис Уелдън. — Колко мило! Мислех, че сте в Калифорния.

— Не — отговори Луиза и не прибави нито дума повече.

Хенри се приближи към нея.

— Луиза, това е отец Грей. Той е в моята група.

— Наричайте ме Алън, моля — каза свещеникът и се ръкува с нея.

Луиза забеляза изпитателния му поглед, но го отдаде на необичайната му професия.

— Значи, вие сте в групата?

— Да.

Луиза замълча, прекоси стаята и си взе чаша от Лаура.

— Малко е старичък, нали? — пошепна тя на сестра си.

— Кой? — попита Лаура.

— Свещеникът.

— Понякога студентите могат да бъдат по-старички.

— Кошмарна работа!

Двете се засмяха. Луиза отпи глътка от портокаловия си сок. Въпреки роклята си тя започна да се чувства все по-малка и по-малка, като че ли се връщаше в детството си — сякаш бе пушила марихуана.

— Надявам се, че не всички са свещеници на средна възраст — обърна се тя към Лаура.

— Почакай — каза сестра ѝ с усмивка.

— Виждала ли си някой от тях? — попита Луиза.

Лаура кимна.

— А излизала ли си с някого?

Лаура изръмжа в отговор нещо, което означаваше, че не е. И добави:

— Но има един, когото смятам, че ще харесаш. Бомба е!

— Не е този, нали? — попита Луиза, тъкмо когато Майк Хамъртън влизаше.

Двете отново се засмяха, без да ги интересува дали приветливото, но грозно момче разбра, че се смеят на него.

— Не — каза Лаура. — Не е този.

Наближаваше осем и половина. Гостите продължаваха да пристигат и всеки си вземаше чаша вино, уиски или водка с лимонов сок. После дойде Дани — единственият от студентите, който познаваше семейството от преди. Той беше чул, че Луиза си е в къщи и се очакваше да поприказва с нея, но той ѝ каза просто „Здрасти!“ и се

залови с чашата си. Лицето му беше напрегнато — като че ли едва сдържаше някаква болка или вълнение.

Кейт Уилямс се приближи до Луиза и я заприказва. Луиза отговаряше учтиво, но въпреки че бяха на една възраст и от една и съща среда, двете момичета нямаха други допирни точки помежду си. И тогава Луиза забеляза Джулиъс Тейт, който явно беше „бомбата“ на Лаура. Ако преди секунда слушаше едва-едва Кейт, то сега вниманието ѝ изцяло се прехвърли на Джулиъс и тя не сваляше разширените си очи от него.

— Мъж — промърмори тя на себе си — Истински мъж!

— Какво казахте? — попита Кейт.

Луиза откъсна очи от Джулиъс и я погледна.

— Кой е този там? — попита тя, като кимна към американеца от мексикански произход.

— О, това е Джулиъс.

— И той ли е в групата?

— Да... Всички тук сме от групата.

Луиза усети леко замайване — цялото ѝ същество се вълнуваше и реагираше на присъствието на Джулиъс, но тя продължи да разговаря любезно с момичето от Мейн.

Джулиъс седеше в другия край на стаята и едва ли предполагаше колко силно впечатление прави на Луиза, но той също я беше забелязал — какво хубаво момиче, сигурно дъщерята на професора, тъй като двамата си приличаха. Джулиъс усети, че тя не сваляше очи от него и реши, че може да поприказва с нея. Беше наистина хубаво момиче.

Той прекоси стаята с празна чаша в ръце и Луиза се възползува от възможността, за първи път тази вечер, да бъде дъщерята на домакина. Тя предложи на Джулиъс нещо за пиене.

Кейт, чиято чаша беше също празна, остави Луиза и Джулиъс и се оттегли.

— Какво ще пиете? — попита Луиза.

— О... уиски, ако има — каза Джулиъс някак бавно и разсеяно.

Луиза взе чашата му и я напълни. Той вървя няколко крачки след нея, след това се спря и се загледа в картината на Бонар. Джулиъс виждаше за пръв път Луиза, но у него се появи онова усещане на близост, което чувствуват мъжете и жените след взаимна размяна на не безразлични погледи. Той поведе разговор.

— Вие коя от двете сте? — попита Джулиъс, когато Луиза му подаде чашата.

— От кои две?

— Чух, че професорът има две дъщери.

— Да. Аз съм по-голямата. А това там е Лори. — Луиза посочи към по-малката си сестра.

— Изглежда някак замечтана.

— Вероятно от алкохола.

Джулиъс кимна.

— Харесват ли ви занятията? — попита Луиза.

— Много. Наистина много. Баща ви е интересен човек.

— Да — каза Луиза кисело. — Пише книги.

— Нямах пред вид това. У него има нещо повече.

— А какво е то?

— Последните няколко пъти той се държеше много странно.

Луиза се загледа в чашата си със сок и промени темата.

— Вие откъде сте?

Погледът на Джулиъс стана някак разсеян.

— От югозапад.

— Ню Мексико?

— Да... почти — каза той, като че ли й разкриваше някаква тайна.

— Американец ли сте?

— Да. Защо ви интересува?

— Бихте могли да бъдете и мексиканец.

— Като мексиканец ли говоря?

— Не, но приличате.

— Баща ми е от Ню Джързи.

— Мистър Тейт?

— Да.

— Той с какво се занимава?

Джулиъс отново отговори уклончиво:

— С разни работи.

Луиза реши да не пита повече. Джулиъс гледаше към другия край на стаята, като че ли се беше отегчил или търсеше да види някого. Луиза се опасяваше да не го смути с резките си настойчиви въпроси. Но тайните му й бяха нужни.

— А вие с какво се занимавате? — попита Джулиъс.

— Бях в Калифорния. В Бъркли. Но напуснах.

— Защо?

Сега пък Луиза отбягна конкретния отговор:

— Ей така.

Джулиъс кимна.

— И какво ще правите сега?

— Не знам. Ще си намеря работа и догодина ще постъпя отново в някой университет.

— Предполагам, че професорът може да ви нареди където искате — каза Джулиъс с усмивка.

— Да. Той има връзки.

Луиза се държеше удивително сдържано и спокойно, макар че отблизо Джулиъс в никакъв случай не изглеждаше по-малко привлекателен. Напротив — тя предсещаше поотделно всяка негова черта. Как би провирала пръсти през меката му, падаща върху челото черна коса, и как силно би притискала кръглото му, с набола брада лице, как би докосвала нежно с върха на пръстите си правия му, волеви нос и как би целувала детските му устни, докато събуди желанието в тези кафяви, избягващи я очи. Но засега тя потропваше с крак по пода и пиеше портокаловия си сок.

В средата на стаята се вдигна някакъв шум. Дани, който се беше напил, започна да крещи — първо на Майк, след това по всички гости и американци въобще. Със сбръчкано от гняв лице той каза:

— Вие просто пет пари не давате. Не знаете и не искате да знаете, но ние с нищо не сме по-добри от римляните, които убиха Исус Христос... О господи, господи!

Дани седна на дивана и се наведе над чашата си. Всички бяха спрели да говорят, объркани и смутени. Лилиан влезе от преддверието във всекидневната. Имаше решителен вид, като че ли ей — сега щеше да каже, че знае как да се оправя със студенти, които нямат мярка в пиенето, но тя самата беше пияна, спъна се в килима и макар че не падна, се отказа от първоначалното си намерение или най-малкото то ѝ се стори вече нелепо.

— О господи, господи! — продължаваше да повтаря Дани.

Хенри и Алън се приближиха до Майк.

— Какво има? — попита Хенри.

Майк, спокоен както винаги, отговори:

— Разстроен е, професоре.

— За какво?

Дани чу това и вдигна поглед, а тъжното му, обляно в сълзи лице, отново придоби разгневен израз.

— За какво ли? — повтори той, като се разкрещя. — И питате за какво? Не четете ли вестници, не гледате ли телевизия? Той е мъртъв. Че Гевара е мъртъв, ние го убихме, нашето проклето ЦРУ го уби. Значи, ние сме го убили и той е мъртъв. — Дани отново се отпусна на дивана.

— Че Гевара — каза Майк. — Убит е в Боливия, Истина е. Кастро го потвърди.

Хенри кимна и не каза нищо.

— А вие дори не знаете — каза Дани. — Дори не знаете за това.

— Не — продума тихо Хенри. — Аз знаех.

Луиза използва суматохата около Дани и каза на Джулиъс:

— Хайде да се измъкнем оттук.

Той не отговори нищо и я последва.

— За какво беше целият този шум? — попита тя, когато тръгнаха по Бретъл стрийт към Харвардския площад.

— Боливийците хванали Че.

— Убит ли е?

— Да.

— Затова ли беше полудял Дани?

— Да. Той наистина взема нещата навътре. Имам пред вид политиката.

— И аз бях такава.

— А сега?

— Не чак толкова. На страната на Дани съм, но не съм чак толкова ентусиазирана.

— Да.

— А вие? — попита Луиза.

— Развивам някаква там дейност.

— В Ню Мексико ли?

— Не. Тук. В СДО. Но не съм от много запалените. Като вас, предполагам.

— В живота има и други неща — каза Луиза.

Джулиъс кимна, но не я попита кои неща има точно пред вид.

— Какво смятате да правим сега? — попита той.

— Не знам... Ако сте зает... — с малко закъснение каза Луиза.

— Не, не. Нямам какво да правя. — Джулиъс погледна часовника си. — Гладен съм. Хайде да хапнем сандвичи или нещо друго.

Влязоха в едно кафене зад Харвардския площад, седнаха на една маса и си поръчаха сандвичи със сирене и кафе. Бяха чудесна двойка — и двамата хубави, с дълги крака и елегантно облечени. Луиза беше елегантна по случай вечерта, но Джулиъс беше винаги добре облечен. Той поотпусна възела на връзката си и се наведе над чашата си с кафе.

— Вие сте наистина хубава — каза Джулиъс непринудено. Това беше обичайният му подход към момичета на нейната възраст — непринуденият тон правеше комплимента приемлив и не банален.

— Вие също — прямо каза Луиза, като го гледаше право в очите и това беше необичайно за Джулиъс, тъй като не му се беше случвало досега да общува с момиче на нейната възраст — кажи-речи още ученичка, — което да се държи по този начин. Той обаче не смени тактиката.

— Аз почти се бях отказал да идвам у вас — каза Джулиъс — и тогава нямаше да се срещнем. Помислете си само!

— Щяхме да се срещнем.

— Как?

— Не знам... Някъде на площада.

— Да, но тогава нямаше да се познаваме официално. — Джулиъс се усмихна многозначително.

— Е да — каза тя и обърна настрана глава, не съвсем сигурна доколко и правилно ли се разбираха един — друг.

Джулиъс беше изпил кафето си, а на нея не ѝ се допиваше нейното.

— Хайде да погледаме вечерната програма на телевизията — каза Луиза.

— Добре.

Излязоха от кафенето.

— Искате ли да дойдете при мен? — попита Джулиъс.

— Къде живеете?

— На Елм стрийт, 59.

— Имате там апартамент ли?

— Да.

Луиза не каза нищо и не го попита сам ли живее или с някой друг.

— Да вземем такси — каза Джулиъс.

Тръгнаха към Харвардския площад и когато Джулиъс махна на едно празно такси, Луиза каза:

— Можем да отидем, където аз живея.

Джулиъс се обърна.

— Добре — просто каза той.

— Мисля, че разстоянието оттук дотам е почти същото, както до Елм стрийт.

— Не си ли живеете в къщи?

— В момента живея, но наех този апартамент в Бостън, защото смятам да си намеря работа там.

— Да — каза Джулиъс, — да, разбирам. — Изразът на лицето му си беше все същият — леко насмешлив и надменен, — но всеки, който го познаваше добре, майка му например, би усетил неговата нервност. Той подръпваше края на пръстите си, докато пътуваха с таксито покрай Чарлз ривър към Бостън, който беше разположен от другата страна на реката. Джулиъс мълчеше, мълчеше и Луиза. Тя вече се беше настроила за това, което предстоеше.

Джулиъс плати на шофьора. Луиза беше забравила да си вземе пари. Но беше достатъчно предвидлива да не забрави ключовете от апартамента. Тя тръгна напред.

— Отдавна не съм идвала тук — обърна се тя към него, като влязоха в малкото преддверие. Луиза надникна в спалнята — всичко беше наред.

— Приятен апартамент — каза Джулиъс. — Сама ли живеете, или с някое друго момиче?

— Сама — отговори колкото може по-непринудено Луиза. — Не обичам да живея с други момичета. — Тя влезе в кухнята. — Вие идете и включете телевизора — каза Луиза и кимна с глава към всекидневната.

Тя се върна след малко, носейки уиски, лед и чаши. Джулиъс ги погледна, но не каза нищо.

— В Калифорния живеях с две други момичета — каза тя. — Не е лошо, но по-добре е да си сам.

— И аз така мисля.

Луиза наля в две чаши уиски, подаде едната на Джулиъс, а другата взе със себе си и седна в креслото.

— Какво има по телевизията? — попита тя. Джулиъс не беше включил телевизора.

— Не знам — отговори той и се пресегна да завърти копчето.

— Недейте — каза Луиза и очите ѝ се разшириха. — Нека да си поговорим.

— Добре — съгласи се той, седна на дивана и се загледа в нея. Стаята беше топла и приятна. Луиза се беше събула и беше качила краката си на креслото. Роклята ѝ се беше повдигнала и откриваше бедрата ѝ; горното копче на блузата ѝ беше откопчано и тъй като тя седеше с опънати назад рамене, Джулиъс виждаше част от бюста ѝ — толкова, че да изпитва желание да види повече от него.

Луиза забеляза ефекта — той я желаше, — но тя беше нетърпелива, не можеше повече да чака. Зашава неспокойно в креслото и накрая стана.

— Може ли да седна там? — Тя посочи мястото до него. Попита го с оня тон, с който децата питат за нещо, в което се съмняват, и Джулиъс долови и разбра какво беше то.

— Разбира се — отвърна той, но някак глухо. — И когато Луиза седна до него и леко го докосна с тялото си, той изпи наведнъж чашата си и каза: — Трябва да тръгвам.

— Не — с неочаквана нервност каза Луиза. — Не си отивайте, моля ви.

— Трябва да тръгвам. Така не бива!

— Но всичко е наред, наистина.

— Не... вие сте дъщерята на професора.

Луиза нямаше какво да отговори на това.

— Пък и — продължи Джулиъс, — пък и не трябва така... — Той излезе в коридора. — Но ние пак ще се видим.

Луиза не отговори. Когато Джулиъс затвори вратата след себе си, тя стана, но не за да се хвърли през прозореца. Започна да обикаля апартамента със силно стиснати устни, чувствайки, че ѝ се иска като Румпелщилхен^[1] да потъне в дън земя. После легна, полежа известно време, като опипваше тялото си с ръце, накрая обаче стана, излезе, взе такси и се прибра на Бретъл стрийт.

[1] Герой от немските народни приказки. — Б.пр. ↑

На следващото упражнение не обсъждаха нито Прудоп, нито Бакунин, а говориха за наскоро убития Че Гевара — от уважение към чувствата на Дани и заради интереса на цялата група.

— Трябва да определим отношението си към него — каза Хенри със спокоен и ясен глас, — защото той хвърли ръкавицата на либералите и реформистите от цял свят.

— Откровено казано, не ми е съвсем ясно към какво се стремеше Че? — попита Деби и нервно погледна Дани Глинкмън.

Настъпи мълчание. Всички чакаха Дани да отговори.

— Добре — каза той накрая, опитвайки се да изглежда така спокоен, като професора, — ще ви кажа. Че искаше да направи в Боливия онова, което Кастро направи в Куба — тоест да започне партизанско движение с група хора и така постепенно да привлече селяните.

— Там строят не е демократически, нали? — попита Кейт смутено.

— Разбира се, че не е — отговори Майк, като се изсмя рязко.

— Има военна диктатура — поясни Алън. Гласът му прозвуча ясно, но и той като Дани едва сдържаше вълнението си. — Както в почти всички държави в това полукълбо и там има военна диктатура, която поддържа земевладелците и капиталистите. А също и интересите на Щатите, разбира се.

— На корпорациите — отбеляза Джулиъс.

— Е, да — обади се Майк, — но ако не бяхме ние да разработваме мините им, медта сигурно и до ден-дневен щеше да си стои под земята.

— Нямаше да си стои, дявол да го вземе! — Дани отново избухна. — Руснаците щяха да им помогнат, без да им вземат деветдесет процента от печалбите...

— Ето го, пак започва! — каза Майк, като сви рамене. — И до руснаците стигаш. Щом наистина толкова искаш руснаците...

— Нека се върнем към теорията, ако нямате нищо против — намеси се Хенри. — Не че практиката е без значение, но смятам, че трябва да започнем с теорията.

Кейт Уилямс взе писалката си, за да записва.

— Ще започнем с Маркс — каза професорът. — Знаем, че неговият постулат е революция, осъществена от работническата класа срещу буржоазията, той обаче говори за реализирането ѝ само в общи черти.

— Но той уточнява — каза Майк, — че тази революция може да се осъществи само в едно напълно развито промишлено общество.

— Да, той така е смятал. Но както се оказа, революциите възникнаха в полуразвити или в съвсем неразвити индустриално страни, където пролетариатът се обединява със селяните. Така е било в Русия и ленинската идея за революция — внезапно завземане на държавната власт — си остава в общи линии основна стратегия на европейските и североамериканските комунистически партии. Само при Мао в Китай тази идея за революция преминава в идеята за партизанска война и това е една локална идея за постепенно извършване на революция. Революционната ситуация, която според Маркс и Ленин е предпоставка, и то необходима предпоставка за революция, не е нещо, което трябва да чакаме, а нещо, което се създава чрез пряко военно стълкновение със силите на буржоазното управление.

Всички мълчаха и слушаха професора.

— Стигнахме до психологическата страна на революцията. Силата и непредотвратимостта на революционното движение сега вече не е в неговата масовост и в многочислеността на неговите поддръжници, подчиняващи се на неотменимите икономически закони, а в политическото съзнание на отделните революционери, или да го наречем още — морално съзнание. Мислите на Мао Дзе Дун не са толкова политически или икономически максими, колкото психологическо вникване в човешката природа и нейните взаимоотношения с политическата власт. Той казва, че един дисциплиниран и упорит човек струва колкото сто нерешителни, че човек, готов да се жертвува в името на една силна, правдива идея, която той изцяло е осъзнал, винаги ще победи един противник, който се бори за пари или от страх.

В Куба тази психологическа теория беше изпитана при лаборатории условия. Шепя готови на всичко мъже доказаха, че могат да победят войниците на Батиста, ако ги атакуват на части. Това беше достатъчно, за да даде тласък на революционната ситуация, която беше още в зародиш, и да превърне потиснатото селячество в едно истинско, политически осъзнато селячество, готово да се бори и умре в името на революцията.

Че Гевара се бори заедно с Кастро, но той не беше кубинец. Той беше аржентинец и интернационалист. Като Роза Люксембург той считаше, че при една революция националната принадлежност е без значение и ето защо призоваваше да се последва примерът на Виетнам на много места. Борбата на Виетконг не беше за него виетнамска революция, а световна революция. Бърк, ако си спомняте, излиза от същата позиция в своите размишления за революцията в Америка, а не американската революция. От неговата консервативна гледна точка революцията е едно универсално явление и може да избухне във всяка една страна.

Че Гевара беше прав поне в едно отношение — Виетнам е решителното изпитание на съвременното психологическо схващане за революцията, защото именно в тази страна сравнително малък брой наистина убедени хора се борят срещу толкова, ако не и повече техни съотечественици плюс половин милион американци в добавка. Ако вземем един лист, или по-скоро с компютър пресметнем това, ще видим, че неравенството на силите е абсурдно, но на страната на комунистите е най-същественият елемент, а именно — високата нравственост на целта, докато войската на Южен Виетнам и армията на Щатите представляват тълпи от хора, на които не им е ясно за какво се борят, хора, хвърлени в лицето на „противника“ по волята на сложната, несъвършена машина на държавното управление. Никой от тези хора не е жизнено заинтересован — наистина ни най-малко заинтересован да се бори с Виетконг и следователно на никой от тях не му се ще да рискува живота си. Това е слабото ни място във Виетнам и причината, поради която можем да изгубим войната.

Всички зашумяха одобрително.

— Сега да се върнем на Че и на теоретическата страна на този вид революция — продължи Хенри. — Ако хипотезата ни е правилна — както доказва случаят с Куба, а може би и с Виетнам, защо да не я

приложим към която и да е друга некомунистическа страна? Защо не опитаме да създадем революционна ситуация с група посветени на делото революционери, скрити в планините — фуосо, както го наричат — и оттам да атакуваме най-напред по-малки, а след това по-големи правителствени войски? Именно това се е опитал да направи Че, но ние още не знаем кое го е провалило.

Професорът замълча. Студентите му не помръдваха и мълчаливо го гледаха — преосмисляха думите му всеки по свои начин. Хенри се наведе замислено над масата и се загледа в нея, подръпвайки долната си устна.

— Провалът в практиката — каза най-накрая Алън — не значи задължително, че теорията е погрешна.

— А и този провал е единственият — добави Дани. И в Китай, и в Куба успяха, а във Виетнам все още се борят.

— Не разбирам — каза Кейт. — Наистина не разбирам — защо? Искам да кажа, че революцията — това е насилие, загиват хора...

— Ти не би ли се била срещу Батиста? — попита Дани.

— Вероятно щях да се бия — отговори неуверено Кейт, — но не във всички некомунистически страни има Батиста. И затова не разбирам защо е необходимо да стават навсякъде революции.

Всички се обърнаха към професора, чието лице беше загубило спокойното си изражение.

— Това е труден въпрос. Много труден. Може би защото радикалните промени по самата си природа са насилствени, тъй като заставят хората да вършат неща против собствената си воля. А дали радикалната промяна е нужна и доколко тя оправдава страданието и разрухата, които причинява — това вече всеки за себе си може да реши. Както си седим тук, в Кеймбридж, на нас може да ни се струва, че светът не е чак толкова лош. Но така ни се струва, защото не сме навън, където бушува ураганът. Ако отидем в покрайнините на този свят — в Южна Америка или в Африка, или дори тук, в бедните квартали в Роксбъри, тогава думата „несправедливост“ ще стане за вас по-осезаема. Може с вас или с някой от вашите близки да се случи нещо, в резултат на което да почувствувате реалния смисъл на понятието нездраво, гниещо общество.

— Но какво общо има това с капитализма? — попита Кейт.

— Има, защото в интерес на капитала е хората да бъдат суетни, алчни и безскрупулни — каза Алън.

— Според мен всеки различно го вижда — забеляза Кейт, като сви рамене.

— Аз го виждам прекрасно — каза Майк. — Но не съм съгласен с това обяснение. Не капиталът определя човешката природа да бъде такава, а човекът изобретява нещо като капитал, за да служи на целите му. А капиталът, бих казал, си е изиграл сполучливо своята роля. Светът, от икономическа гледна точка, е бил в задънена улица още от самото начало на човешката история — някъде към шестдесетте години на осемнадесети век, когато капитализмът всъщност стъпва на краката си. Сега можем да изпращаме хора в Космоса и с помощта на лекарства и машини да спасяваме човека, който без тях би бил обречен на смърт.

— Да — каза Джулиъс, — но сега, когато знаем как е постигнато всичко това, не е задължително да продължаваме да го правим по същия начин. Ти ми напомняш за оня китаец, който мислел, че за да ядеш свинско печено, трябва да си запалиш кочината, защото първия път, когато го е ял, го е ял по този начин.

Всички се засмяха, освен Майк, който с предизвикателен тон каза:

— Комунизмът не може да се похвали кой знае с какви постижения. Покажете ми комунистическа страна, която е постигнала повече, отколкото ние.

— В някои отношения — каза Дани — Русия и Източна Германия...

— Капиталистическите страни се развиват два пъти по-бързо от комунистическите — отбеляза Майк. — Вземете една Япония.

— Да — съгласи се Дани, — но какво ще кажеш за по-бедните страни?

— Имат повече полза от американската помощ, отколкото от комунистическата идеология.

— Не е истина — каза Джулиъс. — Защото нашата помощ отива право в джобовете на продажните политици.

— Не можеш да наливаш ново вино в стари бъчви — добави Алън.

— Точно така — кимна Джулиъс.

— Добре — обади се Деби, — макар и да не съм съгласна с Майк, не виждам защо трябва да се прибегва до насилие, както правеше Че. Ето например Ганди. Той се освободи от англичаните без никакво насилие, нали?

— Насилието е необходимо — неочаквано разпалено каза Сам. — Тази идея за отказ от употребата на насилие мами вече цяло поколение негри. Хората просто те тъпчат, ако лежиш като някоя кучка на припек...

— О, Сам, как можеш... — започна Деби, която лично се засегна от думите му.

— Примерът на Ганди — каза Хенри, като прекъсна Деби и усмихвайки се в същото време — може да се окаже именно онова изключение, което потвърждава правилото. Все пак той имаше насреща си една слаба империалистическа власт. Той работеше и сред индийското общество, което цени пасивността така, както нито един друг народ.

— Не можем да не признаем — каза Алън, — че силата и властта са здраво свързани. Силата дори може да създаде едно ефективно подобие на власт. Положителното в първите нападения на Кастро беше, че той показва на кубинските селяни какво може да се направи, когато на силата се противопоставя сила. Главното достижение на партизаните не беше в броя на убитите от тях войници, нито пък във взетото оръжие, а в развенчаването на Батиста. Да претърпиш поражение — това означава да загубиш авторитета си, а да загубиш авторитета си, значи да загубиш политическата си власт.

Алън помълча и след малко продължи.

— Това е и законът на природата, който можем да вземем за пример: моралната власт трябва да притежава сила. Един мъж трябва да властвува над жена си — физически, ако е необходимо, както и родителите над децата си.

Хенри се усмихна.

— Това звучи като учение на свети Павел.

— Но не прилича на учението на Христос — каза Деби. — Той не е проповядвал насилието.

— Не — отговори Алън, — защото неговото царство не е част от този свят, за който революцията е присъща.

— Но можете ли — попита Хенри, — можете ли да вземете пушка и да убиете някого — нали всъщност въпросът се свежда до това, — както направи Кастро например?

— Да — отговори Алън, — да, ей сега мога да взема пушка и да застрелям Линдън Джонсън. И то с чиста съвест.

Хенри поклати глава:

— Аз не бих могъл.

— Аз мога — каза Дани.

— А защо не го направиш? — попита Майк подигравателно.

— Бих могъл — отвърна Дани и вратът му почервения — и той ще бъде само началото.

— А ти, Джулиъс? — попита Алън.

— Да. Бих застрелял Линдън Джонсън... но не планирам убийството му. — Той се засмя.

— Защо не? — каза Алън.

— Първо, защото няма да успея да се измъкна.

— Ще успееш! — каза Алън. — Ако всичко е добре планирано.

— Бих застрелял Уолъс — обади се Сам. — Ей сега, ако влезе и имам у себе си пушка — ще го застрелям.

— Това няма да промени нещата — каза Хенри. — Не можете да убиете предразсъдъците, като убиете носителя им.

— Да — съгласи се Алън. — Но така можем да дадем пример.

— На кого?

— На тези, които страдат от идеите и действията на този човек. Защо на Джонсън трябва да му се спестяват рисковете на войната, на която той изпраща толкова хора? Защото е президент ли?

— Ако убиете Джонсън, няма да сложите край на войната.

— Може би. Но ще окуражим онези, които защищават свободата си, и ще покажем на тези, които с лека ръка ни изпращат във Виетнам, че има хора, които ги смятат за престъпници и ги държат лично отговорни за делата им.

Това прозвуча силно и убедително и Хенри наведе глава, като че ли нямаше какво да каже. Кейт вдигна ръка.

— Професор Рътлидж, моля да ме извините, че ви прекъсвам, но трябва да тръгвам — каза тя.

Хенри погледна часовника си и видя, че часът отдавна беше свършил.

— Добре — каза тон, — ще продължим следващия път.

Когато вечерта се върна в къщи, Хенри завари Луиза във всекидневната. Кимнаха си един на друг. Той си сипа в една стъклена каничка джин за първото мартини и попита дъщеря си, която го наблюдаваше.

— Ти искаш ли?

— Не, благодаря — отговори Луиза така троснато, че се очакваше Хенри да се засегне, но той изобщо не промени изражението си. Сипа си обикновеното количество вермут, разклати каничката и изля питието в една чаша. Прекоси стаята, седна в едно кресло и се зачете в „Ню Йорк ревю ъв букс“, като че ли в стаята нямаше никой.

Луиза нямаше нищо за четене. Беше ѝ скучно и просто жадуваше за някакъв драматичен разговор с баща си. Затова каза:

— Мисля, че ще престана да ходя при доктор Фишър.

— Добре — отговори Хенри, без да я погледне. — Къде е майка ти?

— У мисис Кларк.

Хенри кимна.

— Тревожи се за Лори.

— Защо?

— Не знам. Цял ден не се е прибирала, но не е в това работата. Мама смята, че Лаура се държи някак странно напоследък, много излиза, а мисис Кларк пък си мисли, че Еди е все у дома.

— Къде ходят в такъв случай?

— Не се знае. Затова мама отиде у мисис Кларк — дано разберат нещо.

Хенри продължи да си чете вестника.

— Аз обаче се досещам къде може да е — каза Луиза, като се опитваше да заинтересува баща си.

— Къде?

— Имат един познат — Тони, който преподава в Бостънския университет. Сигурно там ходят.

— Как са се запознали с него?

Луиза вдигна рамене, но Хенри не забеляза това, защото отново четеше, пък и явно не чакаше отговор, защото не повтори въпроса си.

Като разбра, че не може да подхване разговор с баща си, тя стана и напусна стаята. Постоя малко в преддверието и след това влезе в кухнята. Искаше ѝ се да тропа с крака и това желание не я напускаше от няколко дни насам. А сега и снизходителното безразличие на баща ѝ отгоре на... отгоре на всичко. Идеше ѝ пак да се хвърли от прозореца.

Цялата беда е, каза си тя, че нямам истински приятели в Кеймбридж. Съученичките ѝ вече имаха свой собствен живот, или по-скоро тя имаше свой, който нямаше нищо общо с техния... Дани беше станал толкова сериозен... Ясно, че ще трябва да се запознае с нови хора, може би чрез Лори и приятелите ѝ — изглеждаха интересни! Сети се за Джулиъс и стисна зъби при спомена за унижението си.

Лилиан се прибра през кухненския вход. Лицето ѝ беше издължено и ядосано — явно се тревожеше.

— Намерихте ли ги? — попита Луиза.

— Не. У Кларкови никой не знае къде може да са и къде изобщо ходят.

— Аз не бих се тревожила, мамо. В наше време петнадесет години са доста много.

Лилиан заприготвя зеленчуците, които смяташе да готви за вечеря.

— Сигурна съм, че ще се върне в къщи — каза тя. — Но е станала много странна. Не говори с никого, само влиза и излиза като малък дух. Носи все една и съща памучна рокля без палто, без пуловер в това студено време...

— Просто е летяла. Когато човек лети, не усеща студа.

— Какво искаш да кажеш с това „лети“?

— Е какво... марихуана. Лилиан въздъхна недоволено.

— Бих искала да не се занимавате с такива неща.

— Безвредно е, мамо, наистина е безвредно. Алкохолът и цигарите са много по-опасни.

— Така казват. Дано не взема и нещо по-силно.

Луиза се замисли върху думите на майка си.

— Мамо — обърна се тя към Лилиан, — мисля, че знам къде може да е. Ще отида да я потърся.

Без да дочака отговор, тя излезе и се качи на фолксвагена. Отправи се към реката, мина по Мемориъл Драйв, стигна до аутобана и пусна една монета от десет цента в касичката на автоматичната бариера. След една-две мили излезе от аутобана при Пруденшъл сентър, откъдето пое към Южен Бостън и спря колата пред една къща на Уорън авеню. Лаура веднъж ѝ бе казала, че тук живее приятелят ѝ Тони.

От прозорците на първия етаж струеше слаба лилава светлина. Луиза изкачи стъпалата и позвъни. Докато чакаше да ѝ отворят, слушаше провлечената музика, която се чуваше отвътре, и разглеждаше олющената кафява боя на вратата. Никой не дойде да ѝ отговори и Луиза позвъни втори път. След това надникна през прозорците и видя на голия под един матрак и преобърнатата до него кутия за чай — позната сцена.

Изведнъж се уплаши — не от тези, които бяха вътре, а от любопитните обитатели на околните мизерни къщи. Облечена като момиче от заможната буржоазия, тя се опасяваше да не я ограбят. В следващия миг вратата се отвори — насреща ѝ стоеше мъж на средна възраст с бледо лице и мека, лъскава коса.

— Тук ли живее Тони? — попита Луиза.

Мъжът вдигна вежди, сякаш с това искаше каже — защо пък трябва да ти отговарям на този въпрос...

— Аз съм Луиза. Сестрата на Лори.

— А, влезте. — И той се отмести от вратата, като че ли Луиза му беше показала билет или членска карта.

— Тя е горе — каза мъжът. — Взела е опият.

— Какво?

— ЛСД.

Луиза кимна. Тя не беше опитвала, но си спомни за Джейсън и за миг изпита непривичното за нея чувство на тревога заради друг човек. Стълбите бяха тесни и цялата къща миришеше на ароматизирани пръчици и марихуана. Особено наситен беше въздухът в стаята на първия етаж, в която Луиза влезе. Тони беше влязъл преди нея и при слабата лилава светлина в първия момент тя не можа да различи лицата на хората — бяха пет-шест души, някои седяха, някои стояха прави. Всички очевидно бяха взели наркотици и се държаха всеки посвоему — едни говореха несвързано, други съзерцаваха афишите по

стените — фотографии върху плат с индийски мотиви — оптическа измама за халюциниращите наркомани. Когато привикна с полумрака, Луиза видя приятеля на Лаура — Еди. Той се движеше бавно, в такт с монотонната музика. Панталоните и гащетата му се бяха свлекли до глезените.

Като не видя Лаура в стаята, Луиза се приближи до Еди и го попита къде е сестра ѝ. Трябваше да крещи, защото музиката беше силна и ечеше в празната и не застлана стая. Но колкото и да крещеше, Еди не я чуваше, а само се усмихваше някъде в пространство през нея. Луиза хвана с две ръце лицето му и го приближи до своето.

— Къде, по дяволите, е Лори? — изкрещя тя, но шестнадесетгодишното момче само се засмя и уринира върху полата ѝ. Урината му потече върху вече мокрите му панталони.

— Колко си красива — прошепна той и по лицето му се изписа възхищение.

Домакинът Тони се приближи до Луиза.

— Гор е — каза той. — Прекалила е с дозата и за това я заведохме на тавана.

— Къде? — изкрещя Луиза.

Тони ѝ направи знак да го последва и двамата излязоха от стаята. Изкачиха се по стълбата и влязоха в една малка таванска стаичка. Лаура седеше върху куп войнишки одеяла, облечена само по тънката памучна рокля, за която беше споменала майка ѝ, но явно не усещаше, че в стаята е студено. Беше се свила, като че ли беше модел на Енге. Седеше върху одеялата, но тялото ѝ беше извито настрани, а главата ѝ беше подпряна на стената. Роклята ѝ се беше запретила чак до кръста, така че тънките ѝ крака се виждаха догоре. Очите ѝ почти доближени до стената, бяха отворени. Тя се подпираше с ръце върху купчината одеяла.

Луиза коленичи до нея.

— Лори, добре ли си?

Лаура не отговори, а само помръдна очи, но дори и при това съвсем леко движение Луиза можа да зърне безумния им израз.

— Хайде да си вървим в къщи — каза Луиза и хвана сестра си за ръката. — Хайде!

Лаура позволи на сестра си да я пообърне, но след това изръмжа като умиращо животно и няколко пъти удари главата си в стената, като

че ли искаше да я закове в предишното положение.

— Хайде да си вървим в къщи — каза отново Луиза, вече с умоляващ тон.

— Чакайте — обади се Тони, който стоеше на вратата зад гърба на Луиза, — не можете да я заведете у вас в това състояние.

— А какво, по дяволите, да правим тогава? — попита Луиза. — Вие лекар няма да повикате, нали?

— Без паника. Не й е за пръв път.

— И всеки път така ли е?

— Не. Друг път не е била толкова зле. Но тя ще се оправи. Ще видите.

— Кога?

— След няколко часа.

— След няколко часа ли?

— Почакайте и ще видите.

— Няма да я оставя. — Луиза взе едно одеяло и наметна Лаура.

— Стойте — каза Тони, без да помръдва от вратата, — не можете да я заведете у вас, защото вашите ще извикат полиция.

— Тогава няма да я заведа в къщи. Обещавам. Но трябва да я измъкна оттук.

Тони отстъпи крачка настрана. Лаура започна да хленчи и Тони, който явно беше също разтревожен, им направи път да минат.

— Трябваше да я заключа горе — каза той на Луиза, когато заслизаха по стълбите. — Човек никога не знае какво може да се случи, като се попрекали с дозата.

— Еди как е?

— Той е наред — усмихна се Тони. — Прави каквото му е приятно.

— А какво прави Лори, когато не й е зле?

— Пее.

Луиза настани до себе си Лаура и подкара фолксвагена към Кеймбридж, без да има представа къде могат да отидат. Явно беше, че Лаура излизаше вече от халюциниращото си състояние — тя следеше с очи уличните светлини. Луиза би нарушила обещанието си към Тони, без да се замисли, но тя наистина смяташе, че не бива да прибира Лаура на Бретъл стрийт. Сети се за доктор Фишър — но каква полза от празните му приказки? Можеха да отидат в нейния апартамент, но не й

се искаше да остава сама с Лаура. Тогава се сети за Джулиъс. Спомни си адреса му — Елм стрийт 59 и се отправи към дома му, без да има представа с какво можеше да им е полезен.

Стигнаха на Елм стрийт. Като отвори вратата и видя Луиза, Джулиъс се смути.

— Извинявайте — каза тя, за да го успокои, — идвам заради Лори, сестра ми. В колата е.

— Какво се е случило?

— Прекалила е с ЛСД.

— Боже мой! — възкликна Джулиъс.

Той слезе с Луиза до колата, за да ѝ помогне да качат Лаура в апартамента. Занесоха я в спалнята му и я положиха на леглото. Изведнъж Лаура започна да стене и да охка, като се опитваше да удри главата си в стената. Успяха някак си да я усмирят и тя остана да лежи спокойно, вперила очи в тавана. Джулиъс и Луиза я завиха с одеялата и отидоха във всекидневната.

— По-добре да извикаме лекар — каза Джулиъс.

— Не. Не. С нищо не могат да ѝ помогнат. Трябва само да я наглеждаме, докато ѝ мине.

— Добре. Щом така искате.

Известно време седяха, без да продумат. Луиза си спомни някои подробности от последната им среща и се притесни на свой ред.

— Съжалявам... че ви обезпокоих... — започна тя.

— Няма нищо. Нали сме стари приятели. — Джулиъс ѝ се усмихна с лека ирония. Тя също му се усмихна, но изведнъж се разплака.

— Хайде, недейте. — Джулиъс стана и вместо да я утеши, отиде да прави кафе. Като го донесе, той я прегърна през раменете и ѝ каза да не се тревожи толкова.

Луиза се успокои съвсем и изпи кафето си. След това каза:

— Може ли да се обадя в къщи?

— Разбира се. Какво ще им кажете?

— Не знам. Просто ще кажа, че всичко е наред.

Тя набра номера. Обади се баща ѝ. Луиза каза, че двете с Лаура са у един приятел и че ще пренощуват там. Хенри не възрази на това и Луиза затвори телефона, без да обяснява нищо повече. След малко каза, че е гладна и Джулиъс излезе да купи сандвичи. Изядоха ги,

докато гледаха телевизия, и в единадесет часа Луиза отиде и легна да спи на леглото на Джулиъс до Лаура. Джулиъс спа на дивана във всекидневната.

Като се събудиха, Луиза и Лаура усетиха миризмата на кафе и бекон. Отидоха в кухнята — и двете смутени, всяка по свой собствен начин и поради свои собствени причини.

— Как сте? — обърна се Джулиъс към Лаура.

Тя го погледна и се замисли, като че ли ѝ беше трудно да се съсредоточи.

— Добре съм... — отговори Лаура и седна.

Двете момичета бяха спали с дрехите си, така че роклите им бяха смачкани, но пък Лаура се беше оправила и Луиза се беше успокоила от това, че сестра ѝ е вече добре.

— Какво желаете? — попита Джулиъс, застанал до печката. — Яйца? Кафе?

— Благодаря... кафе — каза Луиза.

— Бих хапнала яйца и още нещо — каза Лаура.

— Готово! И бекон. Имате нужда.

Тримата седнаха и солидно закусиха. Избягваха да говорят за събитията от предишната вечер, но когато изядоха всичко и почти си бяха изпили кафето, Джулиъс погледна Лаура и каза:

— Беше ви доста лошо снощи, нали? Лаура преглътна и кимна.

— Да — каза тя.

— На ваше място не бих продължавал повече с това — каза той със загрижения тон на по-голям брат.

— Наистина. И аз така мисля, Лори. Опасно е — каза Луиза.

Лаура отново кимна.

— Знам. Просто ми се... струваше, че си заслужава да опитам.

— Ясно — каза Джулиъс.

— Първия път беше фантастично.

— Приятно е, защото те откъсва от действителността — отбеляза Джулиъс. — Но това е само едно пътуване. То не води доникъде. Своего рода — бягство... начин да полудееш, ако вече не си луд. А вие според мен не сте.

— Не, но понякога съжалявам, че не съм.

— Това е най-лесното — каза Джулиъс. — Ако сам искаш да се смахнеш с помощта на марихуана, ЛСД или секс — никой с нищо не може да те спре.

— Не, не искам това, но... но...

— Аз я разбирам. — Луиза се обърна към Джулиъс — Просто понякога си така нещастен и потиснат, че искаш да избягаш сам от себе си. И по-добре да забравиш всичко чрез нещо такова, отколкото да се самоубиеш, нали?

— Така е — съгласи се Джулиъс. — Но след това отново слизаш на земята и виждаш, че животът ти с нищо не се е променил. Или ако се е променил, то се е променил в отрицателен смисъл.

— Да, наистина — каза Луиза.

— Просто трябва да се овладееш, да изчакаш известно време и тогава да оправиш нещата, които можеш — каза Джулиъс.

— Но това е трудно. Имам пред вид неща като войната например...

— Човек не бива да се отчайва. Трябва да прави каквото може и да не се отчайва...

— Сигурно сте прав.

— Има много хубави неща в този живот. И любовта, и това да имаш деца, и книгите, и музиката, и картините, и идеалите. Понякога не ги намираме и те са малко опошлени в Щатите, но те съществуват... почакайте и сама ще се уверите.

— Добре. — Лаура се усмихна и стана.

— Искаш да тръгваш ли? — попита Луиза.

— Да, мисля, че трябва. Искам да видя дали Еди е добре.

— И аз идвам тогава — каза Луиза и също стана.

— Недей. Аз ще се оправя сама.

— Сигурна ли си?

— Съвсем. Ще взема такси.

— Добре — съгласи се Луиза и седна.

— Не носех нищо със себе си, нали? — попита Лаура.

— Не — отговори Джулиъс.

— Тогава — довиждане! — Тя подаде ръка на Джулиъс и той стана. — Благодаря ви — каза Лаура и излезе.

Останала насаме с Джулиъс, Луиза се почувствува някак неловко. Тя допи вече изстиналото кафе.

— По-добре е и аз да си тръгвам — каза Луиза.

— Постойте още малко — каза Джулиъс, който също беше смутен.

За миг и двамата замълчаха. После Джулиъс попита:

— Мислите ли, че тя ще се оправи?

Луиза вдигна рамене.

— Надявам се. Но е твърде чувствителна натура.

— А нима вие не сте? — попита Джулиъс с усмивка.

— Да, и аз съм — рязко отговори Луиза. — Само че мен наркотиците не ме привличат.

Усмивката на Джулиъс изчезна и той почервения от смущение.

— Любовта... — започна тон.

— Ами! Вече привърших с това.

— Има различни видове любов.

— Говорите като проповедник.

— Може би. — Джулиъс се намръщи и за да не забележи Луиза, се обърна и погледна през прозореца.

— Извинете — каза Луиза. — Просто гледайте на мен като на побъркан човек. Всички сме психопати. Ако не душата, а телата ни бяха болни, щяхме да имаме петна по кожата или жълти лица... Но ако главата ни е засегната, нужно е време, за да се забележи.

— Разбирам.

— Вече сигурно сте забелязали.

— На психиатър ходите ли?

— Да, разбира се — язвително отговори Луиза. — Но какво може да направи той? И той е луд като мене. Изобщо тук, в Кеймбридж, това е като чума. Всеки в Америка е заразен... освен вас, като че ли.

— Така ли мислите? — с леко ироничен тон попита Джулиъс.

Луиза се загледа в лицето му.

— Да, така мисля.

— А защо така мислите?

— Не знам. Може би защото сте мексиканец.

Джулиъс изсумтя недоволено, като че ли очакваше този отговор.

— Аз съм половин янки.

— Знам. Но вероятно имате имунитет от мексиканска страна. Индианска кръв може би. Вие не се питате непрекъснато какво правите и докъде ще ви доведе това, и щастлив ли сте, или не, както прави

всяка секунда обикновеният американец. Вие просто сте такъв, какъвто сте. И сигурно затова доведох Лори у вас...

Джулиъс не отговори и Луиза се притесни за думите си.

— Дано не ви е било неприятно... че я доведох тук...

— Не. Напротив.

— Наистина ли?

— Наистина.

— Тогава можем да сме приятели, дори ако не искате да... да...

Джулиъс се усмихна и каза:

— Можем да бъдем приятели.

— Тогава разкажете ми нещо за себе си.

— Какво?

— Каквото и да е. Вие знаете доста за мен, защото познавате татко. А аз знам за вас само, че баща ви, както казахте, е работил най-различни работи.

— Да, така беше.

— А сега с какво се занимава?

— Той е починал.

— Починал? Не сте ми казвали това.

— Не съм.

— Останах с впечатление, че е жив.

— Не, не е.

— Кога е починал?

— Когато бях на четири години.

— Сигурно е ужасно. — Луиза произнесе някак сухо баналните съболезнователни думи, сякаш не беше съвсем убедена, че животът е наистина ужасен без баща.

— Имам майка — каза Джулиъс.

— Е, това е добре.

— И чичо. Братът на баща ми.

— А той какъв е?

— Той пое грижата за мен. Идва... Идваше всяка година със самолет за рождения ми ден.

— Тук ли живее?

— Не, във Вашингтон.

— И идваше в Албъкърк? Всяка година?

— Да.

— Чудесен човек.

— Купи на майка ми къща и плаща за образованието ми.

— Много сте му задължени тогава.

— Ако не беше той, нямаше да съм тук.

Луиза стана.

— Може ли да направя още кафе?

— Разбира се.

Тя отиде и напълни чайника. Зачака водата да заври, застанала с гръб към Джулиъс и отпуснала тежестта на тялото си върху единия си крак. Джулиъс потри лицето си с ръце и през пръстите се загледа в стройната ѝ фигура.

— Надявам се, че не сте си помислили — каза той — от това, което стана... знаете кое... че не ви харесвам.

Луиза се обърна и се усмихна.

— Не. Всичко е било от расови предразсъдъци.

И двамата се разсмяха. Водата завря. Луиза направи нес кафето и седна. И на двамата не им идваше на ум какво да кажат, но и не искаха да се разделят.

— Този ваш чичо — каза най-накрая Луиза — трябва да е много горд, че има такъв умен племенник. — Лицето ѝ придоби нежно и насмешливо изражение.

— Той може и да не мисли точно така.

— Нямаше да сте в групата на татко, ако не сте способен.

Джулиъс вдигна рамене.

— Въпреки че татко няма кой знае на какво да ви научи — каза Луиза и в гласа ѝ изведнъж прозвуча горчивина.

— Вече доста научих.

— Не мога да си представя, че ще ви научи на нещо... нещо, което наистина си заслужава да знаете.

— Защо не?

— Ами... той е някак... обезнадежден.

— Какво имате предвид?

— Той може да ви говори за идеите на други хора, но всъщност свои собствени няма.

— Не всеки трябва да е Карл Маркс.

— Съвсем не искам от него да бъде гений. Но смятам, че трябва да има свои принципи.

— Той няма ли?

— Не. Всъщност не.

— А вие?

Луиза погледна Джулиъс.

— И аз нямам. Но искам да имам.

Джулиъс отбегна погледа ѝ.

— И къде мислите, че ще ги намерите?

— Не знам. Може би някой, който има, ще ми помогне.

— На мен не се надявайте — засмя се Джулиъс.

Но Луиза го погледна и каза:

— Аз знам, че вие имате, но не искате да ми кажете какви са.

— Защо не опитате с Дани? Той е пълен с принципи.

— Дани? Да, наистина.

— Нали видяхте как реагира за Че.

— Да. Само че аз мислех за други неща тогава. — Тя му се усмихна и Джулиъс ненадейно се наведе и я целуна. За миг всичко в Луиза се стегна, но в следващата секунда тялото и устните ѝ се отпуснаха.

След като се целунаха, Джулиъс стана. Известно време не откъсваха очи един от друг — тя седнала, той прав до нея. Луиза погледна надолу и каза:

— Трябва да тръгвам.

Джулиъс ѝ направи път и я изпрати до вратата.

На другата сутрин Луиза излезе от къщи и се отправи с колата си към Самървил — една не особено представителна част на Кеймбридж. Паркира фолксвагена пред една малка къща, скрита зад кестенови дървета. Тя почука на вратата. След малко ѝ отвори слаба жена на около петдесет години.

— Здравейте, мисис Глинкмън — каза Луиза. Жената я гледа няколко секунди.

— Не ме ли помните?

— Луиза?

— Да.

— Наистина!

— Дали можете да ми кажете къде живее Дани?

— Тук живее. Влез. Той е горе.

Луиза влезе в малката уютна къща, пропита с миризмата на лулата на мистър Глинкмън.

— Бруно — извика мисис Глинкмън на мъжа си, който беше в кабинета. — Луиза е дошла. — И тихо добави: — Иди при него, а аз ще видя дали Дани е станал.

Луиза отвори вратата на кабинета, в който така често бе идвала преди няколко години, и се приготви да види черните очила на слепия мистър Глинкмън.

— Здравейте, докторе — каза високо тя, за да го ориентира по-лесно.

— Луиза — каза слепият учен — едър, тъмнокос мъж, значително по-възрастен от жена си — и се обърна в креслото си към Луиза.

— Как сте? — попита Луиза.

— Аз ли? Все същото. Ти как си? Отдавна не сме се виждали.

— Бях в Калифорния.

— В Калифорния, знам. — Гласът му прозвуча тъжно, като че ли знаеше за всичко случило се там.

— Търся си работа. Нямате ли нужда от секретарка?

— И още как? — Той се засмя. — Само да можех да си го позволя.

Луиза погледна купищата от книги за слепи, натрупани около стола му.

— Все още преподавате, нали?

— Преподавам... доколкото мога.

— Това е хубаво.

— Дани е в групата на баща ти.

— Да, знам.

— Много мило беше, че го взе — Дани е само втора година.

— Всички казват, че той е много умен.

— Моля, моля! — с престорена скромност каза Дани, като влезе, натъпквайки ризата в панталона си.

— Ти ли си, Дани?

— Да, татко.

— Виждаш ли — каза мистър Глинкмън на Луиза, — оглушавам.

— Не е вярно, татко.

— Ами, не е вярно! — повтори с ирония баща му.

— Извинявай, ако те дигнах от леглото — каза Луиза и погледна рошавата коса на Дани.

— Нашият гений може доста далеч да стигне, ако става малко по-рано — каза мистър Глинкмън.

— Уинстън Чърчил е четял държавните документи в леглото си — отбеляза Дани.

— Значи, Уинстън Чърчил ти е образец? — каза доктор Глинкмън. А аз мислех, че е Че Гевара.

Дани пламна.

— Ела — обърна се той към Луиза. — Ела да пием кафе.

— Идвай пак — каза доктор Глинкмън на Луиза.

— Разбира се. Щом ви е приятно.

Тя последва Дани в кухнята. Майка му беше горе или пък беше излязла.

— Имаш ли нещо против, ако закусвам?

— Не, яж си — каза Луиза и седна на масата.

— Как си? — попита я Дани.

— Отлично.

— Наистина ли?

— Във всеки случай поне по-добре, отколкото бях.

— Съжалявам, че стана така с теб и онова момче... Джейсън.

— Всичко мина вече.

— Значи, бракът ви не излезе сполучлив?

— Не. — Луиза заоглежда кухнята. Спря поглед на стария хладилник и газовата печка. — Хубаво е у вас — нищо не се е променило.

— Да, външно всичко си е постарому.

— А иначе?

Дани сви рамене.

— Не знам.

— Ти променил ли си се?

— Да, пораснах.

— Това знам, но идеите ти са си същите.

— Някак си се видоизмениха.

— Естествено.

— Ти с вашите ли живееш? — попита Дани.

— От време на време. Наех един апартамент в Бостън, но... какво да ти кажа... понякога ми е добре сама... понякога — не.

— Да, разбирам.

— Ти обаче си за чудене — каза Луиза.

— Защо?

— От всички момчета, които познавам, ти си единственият, който живее с родителите си, без да получава пристъпи на нервна криза.

— И ние се караме — каза Дани.

— Никога ли не ти се е искало да се махнеш?

— А, искало ми се е, но е по-евтино, ако живея тук. Пък и мисля, че на татко му е по-приятно. Разговаряме за много неща.

— Той не е като другите.

— Знам. Сляп е.

— Нямах това пред вид — той просто се различава от другите.

— Да, има какво да ти каже.

— Щастлив си ти.

Дани налапа парче бекон и отхапа от пържената филия, намазана с кленов сироп.

— А баща ти... — започна той и млъкна, за да сдъвче и преглътне храната в устата си. После продължи: — При баща ти всичко върви против него, но трябва да призная, че той се опитва.

— Какво се опитва?

— Да прозре какво трябва да се направи.

— А какво... трябва да се направи?

Дани отново напълни устата си с храна и отпи глътка кафе.

— Според мен той се е увлякъл в едно безкрайно академично обсъждане на нещата и нищо друго не прави.

— Да, наистина — каза огорчено Луиза. — Той никога нищо няма да направи, защото не желае нещата да се променят. А с говорене нищо не се губи.

— Можеш да кажеш същото и за себе си.

— Да, сигурно си прав.

— Я ми кажи... ти какво искаш да се промени?

— Искам да променя себе си... всъщност да се освободя от себе си.

— И правилно. Трябва да го направиш.

— Искам да направя нещо важно и самопожертвователно. — Луиза погледна Дани, който пиеше кафето си.

— Аз възнамерявам да направя нещо важно, но... ти сигурно би го нарекла благородно самолюбие.

— Какво е то?

— Да се боря.

— Да се бориш? Да. Но как и с кого?

— Ха! Само се огледай, за бога! Толкова са много. Може да се започне с който и да е.

— Революция ли?

— Да.

— Ще бъда на твоя страна.

Дани я погледна над чашата си.

— Наистина ли?

— Да.

— Но аз ти говоря сериозно, Луиза. Това не е терапия за неврастенични богати момиченца.

— Да. — Луиза преглътна. — Да, знам!

Дани остави чашата си и си погледна часовника.

— Както ми се струва, дошла си точно навреме.
— Защо?
— След половин час няколко души от групата ще дойдат, за да
обсъдим какво трябва да се прави.
— Татко знае ли за това?
— Не. И не трябва да знае.
— Няма да му кажа.
— Знам.
— А твоят баща знае ли?
— Има някаква представа...
— И какво казва?
— Против е.
— Защо?
— Има си свои причини.
Луиза мълчеше и изчакваше.
— Татко мисли, че е опасно — каза Дани.
— Като че ли е прав.
— Да. Това, което сме решили, е много опасно. Но е важно и
трябва да го направим.

Другите от групата бяха Алън и Джулиъс. Като Видя Луиза, Джулиъс се притесни ужасно, а и той, и Алън изгледаха накриво Дани, който предложи и тя да участва в разискванията. Но нито единият, нито другият можаха да измислят основателно възражение срещу присъствието ѝ. Дани им каза, че познава Луиза от три години и е напълно убеден, че могат да ѝ се доверят.

Четиримата се качиха в таванската стая на Дани и се разположиха — кой на леглото, кой на възглавниците по пода, а Дани седна на стола до бюрото си.

— Почвай — каза той на Алън.

Алън погледна неуверено Луиза и започна.

— Аз виждам нещата по следния начин — каза той. — Известно е на всички как се започва и печели революция и всички — поне тези, които сме тук, сме съгласни с това, че революцията е не само желана, но и необходима.

— Така — съгласи се Дани.

Джулиъс кимна.

— Необходима е — продължи Алън — не само за нашето общество, но и като принос в борбата против империализма въобще.

— Имаш пред вид Виетнам ли? — попита Луиза.

— Да. Но също и Южна Америка, Африка. Навсякъде, където американският капитал прониква, за да използва природните богатства на слабо развитите страни, понижава цените на полезните изкопаеми, използва евтината работна ръка и така нататък. Сега ние тримата... четиримата по-скоро... сме минали от теоретичната политика като наука към една определена политическа цел, или с други думи, ние гледаме на себе си като на част от материалния исторически процес.

Всички кимнаха в знак на съгласие.

— Както казах — продължи Алън, — ние знаем как се започват и печелят революции, защото Мао и Кастро го показаха на дело, а и сме чели в изказвания на Мао, Че, Кастро, Заип и Режи Дебре как е било

направено. Това, което се иска от нас, е да приложим техния опит с подходяща за нашите специфични условия тактика и стратегия.

Тримата по-млади участници в съвещанието го слушаха с дълбоко внимание.

— В нашата страна селската партизанска война на Мао и Кастро ще бъде под формата на градска — партизанска война. Градската беднота — за разлика от селячеството в селскостопанските страни — ще бъде водата, в която ще се улови рибата. Улиците на Бостън, Чикаго и Ню Йорк ще заменят Сиера Маестра...

— Мислиш ли, че партизаните в градовете могат да бъдат така силни, както беше Кастро в Сиера? — попита Джулиъс.

— Да. Ако хората им вярват. Вижте мафията. Дори тази паразитна организация е силна, защото бедните италианци и американци я разбират и в известен смисъл ѝ се доверяват повече, отколкото на правителството ни.

— И не без основание — каза Дани.

— Разбира се — продължи Алън. — Така както негрите никога няма да предадат своите престъпници на полицията на белите.

— Негрите — каза Джулиъс — са в най-лошо положение тук. Те не трябва ли да се привлекат за участие в революцията?

Алън погледна Дани и отговори:

— Не знам.

— Искях да кажа, не трябваше ли и Сам да е между нас сега? — попита Джулиъс.

— Не знам — повтори Алън. — Смяташ ли, че трябваше?

— Не виждам защо не.

— Негрите са обхванати от техния расов шовинизъм — каза Дани — и не биха приели никакъв съюз с белите, а камо ли да бъдат ръководени от тях.

— Трябва да не пренебрегваме факта, че средата ни се състои предимно от бели — отбеляза Алън.

— Правилно — каза Джулиъс.

— Повечето негри — Сам например — свеждат всички класови конфликти до расизма...

— Напротив, тъкмо обратното — каза Дани. — По своята същност расовите проблеми са част от класовите.

— Така е — каза Джулиъс. — Съгласен съм. И мисля, че всеки трябва да приеме това като основа на политическата революция...

— Правилно — а не да се смята само за въстания на робите — обади се Алън.

Луиза се премести по-удобно на леглото и попита:

— Как ще се започне в края на краищата?

— Ето това е най-важният въпрос. — Алън стисна ръце. — И именно този въпрос сме се събрали да обсъдим.

— При всяко положение — каза Дани — една революционна акция се предхожда от революционна ситуация, или с две думи — имаме причина и следствие. Хората са мислещи същества, които съзнават действията си, и ако, от една страна, революцията избухва като стихийен взрив, то, от друга страна, това е така, защото молекулите ѝ действуват съзнателно и следователно могат да не изпълняват ролята си.

— Поради какви причини? — попита Джулиъс.

— Поради небрежност или страх...

— Да.

— Но да допуснем, че сме преодолели всичко и че процесът на общественото развитие ни е ясен, така че разбираме своята водеща роля в него. Тогава първата истинска акция ще бъде насочена...

— Първата революционна акция ли? — попита Луиза.

— Да. Последствията от революционната акция не са от кой знае какъв интерес, ако значението ѝ е осмислено. Щом революционността на акцията е очевидна, обектът ѝ може да бъде случаен.

— Не мога да разбера — каза Луиза.

— Виж — каза Алън, — аз, ти или Джулиъс, или пък Дани — че и всичките заедно, не можем да направим сами революция. Нито пък можем да седнем и да чакаме, докато другите се убедят, че революцията е необходима. Ние трябва да направим нещо — каквото и да е то, за да се излезе от тази мъртва точка.

— Да — кимна Луиза.

— Въпросът е какво да направим — каза Джулиъс.

— Трябва да е нещо радикално — обади се Дани. — Безсмислено е да маршируваме по Харвардския площад и да скандираме: „Хайде на революция!“

— Правилно — съгласи се Джулиъс.

— Според мен — каза Алън, — трябва да е акт на насилие, равностоен на упражняването насилие във Виетнам.

— И според мен — каза Дани.

Луиза гледаше озадачено и Алън се обърна към нея, за да ѝ обясни.

— Трябва да покажем, че съвсем не се шегуваме, че този акт няма да бъде просто едно реформистко балонче, което ще отлети без последствие.

— Трябва да има елемент на отмъщение — допълни Дани.

— Искаш да кажеш, че имате намерение да убивате? — попита Луиза.

— Да — отговори Алън. — Да убиваме тези, които убиват.

— Войници ли?

— Те са пешки — каза Дани. — Мисля, че трябва да започнем направо с царя.

— Имаш пред вид Джонсън ли? — попита Луиза.

— Да.

Всички замълчаха.

— До него не можеш да се доближиш — каза Джулиъс.

— Но Осуалд можа да се доближи достатъчно до Кенеди — обади се Дани.

— Сега са по-внимателни. Джонсън се вози в бронирана кола, заобиколен с цяла дузина охрана.

— В това отношение съм съгласен с Джулиъс — каза Алън. — Ние трябва да успеем. По-добре хич да не се опитваме, ако ще се провалим.

— Съвсем правилно — съгласи се Дани.

— Логически погледнато, първата мишена на нашия удар е Джонсън, но както се подразбира от само себе си, това намалява шансовете ни за успех.

— Безусловно — каза Дани и вдигна рамене.

— На нас ни трябва човек, който въплъщава в себе си типичните черти на класовия враг — каза Алън. — Не такъв надут дървеняк като Уолъс, нито пък някой генерал — самохвалко, а човек от най-висшите ръководни кръгове, истински капиталист. Не слуга на капитала, не интелектуалец, но не и някой глупак, а човек, който определено и

съзнателно насочва външната политика на Америка към империализъм, а вътрешната към гнет.

— Тоест някой като Лафлин? — попита Луиза.

Алън се замисли. След известно колебание каза:

— Да, някой като Лафлин.

Джулиъс и Луиза си тръгнаха заедно.

— Искаш ли да те закарам някъде? — попита Луиза.

— Да... благодаря — отговори Джулиъс и седна до нея.

— Къде?

— Където и да е.

— У вас или някъде другаде?

— По-добре е да отида в библиотеката.

— Няма ли да хапнеш преди това нещо?

— Разбира се.

— Хайде да изядем по един сандвич.

Луиза подкара колата в посока към Харвардския площад. И двамата мълчаха известно време. После Луиза каза:

— Ти като че ли не остана доволен, като ме видя.

— Кога?

— У Дани.

Джулиъс сви рамене.

— Ами... — започна той.

— Кажу де.

— Виж, Луиза, не искам да се забъркваш във всичко това.

Луиза се намръщи.

— Смяташ, че не е игра за момичета ли?

— Не, не е — каза Джулиъс, като погледна навън към улицата.

— Защо да не е?

— Добре, добре. — Джулиъс примирително махна с ръка. — Знам какво ще кажеш — че каквото мога аз, го можеш и ти, дори по-добре.

— Не е задължително да си по-тъмен, за да натиснеш спусъка.

— Да, но трябва да си хладнокръвен, много хладнокръвен.

— Хладнокръвен, спокоен и съсредоточен.

— Точно така.

— И аз не съм ли?

— Не знам. Във всеки случай — той въздъхна — не мисля, че не можеш, а мисля, че не трябва.

— Защо не, но дяволите? И на мен ми е дошло до гуша като на всеки друг.

— Но ти нямаш причина да искаш революция... комунистическа революция. И да убиваш Лафлин. Той е приятел на семейството ти.

— Може би за пръв път в живота си се опитвам да не бъда егоистка.

— Може би.

— Смятам, че не е задължително да си презрян негър или пък мексиканец, за да желаеш революция — така ли е?

— Така е — побърза да се съгласи с нея Джулиъс.

— Тогава?

Джулиъс въздъхна.

— Добре. Хайде стига. — И добави — Може би просто не искам да се случи нещо лошо с тебе.

Гневът на Луиза попремина и тялото ѝ се отпусна. В гласа ѝ прозвуча нежност.

— Човек може да пострада не само от куршуми.

— Да, знам.

— И ето защо се захващаме за това, нали? За да излекуваме собствената си болка и болката на другите хора.

— Така е.

— Ти не го ли правиш за това?

— Да, разбира се, че за това.

Той се обърна, усмихна ѝ се и я погали по врата и те се вляха в потока от коли.

След като се наобядваха във вторник, без да дава никакво обяснение нито на мъжа си, нито на дъщерите си, Лилиан излезе, взе колата и се отправи към вилата им във Върмонт. На Бил Лафлин му се беше удаля възможност да се отбие там за една нощ на връщане от Монреал за Вашингтон.

И двамата бяха уморени от пътуването и затова само вечеряха и си легнаха да спят. Чак на сутринта се любиха. Лилиан легна до Бил, опряна на лакътя си. Бил запали цигара. Тя повдигна дясната си гърда и я отпусна.

— Старей — каза Лилиан.

Бил я погледна.

— Хубави са.

— Усещам тялото си само когато съм с теб — каза Лилиан. — През останалото време го забравям.

— Обичаш ме, затова.

Лилиан не отговори, а погледна едрото му, косматото тяло.

— А ти сецаш ли се за тялото си?

— Следя теглото си.

Лилиан се наведе и опипа дебелините му над таза.

— Недей, не ми напомняй! Пълнея.

— Децата ни биха казали, че сме отвратителни — забеляза Лилиан. — Лаура смята, че хората над тридесет години не трябва да се любят.

— Така ли?

— Може би ще трябва да предложиш някакъв законопроект в сената?

И двамата се засмяха.

— Как е тези дни? — попита Лилиан.

— Кое?

— Сенатът.

— Както обикновено. Фулбрайт създава неприятности...

— Да, разбирам. — Лилиан отмести погледа си от него и се загледа в чаршафите. — Така ще е, докато продължава войната.

— Не можеш да се отървеш от неприятности, щом си се кандидатираш да те преизбират — каза Лафлин, като се отпусна на възглавницата. — С тези долни кулоарни интриганти, радетелите за мир...

— Как бих искала да свърши тази война — каза Лилиан.

— По дяволите, Лил — не се сдържа полуголият сенатор, поддръжник на десницата, — ще свърши само когато победим.

Лилиан сви рамене.

— Дано не е много късно.

— Много късно за какво? — нервно и заядливо попита Лафлин.

— Струва ми се, че всичко върви на лошо.

— За бога, да не искаш да кажеш, че войната е причина за това, което се случи с Луиза?...

— Не знам...

— Добре, как ще го обясниш? Къде е логическата връзка?

— Логическа връзка — няма.

Бил въздъхна раздразнено.

— Ти поне нямаш син — каза той.

— Е, твойт Бени следва.

— Да, но рано или късно ще трябва да отиде. Добре знаеш, че точно моят син не може да не отиде. А Бени няма да иска.

— Сигурна съм, че няма да иска.

— А и Джийни се тревожи.

— Мога да си представя какво й е.

Лилиан се понамръщи за момент — не обичаше да се споменава нито за единия, нито за другия от съпрузите, когато бяха в леглото. Знаеше, че и Бил не обича, и за да си върне, каза:

— Хенри също се тревожи.

— Той пък за какво се тревожи?

— За Луиза и Лаура... и изобщо.

— Е, какво, ние всички се тревожим изобщо.

— Станал е един особен напоследък. Дори не ми обърна внимание, като му казах, че идвам тук.

— Сигурно вече се е примирил.

— Сигурно...

Помълчаха в очакване неприятното чувство от споменаването на измамените съпрузи да мине.

— Е, по дяволите! — каза Бил, прегърна Лилиан и я целуна.

След това, чувствувайки, че едва ли ще продължат още да се любят, те се облякоха. Докато Бил закопчаваше ризата си, Лилиан се доближи до него, сложи склучените си ръце на рамото му и опря брадичката си на тях.

— Сигурен ли си, че все още ме харесваш?

— Разбира се.

— Дори след всички онези красиви секретарки?

Той се усмихна, тъй като беше сигурен, че тя не знае нищо, а само предполага.

— Дори след всички секретарки.

— Не мога без теб — каза тя. — Липсваш ми много от време на време. Сигурно това значи, че те обичам.

— Аз също. — Той затегна възела на връзката си.

— Кога ще се видим пак?

Бил се наведе и извади едно тефтерче от вътрешния джоб на самото си, което беше метнал върху един стол.

— През ноември ще дойдем за онзи обед в Бостън! Нали и вие ще бъдете?

— Разбира се — отвърна Лилиан. — А ти може би смяташ да се лъхнем под масата след десерта?

Той се усмихна.

— Мисля да дойда един ден по-рано. Можем да се срещнем в хотела и да пийнем.

— И след това да се качим горе?

— И след това да се качим горе.

Като се върна вечерта в Кеймбридж, Лилиан забеляза, че Хенри се държи странно. Както винаги по това време той пиеше коктейла си, но вместо да е в мрачно настроение като всеки друг път, когато тя се връщаше от Върмонт или Ню Йорк, той я погледна наистина мило. Пригответи й коктейл, дори я попита как е пътувала, но тактично избягна всякакви въпроси относно прекарването й.

Някъде по средата на втората чаша Лилиан изведнъж реши, че мъжът й е влюбен в друга жена. Как другояче да си обясни благосклонното му поведение и задълбоченото четене на тази скучна политическа книга... На Лилиан не й липсваше въображение. Вече си представи, че са разведени — Хенри щастлив с някоя кротка женица от Кеймбридж, изпълнените им с презрение дъщери поели пътя си, и тя, Лилиан, изоставена съвсем сама. Дали Бил ще остави Джийни? Не. Изключено. Това ще му попречи при изборите. Пък и Лилиан никога не би живяла с такъв егоист като него.

„О, боже! — помисли си тя (след третата чаша). — Какво да правя?“

През главата й минаха всички съвети, които беше чела в разни списания за това какво трябва да прави жената в подобни случаи.

— Хайде да вечеряме навън — предложи тя.

— Добре. Мисис Праг направи пържоли, има и картофи в печката — каза Хенри, без да вдига поглед от книгата.

— Не, моля ти се. Нека отидем в някой ресторант в Бостън.

Хенри я погледна и се усмихна.

— Добре.

— Отивам да се облека.

Лилиан се качи в спалнята, за да се направи привлекателна, както препоръчваха списанията. Погледна се в огледалото. „Боже — помисли си тя, — наистина остарявам.“

Опъна кожата на лицето си, но бръчките отново се върнаха на мястото си. „Сама си го заслужих“ — каза си тя, все още с чувството, че е разведена с Хенри Рътлидж.

Въпреки че беше пияна, Лилиан наистина успя да се направи привлекателна, а бръчките по лицето ѝ придаваха финес, пък и бяха умело прикрити. Хенри изключи печката в кухнята, но не се преоблече, а остана по пуловер и домашен панталон.

В колата Лилиан се държеше стеснително като момиче на първа среща. Да се гримира и разкраси с дрехи, беше лесно, но да промени обичайния си маниер, беше по-трудно.

— Видя ли децата? — попита тя.

— Не се задържат много в къщи. Но май излизат често заедно. Струва ми се, че имат повече полза една от друга, отколкото от теб и мен.

— Смятам, че все още не трябва да ги оставяме напълно самостоятелни.

— Май ще е най-хубаво да ги оставим. Родителите правят каквото могат за децата си — и добро, и лошо, докато те станат горе-долу на шестнадесет години.

— Но те са много впечатлителни на шестнадесет години и имат нужда от уютна домашна обстановка.

Хенри я погледна. И той си мислеше за нея това, което тя си мислеше за него — че държанието ѝ е необичайно, — но това не го интересуваше кой знае колко.

Отидоха в един ресторант в Бостън, където бяха ходили и порано — може би един-два пъти годишно, откакто бяха дошли в Масачузетс. Ресторантът беше френски и скъп и келнерите изгледаха неодобрително дрехите на Хенри, но управителят го позна и го заведе на една от хубавите маси. Лилиан заглади впечатлението от неподходящото облекло на мъжа си, като грациозно се приближи, седна и изправена на стола, взе листа в ръце.

Като поръчаха, Хенри каза с равен глас:

— Всичко това ми доставя все по-малко и по-малко удоволствие.

— Кое?

— Тези луксозни ресторанти.

— О, съжалявам.

— Нямах пред вид тази вечер. Дори се радвам, че предложи да дойдем. Искях да поговоря с теб за нещо и тук... не в къщи, е някак по-лесно.

Лилиан стисна юмруците си и веднага започна да съпоставя достойнствата на ресторантите в Бостън и Ню Йорк. Говореше несвързано, защото не мислеше върху думите си, а върху това, как да поддържа разговора, докато измъкне Хенри оттук и го заведе обратно в домашното гнездо. Каква ужасна грешка направи, че го доведе, какви идиотски съвети дават тези списания!

След известно време обаче всичкият й дар слово се изчерпа и — смела и импулсивна — тя направи решителната крачка.

— За какво искаш да говориш с мене? — попита Лилиан тихо, като понижи тона си с цяла октава.

Хенри се наведе към нея.

— Искам да продам къщата.

Лилиан го погледна въпросително.

— Искаш да продадеш къщата?

— Искам да се преместя в нещо по-малко.

— Защо?

— Не искам да съм повече богат.

— Не искаш да си повече богат?

— Да.

— Как?

Хенри се усмихна.

— Като се освободя от парите си.

— Но защо?

— Не ми харесва да съм богат.

— Какво лошо има в това?

— На теб харесва ли ти?

Лилиан започна да яде рака в чинията си.

— Да. Харесва ми.

— Аз мисля, че това обезчовечава хората.

— Какво искаш да кажеш?

— Искам да кажа, че лишава човека от един важен аспект на съществуването му — материалната нужда и борбата с нея.

— И слава богу.

— Не е така. Все едно да затваряш лъвове в зоологическа градина. Те губят импулса си за живот, защото смисълът на живота е в борбата за съществуване.

— За лъвовете може би е така.

Хенри започна да яде скаридите си.

— И тогава или всичко им омръзва и умират душевно, или започват да се мятат насам-натам с надежда да намерят спасение по някакъв друг начин.

— Лъвовете ли?

— Не, хората.

— Какви?... — започна Лилиан с намерение да попита какви са тия начини, но се въздържа и попита: — А не е ли малко късно?

— Мисля, че не.

— Но ти сам каза, че след като станат на шестнадесет години...

— Не го правя за децата. Аз го правя заради себе си.

— Заради себе си?

— Да. За да уважавам сам себе си.

— Боже господи, Хари — каза Лилиан с обичайния си тон, тъй като вече беше забравила за развода, — нямам нищо против да си имаш разни там теории, но, моля ти се, не ги експериментирай върху мен и децата.

— Мислех, че няма да имаш нищо против.

— Против кое? Да живея в някой бордей в Роксбъри?

Хенри се усмихна.

— Имах пред вид Лексингтън или Белмонт. Може и в Кеймбридж да останем. Искам да живея в такава къща, в каквата живее всеки един обикновен професор.

— Един обикновен професор може да има къща и на Бретъл стрийт.

— Не, Лил, във всеки случай не и къща като нашата. Освен ако има пет милиона допълнителен доход.

Лилиан схруска едно краче от рак и отпи глътка бяло вино. Погледна мъжа си през чашата, но Хенри познаваше този неин трик, очите му срещнаха нейните и той се засмя. Тя също се усмихна и каза:

— Напоследък наистина си станал много странен.

— Само си правя равностметка. Човек трябва да започне да се замисля, като приближава петдесетте...

— Животът те променя. Разбирам. Скоро и с мен ще се случи. Няма как.

— Сигурен съм, че няма да позволиш да засегне начина ти на живот.

Лилиан пламна и отново го погледна. Задържа погледа си, за да разбере какво искаше да каже Хенри с това, но на лицето му нямаше и следа от някаква злонамереност или пък ревност.

— Може би искаш да уволниш мисис Прат? — попита Лилиан.

— Както ти пожелаеш.

— Личният ми доход няма да ми позволява луксове.

— Ще разполагаме и с моята заплата.

— Да, разбира се.

— Нямам намерение да живеем мизерно. Просто искам да махна разкоша.

— Какъв разкош?

— Знаеш. Поршето, тоалетите, разходките до Върмонт и Вирджинските острови.

— Ония деца ли ти влияят?

— Кои деца?

— Дани Глинкман, Джулиъс Тейт и другите от групата.

— Отчасти и те.

— Не мога да си обясня как им позволяваш да ти влияят.

— Бих се съгласил с теб, Лилиан, но една истинска идея е винаги идея, без значение кои са поддръжниците ѝ.

На другия ден Хенри забеляза, че студентите, които вземаха най-голямо участие в дискусиите, бяха необичайно мълчаливи и разсеяни, а Алън Грей, който напоследък оставаше да си говорят след часовете, си тръгна, без дори да го погледне.

Хенри искаше да се запознае по-отблизо с идеите на йезуита и затова му пусна едно кратко писмо, в което го канеше у дома си да пийнат и да си поговорят. Алън отговори, че ще дойде и в пет и половина на другия ден той беше на Бретъл стрийт.

Хенри го покани в кабинета си и му наля уиски. Алън седна на края на едно от кожените кресла с чаша в ръка.

— Имате голяма колекция от книги — каза той.

— Всъщност колекцията е в съседната стая. Това са книги, необходими за работата ми.

— Другите какви са?

— Някои инкунабули^[1]... и първи издания. Събирах ги някога.

— И картини също. — Алън погледна към Брак. — Имате много хубава колекция.

Хенри седна с чаша в ръце и попита:

— Мислите ли, че това е нередно?

— Не — каза Алън не напълно убедено.

— Не се занимавам вече с такива неща.

— Защо?

— Просто не мога... да плащам хиляди долари за... Някак егоистично ми се струва.

— Но нали трябва да си правите нещо парите?

— Реших, че е по-добре да ги дам на хората, които нямат.

— На бедните?

— Да.

Алън се засмя.

— Знам, че е наивно — каза Хенри. — Но не мислете, че съм субсидирал разните там безделници в Роксбъри, с цел да умиротворявам горките бедняци... Поне истинското ми намерение съвсем не е било такова. Но в края на краищата може и така да е излязло...

— Трябва да сте антимарксист, за да се надявате да умиротворите бедните. Що се отнася само до намерения — сигурно и Рокфелер е пълен с такива.

— Както и да е, сега разбирам, че да се дават пари на бедните, е наивно. От друга страна, аз не искам да притежавам тези пари. С две думи — искам да се освободя от тях.

— Това е чудесно намерение.

— Но не знам как да се отърва от тях. Мислех, че вие може би ще ме посъветвате.

Алън се засмя.

— Ето това вече се казва „парично затруднение“. Съвсем не съм убеден, че знам какво трябва да правите.

— Ясно е, че трябва да отидат за нуждите на революционното движение, но на коя партия точно трябва да се дадат... Пантерите...

— Черни шовинисти — промърмори Алън.

— Моля?

— Те не признават никого, освен себе си — каза Алън. — Никого, освен негрите. Не са истински революционери според нашите разбирания.

— Съгласен съм. А какво мислите за СДО?

— Да, може би те ще започнат движението.

— Вие на кого бихте ги дали?

Алън се поколеба.

— Мисля, че бих почакал малко. След около година нещата може значително да се прояснят.

Хенри кимна.

— Може би...

— Боя се, че в този момент всичко това ще е напразно, тъй като тези, на които се спряхте, може да не се окажат водещата група на движението.

— Правилно.

— Аз бих почакал.

Хенри кимна. Стана и наля уиски в двете чаши.

— Когато богатият отишъл при Христос — каза той с гръб към Алън — Христос му наредил да раздаде всичко, което има, на бедните.

— Точно така — потвърди Алън.

Хенри се обърна, подаде чашата на Алън и седна.

— Това не е ли било... умиротворяване на масите?

— Христос — отговори Алън — се е грижил за душите на хората. За него са били важни душите им и духовният живот. Всичко останало — материалният свят — е било зло и е трябвало да бъде предоставено на кесаря.

— Революцията нищо общо ли няма с душите на хората?

— Мисля, че не. Революцията е обективна, материална необходимост. Духовното усъвършенствуване е субективен волеви процес.

— Но това, което прави хората революционери, не е ли именно субективен волеви процес?

— Не. Да разбереш обективната необходимост, е нужна само яснота на съзнанието. Това не зависи от субективните обстоятелства. А добродетелта се заключава в това да служим на бога — чрез покаяние, така че добрите дела на една блудница могат да бъдат много по-угодни богу, отколкото делата на Мао Дзе Дун или Фидел Кастро.

— Но след като всичко това... завършва със смърт, не трябва ли да се стремим повече към добродетелното, отколкото към необходимото?

Алън огледа стаята и каза:

— Зависи.

— От какво?

— От призванието, струва ми се. Едни от нас са на земята, за да бъдат светци, други — революционери.

— А други банкери и генерали?

— Не. Ние можем да видим истината, защото имаме способността да разсъждаваме. Банкерите и генералите са заблудени, а не са грешници — дори в заблудението си те могат да бъдат светци, докато ние, които сме прави — не сме.

— Вие сигурен ли сте за себе си?

— Да.

— Тогава защо сте свещеник?

— Защото едно време мислех, че съм призван за... за... духовното.

— И какво стана?

— За мен това започна да става все по-малко и по-малко реално.

— Духовното ли?

— Да.

— А материалното все по-реално?

— Да.

— А вярвате ли все още в духовното?

— Да... да, разбира се... Все още вярвам в него... в господ. В Христос. Да. Аз съм свещеник. Отслужвам литургия. Но това става все по-малко, по-малко и по-малко реално. — Той погледна чашата в ръцете ѝ и я изпи наведнъж.

— А революцията? — спокойно попита Хенри. — Революцията става ли все по-реална?

— Да. За мен... сега... това е единствената реалност.

[1] Старопечатни книги от преди 1500 г. — Б.пр. ↑

Алън си тръгна към седем часа, а в седем и половина Хенри седна да вечеря с жена си и двете си дъщери.

— Какво иска свещеникът? — попита Лилиан.

— Аз го поканих. Интересен човек е.

— Има нещо неприятно в него — каза Лаура.

— Защо мислиш така? — попита Хенри.

— Не знам. Може би защото е свещеник.

— А аз мисля — каза Луиза, — че е много хубаво това, че дори в католическата черква, която е толкова реакционна, има свещеници с радикални възгледи.

— Той е безспорно радикал — обади се Хенри.

— Знам — каза Луиза.

— Ти говори ли с него, като ги бях поканил у нас? — попита Хенри.

— Не. Дани ми каза.

— Надявам се, че не е от буйните радикали — забеляза Лилиан.

— За бога, мамо! — възкликна Луиза. — Какъв може да бъде, като е радикал! С какво мислиш се занимава — с гласуване ли?

— Не е нужно да ме иронизираш — обърна се към нея Лилиан.

— Алън наистина е застъпник на насието — каза Хенри, — но не смятам, че би отишъл по-далеч от обикновени разправии с полицията.

— Много естествено, че ще отиде по-далеч. Той не е либерал и няма да се остави да го тъпчат — каза Луиза.

— Добре — каза Хенри, — ще видим.

— Мислиш си, че ти като нямаш никакво желание да се захващаш с каквото и да било, и другите нямат.

— Пак започвате — намеси се Лилиан. — И пак старите неща.

— Не — каза Луиза, — не е същото, защото татко признава, че нещо трябва да се предприеме, и то решително, но той не знае какво точно.

— Кой ти каза, че мисля така?

— Дани и... Джулиъс.

— Както и да е — каза Лилиан, — това не е истина, нали, мили?
Ти знаеш какво да правиш.

Хенри се изчерви и не отговори.

— Няма ли да кажеш на дъщерите си? В края на краищата и тях ги засяга това.

— Кое? — попита Луиза. — Какво смяташ да правиш ли?

— Не съм решил още — отговори Хенри.

— Баща ви мисли да раздаде парите си — каза Лилиан.

Двете момичета погледнаха Хенри. Лаура попита:

— Наистина ли, татко?

— Вероятно... да.

— Аз мисля, че това е чудесно. Наистина чудесно.

— Благодаря — каза Хенри и се усмихна на по-малката си дъщеря.

Луиза мълчеше.

— А ти какво мислиш? — обърна се Хенри към нея. Тя се смути.

— Ами... мисля, че е... че е по-добре, отколкото нищо.

— Благодаря — отново каза Хенри, — този път с ирония в гласа.

— Всъщност — добави той, — както приятелите ти Дани и Джулиъс ще ти обяснят, възникват непредвидени затруднения.

— Приятно ми е да чуя подобно нещо — обади се Лилиан.

— Какви затруднения? — попита Луиза.

— Преди всичко — на кого да се дадат парите.

— Не можеш ли да ги дадеш на хората в гетата? — попита Лаура.

— Не. Защото ако по този начин, макар и малко, облекча живота им, денят на революцията срещу цялата система ще се отдалечи.

— Тези пари трябва да отидат за революцията — каза Луиза.

— Именно — съгласи се Хенри. — Но кой е революцията?

— Ние.

— Кои ние?

— Ами хора като Алън или Дани, или Джулиъс.

— Те не са революцията.

— Революция са.

— Те са умни, но незрели младежи...

— Не е вярно. — Луиза стискаше дръжката на чашата си с кафе.

— ... които изпитват удоволствие от конспиративни разговори и драматични фантазии за убийства...

— Фантазии ли? Ще видим.

— Цялата работа е, че няма да видим.

— Ти няма да видиш — разкрещя се Луиза и се изправи, — ти сто на сто няма да видиш, защото си прекалено самодоволен. Но както и да е — това ще стане. И без твоята помощ!

Тя блъсна назад стола си и излезе. Хенри се пресегна през масата и си наля още кафе.

— Нищо не се променя между теб и Луиза — каза Лилиан.

Хенри вдигна рамене. След това лицето му доби тревожно изражение.

— Да не би да замислят нещо? — обърна се той към Лаура.

— Не знам.

Луиза излезе от главния вход и тръшна вратата. Отключи фолксвагена, седна и известно време седя, без да помръдне, впила яростно ръце във волана. След това подкара колата към Джулиъс.

Той ѝ отвори и отново се смути, като я видя, но Луиза не забеляза това, тъй като беше все още вбесена. Тя мина покрай него и влезе в слабо осветената всекидневна. Изведнъж се спря — ядосаният ѝ поглед срещна погледа на един висок, не млад мъж, който седеше в едно от креслата.

— Добър вечер — с леко весел тон я поздрави мъжът и Луиза разбра, че той беше забелязал настроението ѝ.

— Здравейте — каза Луиза и кимна към голямата глава, наведена в момента, тъй като човекът ставаше от стола.

Джулиъс стоеше зад Луиза.

— Няма ли да ни запознаеш? — каза мъжът и го погледна през рамото на Луиза.

— Да... Луиза, това е чичо ми Бърнард.

— А вие сигурно сте мис Рътлидж. Джулиъс ми е разказвал за вас.

Луиза кимна отново.

— Не исках да ви преча — каза тя.

— Но моля ви се! — каза чичото прекалено любезно. — Аз и без това трябва да си тръгвам.

— Не си тръгвай, чичо.

— Добре, ще остана още една минута — каза мистър Тейт и отново седна.

Луиза се обърна, за да разбере от изражението на Джулиъс дали е удобно да остане, но той беше с гръб към нея — вземаше си стол — и затова тя седна на дивана до чичото и го погледна.

— Вие сте дъщеря на професор Рътлидж, нали?

— Да.

— Интересен човек е баща ви — каза Бърнард Тейт, — много интересен човек.

Луиза не отговори нищо.

Джулиъс мърдаше неспокойно на стола си.

— Често ми се иска — продължи мистър Тейт, без да забелязва или без да обръща внимание на смущението на племенника си — животът ми да е посветен на изучаването на идеи.

— Вие с какво се занимавате?

— Уви, с много скучни работи. Във Вашингтон. Но със солидна заплата и осигурена, пенсия, така че не бива да се оплаквам. — Той се усмихна и усмивката му беше също така неестествена, както и шеговитостта, и сърдечността му. — В края на краищата — продължи той — баща ми... дядото на Джулиъс, беше един прост стоманолеяр. — Засмя се и добави: — Може би е работил в някой от заводите на дядо ви.

— Мисля, че дядо ми не е имал стоманолеярни заводи.

— Така ли? Възможно е.

— Може обаче да е влагал парите си в стомана — каза Луиза.

— Сигурно — съгласи се мистър Тейт. — Сигурно. А сега неговата внучка и внукът на стоманолеяря се срещат като равен с равен в едно от най-големите ни учебни заведения... — Той обиколи с поглед стаята. — В това се състои величието на Америка.

Джулиъс и Луиза мълчаха.

— За мен няма по-голямо удоволствие от това, че имам възможност Джулиъс да е тук.

— Джулиъс ми каза, че вие плащате за образованието му.

— Той е наистина признателен. Радвам се да чуя това.

— Разказвал ми е също как всяка година сте ходили за рождения му ден в Албъкърк.

— Беше удоволствие за мен.

— Мило е от ваша страна — каза Луиза.

Чичото сви рамене.

— След като баща ти почина — обърна се той към Джулиъс, — за мен беше не само дълг, но удоволствие да се грижа за образованието ти. Освен това не исках да попаднеш напълно под... католическо влияние. — Той се засмя.

Луиза го гледаше и си мислеше, че сигурно работи в здравеопазването, системата на образованието или в някаква обществена организация, защото приличаше отчасти на лекар, отчасти

на учител. Погледът ѝ се местеше от стиснатите му устни към гъстите му клепки, които криеха зад себе си изражението на очите, след това към голямата му, оплешивяваща глава.

— Радвам се, че се запознахме, Луиза — каза чичото и стана. Беше с груби черни обувки.

— Надявам се, че не...

— Не, не — прекъсна я той. — Трябва да тръгвам. Луиза погледна Джулиъс, но той гледаше чичо си.

— Ще ме изпратиш ли до колата? — обърна се мистър Тейт към племенника си.

— Разбира се. — Джулиъс се обърна и погледна бегло Луиза. — Ще ме почакаш, нали? — попита той.

— Естествено.

Като излязоха, тя седна и се загледа в ноктите на ръцете си. Замисли се и не помръдна пет-шест минути, докато Джулиъс се върна.

— Извинявай, че се забавих толкова.

— Ти извинявай. Не исках да ви преча.

— Не се тревожи за това. Той трябва да става рано. Така или иначе, трябваше да се прибере в хотела си.

— Никак не приличаш на него — каза Луиза.

— Приличам повече на майка си.

— Нямам пред вид само външно.

— Да — каза Джулиъс. — Чичо ми е по-друг. Той седна на дивана до Луиза и взе ръката ѝ.

— Хайде да не говорим повече за него. Луиза се усмихна.

— За какво искаш да говорим?

— Не знам. — Джулиъс гледаше ръката ѝ — първо дланта, после я обърна отново обратно. — Ядеш си ноктите.

Луиза я издърпа и сложи и двете си ръце под себе си.

— Знам.

— Хайде дай я — каза Джулиъс и се опита да издърпа дясната ѝ ръка отново.

— Добре — Луиза му я даде, — но не казвай такива лоши неща.

— Какво лошо има в това. Ядеш си ноктите. Яж си ги. И въпреки това ръцете ти са много хубави...

— Благодаря.

— Можем да говорим за ръцете ти, а?

— Ако искаш.

— Къде са били?...

— С мен, почти всякога.

— И какво са правили?

— Тайна.

— Какво биха искали да правят?

— Лявата или дясната?

— Различни ли са?

— Лявата никога не знае какво прави дясната. — Луиза хвана ръката на Джулиъс, който държеше дясната ѝ ръка, и като я освободи от неговата, тя го прегърна и зарови пръстите си в гъстата му коса над ухото.

— Имаше съгласуване на действията им — каза Джулиъс и приближи лицето си към Луиза.

— Май да, мъничко — прошепна тя.

Целунаха се и ръцете им престанаха да действуват поотделно, а следваха движенията на прегърнатите им тела и всичко се сля в едно.

След това престанаха да се целуват дълго и поривисто и последва поредица от кратки, нежни целувки по ушите, носа, очите, шията, края на пръстите... Към полунощ Луиза каза:

— Може ли да остана?

— Разбира се.

— Ще спя на дивана.

— Не е задължително — усмихна ѝ се Джулиъс.

— Знам, но така искам. Помниш ли, ти каза, че трябва да има нещо повече — мисля, че си прав. Но искам да се уверя, че наистина има повече... много... най-много.

На следващата сутрин, за втори път, откакто се познаваха, Джулиъс направи закуска за Луиза и влезе във всекидневната, за да я събуди. Наведе се над дивана и пошепна близо до ухото ѝ.

— Ставай. Закуска.

Луиза отвори очи и премигна.

— Джулиъс — промълви тя.

Той се върна в кухнята и чу оттам как Луиза стана, облече се и отиде в банята.

— Да ти кажа ли нещо? — попита тя, като влезе и седна на масата.

— Кажи.

— Днес е първият ден от... от години, когато се събудих щастлива.

Джулиъс се изчерви.

— От дивана е — каза той. — Толкова е неудобен, че човек е щастлив, като се събуди.

— Не — рязко отговори Луиза. — Не се шегувай. Говоря ти сериозно.

— Много е хубаво да се събуждаш щастлив.

Луиза гледаше съсредоточено препечената си филия.

— Струва ми се, това значи, че те обичам, само че...

— Само че какво?

— Като си помисля за това, не мога да кажа да или не.

— Жалко — усмихна се Джулиъс. — А почти стигнахме до същината.

— Не се шегувай!

— Добре, слушам те.

— Събудих се с чувството... на радост, че е дошъл нов ден от моя живот... нов ден изобщо...

— А обикновено не се чувствуваш по този начин, така ли?

— Да. Обикновено се мъча да не се събуждам... Но тази сутрин имаше нещо. Отначало си мислех, че това нещо си ти, но сега си

мисля, че може и да е нашият план... Разбираш ме, нали?

— Да. Може и това да е.

— Имаш ли нещо против, че говоря?

— Не.

— Защото някои хора не обичат да се говори по време на закуска.

— Знам. Не съм от тях.

— Обичаш ли ме?

— Дали те обичам?

— Да. Знам, че звучи идиотски, но ако все пак някой те попита дали си влюбен в мен, ти какво ще му отговориш?

Джулиъс отхапа от филията си и каза с пълна уста:

— Да. — Загледа се в кафето си и го разбърка.

— Даже ако допуснем — а може и така да е, — че аз не те обичам?

— Влюбих се в теб, щом те видях.

— От първата вечер, от събирането ли?

— Да.

— Лесно се влюбваш.

— Не. Преди теб никого не съм обичал.

— А аз пък си мислех, че никога повече няма да обичам.

— Може и така да е — каза Джулиъс с почти гневно изражение на лицето.

— О, недей. Моля ти се, недей. Извинявай. Прекалих, това е... егоистично от моя страна. — Тя помълча и добави: — А ние знаем, нали? Знаем колко се обичаме и колко не?

— Мисля, че да.

— Не забравяй, че първият път е най-лесно и най-хубаво, защото така и трябва да е, ако е било наистина любов. И ако... си си мислил, че е било любов... първия път... то след това е трудно да си възвърнеш доверието и надеждата, без които не можеш да обичаш.

Като човек, който изведнъж и със сигурност забелязва злоупотребата на свой служител или пък изневярата на съпругата си, Хенри усети, че Алън, Дани, Джулиъс и — твърде вероятно — Луиза замислят някаква крайно рискована политическа авантюра. Ако държането на Луиза по време на вечерята го стресна, то единодушното мълчание на студентите му в научните спорове го убеди окончателно в основателността на предположението му.

Сутринта преди поредното занятие с групата Хенри седеше в кабинета си в Харвард, сключваше и отпускаше ръцете си, вперил неподвижно поглед в попивателната на бюрото. В съседната стая секретарката печаташе стереотипни писма с отказ или съгласие, адресирани до университети, обществени организации и списания, които го капеха да участва в разни конференции. Festschriftcn^[1] или симпозиуми.

Хенри не можеше да мисли така методично, както работеше пишещата й машина. Не можеше да се съсредоточи върху този конспиративен план на студентите си, колкото и належащо да беше. Очите му все поглеждаха навън през прозореца и той наблюдаваше как вятърът носи в пространството между солидните здания стръкчета треви, книжки от бонбони и смачкани афиши.

Как да ги спре? И трябваше ли да го прави? Той си спомни, че на едно от занятията беше изказал... — погледът му мина по лавиците с книги — ... хипотезата, че една малка група хора може да сложи началото на революция — „една искра е достатъчна, за да избухне пожар в цялата прерия“. Ако вярваше в това, как би могъл да възрази срещу тяхната рискована постъпка каквато и да е тя? Какво обосновано доказателство да измисли, за да ги убеди, че не те са онези избраници на историята, които с бунта си ще тласнат Америка в следващата и последна фаза на обществената й и политическа еволюция?

Хенри се усмихна, като си представи тримата си студенти в ролята на американски революционни вождове. А те биха казали —

той знаеше, че ще кажат: Защо пък не? Как може той, едни изоставащ от живота либерал, да твърди, че това не е така? Самият той не беше ли се надсмивал над Ленин в читалнята на Британския музей, над Хо Ши Мин в кулоарите на „Кларидж“, над Че Гевара в Медицинския институт в Буенос Айрес. Може би му липсваше въображение, за да си представи, че Алън, Дани и Джулиъс ще успеят.

Замисли се за всеки един от тримата студенти, като се опита да прецени притежават ли всъщност необходимите качества за това, което искаха да бъдат. Дани, несъмнено, имаше достатъчно ум, за да създаде теория и да се придържа неотклонно към нея. У Алън имаше фанатизъм — жестокото и сляпо влечение към екстремизъм. Джулиъс беше със здрав разум. Ако единият от тях съчетаваше качествата на тримата, той щеше несъмнено да представлява политически ръководител, но като триумвират можеха да свършат само в затвора.

Секретарката внесе няколко писма за подпис. Той ги подписа с такъв замах, че тя — жена на около четиридесет години — премигна от изненада и почти се стресна, когато Хенри се обърна да ѝ заговори. Той каза само:

— Бихте ли ми донесли сандвич от ръжен хляб и салам и едно кафе?

Тя излезе от стаята, а Хенри погледна книгата, която държеше. Беше „Идеология и утопия“ на Манхайм. Той въздъхна и я остави на рафта. Потърси с поглед друга книга и накрая очите му се спряха на „Изповеди“ на свети Августин^[2]. Той я измъкна с показалеца си и седна с нея на бюрото.

[1] Юбилейни сборници (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Християнски теолог (354 — 430). — Б.пр. ↑

Занятието започваше в три часа. Хенри излезе от кабинета си и се отправи към аудиторията. Беше забравил за свети Августин и отново си мислеше за заговора, като напразно се опитваше да вземе някакво решение и, естествено, отношение към въпроса.

Подозренията му — защото това все пак бяха подозрения — се засилиха, когато видя Алън, Дани и Джулиъс. Те седнаха на последния ред и очите им блестяха с оня поглед, който Хенри винаги свързваше с комунистите, мормоните, учените — изобщо с хората, убедени в някаква непоклатима и всепоглъщаща ги истина. Хенри премести погледа си — за да се поуспокои — върху наивните, любознателни и благопристойни лица на Кейт, Майк и Деби.

— Така — усмихна се той на студентите от първия ред, — докъде бяхме стигнали миналия път?

Кейт погледна тетрадката си.

— Говорихме за Хобз.

— Така, Хобз — каза Хенри, — „Левиатан“. Олицетворението на държавата с абсолютна сила и власт. За нас сега това е нещо от рода на тоталитарния режим. Но не трябва да забравяме, че в тази епоха повечето хора са склонни да търпят един могъщ тиранин, ако той ги защитава от по-малки, но многочислени тирани. В основата на теориите си Хобз, а също и Макиавели, поддържат становището, че редът в държавата е нещо положително. Развитието на монархиите в Европа — примерно при Хенри VIII или Луи XIV — до върховете на абсолютизма се дължи на стремежа към порядък, каквото и тълкуване, свързано със свещеното право, да му се дава след това. Когато се оказва, че чрез ограничаване властта на монарсите нещата в държавата могат да се подобрят, тогава се появяват демократическите идеи. Според мен след около сто години ще стане ясно, че някои страни сега възприемат социалистическата система на управление вследствие безпорядъка при капитализма...

Хенри погледна тримата на задната редица. Погледите им не потрепваха.

— Употребявам думата безпорядък — продължи той — в нейния най-широк смисъл. Фактът, който не подлежи на съмнение в момента, е, че при капитализма се създават определени противоречия, които водят към безпорядък. Ще намери ли социализмът разрешение на тези противоречия — това ще покаже времето. Смятам, че поне сто години са необходими, за да се даде окончателна оценка на тези нови политически и икономически системи.

Професорът замълча. Кейт вдигна ръка.

— Но ние, професоре, не можем да чакаме сто години, без да се опитваме да правим нещо за Америка.

— Да. Ние трябва непрекъснато да вземаме решения относно състоянието, в което се намира нашето общество, но тези решения са базирани на недоказани хипотези. Това исках да кажа.

— Просто не разбирам как можете да твърдите, че революцията е стремеж към установяване на порядък — обади се Майк.

— Аз не казвам, че това винаги е така, а казвам, че така трябва да бъде, защото тогава революционното движение би получило поддръжката и на тези, които не са се посветили на него.

Хенри отново погледна към последния ред — три чифта блестящи очи.

— От друга страна, един неуспешен опит, отколкото никакъв въобще, води към по-лоши последствия — към задълбочаване на безпорядъка, който е вторичен продукт на капитализма.

— Човек не може да каже дали ще успее, или не — обади се Сам, — докато не опита.

— Не можеш да бъдеш сигурен — каза Хенри, — но можеш да предвидиш резултата, ако прецениш обективно потенциалните възможности на дадена ситуация. Главната опасност тук, както и в много други случаи, е самозаблуждението.

Като свършиха, Хенри каза на Алън, Дани и Джулиъс да останат. Те смутено се спогледаха и когато другите излязоха, минаха напред. Хенри остана да седи на масата и им направи знак да седнат на първия ред.

— Не ви бива много за конспиратори — каза той, когато останаха насаме. — Съвсем явно е, че сте замислили нещо.

Джулиъс погледна през прозореца. Дани се изчерви. Само Алън срещна погледа на професора.

— Не сме се опитвали да крием нищо от вас — каза той. — Съвсем ясно беше, струва ми се, че ще предприемем нещо порадикално, отколкото... да раздадем парите си.

— Добре — съгласи се Хенри. — Но бих искал да знам какво точно възнамерявате да правите.

— Мисля, че това ще ви постави в затруднено положение — каза Алън.

— Готов съм да рискувам.

— За бога, професоре — каза Дани, — вие знаете, че ви уважаваме и така нататък... Но това, което сме намислили, не е за вас.

— Няма значение. Бих искал да знам какво е то.

Тримата студенти мълчаха.

— Може да се опитате да ни спрете — обади се най-накрая Джулиъс.

— Как?

— Като се обадите във ФБР.

— Професорът няма да направи това — каза Дани.

— Не. Няма да го направя — потвърди Хенри.

— Защо искате да знаете? — попита Алън.

— Интересно ми е... и то не от чисто академична гледна точка. Както казвате, ако си раздам парите, това няма да промени света. Ето защо бих искал да чуя и други идеи.

Алън погледна Дани, после Джулиъс. И двамата вдигнаха рамене и Алън се обърна отново към професора.

— Ще ни оставите ли да си помислим?

— Разбира се. Елате у нас тази вечер... или утре... Когато искате, за да ми кажете решението си.

Луиза чакаше Джулиъс пред вратата. Тя погледна предизвикателно баща си, той ѝ се усмихна и се отправи към кабинета си, а Луиза и тримата студенти тръгнаха в обратна посока.

— Баща ти май знае какво сме намислили — каза Дани.

— Аз не съм му казвала. — Луиза гледаше надолу.

— Не, той трябва сам да се е досетил — каза Алън.

— Как? — попита Джулиъс.

— От изказванията ни в клас и... от това, че не вземаме участие.

— Глупаво беше от наша страна — каза Дани.

— За щастие — обади се Алън — само професорът се досеща, а според мен той няма да предприеме нищо.

— Ще му кажем ли тогава? — попита Дани.

— Да му кажем ли? — обади се Луиза. — Да не си луд?

— Той иска да му кажем — обърна се към нея Джулиъс.

— Но той може да предупреди Лафлин — възрази Дани.

— Не — заяви Луиза, като поклати глава, — не мисля, че ще го направи. Той не го обича. Но ще се опита да ни разубеди.

— Това може и да не е толкова лошо — каза Алън.

— Смяташ, че нищо няма да излезе ли? — попита го Дани.

— Не. Мисля, че ще успеем. Но смятам, че трябва да сме сигурни в това, което вършим, и баща ти, Луиза, ще ни помогне, тъй като той няма да успее да ни разубеди, а ако той не ни разубеди, никой друг не може да го направи.

Хенри се отби за няколко минути в кабинета си, след което си тръгна към къщи. Като излезе на Харвардския площад, той видя Луиза и новите ѝ приятели. Стояха до будката за вестници в средата на площада и най-задълбочено и сериозно разговаряха сред тълпите от хора, които излизаха от подлеза и минаваха покрай тях.

Хенри пресече улицата, като си проправяше път между бавно движещите се коли, и тръгна по южната част на Кеймбридж комън. Опитваше се да си представи разговора им — аргументите „за“ и „против“ посвещаването му в тайната. Хенри не изпитваше никакво вълнение, нито пък безпокойство при мисълта, че му предстои да чуе тяхното решение — даже не го интересуваше кой знае колко дали ще му се доверят, или не. Лошото, ако не му кажеха, беше, че можеше да ги арестуват или дори да загинат от някоя ръчно направена бомба. При тази мисъл той се разтревожи за дъщеря си, но като че ли още по-мъчително му беше да си я представя самотна и нещастна.

Тревогата от другата възможност — да му се доверят — беше по-субективна. Ако замисляха убийство на президента или на държавния секретар, той трябваше да намери думи — и то подкрепени с логика, защото само логиката можеше да им подействува, — за да ги убеди в това, което чувствуваше, а именно, че една подобна акция би била рискована и безсмислена.

Дойде му на ум, че Ленин сигурно е писал нещо против тероризма, но дали ще се съгласят с Ленин? Знаеше предварително отговора им — Ленин е писал преди петдесет години, когато положението е било друго. Сега революционерите прибегват до тероризма и това е най-обичайната им практика. В края на краищата и Виетконг...

Да им напомни за Кенеди? За това как всички бяха потресени от убийството му? Ще му отговорят, че това е съвсем естествено, тъй като смъртта на Кенеди няма политически смисъл, докато тяхното убийство би имало смисъл и всички, които са против системата, ще прозрат неговата справедливост.

Хенри мина покрай дома на един свой приятел и колега и му дойде на ум да го попита за съвет, но се разколеба. Знаеше какво ще му каже ученият — ако той самият не успее да ги разубеди, тогава да предупреди президента или да съобщи в полицията. Хенри знаеше, че няма да го направи, че няма право да ги предаде, също, че полицията няма право да ги арестува, защото и той самият търсеше някакво разрешение и ако избягваше насилието, то го правеше може би от страх.

Вечерта, когато тримата студенти дойдоха при него, Хенри се чувствуваше все така неуверен в себе си. Луиза влезе след тях, като че ли беше гост в този дом.

Професорът седна на бюрото си, Алън и Дани на креслата, а Луиза на пода.

— Е? — попита Хенри и погледна групата.

— Решихме — каза Алън, — че трябва да ви кажем.

— Добре.

— Не защото искаме да ви окажем чест с това, а просто защото искаме да сме сигурни в правотата си, за което, смятаме, ще ни помогнете.

— Да, разбирам. Наистина не е много ласкателно от ваша страна.

Луиза махна нетърпеливо с ръце и отвори уста, за да каже нещо, но замълча.

Алън погледна Дани, Дани кимна. После погледна Джулиъс, но мексиканецът гледаше професора и затова Алън отново се обърна към професора и каза:

— Смятаме да сложим начало на революция в тази страна и за тази цел сме решили да извършим убийство с важно политическо значение.

— Така и мислех. Кого смятате да убиете?

Алън отново погледна останалите. Дани улови погледа му и този път отговори той.

— Сенатора Лафлин.

— Лафлин?

— Да — каза Алън.

— Шегувате се.

— Определено не.

— Но Лафлин е съвсем незначителна фигура. Той е една кръгла нула.

Алън се смути от думите на професора, но се опита да скрие смущението си зад саркастичния тон на отговора си:

— Съвсем не е кръгла нула, що се отнася до Виетнам.

— Не съм съгласен — каза Хенри. — Той говори това, което смята, че другите говорят, с тази разлика, че схваща промяната по-бавно от повечето от тях.

— Знаем, че е ваш приятел — обади се Дани.

— Това няма нищо общо в случая. Би ми било напълно безразлично, ако утре загине при самолетна катастрофа.

Хенри почувствува, че Луиза го гледа.

— А защо тогава си против това да го убием? — бавно го попита тя.

— Против съм заради вас... заради всички вас. Няма да успеете да се справите.

— Ще се справим — каза Дани. — Именно с Лафлин ще се справим. Вижте, Луиза... искам да кажа...

— Аз предложих Лафлин — прекъсна го Луиза, — защото мога да разбера от Бени или Джийн къде и кога може да е той.

— Но те после ще си спомнят това и ще те арестуват — каза Хенри.

— Малко вероятно — отговори Луиза подигравателно, — нали съм твоя дъщеря.

Хенри понечи да каже нещо, но се въздържа, вдигна рамене и замълча.

— Вижте какво — каза Джулиъс отчетливо, като че ли цитираше откъс от пиеса. — Лафлин е доста известен и всички знаят на какви позиции е той, но не е чак толкова важен, че да е заобиколен непрекъснато от десетина души охрана.

— Можем и да успеем — каза Алън. — Ние тримата и... Луиза.

— А оттам нататък? — попита Хенри. — Какво ще правите оттам нататък?

— След това ще вербуваме и организираме, докато отново атакуваме, но на по-широк фронт.

— Трябва да започнем с нещо като това убийство — каза Дани, — за да покажем, че не се шегуваме... че имаме намерение да се

борим докрай.

— Да — съгласи се Хенри. — Разбирам. Но защо трябва да убивате някого? Защо не оберете банка или пък не взривите някой голям изчислителен център, или изобщо нещо от този род?

— Именно защото вие го предлагате — каза Алън с втречени в професора очи. — Защото всичко това е екстремистко, но все пак приемливо. Защото не нарушава табуто на насилие над хората, което е най-силното оръжие на управляващия апарат — те упражняват насилие чрез полицията и Националната гвардия^[1]. Упражняват насилие и единственото, от което се страхуват, е че може да им се отговори със същото. И това е така, защото веднъж ако се започне борба, не е сигурно как ще свърши и те го знаят.

Хенри вдигна рамене.

— Може и да сте прави.

— Прави сме, убеден съм в това — каза Дани.

— А ти, Джулиъс? — обърна се към него Хенри. — И ти ли си така убеден като Дани?

— Да.

— А ти, Луиза? — Професорът погледна дъщеря си.

— Да. Убедена съм, че сме прави.

— Много добре. Предавам се тогава. С други думи, признавам, че не мога да ви убедя да промените решението си. Ненавиждам насилието и убийството предизвиква в мен истинско отвращение, но, честно казано, това чувство вероятно се дължи на влиянието на класата, към която принадлежа. А може би и на възрастта ми. Ако бях по-млад, вероятно щях да се присъединя към вас. Впрочем не знам, не знам.

[1] Запасна армия, която се набира от всеки щат и се поддържа от федералното правителство. — Б.пр. ↑

Когато тримата студенти си тръгнаха, Хенри очакваше и Луиза да излезе с тях, но след като ги изпрати, професорът се върна в кабинета си и завари дъщеря си там. Той седна отново на бюрото си.

— Какво всъщност мислиш? — попита го тя.

— Това, което казах.

— Че може и да сме прави?

Хенри вдигна рамене.

— Май съм стигнал до такова състояние, при което се съмнявам във всичко.

— И нямаш нищо против това? — Луиза стана от пода и седна на един стол.

— Ами то е своего рода освобождаване.

— Това — да не си сигурен в нищо ли?

— Да. Да се освободиш от всичките си наследствени и придобити принципи и да виждаш нещата еднакво ясно и от двете им страни.

— И всичките ти убеждения ли бяха наследствени и придобити?

— Струва ми се, да. Мога да се върна отново към някои от тях, но точно в този момент пред мене има нова страница.

— И няма да престанеш да търсиш?

— Не. Но искам да го правя бавно и да стигна до самата същност.

— Същността на кое?

— Същността на знанието или по-скоро на мъдростта. Не искам повече да формирам своите становища по периферията. Искam убежденията ми да се дължат на едно дълбоко познаване на живота.

Луиза кимна и се замисли. После попита:

— А какво мислиш за Джулиъс и другите, смяташ ли, че техните убеждения се дължат на дълбоко познаване на живота?

— Ти можеш по-добре да прецениш от мен.

Луиза не отговори, а погледна баща си с нескрито любопитство.

Извикаха ги за вечеря и двамата слязоха в кухнята, където Лилиан и Лаура гледаха телевизия. Без да откъсва очи от телевизора, Лилиан посочи към приготвената от нея вечеря. След малко започнаха рекламите и тя се обърна към Луиза и мъжа си:

— Кой беше тук?

— Трима мои студенти.

— Не ти ли стига това, че ги виждаш в университета?

— Бях обещал да им дам някои книги.

Настъпи мълчание. Хенри си сипа ядене от печката. Лилиан се обърна към Луиза:

— И ти ли посещаваш заниманията?

Луиза погледна смутено баща си.

— Мисля, че може и да идва, ако иска — каза Хенри. — И без това май няма изгледи да започне работа.

Лилиан се обърна отново към телевизора. Хенри и Луиза се погледнаха съучастнически.

На другия ден Алън и Джулиъс заминаха за Флорида да купуват оръжие. Луиза, изпълнявайки своята роля в заговора, отиде да пазарува с майка си в Бостън.

— Какво смяташ да облечеш другата седмица за обета на демократите? — попита Луиза майка си, докато прекосяваха реката.

— Каквото и да е. Притеснявам се повече за уикенда.

— У Аштънови ли ще бъде?

— Да.

— Те важни ли са?

— Не, но ще има доста екстравагантни хора, в чието присъствие се чувствам старомодна.

— О, моля ти се! Изглеждаш милион пъти по-добре от повечето жени на твоята възраст.

— Благодаря — каза кисело Лилиан.

— Така е, наистина.

— Не знам защо ли се тревожа... на тия години.

— Ами сигурно има защо. По-възрастните мъже харесват по-възрастни жени, нали?

— Някои млади мъже също харесват по-възрастни жени.

— Сигурно.

Мълчаха известно време.

— Ти и татко сте правили всичко заедно, нали? — попита Луиза майка си.

— Кога?

— Когато сте били млади.

— Струва ми се, да.

— И политика, и всичко друго?

— Да.

— Според мен това е важно, ти как мислиш?

Лилиан, която караше колата, сви рамене.

— Да.

— Също и Бил. Оттогава ли се познавате с него? — попита Луиза.

— Да.

— Той защо е станал толкова десен?

— Това е нещо като втвърдяване на кръвоносните съдове. Идва с годините.

— Но ти, а всъщност и татко не сте като него.

— Аз си мислех, че смяташ и баща си за такъв.

— Той се промени. Възгледите му се разшириха, и то доста.

Лилиан направи гримаса, като че ли искаше да каже, че не е забелязала такова нещо.

— Имаш пред вид тази история с раздаването на парите ли? — попита тя.

— Това са глупости.

— А какво друго възнамерява да прави?

— Не мисля, че ще направи нещо. Не е от активните. Но идеите му се променят... в положителен смисъл.

Лилиан кимна.

— Радвам се да чуя това — каза тя и спря колата на червено.

— Бил ще дойде ли за този обед? — попита Луиза и погледна през прозореца навън към хотел „Шератон“.

— Да.

— В кой хотел ще бъде?

— Не зная точно.

— В „Шератон“ ли?

— Едва ли. Обикновено отсяда във „Феърфакс“. — Лилиан захапа долната си устна и се изчерви, което така я нервира, че тя превключи рязко скоростта и колата потегли внезапно.

— Мамо, ти си била щастлива с татко, нали?

— До известна степен.

— Само до известна степен?

— Не. Ние бяхме щастливи.

— Значи, може и да излезе нещо.

— От кое?

— Ами... от брака... изобщо.

Лилиан зави и влезе в един многоетажен паркинг. Взе билет и раираната бариера се вдигна, за да минат.

— Не е лесно — каза Лилиан, — но мисля, че ти сама го знаеш.

— Дори и за теб и татко ли? И с вас ли не беше лесно?

— Никога не е лесно.

Луиза кимна.

— Но си заслужава — каза Лилиан, — ако издържиш до края.

Колата се заизкачва по спираловидната бетонна рампа. Луиза погледна лицето на майка си сред отраженията на променящата се светлина — изражението ѝ беше особено — и меланхолично, и замечтано.

— Все още не всичко е свършило — каза Луиза.

— Да. Но сме почти към края. Мисля си, че баща ти и аз ще имаме щастливи старини.

Лилиан паркира колата. Слязоха и се отправиха надолу към магазините.

Хенри срещна Дани на входа на библиотеката „Уайдънър“ — Дани тъкмо си отиваше. И двамата се спряха, сякаш за да си кажат нещо, но замълчаха за миг. Хенри се усмихна и каза:

— Радвам се, че все още ти остава време и за учене.

Дани се усмихна и му показа книгата, която държеше — Мао Дзе Дун, „За партизанската борба“.

— Разбира се, професоре. Винаги има време за учене.

Хенри се върна и слезе няколко стъпала заедно с Дани.

— Питам се — каза той — дали баща ти знае за... за това, което говорихме вчера?

Дани, както и Хенри, понижи заговорнически глас.

— Има обща представа.

— Ще имаш ли нещо против да поговоря с него за това?

Дани се поколеба и поклати глава.

— Не — каза той.

— Знаеш ли, много ми се иска да чуя още едно мнение — особено от човек като баща ти.

Дани кимна.

— Той все още ли е комунист?

— Вече не е член на партията — от десет години.

— Но убежденията му са все същите, така ли?

Дани сви рамене.

— Не зная точно.

— Тази сутрин ще си бъде ли в къщи?

— Той е почти винаги в къщи.

— Да, да — каза Хенри, като си спомни, че доктор Глинкман е спял. — Как е той?

— Тежко му е понякога.

— Да, сигурно.

Хенри се върна в кабинета си и позвъни на мисис Глинкмън. Уреди срещата и тръгна към дома им. Отиде пеша, тъй като това беше полезно за здравето, а той все повече започваше да цени доброто здраве — приятно му беше да усеща лекотата на стройното си тяло и гъвкавостта на мускулите си.

Въпреки че преди не беше ходил у семейство Глинкмън, той намери лесно къщата. Беше се срещал преди години с тях — по разни вечери, когато доктор Глинкмън все още ходеше по такива места. Хенри харесваше семейството, а трудовете на професора го възхищаваха, но тая странна особеност — тази смесица от комунизъм, слепота, еврейски мотиви и беднотия го накара да се въздържа от по-близко приятелство с тях.

Когато влезе в дома им, мисис Глинкмън го заведе в кабинета на мъжа си и Хенри се почувствува отново някак чужд, но този път с чувството на приятна възбуда, сякаш влизаше в пещера или арабски пазар.

— Професор Рътлидж? — попита доктор Глинкмън и се обърна в креслото си.

— Доктор Глинкмън... здравейте.

— Много мило, че дойдохте. Извинете, че не ставам.

— Моля ви.

— Освен че съм сляп и глух, аз съм и мързелив. — Докато Глинкмън се засмя. Едва ли беше по-възрастен от Хенри, но се държеше като стар човек.

— Имате добър вид — каза Хенри.

— Понякога бодър, понякога — не — каза докторът и усмивката изчезна от лицето му. Той насочи черните си очила към тавана. — Понякога човек мисли за скърбите си, понякога за радостите си.

— Така е.

— Аз не мога да използвам очите си, но пък имам жена — същински ангел, и син — едно мило дяволче. — Докторът се засмя отново.

— Дошъл съм да поговорим за милото дяволче — каза Хенри.

— Да не би да не посещава лекции?

— А, не — отговори Хенри, който седеше на дивана и се наведе напред. — Не знам доколко ви е известно — Дани ми каза, че знаете някои неща, — но няколко от моите студенти, Дани също, преминаха, така да се каже, от политическа теория към... политическа практика.

Доктор Глинкмън кимна отново.

— Да.

— Знаете ли за това?

— Те се съвещаваха тук, горе... Дани не ми разказва много за техните неща.

— Знаете ли какво смятат да правят?

— Нещо... крайно.

— Смятат да застрелят сенатора Лафлин.

Доктор Глинкмън кимва отново.

— Да, знам.

— Това е идея на дъщеря ми.

— Да.

— Дани каза ли ви, че аз знам?

— Да. Струва ми се, той искаше да ви каже.

— А защо?

— Защото ви уважава.

— Това... — Хенри се поколеба — усложнява нещата.

— Безусловно.

— Искам да попитам... да разбера какво е вашето мнение.

— А вашето какво е? — попита доктор Глинкмън.

— Аз смятам, че те не са прави, но не мога да ги убедя... Не мога всъщност и себе си да убедя. Чувствувам, че грешат, но не разбирам в какво точно.

— Боя се, че и моето мнение е същото.

— А аз мислех, че тъй като сте стар комунист — по-скоро сте били комунист, — за вас ще е по-лесно да ги разубедите.

— За съжаление не мога да го направя. Въпреки всичко се опитам — с Дани.

— Какви бяха аргументите ви? Според мен техните доводи... диалектиката им... са неоспорими, ако се приемат — а аз приемам — някои от предпоставките им. Особено тези на свещеника...

— Влиянието му върху тях е много силно — каза доктор Глинкмън. — А мексиканецът? Не мога да го разбера.

— Да, и аз също. Кажете ми какво говорихте с Дани.

— Свалих си очилата — каза доктор Глинкмън, — ето така. — Той вдигна ръце, свали черните си очила, обърна се и погледна Хенри с обезобразените си очни кухини и безжизнени, изкуствени очи. — „Виж какво, Дани — казах му, — ето с това заплатих за идеализма на младостта си.“ Аз — продължи докторът, като отново постави очилата си — се сражавах за Испанската република и това ми струва зрението. — Той се засмя и посочи с ръка към очите си — стара военна рана. Обсадата на Мадрид.

— Не знаех — тихо каза Хенри. — А Дани какво ви отговори?

— За съжаление не ми повярва. Аз съм герой за него. Да загубя зрението си в Испания, сражавайки се за справедливото дело — това е нещо велико... И когато го предупреждавам, той изобщо не иска да ме чуе — смята ме за страхлив баща.

— Мисля, че имаме основание да се страхуваме.

— Разбира се, че имаме. Тези деца нямат никакви изгледи за успех. Страната е пълна с полицаи, които надушват заговори дори там, където няма такива. Ще бъдат направо щастливи да открият един истински заговор... И те ще го открият. Дори и да убият Лафлин — какво? Ако сформират по-голяма група, както смятат да направят, на всеки петима от тях четирима ще бъдат агенти на ФБР.

Доктор Глинкмън сега говореше по-бързо и възбудено.

— Казвам ви, те се подхранват взаимно с фантазиите си. Тези деца си представят капиталистически заговор, а полицията — комунистически. Но историята не се прави със заговори... Знаете го така добре, както и аз. Историята се създава в резултат на мощните движения на обществените и икономически сили, които раждат личности — Робеспьер, Ленин или Фидел Кастро, но и тези личности сами не правят историята. Идеята на Ернесто Гевара беше умна и близка до мисленето на идеалистически настроената младеж, но тя беше абсурдна и ето защо смъртта на Гевара беше неизбежна. А Дани и приятелите му не са се поучили от нито една грешка на Гевара и затова ще направят същите грешки и или ще ги убият, или ще прекарат младостта си в затвора... Изобщо в някакъв затвор.

И доктор Глинкмън отново посочи с ръка към очите си.

— Но какво — обади се Хенри — бихте ги посъветвали да правят? Омръзнало им е да учат теория за обществото, докато тяхното собствено се руши пред очите им...

— Тогава трябва да организират и агитират, ако желаят. И ако възникне революционна ситуация, в което се съмнявам, но все пак допускам, те ще успеят.

— Да — съгласи се Хенри. — Смятам, че сте прав.

— Може би ще си пропилят живота, но поне когато ще остареят и ще знаят повече за нещата, те все още ще могат да виждат картините, природата и усмивките на младите жени.

Като се върна вечерта, на Хенри му се стори, че в къщата няма никои. Той остави чантата си в кабинета и когато отново минаваше през преддверието на всекидневната, видя Луиза на горната площадка на стълбите.

— Здравей! — каза тя, усмихна му се и слезе по стълбите. — Харесваш ли ми новата рокля?

Роклята беше бяла и дълга до глезените. Имаше ярка бродерия по долния край и на гърдите.

— Чудна! Откъде я купи?

— От Бостън. Румънска е. И мама си взе нещо подобно. Но казва, че няма да посмее да я облече.

Хенри се засмя и влезе във всекидневната.

— Да ти приготвя ли питието? — попита го Луиза.

Хенри я погледна.

— Не си прави този труд.

— Ще ми бъде приятно да ти го направя — каза Луиза, влезе във всекидневната и се залови с коктейла.

— Същото, нали? — попита тя.

— Същото — отговори Хенри, приближи се до камината и се наведе да я запали.

— Имаш ли нещо против да направя и за себе си?

— Ни най-малко. Направи си, разбира се. — Хенри се изправи и се загледа в огъня, който пълзеше от вестниците към треските. — Къде е майка ти?

С двете чаши в ръце Луиза се приближи към него.

— Пак отиде в Бостън. Скоро ще се върне.

Хенри взе чашата си и отпи от коктейла.

— Чудесно е!

Луиза също отпи една глътка и сбърчи лице.

— Не ти ли харесва? — попита я Хенри.

— Ами! — Тя се усмихна. — Чудесно е, по не върви сама да се хваля.

— Аз мислех, че не пиеш.
— Давя скърбите си в алкохол.
— Скърби ли? — каза Хенри с усмивка. — А аз мислех, че ти си била винаги ужасно щастлива.
Луиза се засмя — кратко, спокойно и весело.
— Знаете ли, докторе — каза тя, — приятелят ми не е тук.
— Джулиъс ли?
— Да.
— Къде е?
— Мисля, че отидоха с Алън да купуват оръжие.
Хенри се намръщи.
— Оръжие? Наистина ли?
— Не е чак толкова трудно. В някои щати могат да се купят и картечници, и ръчни гранати...
— Знам.
— Но те ще вземат само пистолети. — Лицето ѝ стана сериозно.
Хенри седна.
— Не мога да разбера Джулиъс — каза той.
Луиза също седна в едно от креслата срещу баща си.
— Какво не разбираш?
— Защо прави това?
— Смята, че така трябва.
— Да, знам. Но за да стане човек революционер... или до такава степен революционер, че да е готов да убива хладнокръвно, той трябва да има някакви лични причини за това.
— И мислиш, че грешим, нали?
— Да — каза Хенри. — Мисля. Но щом смятате, че така трябва да постъпите — действайте. Разбирам подбудите на Дани, Алън и твоите... — Той спря неподвижния си и тъжен поглед на Луиза за момент. — Но тези на Джулиъс — не...
— Може би това има общо с мексиканското у него — каза Луиза.
— Дискриминират ги.
— Оплаквал ли ти се е от това?
— Не. — Луиза поклати глава.
— Той преценява нещата съвсем реално, за да допусне това чувство да му повлияе. Преценява реално и все пак се въздържа от

изказвания. Оставя Дани и Алън да говорят, а всъщност, бих казал, има по-трезва преценка и от двамата.

— Знам какво имаш пред вид — каза Луиза. — Той не е така запален като Алън и Дани.

— А ти?

Луиза погледна полупразната си чаша.

— Трябва да си призная, че тази идея ме въодушевява все по-малко и по-малко. Бях много запалена, когато... когато предложих да убием Бил, но сега това да го застреляме...

— А подготовката напредва, нали?

Луиза сви рамене.

— Мисля, че да. Аз дори разбрах в кой хотел ще отседне.

— Как разбра?

— Мама знае.

Хенри кимна.

— В кой хотел ще отседне?

— Във „Феърфакс“.

— И там ли ще го убие?

— Аз няма да го убия. Аз не мога никого да убия. Алън ще го застреля.

— А ти какво ще правиш?

— Аз ще стоя във фоайето и когато Бил излезе от асансьора, ще изляза на улицата. Дани и Алън ще се приближат с колата, ще го застрелят и ще офейкат.

— А Джулиъс?

— Той ще стои наблизо в случай на нещо непредвидено.

Хенри стана и отиде да си налее втора чаша от коктейла.

— Как искам да ги накарам да се откажат от това! — каза той.

— Мисля, че няма да можеш. Твърдо са решили. Можеш, разбира се, да съобщиш в полицията... — Тя погледна баща си.

— Ти също можеш — каза той.

Луиза се усмихна.

— Извинявай — каза тя.

Хенри отиде при камината, където седеше дъщеря му.

— Тази рокля е наистина хубава — каза той. — Не си била така елегантна от много отдавна. И косата ти е хубаво сресана.

Луиза се усмихна, отметна назад коси, но не каза нищо.

— Ти не можеш ли да разубедиш Джулиъс? — попита я Хенри.
— Или поне да ги накараш да почакаат?

Луиза се замисли.

— Трудно е — каза тя. — Нашата връзка се гради до известна степен и на общото ни участие в заговора.

Хенри кимна.

— Разбираш ли ме?

— Да.

— И се боя, че ако не беше това, може би... може би нямаше да има нищо между нас.

Хенри отново кимна.

— Да, срещу това няма какво да кажа.

— И между теб и мама е имало нещо подобно, нали?

— Да.

— Но не сте направили заедно нещо особено, нали?

— Работехме за Бил Лафлин — каза Хенри и се усмихна на дъщеря си.

— Той е бил друг тогава — отбеляза Луиза и леко се изчерви.

— Времената се промениха повече, отколкото той самият. — Хенри въздъхна, замълча и не забеляза напрегнатия, внимателен поглед на дъщеря си, която събираше кураж, за да го попита нещо. И тя каза:

— Татко, може ли да те попитам нещо лично?

— Питай каквото искаш — отговори ѝ Хенри и разпери ръцете си, като в дясната здраво държеше чашата си.

— Е добре — започна Луиза, — мама, преди да се омъжи за теб... била ли е влюбена в Бил?

Хенри събра ръцете си и започна да върти бавно чашата.

— Тя се запозна с него чрез мен.

— О, разбирам. Извинявай. Аз просто забелязах, че тя говори за него с някаква особена интонация.

— Да — каза Хенри с глух глас. Пое си въздух и продължи повисоко и отчетливо: — Може би трябва да знаете във връзка с намеренията ви към Бил, че Лилиан действително го обичаше, но след като се оженихме, не преди това...

— Не може да бъде... — започна Луиза.

— Всъщност — продължи Хенри и леко вдигна рамене — тя може би и сега го обича. Все още се срещат.

— Ами! Наистина ли? Срещат се... в смисъл...

— Именно.

— Защо тогава не се разведеш?

Хенри отново вдигна рамене.

— Няма смисъл. Тя не иска да се омъжи за Бил, аз не искам да се женя за друга. А съществувате и вие двете с Лаура.

— Надявам се, че не е само заради нас.

— Не. Лилиан... Ние сме много добри приятели. От време на време.

— Това ми прилича на нещо като компромис.

— Да. Това е точно един компромис.

— Но не ти ли е тежко? Като си помислиш за нея и Бил?

— Да, но преди и аз не й бях напълно верен и не можех... не исках да развалям семейството.

— И си оставил нещата такива, каквито са?

— Да.

— О-о! — Луиза стана. — Имам нужда да пийна още.

— Налей си.

— Какви неща открива човек — каза тя, като се запъти към бутилките.

— Мисля, че е най-добре да го знаеш. Но имай предвид, че не говоря за това с Лилиан. Недей да засягаш тази тема по време на вечеря.

— Добре, няма. — Луиза се върна до камината и седна на облегалката на стола на баща си. — Знаеш ли какво си мисля? — попита тя.

— Какво?

— Мисля си, че революцията не трябва да е само обществена, а и лична. Че не можеш да направиш добро на обществото, ако в личните си отношения не си направил всичко възможно, за да си добър към хората.

Хенри се усмихна и погледна към огъня.

— Затова ли си така мила с мен?

— Не. — Луиза стана, седна на стола си и като баща си се загледа в огъня. — Това е, защото за пръв път от години насам

чувствувам, че те разбирам и че ти ме разбираш. Всъщност за пръв път
в живота ми.

След известно време Лилиан се върна и Хенри отиде с нея и няколко техни приятели да вечерят в Лексингтън. Той разговаряше, смееше се и не позволи разговорът да се завърти около расовия проблем или пък около Виетнам. На връщане в колата беше внимателен с Лилиан, но тя беше нащрек, опасявайки се, че му е дошла на ум някаква нова идея от сорта на тази с раздаването на парите.

Легнаха си и Хенри моментално заспа, но явно създанието му беше неспокойно, тъй като се събуди посред нощ, обхванат от неясна тревога. Отначало си помисли, че това е последица от някакъв кошмар, който не си спомняше, но постепенно в паметта му изплува източникът на тази тревога — замисленото от дъщеря му и приятелите ѝ убийство. Хенри стана и отиде до банята да пийне малко вода, като се върна в леглото, се поуспокои от мисълта, че чак до края няма да се стигне, че ако поддържа връзка с тях, все може да измисли нещо, за да ги отклони от намерението им.

Заспа отново, но когато сутринта се събуди, първото нещо, което изплува в съзнанието му, беше същата тази тревога. Той помръдна и без да иска, докосна с коляно топлото тяло на Лилиан, която все още спеше до него. Това, че не можеше да сподели тревогата си с нея, засили безпокойството му... но както си мислеше, изведнъж тази невъзможност му подсказа един изход.

Идеята — акция, която би предотвратила действията на студентите му — бързо се оформи в ума на Хенри, докато той се миеше и бръснеше. Лилиан влезе в банята и направи гримаса, която не означаваше нищо специално, но беше мила и смешна и изведнъж планът му се стори не по-малко приемлив, но не така привлекателен.

Хенри отиде в спалнята и започна да се облича. Скоро и Лилиан влезе и извади дрехите си от гардероба и скрина. Докато закопчаваше ризата си, Хенри се обърна и спря поглед на жена си, която се обличаше пред него, както стотици сутрини преди това. Лицето ѝ беше намръщено — такова беше от няколко години насам, но все пак това

беше Лилиан, която, като седна, за да вдигне чорапите си, му каза да не пада духом.

— Изглеждаш много мрачен.

— А всъщност не съм — отвърна Хенри.

— Нямах и причини. Само за това, че едната ти дъщеря се опита да се самоубие, а другата по всяка вероятност злоупотребява с наркотици...

Хенри се засмя и затегна възела на връзката си.

— А ти как си? — запита я той.

— Аз съм оптимистка.

Той се обърна към огледалото, за да си оправи връзката.

— Между другото — каза Лилиан, — да те попитам, докато не си излязъл: мислиш ли, че румънска национална рокля е прекалено хипи за обела на демократите?

— Смяташ ли да ходим?

— А ти не смяташ ли?

— В последно време не се чувствавам много демократ.

— Е, решавай. Ще ни чакат.

— В такъв случай може и да отидем. А ако роклята ти е като на Лу, ще подхожда за случая. Довечера сме канени у Хейлеви на чашка — добави Хенри. — Можеш да я пробваш при тях.

Лилиан спря за секунда да се облича.

— Не си ми казал за това.

— Да, извинявай, забравих. Нямаме нищо друго предвидено, нали?

— Аз няма да мога да дойда.

— Защо?

— Заета съм.

Неестественият начин, по който Лилиан произнесе тези думи, и това, че не се обърна към мъжа си, заета с грима си, го накараха да я погледне и попита:

— С какво си заета?

— Обещах да се срещна с Мей Грант и още няколко души да обсъдим някои въпроси. Не е много важно, но не мога нищо да направя сега.

Лилиан беше нервна. Взимаше и оставяше шишенцата и бурканчетата на тоалетката и Хенри разбра, че тя го лъже, но му

трябваше време, за да си обясни защо. Като седна да закусва, той изведнъж разбра — само когато отиваше при Лафлин, тя го лъжеше по този начин.

И в този миг идеята му — идея за развод — се върна отново и придоби предишния си, дори по-решителен вид. Като пиеше втората си чаша филтрирано кафе, той погледна към Лилиан, която четеше „Глоуб“. Тя или не забеляза, или не искаше да забележи погледа му, защото продължи да чете, а Хенри се вгледа внимателно в лицето ѝ и се помъчи да си представи какво ли би било, ако то не е срещу него всяка сутрин. И сякаш в отговор на този въпрос отново го обзе тъжно чувство. Това лице му беше и познато, и непознато, то будеше у него понякога любов, понякога отвращение, но хармонията на тези черти си оставаше за него винаги едно — най-съвършеният образец за красота, която беше виждал. Той все още можеше да наблюдава Лилиан, да се възхищава на лицето ѝ и независимо от чувствата, които то пробуждаше у него, да усеща неразривната връзка с жена си. След двадесет години брак Лилиан все още можеше да бъде загадъчна, а Хенри беше доволен, че не беше открил всичко в нея, както и в самия себе си.

И все пак намерението му се затвърди. И когато Луиза, промърморвайки „Добро утро!“, влезе в кухнята да закусва, той се обърна и я попита дали няма да се срещне с Джулиъс тази сутрин.

— Вероятно ще го видя — отговори тя. — Трябваше да се върне снощи.

— Попитай го тогава дали заедно с другите може да мине по обед в университета.

— Добре. — Луиза преглътна залька си. — А аз?

— И ти. Луиза кимна.

— Добре.

В дванадесет и десет Алън, Дани, Джулиъс и Луиза влязоха, въведени от секретарката, в кабинета на професора, която след това по негово предложение отиде да обядва.

Хенри седеше на бюрото си, а другите се разположиха на столовете покрай сетната, на малкото канапе и креслото в другия край на стаята.

— Радвам се, че дойдохте — каза Хенри. — Имам нещо спешно да ви казвам.

Всички кимнаха и зачакаха да продължи.

— И така, вие смятате да застреляте Лафлин. Доколкото знам, имате намерение да извършите това утре, когато той пристигне за тържествения обед. Аз съм против и вие то знаете, но до този момент не можех да намеря нито сполучлив, нито достатъчно убедителен аргумент срещу това. Сега имам и двата.

Дани понечи да каже нещо, но се обърна към Алън и видя, че той се наведе напред със съсредоточено лице в очакване думите на професора.

— Първо — аргументът против — продължи Хенри. — Аргументът против застрелването на Бил Лафлин е следният: това убийство ще рикошира върху вас. Ще ужаси деветдесет и девет процента от потенциалните революционери, а ФБР ще ви задуши с всичките си сили. Както ти е казал баща ти, Дани, четирима от всеки пет нови членове ще бъдат тайни агенти.

— Ще ги отстраним — започна Дани, но Алън му направи знак да мълчи.

— Мисля, че ние всички знаем защо сте против нашия заговор — каза свещеникът с необичайно сдържан глас. — Това, което не знаем, е вашето предложение.

— Да — отговори му Хенри, за момент пообъркан. — То е свързано непосредствено с Лафлин. Както подчертахте, той е нещо като символична фигура, защото е малко или повече типичен представител на тези конгресмени и членове на правителството, които

са причина за войната във Виетнам и други подобни, и ето защо според мен би било добре да... да бъде дискредитиран. Смятам, че ще е по-разумно да го дискредитирате, отколкото да го убивате, и в този смисъл аз съм в едно особено... в състояние съм напълно да го дискредитирам, тъй като той има връзки с жена ми.

Последва вълнение, което обхваща всички в стаята, освен може би Алън, който каза:

— Да, съгласен съм, че това би го дискредитирало, ако му се даде гласност... сред неговите избиратели поне.

— Именно — каза Хенри и погледна Луиза, която му се усмихна пресилено смело. Джулиъс, седнал до нея, гледаше навън през прозореца.

— Ще бъда съвсем кратък — продължи професорът, — защото нямаме много време. Смятам да се разведе с жена си, като посоча, че Лафлин ѝ е любовник. Възнамерявам да вдигна колкото може по-голям скандал. Зная, че жена ми ще бъде тази вечер с него във „Феърфакс“ и вече се свързах с едно детективско бюро, за да ми осигури всички необходими доказателства.

— Но, татко — обади се Луиза, — ти нали не искаш да се развеждаш?

— Не искам. Но считам, че трябва да го направя, за да разоблича Лафлин и по този начин да уязвя увереността на тези, които поддържат войната във Виетнам.

— Или онова, което е останало от тяхната увереност — добави Джулиъс, като обходи с очи стаята, без обаче да спира погледа си на някого.

— Но сред привържениците на Лафлин мнозина притежават все още такава увереност — каза Хенри. — И тъкмо нея трябва да разрушим, ако искаме да сложим край на войната. Не искам да кажа, че като разобличим човека, ще унищожим злото. Тук преминавам на втората част от моето предложение, а именно: готов съм да поддържам каквато и политическа организация да създадете, да я поддържам с всичките си средства и авторитет.

Студентите мълчаха. Поглеждаха се един друг, а Луиза ги наблюдаваше, но не въпросително, а сякаш да разбере какъв ефект им бяха произвели думите на баща ѝ.

Джулиъс сви рамене.

— Е... — започна той, но никой не се намеси и той замълча. Отново настъпи мълчание.

Алън погледна Дани.

— Ти какво мислиш? — попита го той.

— Вижте, професоре — каза Дани, — ние наистина ценим това, което искате да направите — това, че искате да ни помогнете, но всъщност не знам дали тези неща — разводът, парите ви, репутацията ви... — Дани сви леко рамене.

Алън взе думата.

— Струва ми се, че грешиш, Дани — каза той. — Според мен професорът може и да е прав. А именно — че е по-разумно да разобличим Лафлин политически, отколкото да рискуваме с убийството му да го превърнем в мъченик.

Всички се изненадаха от думите на Алън. Хенри дори се поизчерви, като че ли долови скрита ирония в тях, но изражението на свещеника беше прямо и откровено. И сякаш за да разсее всички подозрения, Алън продължи:

— Мисля, че трябва да обсъдим предложението и да отложим това, което сме решили да правим. Ти какво мислиш, Джулиъс?

— Според мен това е най-правилното.

— Ти, Луиза?

— И аз така смятам.

— Да чуем Дани...

— Добре — започна Дани и преплете пръсти, — аз не... аз мисля, че ние вложихме много... и теория, и подготовка... но ако всички смятате, че така трябва, и аз ще се присъединя към вас.

Хенри не скри своето облекчение. Той се отпусна и въздъхна най-накрая.

— Аз мисля... — започна той, но се поколеба и не довърши мисълта си, а само добави: — До края на тази седмица ще се видим и ще обсъдим как най-сполучливо да използваме скандала.

— Добре — съгласи се Алън и стана.

— А след това — допълни Хенри — ще поговорим за по-широка стратегия.

— Да — каза Алън.

Той тръгна към врата и Дани го последва. Джулиъс погледна Луиза.

— Ще остана да поговоря с татко — каза тя.

— Добре.

— В къщи ли ще си бъдеш по-късно? — попита го Луиза.

— Вероятно да.

— Да мина ли?

— Разбира се. — Джулиъс ѝ се усмихна, кимна на Хенри и излезе от кабинета.

Останала насаме с баща си, Луиза седна отново и подпря брадичка на склучените си ръце. Хенри, който продължаваше да седи на бюрото, я погледна.

— Е? — попита я той.

— Уговорил ли си се с някого да обядваш? — попита го Луиза.

— Да, но мога да откажа. — Той вдигна слушалката и позвъни на колегата си, с когото имаше среща, без да сваля очи от дъщеря си. Отмени срещата, стана и отвори вратата, като направи път на Луиза. — Къде ще отидем? — попита я Хенри.

— Искаш ли на някое хубаво място?

— Прието.

Тръгнаха по Масачузетс авеню, като разговаряха за разни маловажни неща, и така стигнаха до един китайски ресторант.

— Тук ще ти хареса ли? — попита Хенри.

— Да, чудесно е.

Влязоха, седнаха и си поръчаха обяд, продължавайки общия разговор, който бяха започнали, но когато келнерът се отдалечи, Луиза се наведе напред и попита:

— Може ли да поговоря с тебе?

— Разбира се.

— Но да поговоря с теб открито, не като твоя дъщеря?

Хенри се усмихна.

— Ако можеш — каза той.

— Глупаво е, знам, защото аз всъщност съм твоя дъщеря. Но днес те наблюдавах отстрани — или поне се опитвах да те наблюдавам така, като че ли не си ми баща.

— И какво видях?

— Видях — каза Луиза, поколеба се за миг и след това, очевидно взела решение, продължи: — видях един човек, който е бил слаб и който в известен смисъл е все още слаб, защото в общи линии хората

не се променят... — Тя замълча и погледна баща си, за да разбере как възприема той думите ѝ, и, окуражена, продължи: — Според мен ти, както и цялото твое поколение, дълго време си вярвал в неща, в които си искал да вярваш. Така е продължило, докато не са се натрупали много факти, противоречиви на това, в което си вярвал — като например Виетнам, размириците... Следиш ли ми мисълта?

— Да, продължавай.

— В отношенията ти с мен и мама беше същото. Просто избягваше неприятните факти, докато, докато... се хвърлих от прозореца. Това те стресна и ти реши, че трябва да направиш нещо и се хвана за идеята за политическата революция, отчасти защото вярваш в нея, но и защото тя ти беше поднесена от Алън, Дани и Джулиъс.

Хенри кимна, но не каза нищо.

Луиза се беше развълнувала. Тя отметна назад кичурите коса, които бяха паднали върху лицето ѝ, когато се бе навела над масата.

— Но когато реших да убият Бил — продължи тя, — ти се разколеба, защото не ти стига мъжеството за такова нещо; не ти се искаше обаче да се откажеш от идеята за революция, тъй като това беше единственото, което ти бе останало. Започна да си блъскаш главата, за да измислиш нещо по-добро, и така стигна до идеята да се разведеш с мама.

— Ти наистина си ме наблюдавала — каза Хенри.

— И размишлявах.

— Стигна ли до някакво заключение?

— В известен смисъл — да.

— Ще ми кажеш ли какво е то?

— Да. Мисля, че ще сгресиш, ако се разведеш и направиш скандал, защото смятам, че това изобщо няма да повлияе на политическото положение в страната, а ще се отрази на нас — на теб, на мен, на мама и на Лаура — с две думи, това е лудост, тъй като ти обичаш мама и тя посвоему те обича.

Хенри кимна.

— В такъв случай според теб нищо ли не трябва да правя?

— Не, ти трябва да правиш онова, за което си създаден, а именно — да мислиш, да пишеш, да анализираш. Дай своите познания,

преценки и опит на хора, които ще имат полза от тях, на хора, които се нуждаят от тях — като Дани например.

— Но ако аз само вярвам в това, в което искам да вярвам...

— Сега не. Сега вече не.

— Мисля, че си права — каза Хенри. Келнерът донесе разнообразните ястия, които си бяха поръчали, и докато ги нареждаше на масата, бащата и дъщерята мълчаха. Когато той си отиде, Хенри каза: — Не знам защо ходиш на психиатър.

— Вече не ходя. Излекувах се.

— Сигурна ли си?

— Днес — да. Сигурна съм.

— Радвам се, че е така.

Луиза започна да яде с голям апетит.

— Какво ще кажем на Дани и другите? — попита я Хенри.

— Не се тревожи за това. Аз ще кажа на Джулиъс, а Дани също ще се съгласи с нас, ако успеем да го откъснем от Алън. Между другото, стори ми се много странно, че той прие така лесно това, което ти каза.

— Кой, Алън ли?

— Да.

— Наистина твърде лесно се съгласи.

— В него има нещо неприятно.

— Струва ми се, че е огорчен и разочарован.

— От какво?

— Сигурно от господ.

— Да очакваш някога нещо от бога, според мен е смешно.

— А може на някого и да му се налага.

— Е да.

Луиза спря да яде за момент и погледна баща си.

— Ти вярваш ли?

— Да — отговори той. — Струва ми се, че да. Тя сви рамене и продължи да яде.

След като обядваха, Хенри и Луиза се прибраха в къщи и той отиде в кабинета си, а тя в стаята си. Луиза не се бави много — само среса косата си и се огледа, за да се увери, че всичко в дрехите ѝ е наред. След това излезе и се отправи към Масачузетс авеню, където взе такси и отиде у Джулиъс.

Тя стигна там към четири часа. Джулиъс ѝ отвори и Луиза влезе. Той ѝ се усмихна и когато затвори вратата, взе ръката ѝ и каза:

— Радвам се, че дойде.

— Благодаря — усмихна му се Луиза. Тя влезе в стаята и седна на дивана. Джулиъс седна на едно от креслата.

— Какво ще кажеш за татко? — попита тя.

— Виж — започна Джулиъс, като бързо премести очи от нея и се загледа навън през прозореца, — според мен на човек му трябва доста кураж, за да се разведе с жена си, когато не иска да го прави. Но ако бях на мястото на баща ти, аз бих искал да се разведе.

Луиза се усмихна.

— Не би търпял жена ти да спи със сенатор?

— С никого. Ще съжалява много, ако го направи.

— Ще я убиеш ли?

— Възможно е. — Той я погледна. — Така че, по-добре, внимавай.

— Аз не съм ти жена.

— Не, но ще бъдеш.

— Така ли?

— Да.

Луиза се усмихна и сви рамене.

— Ами щом трябва...

— Да, трябва. — Джулиъс стана, прекоси стаята и седна до нея.

— И нямам никакъв избор?

— Нямаш. — Той я прегърна.

— Тогава няма какво повече да говорим.

— Няма — каза Джулиъс и повече не говориха. Целунаха се, а малко по-късно отидоха в спалнята и се любиха безмълвно и нетърпеливо, като че ли и за двамата това беше за първи път.

Хенри прекара следобеда сам в кабинета си на Бретъл стрийт. Телефонира на детективското бюро, за да им съобщи, че се отказва от техните услуги, после седна на бюрото си, за да прегледа бележките си, които бе правил през последните няколко години — незавършени, небрежно нахвърляни мисли за една нова книга, която така и не бе написал, тъй като не беше имал какво да каже.

Премести бележките настрана и извади от едно чекмедже куп бели листове. Бюрото му беше затрупано и Хенри започна да къса старите изписани листове наполовина, след което ги пускаше в кошчето за хартия. Като свърши, той се загледа в белите листове.

След десетина минути професорът взе писалката и написа: „Внезапно усилие към по-висока цел“. Стана, отиде до библиотеката и извади един том — „Демокрацията в Америка“ на Токвил. Запрелиства го, докато стигна до главата „Защо великите революции ще се осъществяват по-рядко“. С книгата в ръце той тръгна към бюрото, седна и под заглавието си постави следния цитат: „Страхувам се — признавам това — да не би хората да се отдадат така изцяло на тази слабост към удоволствията на съвременния живот, че в края на краищата да загубят интерес към собственото си бъдеще и това на техните потомци и да предпочетат да плуват по течението, вместо — когато е необходимо — да направят силен и внезапен замах към една по-висока цел.“

Като написа това, Хенри остави листа настрана и взе нов, на който написа: „Бележки по статия за революцията“ и го подчерта. Под заглавието нахвърли отделни фрази:

„Революцията като обществено обновление.

Връзката между хилиастичната теория и
общественото обновление.

Цикли на общественото обновление.

Аналогии: гъсеница, какавида, пеперуда.

Признаци на социална деградация: отслабване на родителския авторитет.

Етичната стойност на общественото обновление: положително ли е това да бъдеш революционер?

Социалното добро в противоречие ли е с доброто в религиозен смисъл?“

Тук Хенри спря да пише за известно време, после взе друг лист хартия и на него написа: „Бележки за статия за Доброто и Злото“. Подчерта и него и отдолу написа последното от предишния лист: „Социалното добро в противоречие ли е с доброто в религиозен смисъл?“ и добави:

„Противоречия между двете: суровото отношение към децата (Спарта?), ограничаване на раждаемостта (Индия).“

„Способи за познание на волята божия: обективни — откровение, традиция; субективни — смирение, самоопознаване, покаяние, саможертва, любов...“

Вратата зад него се отвори. Той се обърна и видя Лилиан.

— Здравей! — каза тя. — Преча ли?

— Не, не ми пречиш.

— Което значи, че ти преча.

— Не е нещо спешно.

— Ще стоя само минутка. — Тя махна от роклята си един косъм.

Хенри погледна часовника си — беше почти пет часът.

— Ще се върнеш ли за вечеря? — попита той.

Лилиан се поколеба, преди да отговори.

— Ще гледам, но не ме чакай.

— Добре.

Лилиан се усмихна, тръгна към вратата, но като че ли нещо я задържа и тя се върна и седна на едно от креслата.

— Какво пишеш?

— Една статия.

— Същата ли?
— Не. Онази я заряхах.
— Тази за какво е?
— Щеше да е за революцията — каза Хенри и погледна към листовите, — но сега може и да стане за нещо друго... за религията, да речем.
— Религията ли? Но ти не си религиозен.
— Не съм.
— Тогава защо ще пишеш такава статия?
— Тя няма да е толкова за религията, колкото за религиозната етика и различията между нея и социалната етика.
— Има ли голяма разлика?
— Според мен, да. Всъщност те често са противоречиви.
— А аз мислех, че социалните и религиозните закони обикновено съвпадат: не убивай, не кради...
— В някои случаи — да.
— А кога не съвпадат?
— Обществото възвеличава героите — каза Хенри, — докато Христос е благославял смирените.
— Да, това е така.
— Ето кое трябва да реши човек — дали да служи на господ или на хората.
— Лилиан се загледа в килима.
— Ти кое си избрал?
— Аз съм един от многото, които не могат да се определят и така свършват — нито добродетели, нито пък герои.
— Никой не иска от теб геройства — каза Лилиан, изчервявайки се.
— Нито пък добри дела.
— Не бях мислила за това.
— Аз също — каза Хенри. — До много скоро.
— Какво те наведе на тази мисъл?
— Струва ми се, Лу.
— Защо, какво ти каза?
— Каза ми, че се е излекувала.
— Радвам се, че е така.

— И демонстрира доброто си състояние със съвета, който ми даде.

Лилиан се засмя.

— Тя може да се е излекувала, но във всеки случай не се е променила.

— Не знам, съветът ѝ не беше лош.

— Какво ти каза?

— Каза ми, че не съм човек на действията и трябва да си стоя при книгите.

— Ти си имал намерение да се разделиш с книгите си?

— В известен смисъл — да.

— Аз съм съгласна с Лу. Дръж се за книгите си.

— Така и ще направя.

Погледнаха се мълчаливо. Хенри каза:

— По-добре тръгвай.

Лилиан стана.

— Да, тръгвам. — Тя огледа седалката на стола, сякаш беше забравила нещо, погледна отново Хенри, но все още се колебаеше.

— Хари — каза Лилиан най-накрая, — аз... ако ти ще си бъдеш в къщи, аз ще се върна за вечеря.

— Добре. Тогава ще те чакам.

— Да... хайде, до довечера. — Тя се опита да се усмихне, но не можа — не защото не искаше, а защото на лицето ѝ се появи изражение, което говореше за чувство, по-силно от обикновеното приятелство. Но тя вече се беше обърнала към вратата и мъжът ѝ не забеляза мъката ѝ.

След като се любиха, Луиза и Джулиъс останаха да лежат спокойно един до друг и Луиза малко поспа. Когато след десетина-двадесет минути се събуди, тя погледна стройното мургаво тяло на Джулиъс и видя, че раменете му се тресяха, че той беше заровил лице във възглавницата и плачеше.

Луиза се наведе над него и сложи ръка на врата му.

— Какво има? — попита тя.

Джулиъс мятеше главата си наляво и надясно, без да я вдига от възглавницата, и продължаваше да плаче.

Луиза се приближи още повече и се наведе цялата над него. Бавните ѝ и непринудени движения подсказваха, че не е особено развълнувана от сълзите на приятеля си.

— Каж ми какво има — повтори тя.

Джулиъс обърна главата си и я погледна със зачервени, мокри очи.

— О, боже! — произнесе той.

— Аз те обичам — каза Луиза и го целуна по бузата. — И ти ме обичаш.

— Откъде знаеш?

— Но ти ме обичаш, нали?

— Да, обичам те, но ти... ти не можеш да ме обичаш.

— Защо да не мога?

— Защото не ме познаваш.

— Знам всичко, което ми е нужно.

— Не — каза Джулиъс все още през сълзи, — не, ти не знаеш.

— Каж ми тогава. — Луиза не спираше да го целува нежно.

— Ако ти кажа, няма да ме обичаш — отговори Джулиъс с непроменен от целувките ѝ тъжен глас.

— Ще те обичам.

Джулиъс въздъхна и спря да плаче. Замисли се, а Луиза допря устни до лицето му, милвайки с ръка ухото му.

— Чичо ми — каза той най-накрая.

— Да?

— Помниш ли го?

— Да.

— Помниш ли, че той каза, че работи във Вашингтон?

След известно колебание Луиза отговори:

— Да.

— Той работи във ФБР. — Джулиъс помълча и добави: — Помощник-директор е.

— Така ли?

— Той ми уреди да дойда в Харвард.

— Знам. Ти ми каза.

— Но не само да уча. А и да го... снабдявам с информация.

— О! — Луиза отдели лицето си от неговото.

Джулиъс не откъсваше погледа си от очите ѝ, за да разбере дали изражението им ще се промени. Луиза се загледа за момент някъде в пространството и след това отново започна да го целува по бузите и челото.

— И ти снабдяваш ли го?

— Да.

— И за Алън, и за Дани?

— Да. И за баща ти, и за теб.

— Така че във ФБР са знаели всичко през цялото време?

— Да.

— Тогава още по-добре, че нищо няма да стане.

Джулиъс отново зарови лице във възглавницата и каза:

— Там е работата, че ще стане.

Луиза вдигна глава и се настани по-удобно, тъй като рамото му я беше притиснало.

— Какво искаш да кажеш?

Той я погледна отново.

— Алън се съгласи пред баща ти за развода, но той всъщност се престори на съгласен. Според него предложението на баща ти е смешно. Каза, че никой пет пари не дава дали майка ти спи с Лафлин, или не. И че скандалът е изтъркано клише на буржоазната политика.

— Тогава защо се съгласи? Не беше наложително да се преструва по този начин.

— Смята, че баща ти ще ги спре, ако не се съгласят с него, и че ще предупреди Лафлин.

— Ясно. Значи, не са се отказали да действуват.

— Не. Тази вечер.

— Тази вечер?

— Да. Професорът каза, че майка ти ще се срещне с Лафлин тази вечер.

— Да, да. Но ФБР знае всичко.

— Да.

— Значи, ще ги арестуват.

— Да. Във фоайето. — Джулиъс обърна главата си настрани.

— Ти искаш ли да ги арестуват? — попита Луиза.

— Не знам — каза Джулиъс с тих и тъжен глас. — Не знам вече какво искам и в какво вярвам. Всичко беше наред, докато срещнах теб и професора. Виждах се от време на време с чичо и му съобщавах какво съм видял и чул. Не се замислях, но сега — не знам...

— Ще бъде ужасно, ако ги арестуват. Ами Дани ми е приятел...

— Знам. Мисля, че е и мой приятел.

Луиза спусна крака на пода.

— Трябва да го предупредим.

— Не можем.

— Защо?

— Защото така ще помогнем и ще станем съучастници на углавно престъпление... и чичо ми...

Луиза се замисли, седнала на леглото. След това стана.

— Да вървим. Ще се посъветваме с татко.

Джулиъс поклати глава.

— Той ще ме презре.

— Няма. — Без да се притеснява от голотата си, Луиза търсеше дрехите си по пода. — Никой от нас няма право да презира друг, освен себе си. — Тя намери бельото си и започна да се облича. — И затова не трябва да го правим.

Джулиъс стана и също започна да се облича.

В таксито на път към Бретъл стрийт Луиза попита:

— Какво си мислеше през цялото това време, докато си се преструвал...

— Докато се срещнах с теб, нищо не ме безпокоеше. Смятах, че това е в реда на нещата и че постъпвам правилно. Чичо ми успя да ме убеди, нали разбираш...

— Той не ми хареса.

— Да, май не е много симпатичен, но той беше единственият, когото познавах... извън пределите на Албъкърк.

— И ти не вярваше на нито една своя дума, когато говореше за... революцията?

— Отначало — не, но сега мисля, че вярвам.

— Не искам да се омъжа за полицаи.

Стигнаха до Бретъл стрийт и платиха за таксито.

— Дано татко си е в къщи — каза Луиза.

Влязоха и тя се втурна в кабинета. Хенри седеше на бюрото си. Обърна се и погледна Луиза над очилата си.

— Здравей! — каза той.

— Татко, нещо страшно ще се случи. — В присъствието на баща си тя почна да става по-неспокойна.

— Какво? — попита Хенри.

Джулиъс влезе в стаята и двамата с Луиза седнаха.

— Първо — каза той, поуспокоен и по-уверен, — убийството не е отменено.

— Така ли?

— Алън всъщност не се съгласи с вашето предложение. Той само се престори, че е съгласен.

— Ясно — каза Хенри и стисна устни.

— Второ — убийството ще стане тази вечер.

— В хотела ли?

— Да.

— Да, да... всъщност те знаят за Лилиан.

— И трето — продължи Джулиъс — ФБР е в течение на всичко.

— Как така знае?

— Аз им казах.

Хенри погледна Джулиъс.

— Да, това трябваше да се очаква. Ти все се въздържахте.

— Чичо ми е помощник-директор там.

— Така-а. — Хенри се изправи в стола си. — Значи, ще ги арестуват. И след това ще дойдат за Лу и мен.

— Вас няма да арестуват, защото знаят, че сте против.

— А Лу?

Джулиъс се смути и каза:

— Те смятат, че и тя е против.

— Не мислиш ли, че трябва да предупредим Дани и Алън? — попита Луиза.

Хенри погледна часовника си.

— Може да е твърде късно.

— Ако разберат, че сме ги предупредили... — започна Луиза.

— Няма да разберат, ако ги предупредим навреме — каза Джулиъс. — Смятат да ги арестуват в хотела. Нужни им са свидетели.

— Ако беше само за Алън — обади се професорът, — нямаше да се намеся. Но бих искал да измъкна Дани от тази каша, ако мога.

— Да — намеси се Луиза. — Помисли си за доктор Глинкман.

— Не те ли очакват да се присъединиш и ти? — обърна се професорът към Джулиъс.

— Да, във фоайето, в шест часа.

Хенри отново погледна часовника си.

— Значи, след двадесет минути.

— Да.

Хенри помисли, хвърли поглед на листовите върху бюрото и каза:

— Може би ще е добре да отидем и да видим дали ще можем да ги спрем.

— Чичо ми ще е там.

— Можем да опитаме да ги спрем, преди да влязат в хотела.

Подкараха бързо към Бостън. Паркираха колата в една пресечка зад хотел „Феърфакс“. Хенри извади от джоба си монета за автомата за престой, след това тримата с Луиза и Джулиъс останаха известно време до колата, за да обсъдят какво да правят.

— Вероятно сега са във фоайето — каза Луиза.

— Чичо ми също.

— Трябва да опитаме да ги измъкнем оттам — каза Хенри. Помисли за момент и добави: — По-добре аз да вляза.

Луиза и Джулиъс кимнаха.

— Може да ви познаят — каза Джулиъс.

— Ще трябва да рискуваме. Вие чакайте тук, а аз ще отида да видя дали са дошли.

Хенри пресече улицата и се отправи към задния вход на хотела, но в този момент чу, че Джулиъс извика:

— Тук са!

Професорът се обърна и видя Алън и Дани да излизат от един шевролет, спрял зад него. Той застана на пътя им.

— Я виж кой е тук — каза Алън, като го видя. — Професорът.

— Вие чакайте — обърна се Хенри към Джулиъс и Луиза, които се приближиха зад Дани и свещеника.

Алън се обърна и погледна Джулиъс.

— Мръсник такъв!

— Агентите на ФБР са вътре. Вас чакат — каза Джулиъс.

— Лъжеш!

— Трябва да ни повярваш — каза Хенри и сложи ръка на рамото на Алън.

— Моля ти се, Дани... — обади се Луиза.

— Но откъде са разбрали? — попита смутен Дани, проточил врат.

— Аз им съобщих — каза Джулиъс.

— Ти? — възкликна Дани.

— После ще ви обясним — намеси се професорът. — Важното сега е всички да изчезнем.

— Вие ни мамите — каза Алън и се отдръпна, за да се освободи от ръката на Хенри. После сложи ръце в джобовете на палтото си и добави: — Агентите са там, колкото и ние с вас.

— Там са — каза Хенри.

Алън се опита да мине покрай Хенри, но професорът застана на пътя му.

— Трябва да почакате.

— Знаех си, че ще се опитате да ни попречите — каза Алън, — но това ще ви е за последен път.

— Моля ти се — обади се Джулиъс, — моля ти се, повярвай ни.

— Махнете се от пътя ми — произнесе Алън, вперил в Хенри широко отворените си, нетрепващи очи.

— Не, не мога да ви позволя да влезете вътре.

— Махнете се от пътя ми! — повтори Алън и извади от джоба си пистолет.

— Господи... Алън, недей! — извика Дани.

— Не стреляй — каза Хенри.

Алън стреля. Улицата беше празна и изстрелът се чу силно. Хенри залитна назад и Джулиъс скочи върху Алън зад гърба му, като с дясната ръка понечи да улови пръстите на свещеника, които стискаха револвера. Алън изви оръжието към корема си, опитвайки се да измъкне ръката си, и се чу още един изстрел.

— Откарайте го! — каза Джулиъс на Дани, като видя, че Хенри стои на краката си благодарение на Луиза, която го поддържаше. Дани й помогна и двамата замъкнаха Хенри до колата му и го поставиха на задната седалка. Луиза седна до него.

— Лошо ли ти е? — попита го тя.

— Не знам — бавно отговори той, но по лицето му личеше, че изпитва силна болка.

Луиза се обърна и погледна Джулиъс, докато Дани се качи и седна зад волана. Джулиъс стоеше наведен над неподвижното тяло на свещеника.

— Ключовете — каза Дани.

Луиза се наведе над баща си и затърси в джобовете му ключовете от колата. Намери ги и ги подаде на Дани. Когато потеглиха, тя се

обърна отново и погледна към Джулиъс, който беше заобиколен от няколко души, излезли от хотела.

— Трябва да го откараме в болница — каза Дани. Луиза погледна въпросително Хенри, но той явно не беше чул думите на Дани. По лицето му се беше изписал такъв съсредоточен израз, сякаш обмисляше някакъв важен проблем.

— Да — каза тя. — В болницата. Бързо!

Дани се огледа, сви в уличката наляво и натисна клаксона като сирена. Но Хенри не забеляза и това.

— Горкият татко! — каза Луиза и го прегърна, за да го задържи да не се смъкне от седалката. Но тя нямаше толкова сили и коленете му бавно се засвиваха към гърдите. Хенри не издаваше никакъв звук, а лицето му беше все така замислено.

Като стигнаха болницата, Дани се втурна вътре, за да съобщи, и санитарите се появиха незабавно и отвориха вратите на колата. Луиза излезе и видя да поставят баща ѝ на количка, която изчезна зад двукрилата врата на болницата. Дани застана до нея, но един човек се приближи и му каза да премести колата.

Дани я премести, а Луиза влезе в болницата и каза на регистрацията името и адреса на баща си, а после своето име и адрес. Отговори на още няколко въпроса без да мисли, а после попита:

— Зле ли е?

— Не знам — отговори регистраторката. — Какво се е случило?

— Стреляха в него.

Жената не каза нищо, а попита:

— Знаете ли рождената му дата?

— Осемнадесети март, хиляда деветстотин и двадесета година — отговори Луиза, без да сваля очи от един мъж в бяла престилка, който вървеше към нея.

— Зле ли е? — попита го тя, когато мъжът стигна до регистрацията.

— Вие роднина ли сте му?

— Аз съм му дъщеря.

Той се смути. Погледна регистраторката, след това отново Луиза.

— Съжалявам, той почина. Току-що.

Мъжът хвърли поглед към полупопълнената бланка пред жената на гишето.

— Вие ли сте мис Рътлидж?

— Да — отговори Луиза.

— Много съжалявам — каза той. — Нищо не можехме да направим. Куршумът вероятно е разкъсал артерия или е минал много близо до сърцето.

Луиза кимна.

— Полицията знае ли? — попита я мъжът.

— Вероятно — отговори тя и попита дали може да види баща си.

— Разбира се — каза лекарят.

Тя го последва, минаха през няколко врати и Луиза влезе в една ярко осветена стая с бели стени. Баща ѝ лежеше полузавит с бял чаршаф. Луиза се приближи и погледна лицето му. Очите му бяха затворени, мускулите — отпуснати. Между устните му бяха поставили памучен тампон.

Луиза вдигна плахо ръка и я постави на бузата му, после ръката ѝ се смъкна и тя каза:

— Горкият татко!

Лилиан лежеше на леглото на Лафлин и плачеше, а той стана и по гащета си наля уиски с лед.

— Хайде стига, Лил. Не можеш да очакваш всеки път да е хубаво.

Тази забележка я накара да спре да плаче и тя седна в леглото.

— Не е това.

— А какво тогава?

— Няма значение.

— Хайде усмихни се, по дяволите! Ужасно трудно ми беше да се освободя тази вечер, затова давай да се забавляваме!

— Трябва да тръгвам — каза Лилиан бързо, без да го погледне.

— О, недей. Ти не си така груба. Пет минути в леглото и веднага при семейството.

Лилиан го погледна с явна ненавист и този поглед ѝ беше достатъчен, за да ѝ напомни, че Бил Лафлин си беше останал Бил Лафлин — нито възрастта, нито политическите неуспехи го бяха променили кой знае колко. Тя продължи да го гледа, но в погледа ѝ вече не се четеше ненавист, а явно разкаяние и самосъжаление.

Лилиан стана.

— И така да е — пет минути в леглото и при семейството.

— Но защо? — попита Бил. — Запазил съм маса.

— Съжалявам. Трябваше да ти кажа по-рано.

— Нищо не разбирам — каза Бил и поклати глава.

— Нямах пред вид... това — продължи Лилиан и погледна към леглото. — Дойдох да ти кажа сбогом. — Тя стана от леглото и започна да се облича.

— И все пак нищо не разбирам — повтори Лафлин с чорапите си в ръце.

— Не искам повече да те виждам.

— Не го казваш сериозно!

— Казвам, каквото мисля — настоя Лилиан рязко и започна да се облича още по-бързо.

— Тогава защо го направи? Това... — Той също погледна към леглото.

— Не знам. Просто така. Но беше за последен път. Лафлин въздъхна, сви рамене и седна, за да си обуе чорапите.

— Мисля, че ще ми липсваш — каза той.

— Утре на обед ще се видим — язвително отговори Лилиан.

— Е, да.

Лафлин стоеше по средата на стаята и Лилиан го остави там, без да го целуне, без да му протегне ръка и без да му каже „довиждане“. Тя затвори зад себе си вратата и бързо се отдалечи, като че ли се страхуваше да не би да се отвори пак. Вече в безопасност зад автоматичните врати на асансьора, тя си пое колкото може дъх и го задържа, докато стигна първия етаж.

Във фоайето цареше суматоха. Лилиан се отправи бързо към изхода, почака няколко минути пред хотела и се качи на извиканото за нея такси.

— Току-що застрелях някакъв човек — каза шофьорът, като потеглиха. — Точно зад хотела.

— Защо? Какво се е случило? Шофьорът вдигна рамене.

— Този, който го е застрелял, е стрелял и в себе си, така че може и да не се разбере.

— Става опасно като в Ню Йорк — каза Лилиан.

— Мадам, в тази страна вече навсякъде е опасно...

Шофьорът продължи да говори, но Лилиан престана да му отговаря. Тя гледаше отвъд Чарлз ривър към Кеймбридж. Като стигнаха, тя почти се затича по пътеката и влезе, но в къщата, освен Лаура нямаше никой.

— Хари не е ли тук? — попита Лилиан дъщеря си, която ядеше сандвич.

Лаура вдигна рамене.

— Не знам. Току-що си дойдох.

Лилиан излезе от кухнята, отиде във всекидневната и си наля уиски с много джинджифил. Запаля камината, оправи няколко възглавници и седна. Не взе книга, нито пък пусна плоча — просто чакаше.

Луиза дойде след около четиридесет и пет минути. Тя влезе направо във всекидневната и погледна майка си така недоумяващо,

както гледаше и в болницата.

— Мамо, татко почина. — Тя започна да плаче и се отпусна в ръцете на майка си.

Лилиан погледна Дани, който влезе след Луиза.

— Застреля го. Свещеникът... Алън — каза той.

— Защо? — попита Лилиан.

— Не знам. Не беше на себе си.

Лилиан погледна дъщеря си и не зададе повече никакъв въпрос — нито с очи, нито с думи. Държеше в ръцете си Луиза и когато плачът ѝ позатихна, стана и отиде при Лаура в кухнята.

— Ще дойдеш ли с мен? — каза тя на дъщеря си, която гледаше телевизия. — Нещо се е случило с Хари.

Двете влязоха във всекидневната.

— Къде е той? — обърна се Лилиан към Дани.

— В болницата.

— Отивам там.

— Да дойда ли с вас? — попита Дани.

— Не. Ти стой при Луиза. Лаура ще дойде с мен.

Като се върна, Лилиан завари във всекидневната и Джулиъс. Нито тя, нито двете ѝ дъщери плачеха. Очите на Луиза бяха подут и зачервени, но Лилиан и Лаура все още не можеха да заплачат.

Лилиан поседя малко при другите, но когато Джулиъс ѝ каза, че Алън Грей е също мъртъв — убит от втория куршум, — тя изобщо не реагира на думите му, а малко след това стана и отиде в кухнята да направи сандвичи и кафе, защото никой не беше вечерял.

Късно през нощта, когато момчетата си тръгнаха и дъщерите ѝ си легнаха, тя отиде в кабинета на мъжа си, за да прибере книгата му. Като разтребваше, спря погледа си на последните думи, написани върху последния лист хартия: „Семейството ще бъде винаги основната единица на обществото. Това няма да бъде променено нито от политически революции, нито от каквито и да било изменения в социалното положение на жената. В общи линии нашето отношение към обществото се формира в семейството и щастието в семейството е залог за оптимизма и разбирателството сред членовете на това общество. Тъй като това щастие трябва да произлиза от родителите, ненакърнимата и негаснеща любов между мъжа и жената е от най-голямо значение за всяка нация. Може да се наложи тази любов да се

бори с опорочените ценности на едно дегенерирало общество, но във всеки мъж и във всяка жена има стремеж към идеалната любов и така обществото ще се възражда с всеки един брачен съюз...”

Най-после Лилиан заплака.

Дани Глинкман беше арестуван на другия ден сутринта, но го освободиха още същия ден по-късно, тъй като стана ясно, че срещу него няма никакви сериозни улики. Джулиъс, единственият свидетел, отказа да потвърди първоначалното си изявление и категорично заяви, че само мъртвият йезуит е възнамерявал да убие сенатора. Впоследствие беше прието, че свещеникът е бил луд, а професорът — жертва на неговото безумие. Малкото хора, които знаеха истината, я пазеха за себе си и говореха, за това само когато бяха насаме във всекидневната или в кухнята в дома на семейство Рътлидж на Бретъл стрийт.

В средата на декември Луиза се омъжи за Джулиъс. Майка му пристигна от Албъкърк за сватбата и остана за коледните празници. Взеха решение Джулиъс и Луиза да си намерят квартира в Кеймбридж след Нова година, а Лилиан заговори за продажба на къщата.

Дани идваше почти всеки следобед и разговаряше с Луиза, Лаура и Джулиъс — понякога за смъртта на професора, за която той се чувствуваше особено виновен, понякога за политическите идеи, предизвикали завършилите трагично събития. Случилото се не беше намалило ни най-малко желанието им да направят нещо за Америка. Никой не споменаваха за политически убийства, само Дани настояваше, че насилственото отнемане на собствеността е оправдано в хода на революцията. Джулиъс обаче считаше, че не бива прибързано да се отказват от демократичните принципи на страната, а Луиза подчертаваше ролята на примера и убеждението. Лаура обикновено беше на страната на Дани. Лилиан ги слушаше, но не вземаше участие в споровете.

През януари 1968 година сенаторът от Минесота Юджин Макарти заяви, че ще се обяви против президента — относно войната във Виетнам — по време на предизборната кампания в Ню Хемпшиър. И като много други млади американци Джулиъс, Луиза, Лаура и Дани решиха да отидат на север, за да го подкрепят и да дадат на системата последна възможност.

Издание:

Пиърз Пол Рийд. Дъщерята на професора
Английска. Първо издание

ИК „Народна култура“, София, 1976

Редактор: Красимира Тодорова

Коректор: Радослава Маринович, Грета Петрова

Художник: Александър Поплилов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.